

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	5
INLEDNING.....	7
Syfte	7
Uppdrag	7
Förändringar och nya synsätt	8
Status och användning	8
NATUREN I EKERÖ KOMMUN	9
Geologi	9
Vegetation, jordbruk, kulturlandskap	10
ALLMÄNNA RIKTLINJER OCH NATURVÅRDSHÄNSYN I KOMMUNENS PLANERING	12
Åkerholmar.....	12
Ängs- och hagmark	12
Ädellövskog	13
Betad skog	13
Äldre naturskog	13
Våtmarker	13
Lergropar	13
Friluftsliv	14
METOD	15
Redovisning	15
Avgränsning	15
Utredningsområden	15
Digital karta	15
Underlag	16
Klassning	16
Skydd	16
Förklaringar av olika riksinventeringar, underlagsmaterial och begrepp	19
LÄSANVISNING OCH FÖRKLARING TILL OMRÅDESBESKRIVNINGARNA	21
ADELSÖ	25
ADE: 1. Fagerön med Paraplyholmen	27
ADE: 2. Sättraberg (Kunstaberget) - Kunsta	28
ADE: 3. Gläntan	30
ADE: 4. Nybygget	31
ADE: 5. Stora Dalby	32
ADE: 6. Tofta	33
ADE: 7. Området kring Hagalund, Frutorp och Charlottenlund	34
ADE: 8. Odlingslandskap på centrala Adelsö	36
ADE: 9. Sjöstugan	39
ADE: 10 Skog vid Hanmora och Hanholmen	40

ADE: 11. Skog vid Prästgårdsviken	41
ADE: 12. Hovgården	42
ADE: 13. Stora och Lilla Hallstaskär	44
ADE: 14. Hallstaområdet	45
ADE: 15. Gredby	47
ADE: 16. Gredbyskär - Lindby	48
ADE: 17. Lindesborg	50
ADE: 18. Norra Björkö	51
ADE: 19. Södra Björkö	53
ADE: 20. Gåsholmen m.fl. öar	54
ADE: 21. Pingst och Midsommar	55
ADE: 22. Prästfjärden och Södra Björkfjärden	56
MUNSÖ	57
MUN: 23. Flisorna	59
MUN: 24. Strandängar vid Sandvik	60
MUN: 25. Lindevik	62
MUN: 26. Klippan-Lindevik	63
MUN: 27. Betade hagar mellan Lugnet och Nybygget	64
MUN: 28. Väsby Hage med omgivande marker	66
MUN: 29. Strandalskog vid Sandhammar	69
MUN: 30. Solsidan	70
MUN: 31. "Kosundet"	71
MUN: 32. Östansund	73
MUN: 33. Snorran	75
MUN: 34. Holmen	77
MUN: 35. Hovgårdsfjärdens mindre öar (Munsö och Adelsö)	78
MUN: 36. Hagalund	79
MUN: 37. Barrskog vid Ekeby	80
MUN: 38. Uppsalaåsens sträckning längs Långtarmen	81
MUN: 38a. Malmhuvud – Bonavik	83
MUN: 38b. Uppsalaåsen vid Asplund	84
MUN: 38c. Husby – Österås	85
EKERÖ	87
EKE: 38d. Fladen med Kårsö gård och övriga omgivningar	89
EKE: 38e. Naturminnet "Ekerö bivarglokal", Kårsö grustag	91
EKE: 38f. Huvududden – Menhammarsviken	92
EKE: 38g. Gropen – Annedal	94
EKE: 38h. Liljedals tältområde – Kärsgatan	96
EKE: 39. Ek vid Gräsbacka med anslutande lund	98
EKE: 40. Skogsområde SV Kårsö gård	99
EKE: 41. Kårsödragsviken	100
EKE: 42. Rasta	101
EKE: 43. Rastaborg - Rasta - Lönnviken – Mariaudd	102
EKE: 44. Bergviksmyren	104
EKE: 45. Skogen mellan Nyckelby, Ö. Grindstugan och Närsta	106
EKE: 46. Skog SO om Sundby – Nibbla	108
EKE: 47. Kulturlandskap mellan Sjöängen, Kvarnberga och Stavsund	109

EKE: 48. Åkerholmar vid Nyckelby	113
EKE: 49. Kaggeholm	114
EKE: 50. Ädellövlund vid Kaggeholms brygga	116
EKE: 51. Ekar vid Kaggeholm-Helgö bol	118
EKE: 52. Norrsundet-Bona-Nytorp	119
EKE: 53. Malmen	121
EKE: 54. Ängsvik - Sandudden – Asknäs	122
EKE: 55. Strandäng vid Älvnäsviken	125
EKE: 56. Ekebyhovs slottspark	127
EKE: 57. Skärvik	129
EKE: 58. Jungfrusundsåsen	131
EKE: 59. Våtmarksområde och jätteeckar på Gällstaö	134
EKE: 60. Estbröte	136
FÄRINGSÖ	137
FÄR: 61. Eldgarnsö	139
FÄR: 62. Skarnholmen	142
FÄR: 63. Iländavik	143
FÄR: 64. Lundområde vid Gråtuna-Ölstaholm – Parklund	145
FÄR: 65. Östertorp med omgivningar	147
FÄR: 66. Östertorp – Johannelund	148
FÄR: 67. Ekbacken vid Rånäs på Väntholmen	149
FÄR: 68. Kronhagen	151
FÄR: 69. Ängsgården	152
FÄR: 70. Omgivningar vid Älggården	153
FÄR: 71. Ilända lergropar	154
FÄR: 72. Lergrop vid Prästnibbla	156
FÄR: 73. Betat gravfält, SV om Prästnibbla	158
FÄR: 74. Stavsborgs lergropar	159
FÄR: 75. Sätunaskogen	161
FÄR: 76. Nora bruk	163
FÄR: 77. Sånga-Säby	164
FÄR: 78. Landskapet mellan Färentuna kyrka och Igelviken	165
FÄR: 79. Vifärnaskogen	168
FÄR: 80. Lundar och bryn vid Skånäset	170
FÄR: 81. Skansholmen	172
FÄR: 82. Högstammig barrskog vid Färjestaden	174
FÄR: 83. Lunden vid Fiskarudden	176
FÄR: 84. Svartsjövik med Svartsjö slottspark	178
FÄR: 85. Skogsområde öster om Svartsjö	185
FÄR: 86. Kumla	186
FÄR: 87. Bromma gård och lundområdet mot Alby	188
FÄR: 88. Betade gravfält norr om Stenhamra	190
FÄR: 89. Igenväxande hagmark mellan Sockarby	191
FÄR: 90. Morsarvet	193
FÄR: 91. Inre delen av Törnbyviken med omgivningar	194
FÄR: 92. Kärr och barrskog vid Söderberga	196
FÄR: 93. Moränbacke och strandskog vid Mörby	198
FÄR: 94. Landholmen	200

FÄR: 95. Barrskog vid Enlunda	201
FÄR: 96. Blåsipplokal vid Enlunda	202
FÄR: 97. Stjärtnäs	203
LOVÖ	203
LOV: 98. Norrby skog	206
LOV: 99. Markerna kring Lovö kyrka	208
LOV: 100 Sotholmen	210
LOV: 101 Eriksberg	211
LOV: 102. Kärsö	212
LOV: 103 Berga - Lunda – Tillflykten	215
LOV: 104. Betade lundar och ängar nära Tillflykten	218
LOV: 105. Edeby - Oskarsborg - Ekensdal – Bredablick	220
LOV: 106. Kavleberg och Betlehem	222
LOV: 107. Sumpskog söder om Västeräng	224
LOV: 108. Malmvik	225
LOV: 109. Lindö	227
LOV: 110. Kungshatt	229
LITTERATURFÖRTECKNING	232
Bilaga 1. Utredningsområden	238
Bilaga 2. MapInfo-filer	240

FÖRORD

Ekerö kommun utgörs av flera stora öar i Mälaren. Klimatet är gynnsamt för odling och människor har också tidigt bosatt sig här. Inte minst de många fornlämningarna är ett tydligt tecken på detta. Trots närheten till storstaden Stockholm är största delarna av kommunen fortfarande landsbygd och aktivt jordbruk, skogsbruk och trädgårdsodling bedrivs. Ett varierat och småbrutet landskap finns kvar på många ställen, fast att storskalighet och högt produktionsstänkande har haft stort inflytande under många årtionden. Den stora andelen natur för med sig höga biologiska värden men ger också bra förutsättningar för friluftsliv och rekreation. Tillsammans utgör allt detta som något ganska unikt och är ett natur- och kulturarv som bör förvaltas väl och som man har all anledning att vara stolt över och värna om.

För att få större kontroll på vilka särskilda naturvärden man har att värna om, har nu en naturinventering gjorts. Utförandet av en naturinventering är ett omfattande och tidskrävande arbete och att kunna få in lokala kunskaper om olika områden är då väldigt värdefullt. Jag vill här därför tacka de organisationer och enskilda personer som har engagerat sig och lämnat in uppgifter och synpunkter under arbets gång. Ett särskilt stort TACK riktar jag till Sture Nordmark och Bo Nylén som bidragit till mycket av detaljinventeringsarbetet. I slutfasen har även en granskningsupplaga av naturinventeringen har gått ut speciellt till de olika hembygdsföreningarna inom kommunen, Mäläröarnas naturskyddsförening (MNF), Mäläröarnas lokalavdelning i Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Mäläröarnas Ornitologiska förening (MOF), stadsarkitektkontoret, miljö- och hälsoskyddskontoret, samt att det funnits en upplaga för allmän beskådning på biblioteken i Ekerö och Stenhamra.

Det är roligt att så många har varit positiva till detta arbete och tyckt att det varit kul att få vara delaktiga och komma med synpunkter. Detta engagemang visar att naturen är viktig för invånarna i kommunen. Med hjälp av markägare som aktivt sköter marken på ett naturvårdsanpassat sätt kan också den biologiska mångfalden i landskapet ökas. Genom denna inventering har kunskapen om kommunens naturvärden förbättrats. Behovet av en naturvårdskunnig person som kontinuerligt kan jobba med dessa frågor förefaller dock tydligt i en kommun som Ekerö som har så mycket naturområden.

Emma Forsberg

Naturinventerare och redaktör

Ekerö kommun, juni 2002.

INLEDNING

Syfte

Denna naturinventering har genomförts år 2001-2002 i samband med framtagandet av en ny översiktsplan för Ekerö kommun och det är också ett underlagsmaterial till översiktsplanen. Naturvärden och naturvårdsintressen i hela kommunen har sammanställts och redovisats utifrån tidigare inventeringar och annan tillgänglig information. Underlaget har sedan kompletterats och uppdaterats genom kontroll- och inventeringsarbete i fält samt avstämning med berörda myndigheter och organisationer.

En naturinventering görs för att öka kunskapen om de naturvärden och intressen som bedöms vara viktiga för kommunen och dess invånare lokalt, men kan också uppmärksamma värden som är intressanta ur ett regionalt och nationellt perspektiv. Föreliggande rapport med tillhörande områdes- och objektsbeskrivningar samt kartor m.m. syftar till att ge en överblick av naturvärdena samt en bedömning av deras värde och eventuella behov av särskilda skötselåtgärder. Inventeringen utgör också ett värdefullt underlag för kommunens planering och myndighetsutövning.

Den förra naturinventeringen av Ekerö kommun genomfördes åren 1985-87. Ansvariga för den inventeringen var Mälaröarnas Naturskyddsförening (MNF) som gjorde merparten av fältarbetet. De hade till sin hjälp även Hans-Georg Wallentinus (CONEC, Täby), som också besökte merparten av områdena, och Margareta Friman (Friman Ekologikonsult, Stockholm), som sammanställde rapporten. Behovet av en uppdatering av naturinventeringen uppmärksammades av kommunen under år 2000.

Uppdrag

Arbetet med föreliggande naturinventering har huvudsakligen genomförts av undertecknad i samråd med Angelica Aronsson och Erik Setzman (miljösamordnare respektive samhällsplanerare, på kommunledningsstaben). Det har mestadels skett genom en kontroll och revidering av områdena i den gamla naturinventeringen men även ny kunskap har tagits in och sammanställts. Arbetet inleddes våren/sommaren 2001 och sammanställdes och kompletterades under vintern/våren 2002. Särskilt viktiga delar i arbetet har varit att digitalisera och GIS-anpassa text och kartor i MapInfo samt att göra en bedömning av naturvärdena utifrån befintligt material och ny kännedom om områdena. Fältkontroller av områdena har utförts i den mån tiden medgivit och en ny klassning och värdering av områden har skett i de fall det behövs. Med hjälp av flygbilder (IR) och fältkontroller har också nya områden observerats och områdesgränser har kunnat justeras. Sett i ett helhetsperspektiv är Munsö den del av kommunen där det är mest angeläget att komplettera befintligt kunskapsunderlag.

Mälaröarnas Naturskyddsförening har bistått med ovärderlig kunskap och information om lokala naturvårdsförhållanden samt viss kontroll av områden i fält. CONEC (Hans-Georg Wallentinus och Sonia Eriksson) har bidragit med kunskap gällande värdering och klassificering av objekten, för att så långt möjligt få en likvärdig bedömning av kommunens områden i förhållande till regionen och landet.

Klassning av ekologiskt särskilt känsliga mark- och vattenområden, enligt Miljöbalken (härefter benämnd MB) 3 kap. 3§, har inte ingått i uppdraget. Särskilt känsliga områden är t.ex. hållmarker, torrbackar och våtmarker, m.fl. Kulturhistoriskt speciellt intressanta områden

liksom områden av friluftslivsintresse har inte heller särskilt undersökts eller tagits med, men sådana värden nämns om det finns kännedom om dem i ett område. Detta kan då ytterligare stärka områdets totala värden. Likaså har inte någon särskild studie av hydrologiska värden ingått i detta uppdrag men nämns om det finns kännedom om sådana värden.

Förändringar och nya synsätt

Synen på naturvård har delvis förändrats sen den förra naturinventeringen gjordes. Vikten av biologisk mångfald poängteras mer nu. Miljöbalken infördes 1999 och Sverige har skrivit på ett antal konventioner om att man ska ta ansvar för den biologiska mångfalden, bl.a. Rioöverenskommelsen och konventionen om biologisk mångfald 1992. Det har tillkommit nytt underlagsmaterial i form av olika riksinventeringar, t.ex. nyckelbiotopinventeringen, utförd av Skogsvårdsorganisationen 1995-1998. Den har ökat kunskapen och kännedomen om värdefulla kärnområden i skogen, t.ex. nya objekt med gammal skog. Naturbetesmarker och slätterängar som fortfarande hävdas har blivit än mer ovanliga vilket gör att de som fortfarande finns kvar får ett ytterligare ökat värde. Landskapstänkande har blivit viktigare de senaste 15 åren. Det innebär att istället för att bara se värdet i enskilda objekt så är det viktigt att också se sambanden mellan dem och att de är delar av en helhet. Planerande av gröna kilar i Stockholms län har t.ex. gjorts för att bibehålla och förbättra spridningsvägar för flora och fauna men även för att behålla naturområden för rekreation. Att befolkningen har ökat i kommunen och förväntas göra det även i fortsättningen gör också att trycket på naturen ökar. Områden som avsätts för naturvård och rekreation får därmed en allt viktigare funktion, både lätt tillgängliga närströvområden och viktiga naturvårdsområden.

Status och användning

Jämfört med förra inventeringen har några nya områden tillkommit medan några områden helt utgått eller minskat i storlek p.g.a. förlorade värden. Detta är dock ingen totalinventering av kommunen så områden med höga naturvärden kan ha förbisetts. Naturvärdena i flera områden riskerar också att gå förlorade om inte lämpliga åtgärder vidtas. Det är t.ex. många ängs- och betesmarker inom kommunen som är på väg att växa igen för att de inte betas och röjs längre. I och med det försvinner en stor mångfald av arter. Den nu presenterade objektförteckningen får därför inte betraktas som en slutlig lista över intressanta objekt utan måste kunna kompletteras med nya, samtidigt som objekt som förlorat naturvärden skall kunna utgå. Eftersom naturvärden successivt förändras, särskilt om markanvändningen ändras, så är det önskvärt att naturinventeringen kontinuerligt uppdateras. Ny kunskap som tillkommer om befintliga områden bör också tillföras områdesbeskrivningarna kontinuerligt. Statusen på områdena kan därmed ändras.

Det är viktigt att understycka att Ekerö kommun generellt har så höga naturvärden att man inför varje exploateringsprojekt, detaljplanearbete eller övriga funderingar på förändrad markanvändning, bör överväga att genomföra en fördjupad inventering av naturvärden innan ett området tas i anspråk, även om området inte är utpekad i naturinventeringen.

Naturinventeringen är främst en faktabas. I de områden som är medtagna ska naturvärdena särskilt uppmärksammas och de kan medföra begränsningar eller krav på särskilda åtgärder om förändringar av markanvändningen blir aktuella. Det bör påpekas att områden i klass III kan ha mycket höga naturvärden ur ett lokalt perspektiv. Dessa ska därför inte underskattas jämfört med områden i högre klasser. För generella drag och hot mot olika naturtyper, se avsnitten "Naturen i Ekerö kommun" och "Allmänna riktlinjer och naturvårdshänsyn i kommunens planering" nedan.

NATUREN I EKERÖ KOMMUN

Geologi

Den bergskedjeveckning som skedde för omkring 1800 miljoner år sedan gav upphov till höga berg, som efter hand eroderades ned till en slätt, ett peneplan. Resterna av det peneplanet återfinns vi idag som topparna av bergen i östra Svealand. Det eroderade materialet avsattes under jotnisk tid, för omkring 800-900 miljoner år sedan, som sandstenar.

I den östra delen av Mälardalen uppstod efterhand två markerade förkastningslinjer. En förkastning bildas då berget spricker och berget sedan på den ena sidan om sprickan antingen sjunker ned eller skjuts upp. Den ena förkastningen är öst-västlig och utgör Södertörns norra begränsning, den andra är nordväst-sydostlig och utgör begränsning mot Järfälla, Hässelby och Bromma. Den del som sjönk då förkastningarna bildades utgör idag Ekerö kommun, men några restberg finns i kanten mot Södertörnsförkastningen i form av Kungshatt, Estbröte, berget vid Lindö och lokala förkastningar på Lovö.

Genom att Ekerösänkan med sina sandstenar legat så lågt i förhållande till områdena i öster och söder, har inte all sandsten ”skalats av”, utan i västra delarna av kommunen finns det än i dag kvar områden med rosa eller röda sandstenar. Bästa exemplen finns vid Rasta och på småöarna söder om Adelsö, t.ex. Pingst och Midsommar. Förekomsten av sådana sandstenar är ganska ovanlig i regionen.

Vid isavsmältningen lämnade isälvarna efter sig sand- och grusavlagringar. Genom kommunen löper två åssystem i ungefär nordväst-sydostlig riktning. Den större åsen, Uppsalaåsen, bygger till stor del upp öarna Munsö och Ekerö. Åsen visar sig första gången vid Malmhuvud, längst norrut på Munsö och fortsätter sedan söderut på Munsös östra sida med Malmskog, Österås, Huvududden, Gropen, Annedal, Kärsgatan, Liljedal och Malmen för att lämna kommunen vid Sandudden och Fantholmen söder om Träkvista. Åsen dyker sedan åter upp på Bornsjöns östra strand i Salems kommun. Stora delar av Uppsalaåsen inom kommunen har använts för täktverksamhet. Delar som fortfarande är välbevarade finns främst mellan Malmskog-Bonavik och Husby-Österås på Munsö men även vid Gropen och mellan Liljedal-Kärsgatan på Ekerö.

Den andra åsen har ett mer komplicerat förlopp och har ibland mer karaktär av sandfält än grusås och riktningen följer ofta den underliggande berggrunden. Åsen visar sig först som Kavleberg och Betlehem, längst västerut på Malmsvikshalvön och kommer åter i dagen öster om Malmsviks gård, där den utgör den västra delen av höjdryggen mellan gården och Lindökurvan. Via släkten Wallenbergs gravkulle fortsätter så åsen över till Ekerö, där den blir mycket bred och går under namnet Jungfrusundsåsen. Åsen dyker därefter ned i Mälaren och kommer upp vid Vårby och Fittja, där den dock är nästan helt utbruten, liksom vid Tullinge. Längst i söder vidgas åsen till den stora Pålamalm, varefter den försvinner för gott.

Det finkorniga material som vågorna spolade bort har till stor del sedimenterat i det grunda vattnet norr och väster om urbergshöjderna, d.v.s. på vad som genom landhöjningen slutligen bildade Ekerö kommun. Dessa sediment, främst leror, är förutsättningen för det produktiva jordbruket på Mälarsöarna.

Vegetation, jordbruk, kulturlandskap

Stora delar av kommunen är ett jordbrukslandskap med anor mycket långt tillbaka i tiden och fortfarande är torrbackarna med sin rika och vackra örtflora allestädes förekommande även om objekten blir färre och av mindre arealer. Merparten av dem växer nu tyvärr igen i takt med den fortgående jordbruksrationaliseringen. Torrbackar som fortfarande hävdas kan ses vid t.ex. Hagalund och Kunsta på Adelsö, Älby hage på Ekerö och vid Sånga-Säby och Mörby på Färingsö.

Genom sitt läge i Mälaren hyser kommunen åtskilliga fiskgjusepar, för vilka åsryggarnas höga, grova furor utgör lämpliga boplatser. I de näringsrika vassvikarna häckar även brun kärnhök regelbundet, tillsammans med änder och sumphöns. Menhammarsviken hör till de viktigaste rastplatserna i länet för flyttande änder. Svartsjöviken är med t.ex. sina översvämmade strandängar en viktig rastlokal för vadarfåglar.

Åkerholmar

Ett vanligt och vackert inslag i landskapsbilden utgör åkerholmarna. Dessa är ofta trädbevuxna och kantas av tät buskridåer. Här finner småvilt och fältfåglar sina förnämsta skyddslokaler, liksom åtskilliga nyttoinsekter. Många åkerholmar har dock betats förr och därmed hållits öppna. Ett småbrutet landskap präglar fortfarande stora delar av kommunen. Några exempel är mellan Skå och Sånga kyrkor och nordväst om dessa upp till Färentuna kyrka på Färingsö. Även mellan Sjöängen och Älby på Ekerö är detta småbrutna landskap tydligt.

Skog

Trots det intensiva jordbruket finns en hel del skog, speciellt på Adelsö, men också på Lovö och Ekerö. Lovö avviker från de andra öarna bl.a. genom sina lokala förkastningsbranter norr och söder om Lovö vattenverk. Vid Lindö finns ett starkt markerat berg som mot väster har en utpräglad hammare, en rasbrant med vacker lundflora nedanför branten. En stor del av vegetationen på öarna består av torra tallskogar beroende på de dominerande åspartierna. Områden med orörd gammelskog är det dock ont om, speciellt barrskogsområden. Ett exempel på ett mindre område av gammal barrskog som finns kvar är vid Gläntan på Adelsö, ett annat exempel är på södra Björkö.

De många stora godsen och det milda klimatet på Mäläröarna har medfört att det på många ställen finns ädellövskogar eller ädellövdungar med en rik flora och ett intressant fågelliv. Till ädellövträden räknas traditionellt ek, ask, alm, lind och lönn, men numera även fågelbär, avenbok och bok. Exempel på områden med ädellövskog är naturreservaten Väsby Hage och Eldgarnsö, av vilka det senare också är känt för bl.a. sina rika förekomster av mistel (*Viscum album*). Misteln är för närvarande under stark spridning och påträffas mer eller mindre allmänt i trädgårdar och lövlundar framför allt på norra Färingsö. Största naturvårdshänsyn bör tas till förekomsterna av denna för övrigt sällsynta växtart.

Våtmarker

I kommunen är det mycket ont om myrmarker och naturliga sjöar. Orsaken är bl.a. att lerslätterna sedan länge dikats ut. Flertalet våtmarker på slätterna har omvandlats till åker eller äng och de sjöar som finns kvar har en sänkt vattennivå. De naturliga vattenflödena har därmed ändrats vilket gör att sjöarna idag befinner sig i olika igenväxningsstadier. Sandmarkerna är i allmänhet mycket genomsläppliga för vatten. De åssjöar som trots allt finns, bildas där åsens grundvatten tränger fram. Alla kvarvarande våtmarker, inklusive

åsgropar och lergropar, är av stort biologiskt intresse, men endast de för kommunen viktigaste har tagits med i objektsförteckningen.

Lergropar

Lergropar, som togs upp för att förse traktens tegelbruk med lera, är en ganska vanlig förekomst på Mälarsjöarna, speciellt på Färingsö. Dessa kan nu betraktas som historiska dokument, kulturminnen, över den blomstrande tegelindustrin i stora delar av Mälardalen. Flertalet av dem har dock vuxit igen på olika sätt och syns därmed inte så tydligt. Eftersom de djupare liggande, varviga lerorna är kalkrika, har många lergropar fått en rik flora med kalkgynnade växter. Till denna grupp hör t.ex. orkidéer av olika slag. En av groparna utgör länets enda lokal för smalfräken (*Equisetum variegatum*). Vid Prästnibbla i Hilleshögs socken betas en större lergrop vilket lett till en artrik flora. Det finns också vattenfyllda gropar vilka kan utgöra bra viltvatten. På Kungshatt finns vattenfyllda lergropar, högt uppe i bergsområdena. Dessa lergropssjöar är sannolikt helt unika och har tillkommit genom att lera har sedimenterat i lokala terrängsvackor.

ALLMÄNNA RIKTLINJER OCH NATURVÅRDSHÄNSYN I KOMMUNENS PLANERING

I beskrivningen av respektive objekt ges rekommendationer för områdets skötsel, i avseende att underlätta bevarandet av naturvärden som konstaterats. Förutom detta ges här några mer allmänt hållna råd för olika naturtyper som ofta är stora källor till biologisk mångfald och varav de flesta minskar i omfattning i länet. Genom landskapets småbrutenhet, är det inte möjligt att enskilt peka ut alla objekt som har stora naturvärden i kommunen, bl.a. beroende på att många av dem är små och spridda i landskapet. En fördjupad genomgång av naturvärdena bör därför helst alltid föregå t.ex. exploatering, planläggning eller beslut om väsentlig förändring av markanvändningen.

Åkerholmar

De många åkerholmarna, vilka ger en speciell karaktär åt kommunen, har en mycket viktig ekologisk funktion. Att det som i kommunen fortfarande på många ställen finns ett småbrutet landskap bevarat har därför ett högt naturvärde. Åkerholmarna bör lämnas oexploaterade i så stor utsträckning som möjligt, dels beroende på deras betydelse för landskapsbilden, dels beroende på att de ofta har en mycket stor betydelse som livsmiljö för en mängd av kulturlandskapets försvinnande växt- och djurarter. För att uppnå och behålla den högsta mångfalden av arter och livsmiljöer är det viktigt att vissa åkerholmar fortfarande får vara träd- och buskbeväxta och undantas från skogsbruk och buskröjning medan andra aktivt hålls öppna. Att behålla ett småbrutet landskap med åkerholmar i åkern, omkringliggande skogspartier o.s.v. är också en viktig faktor för mångfald och bevarande av populationer. Åkerholmar har en viktig funktion som del av spridningsvägar och minskar stora öppna arealer, vilka annars skapar ett oöverstigligt hinder för många arter och som då kan isolera populationer och försämra genutbyte. Sammanläggning av åkermark till större brukningsenheter, borttagande av mindre åkerholmar och igenläggning av diken har blivit vanligare och medfört större öppna arealer (till viss del kan även exploatering av åkerhomar vara detsamma som borttagande av dem). En åkerholme kan också fungera som en ö i ett öppet hav och vara en viktig förutsättning för speciellt fältfåglar. De ser åkerholmen som ett skydd och har därför sina boplatser där.

Ängs- och hagmark

Kommunen är starkt präglad av jordbrukslandskapet. Många naturmarker har hävdats kontinuerligt genom slätter eller bete under mycket lång tid utan att näring har tillförts dem av människan, t.ex. torrbackar och strandängar. Detta har gett en vacker landskapsbild och dessutom mycket artrika marker knutna till kulturlandskapet. På grund av nedlagda jordbruk och en minskning av mängden betesdjur, särskilt nötboskap, växer nu många marker igen. Igenväxningen av en del naturbetesmarker har gått så långt att många växt- och djurarter har gått förlorade. På en del håll finns dock fortfarande flertalet av de intressanta växtarterna kvar, med tillhörande fauna av insekter och andra smådjur. Om möjligt bör därför bete eller slätter återupptas i stor utsträckning men det är framför allt önskvärt att de som nu hävdas får fortsatt skötsel även i framtiden. Hävdade naturbetesmarker har blivit mer ovanligt än vid förra inventeringen och värdet av de marker som fortfarande hävdas har därför ökat.

Ädellövskog

Ädellövskogarna, speciellt ekskogarna, hyser också en mångfald av arter varav många är sällsynta i Mellansverige. Speciellt många rariteter av t.ex. insekter har rapporterats från Eldgarnsö, men sannolikt skulle man kunna hitta en hel del ovanliga insekter även i andra ekområden om man gav sig tid att undersöka dem lite noggrannare. Ädellövskogarna kan i Mälardalen vara naturliga system som sköter sig själva och består som ädellövnaturskogar, men många av dem har historiskt sett betats och hållits glesa för ollonsvin eller som jaktparker ("djurgårdar"). Det kan därför på vissa ställen vara bra att hålla efter en del sly och buskvegetation men framför allt att ta bort inväxt av barrträd, som annars lätt gör miljön för skuggig och kulturhistoriskt "felaktig".

Betad skog

Skog som har betats kontinuerligt under århundranden och som fortfarande betas och hålls glesare är rik på en undervegetation av gräs och örter. Dessa betade skogar är idag ovanliga i hela landet, speciellt betade barrskogar, och de har därmed ett mycket högt naturvärde.

Äldre naturskog

Fragment av äldre naturskog, d.v.s. naturligt uppkommen orörd skog med lång kontinuitet vilken har stor åldersspridning och rik förekomst av gamla träd och död ved, finns endast kvar på ett fåtal platser i kommunen. Särskilt ovanlig i kommunen är barnaturskog. Naturskogar utgör nu s.k. refuger, skyddszoner och genbanker, och är en viktig förutsättning för fortlevnad av en stor mängd av arter. Bevarandet av sådana partier är därför mycket viktigt och de bör lämnas helt orörda med fortsatt chans att utvecklas fritt. Raviner och rasbranter är exempel på platser där man ofta hittar fragment av naturskog p.g.a. att de varit svåråtkomliga ur brukningssynpunkt. Andra naturtyper som utgör speciellt artrika miljöer eller biotoper med vissa särskilda arter knutna till sig är t.ex. orörd hållmarkstallskog, gammal åsbarrskog, sumpskog och gammal lövskog.

Våtmarker

Tidigare har nämnts att antalet våtmarker, förutom stränder, är mycket litet på öarna. Tillstånd till ytterligare dikning av våtmarker bör därför inte ges, eftersom de marker som är kvar har stor betydelse för viltet och för de i kommunen ovanliga myrväxterna. Endast några få slättsjöar finns kvar i kommunen. Igenväxningshastigheten är onaturligt snabb och en bidragande orsak till det är ofta stora näringsläckage från intilliggande åkermarker. I Svartsjövikens pågår ett positivt restaureringsprojekt för att bl.a. minska närsaltsanrikningen och öka genomströmningen och syrehalten i sjön. Detta skulle med fördel kunna göras i fler sjöar men är omfattande projekt. En mindre åtgärd som dock kan göras för att hålla vissa vikar och sjöar öppna är att aktivt bedriva vass-slätter.

Lergropar

Lergroparna i kommunen är ofta ekologiskt intressanta, speciellt eftersom bortschaktandet av leran på många ställen gjort att kalkrika jordlager kommit fram. De torra groparna kan hysa en mycket speciell och värdefull flora medan de fuktiga till blöta groparna kanske har störst värde för fågel och vilt. Lergroparna befinner sig i olika successions-/igenväxningsstadier vilket gör att de också har ett visst forskningsvärde. Tyvärr används många av lergroparna som soptippar vilket starkt försämrar naturvärdet och gör ibland groparna farliga för viltet. De borde därför rensas från skräp där det förekommer. Det är också viktigt att lergroparna inte fylls igen. De unika lergropssjöarna på Kungshatt är hotade om "Förbifart Stockholm" kommer till utförande eftersom de då kan dräneras från vatten.

Friluftsliv

Ekerö kommun ligger i direkt anslutning till Storstockholm och får förutom kommunens egna invånare ta emot en stor del av befolkningen från främst Storstockholms västra delar som vill komma ut i naturen. Stora natur- och friluftsområden finns också på t.ex. Lovö och Kårsö. Ekerö kommun påverkas dessutom av ett ökande bebyggelsetryck från storstaden vilket innebär att det är stor sannolikhet att befolkningen kommer att öka. I och med det ökar också trycket på naturen. Att säkra tillgången till attraktiva naturområden blir därmed än mer viktigt. De viktigaste, stora friluftsområdena har tagits med i objektsförteckningen, men det är viktigt att kommunen vid planeringen ser till att närströvmarker säkerställs i anslutning till alla större grupper av bebyggelse. Om skogsbruk bedrivs i friluftsområden så är det önskvärt att skötseln av dessa så långt möjligt anpassas till det rörliga friluftslivet, att t.ex. vid slutavverkning ta upp så små hyggen som möjligt, rensa stigar efter avverkning m.m. så att skogen fortsätter att uppfattas som skog och är relativt lätt att ta sig fram i.

METOD

Redovisning

Inventeringen redovisas kommundelsvis med objekten numrerade i en löpande serie genom hela kommunen, från Adelsö till Lovö. För att det skall vara lättare att hitta objekten på kartan anges en bokstavskod, för den kommundel i vilken större delen av objektet är beläget, före objektsnumret i textdokumentet. En kort beskrivning av de allmänna dragen i varje kommundel beskrivs kortfattat. Därefter följer en beskrivning av de objekt som bedömts ha högt naturvärde. Dessa områden redovisas också på en digital karta över kommunen i MapInfo.

Avgränsning

Inritningen av områdena i naturinventeringen är översiktligt gjord på den ekonomiska kartan som underlag i MapInfo. Avgränsningarna är därmed inte exakta och bör därför studeras i en skala av max 1:30000 i MapInfo och tillämpas därefter. En mer utförlig beskrivning om vad området omfattar ges genom områdesbeskrivningen. Med hjälp av nu tillgängliga digitala ortofoton (flygfoton) som underlag skulle vid behov en noggrannare inritning kunna göras.

Generellt sett har snäva avgränsningar av områdena eftersträvat och därför har främst de värdefullaste delarna inkluderats. Skydds- och buffertzoner är inte inlagda men kan behövas av olika omfattning till olika objekt. Om funderingar finns på exploatering i anslutning till objekt bör alltså anslutande objektsbeskrivningar kontrolleras. De öppna gårdarna, åkrarna och flygfältet som angränsar till område 84 (Svartsjövikén) har t.ex. inte medtagits i området. De har inte ett högt naturvärde i sig men att det är en stor omgivande öppen yta runt Svartsjövikén kan vara en nödvändig förutsättning för t.ex. rastande fåglar och förstärker därmed värdena i det inritade området. I större områden kan särskilt värdefulla, eller speciella delområden ha pekats ut och dessa anges då med en bokstav under objektnumret, t.ex. 78 a). Delområden kan ha en högre klass än huvudområdet men det är inte nödvändigtvis så.

Utredningsområden

Några nya områden, vilka har upptäckts i fält eller med hjälp av flygfoton, har tillkommit i naturinventeringen för att de misstänks ha ett högt naturvärde. Dessa områden har inte hunnit inventeras närmare och informationen om dessa områden är mer eller mindre bristfällig. En noggrann inventering krävs innan de kan värderas och klassas mer tillförlitligt. Namn och objektsnummer på dessa områden har kursiverad rubrik i områdesbeskrivningen och de står markerade som utredningsområden.

Separat lista över utredningsområden finns i bilaga 1.

Digital karta

Till detta dokument finns, som nämnts ovan, en digitaliserad, GIS-anpassad kartdatabas i MapInfo, som kommunledningsstaben har ansvaret för. Den ger visuellt en mycket bra uppfattning om områdenas antal, läge, storlek, värdekärnor, och delar som är upptagna i olika riksinventeringar m.m. genom möjligheten att lätt lägga på olika informationsskikt på en bakgrundskarta. I kartdatabasen finns en informationsruta till varje område som visar samma information som kan ses i områdesbeskrivningarnas sidhuvud. Det finns även informationsrutor till varje delområde och vad de omfattar. Områdena som ingår i naturinventeringen kan ses i ett gemensamt skikt i kartdatabasen men är också uppdelade olika skikt i beroende på klassning. Namnen på de olika skikten i kartdatabasen, som är

användbara till naturinventeringen, följer i princip förkortningarna som nämns under rubrikerna ”Status” och ”Skydd enligt MB” (se nedan), men utförliga förklaringar ges i bilaga 2. Det digitaliserade materialet underlättar informationsspridningen till berörda handläggare och beslutsfattare samt analys, uppdatering och presentation. Det digitaliserade materialet kan också komma att bli tillgängligt för både tjänstemän och kommunmedborgare/allmänhet i framtiden.

Underlag

I denna revidering och uppdatering av naturinventeringen har ny kunskap om naturvärden i olika områden samlats in på många sätt. Underlag från Länsstyrelsen (LST), Skogsvårdsorganisationen (SVO), Mälaröarnas naturskyddsförening (MNF) och enskilda personer svarar för en betydande del av kunskapsinnehållet i inventeringen. Nya riksinventeringar har utförts sedan förra naturinventeringen gjordes, exempelvis nyckelbiotopsinventeringen som är ett stort underlagsmaterial som nu ger kännedom om höga biologiska mångfaldsvärden i skogen. Med hjälp av flygbilder (IR) och fältkontroller av områdena har uppgifter kunnat bekräftats och förstärkts.

En sammanställning av informationskällor och faktaunderlag som använts finns i litteraturförteckningen. Material som behandlar enskilda objekt nämns under rubriken ”litteratur” till varje objekt.

Klassning

Områdena har klassats i en tregradig skala som utgör en sammanvägning mellan Naturvårdsverkets råd i ”Planera för natur” och Länsstyrelsens ”Naturvårdskatalog för Stockholms län”. Områden av klass I och II har de högsta naturvärdena, sett ur ett mer nationellt och regionalt perspektiv. Områden av klass III har ett högt naturvärde i ett lokalt perspektiv och skall därför inte underskattas.

För objekt som inte fältbesökts, har klassningen skett med utgångspunkt från den information som finns tillgänglig om objektet.

Skydd

Naturvårdsfrågor omfattas av flera lagar men främst av Miljöbalken (MB). Det finns alltså områden, objekt och biotoper som pekas ut i MB och som man därmed måste ta hänsyn till, även om de inte är utpekade som objekt i naturinventeringen. Områdena som är utpekade i naturinventeringen har inte automatiskt något lagstadgat skydd men kan innefatta delområden eller biotoper som har det.

Här ges några exempel på generella paragrafer i MB som särskilt bör uppmärksammas.

Första avdelningen, MB

I första avdelningen anges övergripande bestämmelser gällande naturvårdshänsyn. Några paragrafer ur första avdelningen som speciellt kan gälla för Ekerö kommun är framför allt:

Enligt 3 kap. 2§ MB skall stora mark- eller vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka områdets karaktär. Sådana områden har inte särskilt pekats ut i detta arbete men med hjälp av naturinventeringen kan de nog identifieras och pekas ut i efterhand.

Enligt de grundläggande hushållningsbestämmelserna i 3 kap. 3§ MB skall mark- och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Denna paragraf gäller generellt för många områden i naturinventeringen men de särskilt känsliga områdena har inte specifikt pekats ut eller klassats inbördes.

Enligt 3 kap. 6§ MB kan särskilda områden pekas ut som riksintresse för naturvården, kulturmiljövården eller friluftslivet och då skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön. Det är dessa som under rubriken ”Status”, i naturinventeringen, nämns som områden av riksintresse.

Enligt 4 kap. 1 § MB är Mälaren med öar och strandområden, med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena, i sin helhet av riksintresse.

Enligt 4 kap. 2§ MB ingår Mälaren med öar och strandområden som helhet också som område där turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt skall beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön.

Andra avdelningen, MB

Andra avdelningen i MB (d.v.s. 7 och 8 kap.) handlar om skydd av naturen. Under rubriken ”Skydd enl. MB”, i sidhuvudet till områdesbeskrivningarna, nämns enbart några av de skyddsformer som omfattas av 2-8§§, 10-12§§ och 28§ i MB 7 kap., dvs. naturreservat, naturminnen, djur- och växtskyddsområden, inkl. fågelskyddsområden och Natura 2000-områden. Dessa är skyddsformer som kan ingå i utpekade områden i naturinventeringen och som då gör att områden helt eller delvis har ett lagstadgat skydd. I MB finns även fler skyddsformer, men dessa omnämns inte under områdesbeskrivningarna i naturinventeringen. Här nedan tas upp och ges förklaring till Natura 2000-områden, biotopskyddsområden och utökat strandskydd.

Natura 2000-områden

Natura 2000-områden kan enkelt förklaras som ”EU-reservat”. Ett antal arter och livsmiljöer som anses ha ett högt bevarandevärde och därmed bör skyddas har listats och utgör grunden för skyddet. Statusen på ett Natura 2000-område är hög och omfattas av 7 kap. 28 § MB med hänvisning till Förordningen (F) (1998:1252) om områdesskydd, 16-20§§. Naturvårdsverket och länsstyrelsen är, enligt F (1998:1252) 18§, de som under en samrådsperiod skall bevaka att en gynnsam bevarandestatus upprätthålls för de arter och livsmiljöer som behöver skyddas i området. Statliga myndigheter och kommuner som meddelar beslut enligt MB måste dock, enligt F (1998:1252) 19 §, särskilt bevaka att en gynnsam bevarandestatus upprätthålls för de livsmiljöer och arter som behöver skyddas i Natura 2000-områden, om besluten kan påverka ett område som ingår i Natura 2000. Detta innebär alltså att även miljön utanför ett Natura 2000-område inte får ändras så att det orsakar mer än obetydligt skada på Natura 2000-områdets naturvärden.

Natura 2000-områden inom kommunen kan ses som ett skikt i kartdatabasen och är de områden som är förslagna av länsstyrelsen. Alla dessa områden har antagits och godkänts av Sveriges regering och anses därmed ha ett lagstadgat skydd. Områdena har ännu inga färdiga bevarandeplaner men arbetet med dessa skall färdigställas av länsstyrelsen till år 2004.

Biotopskyddsområde

Det finns också mindre mark- eller vattenområden som anses ha sådant värde eller finnas i så liten utsträckning att de är skyddade som biotopskyddsområde genom 7 kap 11 § i MB. Inom biotopskyddsområden får det inte bedrivas verksamhet eller vidtas åtgärder som kan skada naturmiljön. Dessa objekt är inte särskilt utpekade i områdesbeskrivningarna men måste beaktas särskilt. I 7 kap. 11 § hänvisas också till Förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt MB mm. 5-7 §§ för utförligare förklaringar.

De objekt som nämns i F (1998:1252) 5 §, bilaga 1 är förklarade som biotopskyddsområden och har därmed redan ett lagstadgat skydd. Dessa är: • Alléer • Källor med omgivande våtmark i jordbruksmark • Plevallar Småvatten och våtmarker i jordbrukslandskapet • Stenmurar i jordbruksmark och • Åkerholmar.

I F (1998:1252) 6 § sägs att Skogsvårdsstyrelsen inom områden som omfattas av skogsvårdslagen (1979:429) får förklara sådana särskilt skyddsvärda mark- och vattenområden som anges i bilaga 2 som biotopskyddsområden, enligt 7 kap. 11 § MB. Enligt bilaga 2 är dessa områden: • Brandfält • Lövbrännor • Äldre naturskogsartade skogar • Örtrika allundar • Ravinskoogar • Mindre vattendrag och småvatten med omgivande mark • Örtrika sumpskoogar • Äldre sandskoogar • Äldre betespräglad skog • Kalkmarksskoogar • Rik- och kalkkärr • Alkärr • Hassellundar och hasselrika skogar • Källor med omgivande våtmarker • Myrholmar • Ras- eller bergbranter • Mark med mycket gamla träd och • Strand- eller svämskoogar.

På motsvarande sätt får Länsstyrelsen, enligt 7 kap. 11 § MB; F (1998:1252) 7 §, meddela särskilt beslut om biotopskydd av: • Rik- och kalkkärr i jordbruksmark • Ängar eller naturbetesmarker samt även • Naturliga bäckfåror och • Ras- eller bergbranter, för mark som inte omfattas av skogsvårdslagen.

Biotopskyddsområden utfärdade av Skogsvårdsstyrelsen eller Länsstyrelsen finns för närvarande inte inom kommunen. Flera av dessa biotoper finns dock inom kommunen och bör därmed visas särskild hänsyn eftersom de är värdefulla, ofta artrika och kan hysa hotade växt- eller djurarter. Om områdena inte har varit eller är särskilt hotade behöver de inte ha utfärdats som särskilda skyddsområden och det betyder alltså inte att de därmed har ett lägre värde.

Strandskydd

Strandskyddet omfattar land- och vattenområden intill 100 meter från strandlinjen vid normalt medelvattenstånd, enligt 7 kap. 14 § MB. Detta kan också utvidgas till 300 meter från strandlinjen, vilket gäller på många ställen på Mälaren.

Förklaringar av olika riksinventeringar, underlagsmaterial och begrepp

Nyckelbiotop

Med nyckelbiotop avses skogsområde där man finner eller förväntas att finna rödlistade arter. Det finns ingen gräns för hur stora eller små nyckelbiotoper kan vara. Det är i första hand

skogens struktur och element som används som naturvärdeskriterier, men även förekomsten av signalarter kan vara avgörande vid bedömningen. Skogsvårdsorganisationen, SVO, utförde 1993-1998 en nyckelbiotopsinventering av det s.k. småskogsbrukets skogsinnehav. Storskogsbruket har själva ansvaret för inventeringen. Samtliga uppgifter för all skogsmark skall dock samlas i ett och samma register. Nyckelbiotoperna representerar en betydande del av mångfalden i svenska skogen och innefattar bl.a. barrskogar, lövskogar och sumpskogar. De utgör värdefulla refugier och är källor för hög biologisk mångfald. De rekommenderas därför av SVO att inte avverkas. Inventeringen har inte någon formell koppling till biotopskyddet men är vägledande vid urval av biotopskyddsobjekt. Naturvårdsavtal kan också skrivas med markägare.

Sumpskog

Sumpskogar innefattar all trädbärande blöt mark där träden i (moget stadium) har en medelhöjd på minst 3 meter och trädens krontäckningsgrad är minst 30 %. Även trädbestånd på fuktig mark där fuktighetsälskande (hydrofila) arter täcker minst hälften av befintligt fält- eller bottenskikt räknas till sumpskogar. Sumpskogarna indelas i huvudtyperna myr-, fukt- och strandskog. Sumpskogsinventeringen har utförts av SVO på all skogsmark i Sverige.

Naturvärdesobjekt

I SVO:s utförande av nyckelbiotopsinventeringen fann man även objekt där man konstaterade påtagliga naturvärden utan att objekten nådde upp till kvaliteten nyckelbiotop. Dessa naturvärdesobjekt har höga naturvärden och kan ofta beskrivas som "framtidnyckelbiotoper", biotoper som befinner sig i ett vänteläge för att på kanske 10-30 års sikt kunna utvecklas till nyckelbiotoper. De har mycket stor betydelse i arbetet med att på lång sikt bevara och bygga upp förutsättningarna för den biologiska mångfalden i den svenska skogen. De kan också hjälpa till att överbrygga de ibland stora avstånden mellan nyckelbiotoper.

Ängs- och hagmark

Länsstyrelsen genomförde 1987-1990 en inventering av landets ängs- och betesmarker med en areal över 1 ha. Inriktningen var främst att inventera marker med en värdefull kärlväxtflora och övriga marker uteslöts. Inventeringen omfattar naturbetesmarker eller gamla slättermarker som alltså inte har påverkats av gödsling. Fokuseringen på kärlväxtfloran innebar dock att marker med rik lägre fauna, ofta ekhagar eller strandängar utan kärlväxtvärden, försumrades. Även kulturhistoriska värden prioriterades lågt. Länsstyrelsen ska nu, på uppdrag av Jordbruksverket, genomföra en ny inventering av ängs- och betesmarker och i Stockholms län kommer det att ske under 2002 och 2003. Den nya inventeringen är tänkt att vara mer omfattande och ta med marker som är värdefulla ur både natur- och kultursynpunkt (naturvärden vidare än enbart kärlväxter). Gränsen för ett objekts minsta areal har också sänkts till 0,1 ha, vilket gör att fler marker nu kommer med.

Våtmark

Våtmark kan karaktäriseras som mark där vattnet under en stor del av året finns strax under, i eller strax över markytan, samt vegetationstäckta vattenområden. Som exempel på våtmarker kan nämnas myrar, fuktiga eller våta stränder vid hav, sjöar och vattendrag samt fuktängar och sumpskogar. Många hotade eller hänsynskrävande växt- och djurarter lever i våtmarker. Länsstyrelsen har kartlagt länets våtmarker i en inventering som genomfördes 1989-1994. Inventeringen är översiktlig och främst våtmarker med en areal över 10 hektar har tagits med. Några mindre våtmarker med speciella värden har också tagits med. (Detta innebär inte att mindre våtmarker som inte finns med i inventeringen saknar naturvärden.) Våtmarkerna har

granskats genom flygbilder och sedan klassats efter naturvärde. En del av de högst klassade har sen också inventerats i fält. Eftersom vissa våtmarker kan vara svåra att identifiera och avgränsa genom flygbilder är vissa våtmarkstyper underrepresenterade och vissa våtmarker har inte hittats alls.

Världsarv

Ett världsarv är ett kulturminne eller naturminne som är så värdefullt att det är en angelägenhet för hela mänskligheten. Det är en plats, ort, miljö eller objekt som på ett alldeles unikt sätt vittnar om jordens och människans historia. När de en gång kommit med på den prestigefyllda världsarvslistan garanteras de skydd och vård för all framtid. Listan grundar sig på FN-organet Unescos konvention till skydd för världens natur- och kulturarv, vilken antogs 1972. Sverige undertecknade konventionen 1984 och har därmed bland mer än 160 andra nationer frivilligt åtagit sig att skydda de egna världsarven för all framtid, samt att stödja andra länder i deras ansträngningar för att ta hand om sina. Sverige har tolv världsarv och inom Ekerö kommun finns faktiskt två av dem. Dessa är Drottningholm och Birka-Hovgården.

LÄSANVISNING OCH FÖRKLARING TILL OMRÅDESBESKRIVNINGARNA

Beskrivningen av varje område inleds med ett sidhuvud och sedan följer en utförligare text med bl.a. platsbeskrivning och bedömning av värde. Sidhuvudet motsvarar den information som också finns att tillgå i informationsrutan i kartdatabasen (MapInfo). Utförligare text är i dagsläget inte kopplat till kartdatabasen.

Sidhuvud

I sidhuvudet anges följande information för att få en snabb överblick över områdets innehåll och värde:

Klass:

Klassningen har gjorts i en tregradig skala där:

- I motsvarar högsta naturvärde (huvudsakligen ur nationellt eller internationellt perspektiv)
- II motsvarar mycket högt naturvärde (huvudsakligen ur regionalt perspektiv)
- III högt naturvärde (huvudsakligen ur kommunalt eller lokalt perspektiv)

Om två klasser anges i sidhuvudet med ett kommatecken emellan innebär det att det finns delar av olika klass inom området. Om någon klass anges inom parentes är det en klass som området kan uppnå eller klassas ner till om inte några åtgärder vidtas.

Motiv:

De värden och intressen som bedöms för naturområden och som anges under motiv är:

B = Botaniska (speciella, hänsynskrävande och sällsynta växter kan finnas)

Z = Zoologiska (området kan vara värdefullt för vissa djur, allt från insekter till fåglar och däggdjur)

G = Geologiska (speciella geologiska formationer förekommer)

L = Landskapsbildsmässiga (landskapet är estetiskt tilltalande; objekt kan ingå i en större helhet)

K = Kulturhistoriska (landskapet är väl bevarat eller kulturminnesvärden kan förekomma)

F = Friluftsmässiga (området kan vara viktigt som strövområde för allmänheten, inkl närströvområde)

H = Hydrologiska (källor, vattendrag, sjöar, m.m.)

Ett område kan vara värdefullt ur en eller flera av dessa ovan angivna aspekter.

Naturtyp:

De huvudsakliga naturtyperna som ingår i ett område anges. De som här är upptagna är främst:

Ängs- och hagmark, torrbacke, strandäng, barrskog, blandskog, lövskog, ädellövskog, sumpskog, våtmark, övrig öppen mark (t.ex. hällmark, hygge, åker)

Areal:

Områdets totala areal i hektar (ha) anges.

Skydd enligt MB:

Denna rubrik omfattar de skyddsformer som nämns direkt i 7 kap. MB och som finns i kommunen. Hela eller delar av ett område kan vara skyddat eller bedömt som skyddsvärt, enligt MB:s 7 kap. Vilka dessa delar är anges inte i sidhuvudet men kan ses i den digitala kartdatabasen eller ev. på separat karta. De skyddsformer som förekommer inom kommunen och som kan redovisas i sidhuvudet är:

NR= Naturreservat

NM = Naturminne

DVS = Djur- och växtskyddsområde, inkl. fågelskyddsområde

N2000 = Natura 2000-område

Status:

Under status anges om området är utpekad i någon riksinventering eller som riksintresseområde (enligt 3 kap. 6§, MB) och som då kan stärka ett högre naturvärde. Dessa riksinventeringar finns som digitala skikt. Om det är hela området eller endast någon del av området som är utpekad anges inte i sidhuvudet men kan ses i den digitala kartdatabasen eller ev. på separat karta. Under ÄoH och VMI anges klassen i respektive inventering inom parentes.

Förklaring till förkortningar som används:

Riksinventeringar

Nb. = Nyckelbiotopinventering, Skogsvårdsstyrelsen

Sumpsk. = Sumpskoginventering, Skogsvårdsstyrelsen

N.värd.obj. = Naturvärdesobjekt, Skogsvårdsstyrelsen

ÄoH = Ängs- och hagmarksinventering, Länsstyrelsen

VMI = Våtmarksinventering, Länsstyrelsen (digitalt skikt finns ej från Länsstyrelsen, men kan ses genom en översiktlig digitalisering)

Riksintresseområden

RNV = Område av riksintresse för naturvård

RFR = Område av riksintresse för friluftsliv

V = Världsarv

Regionalt upptagna naturområden

N.kat. = Naturkatalogen, Länsstyrelsen

Upprättat:

Angivelse av vilket år och vilken månad som texten till området uppdaterades.

Utförligare beskrivningar

Varje område beskrivs vidare i text under följande rubriker:

Karakteristik:

Kort sammanfattande beskrivning.

Beskrivning:

Mer utförlig beskrivning av området.

Bedömning av värde:

De huvudsakliga värdena i området, vilka motiverar att det har tagits upp i naturinventeringen.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värde:

Bl.a. kort skötselöverslag och eventuellt särskilda hot mot området.

Litteratur:

Underlagsmaterial som tar upp och ytterligare behandlar objektet.

ADELSÖ

Adelsö är den västligaste av de större öarna i kommunen. Barrskogar är här mer dominerande än på övriga öar i kommunen. Småbrutna kulturlandskap och ädellövträdsinslag finns dock även på Adelsö. Omgivande öar är också av intresse genom sina fornminnen (Björkö) och förekomst av jotnisk sandsten, som bildades för 800-900 miljoner år sedan. Många av de omgivande mindre skären är dessutom viktiga häckningslokaler för sjöfåglar.

Foto: Emma Forsberg

Bombmurkla.

ADE: 1.

Fagerön med Paraplyholmen

Klass: III

Motiv: B, Z

Naturtyp: ö, lövskog, ädellövskog, öppet

Areal: 13 ha

Skydd enl. MB: -

Status: RFr; N.kat.

Upprättat:

jun 2002

Karakteristik

Skogbevuxen ö, med dominans av lind och andra lövträd, viktig som häckningslokal för fåglar.

Beskrivning

Fagerön ligger strax norr om Adelsö. Ön är obebyggd och i huvudsak bevuxen med lövskog. En tidigare lindskog har avverkats, men linden har åter vuxit upp och dominerar bland träden. Bland andra ädellövträd kan nämnas lönn och alm. Även gran och tall förekommer, framför allt på de norra delarna av ön. Lundfloran är rik med typiska arter som tandrot, myskmadra, m.fl. Öster om Fagerön ligger den lilla Paraplyholmen med bra häckningsförutsättningar för t.ex. gråtrut som det finns tidigare häckningsuppgifter om.

Öarna är inte besökta under 2001-2002.

Bedömning av värden

Naturvärdet består i den rika lundfloran på Fagerön och häckningsplatsen för gråtrut på Paraplyholmen. Statusen ökas av att ön är obebyggd och naturen får sköta sig själv.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om naturvärdena skall bevaras får inga skötselåtgärder utöver vad som kan gynna floran och faunan förekomma. Landstigning på Paraplyholmen under vår och försommar bör undvikas eftersom det försämrar häckningsresultatet för fåglarna.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15.*

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län.*

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983.* (objekt 25.01).

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun.* Ekerö kommun.

SLL- Naturresursinventering 1974-75 (objekt 10788:1)

ADE: 2. Sättraberg (Kunstaberget) - Kunsta

Klass: III	Areal: 289 ha	Upprättat:
Motiv: B, Z, K, F	Skydd enl. MB: NM (ekar)	jun 2002
Naturtyp: barrskog, ädellövskog, ängs- hagmark, ekar, torrbackar	Status: Nb; Sumpsk.; N.värd.obj.; RFr	

Karakteristik

Varierade skogar och hagmarker, delvis med rik tillgång på bär, samt fridlysta ekar vid Kunsta.

Beskrivning

Norra delen av området domineras av mycket gammal och vacker barrskog. I södra delen av området finns lövlundar, en liten bäckravin och vid Kunsta nio gamla ekar vilka skyddas som naturminne. Området lämpar sig väl för friluftsliv och det är botaniskt och kulturhistoriskt intressant. Tjäder observerades i området vid förra inventeringen men det är en art som minskat och den har nu inte observerats här på många år.

En stor del av objektet ligger på grus. Där växer tallskog med inslag av gran. I fältskiktet dominerar kruståtel, lingon, vårfryle, ängskovall och blåbär, samt i torrare partier renlavvar. I norr växer mer frisk skog med dominans av gran och marktäcke av blåbär. Skogsbruk bedrivs och det finns omfattande föryngringsytor med bl.a. tall- och granplanteringar såväl i norr som söder. Mindre fuktstråk med al finns här och där i norra delen av objektet. Alen växer delvis på socklar. Bland fältskiktsarterna märks bl.a. majbräken (mycket), skogsbräken, toplösa, veketåg, rankstarr, kärrfräken, skogsfräken och tuvtåtel. I slutningen mot kärren växer ekbräken. Al finns även längs bäcken söder om Lövlund.

Fiskgjuse häckar troligen inom området.

a) Kunsta fornminnesområde m.m.

Öster om Kunsta finns ett mycket vackert fornminnesområde beväxt med tall och björk. Här växer mycket av den typiska torrbacksfloran, t ex gulmåra, backnejlika, rödklint, femfingerört, småfingerört, axveronika, flentimotej, fältmalört, äkta johannesört, ängshaverrot, solvända, darrgräs och backanis, men även smällglim och lungrot (*Chenopodium bonus-henricus*). Bakom detta område växer tallskog. På åkern söder om Kunsta står flera solitärekar. De fridlysta ekarna står däremot ganska dolt norr om gården.

b) Skogen mellan Kunsta, Lövlund och Sättraberg (även kallat Kunstaberget)

Mellan Lövlund och Sättraberg finns en mycket vacker gammal öppen barrskog som sluttar mot Mälarstranden. Tall och gran dominerar, men det finns inslag även av björk och al. I denna skog finns många vindfällen. Sydost om Lövlund finns en örtrik bäckravin med rik förekomst av bl.a. blåsipppa och vitsippa. Skogen i området runt bäckravinen var dock nertagen 2001 och endast en smal bård av träd närmast bäcken är lämnad. I det granrika strandpartiet finns förekomst av bl.a. nästrot. Sydväst om Lövlund återfinns smärre torrbackar och

åkerholmar i anslutning till ett gravfält. Här växer en rik torrbacksflora med bl.a. ängshavre, småfingerört, tjärblomster, trift och backklöver. Området är delvis granplanterat.

Söder om Sättraberg finns i en hyggeskant en fuktäng med arter som grusstarr, gråstarr, hampflockel, knapptåg, blåstarr, vasstarr, frossört, skogsvicker, besksöta och jungfrulin samt rikligt med nattviol. Sydost om Sättraberg finns, ca 100 m från stranden, ett synnerligen vackert, stort, mossbelupet flyttblock.

c) Skogen från Sättraberg till Horn

Vid Sättraberg finns en vacker, platålik, moss- och lavrik hållmark med förekomst av bl.a. vårspärgel. Mellan Sättraberg och Mälarstranden i nordost växer knärot. Här finns också ett skogskärr med stjärnstarr, blåstarr, hirsstarr, m.fl. starrarter. Vid badviken sydost om Horn växer ett stort bestånd av myskgräs och 500 m söder om badviken tätört, slankstarr, nästrot och trolldruva.

Bedömning av värden

Områdets största värde ligger i dess variationsrikedom vilket ger en hög mångfald av arter. Stora sammanhängande barrskogsområden med stor förekomst av gammelskog, men även med öppna ytor och olikåldrig och yngre skog ger bra förutsättningar för återkomst av tjäder. Den stora variationsrikedomen gör också området attraktivt som strövområde för allmänheten och stigar finns t.ex. längs vattnet mellan Sandudden/Marielund till Sättraberg.

Området i sin helhet är sammanfattningsvis värdefullt och innehåller också mindre områden som är extra värdefulla. De främsta värdena inom området finns i de delar som utgörs av kvarvarande gammelskog, fuktstråk, gravfält och hävdade torrbackar och betesmarker.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om naturvärdena skall bibehållas bör området inte byggnadsexploateras annat än i liten skala i anslutning till befintlig bebyggelse. Skogsbruket bör ske med försiktighet, speciellt i anslutning till våtmarker och bäckraviner och stora delar av gammelskog bör lämnas orörda. För att gravfälten, liksom övriga hagmarker och torrbackar, ska behålla sina naturvärden måste de skötas så att de inte växer igen, helst med årlig skötsel.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsens resolution 30 december 1957 (111 Ö-69:57, ang. fridlysning av ekar vid Kunsta).

Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen i nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: II
Motiv: B, Z
Naturtyp: barrskog (gammal)

Areal: 28 ha
Skydd enl. MB: N2000
Status: Nb.; RFr; N.kat.

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Området utgörs av gammal orörd granskog med stor åldersfördelning och mycket död ved.

Beskrivning

Området ligger söder om Lövlund och väster om Gläntan och sträcker sig från vägen vid Gläntan väster ut till vattnet. Det utgörs av orörd gammelskog med stora bestånd av mycket gamla granar. Åldersvariationen är stor och inslag av lövträd i olika åldrar förekommer också. Marken är mullrik och har betats en gång i tiden.

I området förekommer öarnas största förekomst av svampen bombmurkla (*Sarocosoma globosum*), vilken är rödlistad som sårbar (VU). Bombmurkla är en mycket bra signalart och indikerar en speciell och hotad granskogstyp på naturligt näringsrika sandjordar. Svampen tål inte slutavverkning eller kraftig gallring och visar på områden med lång skoglig kontinuitet med gran. Goda bestånd av kamjordstjärna (*Gastrum pectinatum*) och kottesvål (*Piceomphale bulgarioides*) finns också. Området är också viktigt för älg och rådjur och många viltstigar går genom området vilket styrker det.

Bedömning av värden

Förekomsten av den hotade, rödlistade och fridlysta bombmurklan gör detta område extra värdefullt och indikerar ett högt naturvärde. Områden med gammelskog, i detta fall mest gran, har annars generellt ett högt biologiskt värde eftersom andelen av gamla träd och död ved idag är en bristvara i våra skogar. Den stora förekomsten av död ved ger förutsättningar för t.ex. många svampar, insekter och fåglar som nu är eller blir mer och mer sällsynta.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Skall naturvärdet bestå får skogen inte avverkas. Eftersom omkringliggande områden dessutom omfattas av skogsbruk så bör detta område även i fortsättningen undantas från sådan verksamhet och lämnas orört.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Nitare, J. (red.) 2000. *Signalarter -indikatorer på skyddsvärd skog*. Skogsstyrelsens förlag, Jönköping.

Klass: III ?**Motiv:** B, Z**Naturtyp:** barrskog, blandskog**Areal:** 26 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** N.kat.; RFr; Nb.; Sumpsk.;
N.värd.obj.**Upprättat:**jun 2002

Utredningsområde**Karakteristik**

Artrik löv- och barrskog.

Beskrivning

Området ligger söder om Nybygget och utgörs i norra delen av en välsluten och flerskiktad barrskog av främst tall och gran, men även björk, asp och ek förekommer liksom buskar av en och berberis. Skogen är en gammal bondeskog/blädningsskog och innehåller rikligt med grova träd. Den är varierad med både torra delar av lav- och kråkbär-ljungtyp och fuktigare delar av blåbärstyp. Värdefull kryptogamflora finns också här och skogen utgör nyckelbiotop.

I södra delen av området finns en fuktig lövskog med inslag av örter i markvegetationen. Delområdet är dikat vilket har påverkat det mycket. Anslutande avverkning har dock inte haft så stor påverkan. Veckticka (*Thelypteris palustris*), kärrbräken och blåsippan har hittats i området.

Bedömning av värden**Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden****Litteratur**

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen i nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III
Motiv: B, L, K
Naturtyp: torrbacke

Areal: 3 ha
Skydd enl. MB: -
Status: RFr

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Torrbacke med gravfält och mycket rik torrbacksflora.

Beskrivning

Torrbacke i anslutning till bebyggelse och öppet kulturlandskap, gravkulleområde. I södra delen av objektet är terrängen öppen, medan det i norr växer en gles tallskog. Objektet utgör i sin helhet en tämligen blockig backe med gravrösen på toppen. I den glesa tallskogen finns underväxt av ek. Talldelen i övrigt domineras av kruståtel, samt lingon och blåbär. Längst i norr går hållmark, beväxt med ung tall, i dagen. I öppna lägen förekommer en mycket rik torrbacksflora med bl.a. gullklöver, gulmåra, rödklint, backnejlika, solvända, backanis, äkta johannesört, fältmalört, ängshavre, harklöver, backglim, tjärblomster, axveronika, slätterfibbla och gråfibbla. I vägkanten växer trift. Slåttern, som bedrivs av personal i Riksantikvarieämbetets regi, har enligt markägaren varit dåligt anpassad till områdets känslighet men det är osäkert om skötseln har förbättrats.

Bedömning av värden

Torrbacken är en näringsfattig mark vilken har en lång kontinuitet som hävdad mark och därmed hyser en artrik flora. Det är en biotop som blir mer och mer ovanlig i dagsläget eftersom många marker nu växer igen p.g.a. upphört bete och slätter. Eftersom området innehåller gravrösen har det också ett högt kulturhistoriskt värde.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om naturvärdet skall bibehållas får området inte tillåtas växa igen utan måste hävdas genom bete eller slätter varje år. Om slätter sker med gräsklippare med rotoraggregat uppnås en negativ, gödslande, effekt för floran genom att näring då inte kommer bort från marken. För att uppnå positiva effekter och följa traditionella brukningssätt bör slätter istället ske med klippande eller skärande redskap och det slagna höet därefter avlägsnas. Den tallbeväxta delen kan med fördel glesas ur så att mer ljus kommer ner till marken vilket underlättar återkolonisation av den hävdgynnade floran. Att området hävdas gör att de kulturhistoriska värdena bevaras och synliggörs vilket är positivt.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15.*

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun.* Ekerö kommun.

Klass: III	Areal: 19 ha	Upprättat:
Motiv: B	Skydd enl. MB: N2000	jun 2002
Naturtyp: ängs-hagmark, torrbackar	Status: Nb.; Sumpsk.; N.värd.obj.; RFr	

Karakteristik

Öppet odlingslandskap med nord-sydliga höjdryggar samt torrbackar med intressant flora.

Beskrivning

Det öppna odlingslandskapet kring Tofta herrgård på nordvästra Adelsö avbryts av några höjdryggar som har en nord-sydlig sträckning. Ryggarna är delvis skogbevuxna, främst med tall. Vid sidan av några av ryggarna är markerna av mer öppen torrmarkstyp, även om de håller på att växa igen med slån och invandrande träd. Den nordligaste åkerholmen domineras av ek samt en del björk. Torrbackarna har haft en torrängsflora med mer eller mindre ovanliga arter som trift, sandviol (*Viola rupestris*) och backsippa. Inom området mindre torra delar har det också funnits gulsippa. Uppgifterna är dock inte kontrollerade 2001-2002.

Bedömning av värden

Botaniskt intressant värde i torrbackarna om markerna fortsätts att hållas öppna. Höjdryggarna är också ett viktigt avbrott i det öppna odlingslandskapet och utgör en viktig livsmiljö och kan fungera som "tillflyktsort" för många arter av både växter och djur.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Skogsplantering är inte förenlig med naturvärdet. Området bör ej få växa igen. Ett försiktigt bete skulle gagna naturvärdena om gödsling undviks.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25.04).

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen i nyckelbiotopsinventeringen.

SLL Naturresursinventering 1974-75 (objekt 107781, 2)

ADE: 7. **Området kring Hagalund, Frutorp och Charlottenlund**

Klass: III, II (a)

Motiv: B, Z, F

Naturtyp: blandskog, barrskog, ängs-
hagmark, torrbackar

Areal: 68 ha

Skydd enl. MB: -

Status: Sumpsk.; RFr; N.kat.;
ÄoH (klass III)

Upprättat:

jun 2002

Karakteristik

Gammal blandskog, ängsmark och torrbackar med intressant flora och fågelliv.

Beskrivning

Området kring och norr om Hagalund utgörs av mycket gammal blandskog, ängs- och hagmark och torrbackar. Området är fågel- och viltrikt, bl.a. har stenknäck, stenskvätta, törnskata, trädlärka, morkulla och flera ugglearter iakttagits. Även många intressanta örter och svampar förekommer. Trots att det ligger lite avsides är det välbesökt och därför värdefullt för friluftslivet.

Den högvuxna, friska barrskogen domineras oftast av gran. Fältskiktet är rikt på blåbär och ängskovall, men i gläntorna dominerar kruståtel och örnbräken.

Centralt på skogsplatån finns ett tallbestånd med underväxt av gran. Fältskiktet innehåller blåbär, kruståtel och skogsmossor (hus-, vägg- och kvastmossa).

Området hyser åtminstone tre olika jordstjärnearter samt intressanta taggsvampar.

I skogen söder om gården har bl.a. orkidéerna Jungfru Marie nycklar, knärot (*Goodyera repens*), ormrot, spindelblomster och korallrot funnits men det är osäkert om de finns kvar eftersom ett hygge har tagits upp där.

a) Ängsmarken nordväst om gården, vilken kallas Fruängen, har en lång kontinuitet som hävdad mark och har varit betad t.o.m. sommaren 2000, men betades inte 2001. Denna naturbetesmark vilken ligger i en sluttning är mycket artrik och där finns t.ex. flentimotej, backnejlika, gullviva, nattviol, tvåblad, stallört (*Ononis arvensis*), ängsnycklar, vårbrodd, solvända, darrgräs, jungfrulin, svinrot, kattfot, brudbröd och blåsuga. Hagen är även medtagen i ängs- och hagmarksinventering i klass III.

b) Vid gården Hagalund finns små partier som länge hävdats genom slåtter och där växer vanlig låsbräken (*Botrychium lunaria*) (endast ett fåtal ex. kvar 2001), och luden johannesört (*Hypericum hirsutum*). En av ängarna har inte hävdats under ett antal år och fältgentiana (*Gentianella campestris*) återfanns t.ex. inte sommaren 2001. Om inte hävden återupptas snarast kommer även låsbräken att snabbt försvinna.

Bedömning av värden

Ängs- och hagmarkerna i området kring Hagalund är ett av få ställen som är kvar i kommunen där hävden pågått kontinuerligt och som därmed är mycket artrika. De hävdade markerna har ett mycket högt naturvärde liksom främst den skog där orkidéer och jordstjärnor förekommer vilket visar på lång skoglig kontinuitet. Betesmarken ”Fruängen” platsar i klass 2 men kan om betet upphör snabbt förlora de högsta floravärdena. Avverkning har skett i området men det är ännu osäkert vad det får för konsekvenser.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Det är av stor vikt att ängs- och hagmarkerna fortsätter att hållas öppna genom slåtter eller bete så att den delvis sällsynta och artrika floran kan bibehållas. Fruängen hotas nu särskilt av att marken har ny ägare som själv saknar nötboskap. Upphör hävden permanent och markerna tillåts växa igen kommer mycket av den värdefulla floran att försvinna. Skogsbruket bör bedrivas med försiktighet, endast små hyggen tas upp, speciellt i de områden där knäroten förekommer. Gammelskog bör lämnas i stor utsträckning och stor mängd död ved bör sparas över lag.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1993. Ängar- och hagar klass 1-3. Kommunsammanställning Ekerö. *Rapport 1993:18*. Miljövårdsenheten.

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

ADE: 8. **Odlingslandskap på centrala Adelsö**

Klass: III	Areal: 320 ha	Upprättat:
Motiv: B, Z, L, K	Skydd enl. MB: -	jun 2002
Naturtyp: ängs-hagmark, torrbackar, ädellövskog, barrskog, blandskog, övrig öppenmark	Status: ÄoH (klass III); Sumpsk.; N.värd.obj.; RFr; N.kat.	

Karakteristik

Småbrutet, rikt varierat, kulturpräglat landskap på centrala Adelsö.

Beskrivning

Vid åkermarkerna och bebyggelsen på centrala Adelsö finns ett flertal små områden som gör odlingslandskapet småbrutet, varierat och vackert. Dessa små områden utgörs av björkhagar, ekhagar, lundar, blåbärsgransskogar, åkerholmar, hållmarker, ängsmarker, torrbackar och fuktstråk.

I skogsdungarna, speciellt i södra delen, växer nästan bara lövträd. Av detta är en hel del ek och lite hassel, men också mer vanliga arter som björk och asp. Endast i större skogspartier kommer barrträden att spela någon roll (t.ex. vid Grindby). Barrskogen utgörs av tall, med ett tämligen torrt fältskikt av kruståtel och hållmarker beväxta med renlavar. I brynen står dock ofta enstaka björkar. I norra delen, längs vägen, växer frisk granskog med blåbär, skogsmossor och örnbräken. I fuktsvackor förekommer al och björk.

Av de torra ängarna är en del fortfarande betade. Fältskiktet bär spår av torrbacksarter. I tidigare betade bryn växer, som i hela kommunen i övrigt, nypon och slån. Väster om vägen Stenby - Adelsö kyrka ligger norr om Sjöstugan en fornborg, uppbyggd av stora stenvallar kring en bergstopp med berghällar och fuktiga hållkar. Runt denna sluttar marken mot omgivningen och ned mot vägen. Slutningen har karaktär av öppen betesmark med spridda träd. Allra längst i söder finns en torrbacke med hög gräs- och örtvegetation. Tall är det huvudsakliga trädslaget, men i betesbacken finns också björk. I backen växer bl.a. kattfot.

Vid Grindstugan finns omedelbart intill vägen en torrbacke med sandmaskros, mandelblom, vår- och backförgätmigej, femfingerört, vårarv, knölsmörblomma, tjärblomster, blåsuga och flera veronikaarter. Området betas och är lättillgängligt.

Vid Badstutorp och Lundkulla ligger ett område med fritidshus, men söder om detta finns en mindre lövskogsdunge med blandskog av björk, ek, asp, al, hagtorn och apel. I detta skogsparti finns rester av torrbacksflora och lundvegetation, t.ex. lundkovall, gullviva, backsmörblomma och vitsippa. Mellan sommarstugeområdet och Bergby finns betade hagar med spridda kullar av frodig torrbackskaraktär. Bland arterna märks flentimotej, gulmåra, äkta johannesört, bockrot, tjärblomster, m.fl. torrbacksarter. Området har störst värde för de kringboende.

Skogen söder om torpet Samting utgörs delvis av ädellövhage med ek och hassel, spenört, lundkovall, ängsskära, trolldruva, liljekonvalj, ormbär, vitsippa och blodnäva. På ett ställe efter vägen mellan Samting och Grindby växer krissla i dikeskanten och på ett annat färgkulla. På fältet mellan Grindby och torpet Samting ligger "Mickels backe". Det är en kulle med en mycket vacker, ljus björkhage samt ett tätare skogsparti. Även en torrbacke ingår i området men det betades inte 2001 och håller på att växa igen. I området mellan Bergby och Samting finns dessutom flera partier med ekdominerad, lundartad vegetation.

Kring bäcken väster om kiosken vid Lilla Stenby återfinns ett säreget område bestående av djupa, breda diken som utgör rester efter en lertäkt. Stora och små alar gör marken mycket skuggig och täktbotten är delvis vattentäckt, sannolikt helt vattenfylld under vår och försommar. Området är svårframkomligt och används delvis som avfallsplats. I fältskiktet förekommer inte så många arter, men några starrarter, svalört, älggräs, blekbalsamin, besksöta, hundtunga och blåhallon återfinns här. Lertäkten skiljer sig, genom förekomst av diken, från lertäkterna på Färingsö som i stort sett är jämna i botten. Det kan vara ett intressant jämförelseobjekt. En gallring har utförts under hösten 1987.

a) Vid "Prästgården", Hanholmsvägen, finns en mycket vacker björkhage. Den utgörs av en betad moränkulle med tät skärm av björk och en del tall. Den tillhör en av de vackraste björkhagarna i kommunen och visar hur hagar på näringsfattig mark kan se ut. Floran är dock inte på något sätt ovanlig, men karakteristisk för vegetationstypen.

b) Söder om vägen mellan Stenby och Bergby finns en sluttning med stora ekar, samt en större beteshage. I eklutningen växer backsippa. Hagen hästbetas och innehåller ett stort antal örtartade växter och gräs, från torrbacksarter som flentimotej, brudbröd, mandelblom, backsmörblomma, gulmåra och tjärblomster, till fuktängsarter som blåsstarr, ängsbräsma, nålstarr, blodrot och ängsull. I en ekdunge växer bl.a. den ovanliga ängsskärnan (*Serratula tinctoria*) tillsammans med gullviva, backsmörblomma, stor blåklocka, lundtrav, etc. I träd- och buskskiktet växer förutom ek även rönn, slån, nypon, hassel, spetsagtorn och oxel. Det finns även en liten damm i området. I buskagen häckar bl.a. näktergal. I ett dike vid Bergby växer rosendunört.

Bedömning av värden

Områdets största värde ligger i den variation av biotoper det innehåller vilket också ger ett småbrutet odlingslandskap och en vacker landskapsbild. I några av dessa små områden är florans särskilt intressant och småbrutenheten med variationen av öppna marker, skog och många bryn ger stora förutsättningar för rik förekomst av fågel och småvilt. Den fornborg som ligger inom området har ett högt kulturhistoriskt värde.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Objektet är ett stort och mycket heterogent område. Ett bibehållande av pågående markanvändning d.v.s. upprätthållande av bete, ett försiktigt naturvårdsanpassat skogsbruk och brukandet av åkrar är bästa garantin för naturvärdenas fortbestånd. Ytterligare bebyggelse försämrar landskapsbildens och bör inte tillåtas annat än i undantagsfall och då endast enstaka hus i anslutning till befintlig bebyggelse. Tipping av sopor i lertäkten bör förbjudas.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1993. Ängar- och hagar klass 1-3. Kommunsammanställning Ekerö. *Rapport 1993:18*. Miljövårdsenheten.

Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt.

Klass:

Areal: 29 ha

Upprättat:

Motiv:

Skydd enl. MB: -

jun 2002

Naturtyp: skog, våtmark

Status: Nb.; Sumpsk.; N.värd.obj.;

RFr

Utredningsområde

Karakteristik

Strandnära skog vilken till stor del utgörs av nyckelbiotop, samt dessutom sumpskog och skog med högt naturvärde.

Beskrivning

Hela Adelsös sydöstra sjösträcka från Sjöstugan till Rörviken.

Bedömning av värden

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15.*

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

ADE: 10. *Skog vid Hanmora och Hanholmen*

Klass: III ?

Motiv: Z, B

Naturtyp: barrskog, blandskog

Areal: 10 ha

Skydd enl. MB: -

Status: Nb.; RFr

Upprättat:

jun 2002

Utredningsområde

Karakteristik

Artrik barr- och blandskog vilka utgör nyckelbiotop.

Beskrivning

Skogen öster om vägen mellan Hanmora och Hanholmen är en frisk barrskog med stort lövinslag och viss rena lövträdsbestånd. Rikligt med lågor och död ved förekommer liksom värdefull kryptogamflora. Inslag av hassel tyder på att skogen har utgjort utmarksbete och det är en gammal bondeskog som skötts genom blädningsskogsbruk.

Vid Hanholmen finns en frisk björkskog med inslag av t.ex. rönn, oxel, fågelbär, alm, ask gran, tall, hägg, olvon, måbär och druvfläder. Det är en gammal bondeskog med lång trädkontinuitet som också utgjort inägobete.

Bedömning av värden

Skogen har ett högt naturvärde som en artrik gammal skog med stor variation och rikligt med död ved.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Skogen bör inte avverkas annat än med eventuell försiktig plockhuggning.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15.*

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III ?

Areal: 5 ha

Upprättat:

Motiv:

Skydd enl. MB: N2000

jun 2002

Naturtyp:

Status: Nb.; Sumpsk.; RFr

Utredningsområde

Karakteristik

Beskrivning

Bedömning av värden

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15.*

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Klass: III
Motiv: L, B, K
Naturtyp: hagmark, torrbacke

Areal: 12 ha
Skydd enl. MB: -
Status: Sumpsk.; RFr; V

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Betat gravfältsområde med tämligen fattig torrbacksflora och kulturbetesartade marker.

Beskrivning

Gravfältsområdet mellan kyrkan och stranden är ett öppet, lättillgängligt område med fragment av torrbacksflora. Området är skyddat som fornminne och det bete som bedrivs där utgör ett gott skydd mot igenväxning. Betesdjur är får eller nöt.

Platsen har varit starkt igenväxt, men är röjd. Genom brottet i den traditionella markskötseln (hävd) är torrbacksfloran utarmad på arter. En starkt gräsdominerad vegetation bidrar ytterligare till att örtfloran försämras. Gödsling kan inte uteslutas p.g.a. den stora gräsdominansen. Bland örterna märks dock gullusern, gulmåra, backanis, lundtrav, trift, småfingerört och malört. Även ulltistel och bolmört observeras vissa år. Vildapel växer spridd inom området.

Bedömning av värden

Området har ett högt kulturhistoriskt värde vilket bevaras och synliggörs genom att det betas. Eftersom området varit igenväxt har den hävdgynnade floran försämrats men eftersom betet nu har återupptagits har den befintliga floran stora chanser att sprida sig och även nya arter kan komma in ju mer utmagrad marken blir. Jämfört med torrbackarna nedanför Ansgarsmonumentet på Björkö är detta område mycket artfattigt, men utgör ett bra jämförelseobjekt.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Naturvärdena bibehålls genom den vård som sker inom ramen för skötseln av fornminnena. För att på sikt återskapa en örtrik betesmark får den inte gödslas och slåtter eller bete måste bedrivas. Insådd av örter som är typiska för denna typ av betesmark kan övervägas. I sådana fall genom att örthö från en näringsfattig naturbetesmark slås med lie, t.ex. på Björkö, och det färskt gräset sedan bredas ut över betesmarken vid Hovgården. När gräset torkat och fröat av sig måste det avlägsnas för att i sig inte gödsla marken.

Litteratur

Kers, L.E., 1977 *Botaniskt intressanta objekt i Stockholms län*. (objekt 11.4, ruinområdet vid Hovgården). Länsstyrelsen i Stockholms län.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Mäläröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Riksantikvarieämbetet: Världsarv
<http://www.raa.se/varv/index.asp>

Klass: III**Areal:** 4 ha**Upprättat:****Motiv:** Z**Skydd enl. MB:** -

jun 2002

Naturtyp: ö, lövskog, ädellöv**Status:** RFr; N.kat.

Karakteristik

Moränöar täckta av tät lövskog och med rik fågelfauna.

Beskrivning

Stora och Lilla Hallstaskär är två små moränöar med fritt läge i Prästfjärden, sydväst om Adelsö. Morän består av större och mindre partiklar som inlandsisen fört med sig, men som inte transporterats i någon isälv och därför är mer eller mindre kantiga. Öarna är täckta med tät lövskog av framför allt ask, al, lind och apel.

Öarna är intressanta främst från zoologisk synpunkt med anledning av det rika fågellivet. Stora Hallstaskär har bra förutsättningar som häckningslokal för måsfåglar.

Bedömning av värden

Högt zoologiskt värde för fågellivet.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Landstigning under vår och försommar bör undvikas eftersom det försämrar häckningsresultatet för fåglarna.

Litteratur

Käärik, A. & Dovlén-Thessén, S. 1987. Naturinventering av Södra Björkfjärden och Prästfjärden i Mälaren. Länsstyrelsen i Stockholms län.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Mälareöarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25.07).

Klass: III**Motiv:** F, B, Z, H**Naturtyp:** barrskog, blandskog, våtmark**Areal:** 164 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** Nb.; Sumpsk.; N.värd.obj.;

RFR

Upprättat:jun 2002

Karakteristik

Omväxlande skog med gammal barr- och blandskog, kärrstråk och mot Mälaren branta klippor.

Beskrivning

Gammal gran-, tall- och blandskog med flera sumpiga partier och fuktstråk. Stranden mot norra Björkfjärden utgörs av höga, branta, vackra klippor. Området är mycket rikt på vilt, bär och svamp. I norra och östra delen av området finns partier med lövskog, hagmark och några torrbackar.

Blandskogen är vacker och omväxlande med dominans av gran och tall. Gran utgör ofta underväxt i tallbestånden. Det förekommer rikligt med blåbär, men även en del lingon. I övrigt finns i fältskiktet kruståtel, örnbräken och ängskovall. I torrare skog är tall det vanligaste trädslaget. Där är fältskiktet artfattigt och vanligast är kruståtel och örnbräken.

Kärrmarkerna utgörs av alkärr med al på socklar, vilket visar att de har lång kontinuitet och att det är gamla, värdefulla träd. Insprängt bland alarna finns också enstaka tall och brakved. I fältskiktet växer mest skvattram, blåbär, vecketåg, kråklöver, blåsstart, majbräken, skogssallat och blodrot. Vitmossan *Sphagnum squarrosum* visar att kärret är tämligen näringsrikt. I området finns också fuktstråk som bär spår av mänsklig påverkan. Vid Mälby i södra delen av objektet finns en tidigare betad torrbacke med en del intressanta växtarter.

Området är viltrikt. Bland häckande fågelarter kan gärdsmyg, sparvhök och skogsduva nämnas.

Bedömning av värden

Högt naturvärde i och med den varierande och bitvis gamla barr och blandskogen med fuktpartier. De gamla alkärren är särskilt intressanta.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Skogbruk bör ske med försiktighet. Kärrimpediment undantas helt, och en skyddzon av fastmarksskog lämnas runt om. I övriga områden bör hyggena hållas så små som möjligt.

Litteratur

Kers, L.E., 1977 *Botaniskt intressanta objekt i Stockholms län*. Länsstyrelsen i Stockholms län. (objekt 11.2, Mälby)

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Mälbyarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

SLL. Naturrekursinventering 1974-75 (objekt 10769:1 /Mälby/)

Klass: III
Motiv: B, L
Naturtyp: ängs-hagmark, torrbacke

Areal: 5 ha
Skydd enl. MB: -
Status: RFr

Upprättat:
jun 2002

Området bör återinventeras!

Karakteristik

Delvis betat torrbacksområde med intressant flora.

Beskrivning

Intill Hallstaområdets (objekt ADE:14) östra del finns ett delvis betat torrbacksområde med mycket värdefull flora. Där finns bl.a. stora bestånd av backsippa och grusviva, samt trift.

I den södra delen är backen fårbetad och beväxt med kortsnaggat gräs. Det glesa trädskiktet utgörs av björk, gran, tall, rönn, fågelbär, vildapel och hagtorn. Vidare bedrivs här gåsuppfödning.

I den obetade delen växer en tjock fäll av kruståtel. Trädskiktet är detsamma som i söder. Slån växer här och var, och här finns också öppna, högvuxna gräsmarker med frodiga ogräsväxter samt rester av torrbacksflora. Ängskavle dominerar i fältskiktet. Brännässla finns också, liksom åkertistel, gulmåra, slån (rikligt), nypon, rölleka och äkta johannesört.

Bedömning av värden

Högt floravärde i den betade delen av torrbacken. De öppna backarna är också ett vackert inslag i landskapsbilden, men de borde betas. Den stora förekomsten av grusviva (*Androsace septentrionalis*) i en sandig sydostsluttning får inte tillåtas växa igen.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om naturvärdena skall bibehållas, bör bete återupptas inom större delen av området. Förekomsterna av backsippa och grusviva kan också räddas genom slåtter av aktuella partier.

Litteratur

Kers, L.E., 1977 *Botaniskt intressanta objekt i Stockholms län*. Länsstyrelsen i Stockholms län. (objekt 11.3)

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Klass: III
Motiv: B, Z, F, L
Naturtyp: ädellövskog, barrskog,
torrbacke, åsgranskog

Areal: 33 ha
Skydd enl. MB: -
Status: Nb.; Sumpsk.; RFr

Upprättat:
jun 2002

Lindbyområdet är nyfyllt och bör kollas upp!

Karakteristik

Skogklädd bergshöjd längs Mälarstranden, relativt brant berg med torrbacke i söder, lundvegetation i väster och fuktiga strandskogar i öster.

Beskrivning*Gredbyskär - Stakulla udd*

Området mellan Gredbyskär och Stakulla udd är ett skogklätt, relativt brant berg med rik flora. Objektet domineras av gran och tall. Södra delen har torrbackskaraktär. Västsidan är mer lundartad, medan östra sidan domineras av fuktiga strandskogar. En del av strandskogen upptas av asp.

Längs den sydvästra kanten av området växer ett märkligt, dubbelt skogsbryn på ömse sidor om en åkerväg. Dominerande träd är fågelbär och vildapel och dessutom finns björk, hassel, slån och sälg. Det inre brynet innehåller samma arter men domineras av slån. Här finns också torrbacksflora med arter som rödklint (dominerande), backsmultron, morot, gulmåra, äkta johannesört och ängshavre. För övrigt finns här en vildapeldunge och fågelbär.

Mindre avverkningar har skett inom områdets mellan Gredbyskär och Stakulla udd. Centralt i objektet finns berg i dagen. Barrskogen är grandominerad men med ett stort inslag av hassel, asp och tall, samt enstaka lind. Fältskiktet är glest och här växer förhållandevis mycket blåsippor.

Torrbacken i objektets södra del saknar egentligt trädsikt, men är igenväxt med slån och nypon. Dessutom finns här enstaka förekomster av hassel, vildapel, fågelbär, björk, vägtorn och en. Bland örterna märks femfingerört, stor blåklocka, backnejlika, brudbröd, prästkrage, backtimjan, liten blåklocka och träjon. Rester av hässlen (hasseldungar) finns här och var.

Längs stranden i öster dominerar klibbal, men även ask och alm förekommer tillsammans med hägg. Malört och knölsyska växer längst ut på udden. Från udden har man en vacker utsikt över fjärden, mot Adelsö kyrka/Hovgården, Munsö, Björkö och ned mot Södra Björkfjärden.

Bland observerade fågelarter kan nämnas nötkråka och näktergal.

Lindby

Frisk åsgranskog av smalbladig grästyp vilken har utgjort utmarksbete och vissa delar betas fortfarande. Det är nu en mycket artrik skog som utgör nyckelbiotop. Lövinslag med bl.a. apel, säl, rönn, fågelbär, björk, hassel, rosbusskar och krusbär finns och mosstället är ymnigt.

Bedömning av värden

Hela området bör återbesökas vilket inte gjorts 2002. Naturvärde finns i torrbacke, strandskog, dubbelt skogsbryn och delar av bondeskog som inte påverkats av moderna skogsbruksmetoder. Åsgranskog är en naturtyp som har ett mycket högt naturvärde och som endast finns i liten utsträckning inom kommunen. Delområdet öster om Lindby utgör också nyckelbiotop liksom en mindre del väster om Stakalla udd. Mindre delar av sumpskog finns också i norra och centrala delar av området. Hela området ligger nära samlad bebyggelse och har därmed även ett friluftsvärde.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Skall naturvärdena bestå bör inte torrbacken tillåtas växa igen. Det värdefulla brynet i sydväst får inte tas bort och skogen skall tillåtas ha ett stort inslag av lövträd och buskar, bl.a. hassel och lind. Vid ev. avverkning bör strandskogen lämnas liksom de delar som utgörs av nyckelbiotoper.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

ADE: 17.

Lindesborg

Klass: ?
Motiv: Z, B
Naturtyp: lövskog

Areal: 3 ha
Skydd enl. MB: -
Status: Nb.; RFr

Upprättat:
jun 2002

Utredningsområde

Karakteristik

Beskrivning

Bedömning av värden

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: I	Areal: 185 ha	Upprättat:
Motiv: B, F, G, K	Skydd enl. MB: -	jun 2002
Naturtyp: ängs-hagmark, torrbackar, lövskog, övrig öppenmark, strandäng	Status: ÄoH (klass III); N.kat.; V Sumpsk.; RFr; VMI (klass III)	

Karakteristik

Landets rikaste fornlämningsområde, med omfattande gräsmarker, torrbackar och gles lövskog, samt åkermark.

Beskrivning

Björkö ligger i Södra Björkfjärden som är Mälarens största sammanhängande fjärd. Fornminnesområdet på norra delen av ön, Birka, är landets största i sitt slag och omfattar cirka 2 500 gravar från vikingatiden. Björkö utgör ett mycket populärt utflyktsmål och har sommartid fast båtförbindelse med Stockholm. Den gamla landskapsbilden har återskapats och stora delar av ön utgörs av betade stränder, vårdade ängar och hagar, omväxlande med partier som domineras av vildapel, körsbär och enbuskar.

Även väsentliga botaniska och geologiska värden ryms inom fornminnesområdet. Torrbackarna i det gamla kulturlandskapet har tidigare varit igenvuxna, varför kontinuiteten i torrängsfloran till viss del tyvärr har brutits och ersatts av hedseriens vegetation. Rika rester av torrängsfloran finns dock kvar längs stigar och bryn, där man bl.a. kan finna trift, backsippa (*Pulsatilla vulgaris*), axveronika (*Veronica spicata*) och korskovall (*Melampyrum cristatum*).

Gräsmarkerna domineras mycket kraftigt av hövuxna gräs. Örtrikedomen är dock stor med backklöver, jungfrulin, gullviva, brudbröd, rödsvingel, gullklöver, backanis, backtimjan, svartkämpar, äkta johannesört, darrgräs, liten blåklocka, femfingerört, backnejlika, revfibbla, käringtand, rödklint, skogsklöver, vitklöver, gulmåra, ängsskallra, prästkrage, vårbrodd, getrams, tjärblomster, backlök och rödklint.

I trädskiktet förekommer hassel, ek, björk, en, ask, fågelbär, vildapel, hagtorn, nypon, rönn, alm och hägg. En del vildaplar är ovanligt högvuxna.

De geologiska intressena är koncentrerade till öns nordvästra delar. Vid stranden norr om Ängholmen finns några vackert utbildade strandhak och stormstrandvallar.

Bedömning av värden

Området har ett högt botaniskt värde och högt värde för t.ex. fåglar och insekter i det varierade landskapet med öppna hävdade marker, buskbryn och lövskog. Kulturvärdet är mycket högt med det stora fornminnesområdet men även geologiska värden finns. Det utgör riksintresse för friluftsliv.

Området har också ett stort pedagogiskt värde för att visa vilken betydelse ett kontinuerligt markutnyttjande har för floran. Speciellt bör de tidigare igenväxta fornminnesområdena i norr jämföras med torrbackarna mellan Ansgarsmonumentet och bryggan, samt med fornminnesområdena vid Hovgården (se objekt ADE:7).

Birka utgör tillsammans med Hovgården ett av kommunens två Världsarv.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

De örtrika backarna och ängarna måste hållas öppna om naturvärdena ska bestå. Vården får dock inte ske genom ”slätter” med gräsklippare utan måste ske med skärande eller klippande redskap och det slagna höet sedan föras bort från marken för att inte näring ska tillföras marken vilket då skulle försämra floravärdena.

Litteratur

Elfström, E, 1976. *Geologiskt intressanta objekt i Stockholms län*. (objekt 192, stormstrandterrasser). Rapport 1976:12. Länsstyrelsen i Stockholms län.

Kers, L.E., 1977 *Botaniskt intressanta objekt i Stockholms län*. Länsstyrelsen i Stockholms län. (objekt 11.1)

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1997. Våtmarksinventering i Stockholms län. 1997:01. Miljövårdsenheten.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1993. Ängar- och hagar klass 1-3. Kommunsammanställning Ekerö. *Rapport 1993:18*. Miljövårdsenheten.

Länsstyrelsen i Stockholms län. Naturvårdsprogram för Stockholms län. 1983. (objekt 25.11)

Mälardöarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Riksantikvarieämbetet: Världsarv
<http://www.raa.se/varv/index.asp>

Klass: II**Motiv:** Z, B**Naturtyp:** barrskog, blandskog, lövskog, våtmark**Areal:** 219 ha**Skydd enl. MB:** NR, NM**Status:** Sumpsk.; RFr; N.kat.**Upprättat:**jun 2002

Karakteristik

Huvudsakligen barrskogsbeväxt område med skog av hög ålder och med häckning av flera sällsynta fågelarter, bl.a. flera rovfågelarter.

Beskrivning

Området är omväxlande med kuperad terräng och gammal barrskog, vilken räknas till kommunens förnämsta. Lövinslaget i barrskogen är genomgående högt. Nära Gisseludden finns gamla lövskogspartier. I vassviken i väster finns bl.a. rördrom och brun kärrhök. Björkö har också en stor stam av fiskgjuse. Dessutom häckar häger, nötkråka, duvhök, bivråk, ormvråk och lärkfalk, samt strandskata, korp och stenknäck. "Naturreservatet Björkö" utgörs av ett mindre skogsområde bevuxet med äldre barrskog. Väster om Klåholmen växer en frilyst större ormgran vilken utgör naturminne och markeras på topografiska kartan med ett B.

Bedömning av värden

Högt naturvärde i de gamla skogarna samt våtmarker. Inom området finns också ett mindre naturreservat och ett naturminne.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Områdets naturskogar, som kompletterar de utpräglade kulturmiljöerna på norra Björkö, bör undantas från ekonomiskt skogsbruk och om möjligt överhålla skogen. Dikning av våtmarker får inte ske.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1986. *Skyddad natur i Stockholms län*. (objekt B32)

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1946. Länsstyrelsens resolution Nr 354, 12 juli 1946.

Mälarearnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Olausson, Å & Andersson, P-0. September 1973 - juli 1974. Artinventering av fåglar på Björkö i Mälaren.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Klass: II
Motiv: B, G, Z, F
Naturtyp: ö, ädellövskog

Areal: 21 ha
Skydd enl. MB: NR
Status: RNv; RFr; N.kat.

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Öar på underlag av jotnisk sandsten med rikt fågelliv och ovanlig flora, samt av betydelse för det rörliga friluftslivet.

Beskrivning

Området ligger i Södra Björkfjärden mellan Kurön och Björkö och innefattar, förutom ön Gåsholmen, även de intilliggande skären Gåsholmshatt och Gåsholmsskär. Öarnas geologi är intressant eftersom berggrunden består av jotnisk sandsten. De är bevuxna med ädellövskog. Lind dominerar men även ask, hägg, rönn, hagtorn och alm finns. Örtfloran är rik och frodig, speciellt i lundpartierna där den rika förekomsten av liljekonvalj är särskilt iögonfallande. Bland andra lundväxter kan nämnas vårlök, storrams, lundgröe, svalört och smånunneört. Gåsholmarna är dessutom den enda kända lokalen i länet för en sällsynt ormbunsksväxt, rut-låsbräken (*Botrychium matricariifolium*), som här förekommer talrikt. Fågellivet är också anmärkningsvärt rikt, med kolonier av fisktärna, skrattmåsar och gråtrut samt häckande häger.

Bedömning av värden

Området har avsatts som naturreservat och har ett högt naturvärde för flora och fåglar. Här finns enda kända lokalen i länet för rutlåsbräken. Öarna är viktiga för friluftsliv och är geologiskt intressanta med förekomst av jotnisk sandsten vilket också gör att de är av riksintresse för friluftsliv och naturvård.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

För att skydda fågellivet bör landstigning under vår och försommar undvikas. Skogen bör lämnas orörd.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1986. *Skyddad natur i Stockholms län*. (objekt B35)

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. Skyddad natur i Stockholms län (objekt 25.15).

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

SLL- Naturresursinventering 1974-75 (objekt 1107591,2)

Klass: II**Motiv:** G, Z, F**Naturtyp:** ö, övrig öppenmark, hällar, lövskog**Areal:** 5 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** RNv; RFr; N.kat.**Upprättat:**jun 2002

Karakteristik

Öar av jotnisk sandsten med ett rikt fågelliv.

Beskrivning

Pingst och Midsommar är två öar i Södra Björkfjärden. Midsommar är bevuxen med tät lövskog. Där finns också en båtklubb. Pingst består huvudsakligen av kala hällar med enstaka träd och örter i svackorna. Där finns bra häckningsförutsättningar för t.ex. måsfågel. Ön utnyttjas flitigt sommartid av det båtburna friluftslivet, främst som badplats. Vintertid är den ett populärt utflyktsmål för långfärdsskridskoåkare. Båda öarna består delvis av jotnisk sandsten vilket är en bergart som är ovanlig för länet.

Bedömning av värden

Högt geologiskt värde med förekost av jotnisk sandsten, vilket gör öarna till riksintresse för naturvård. Naturvärdet är också högt för fåglar. Stort värde för friluftslivet.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Landstigning på Pingst under vår och försommar bör undvikas eftersom det försämrar häckningsresultatet för fåglarna.

Litteratur

Elfström, E. 1976. *Geologiskt intressanta objekt i Stockholms län*. Länsstyrelsen i Stockholms län. Rapport 1976:12. (objekt 261, ovanlig berggrund).

Käärik, A. & Dovlén-Thessén, S. 1987. Naturinventering av Södra Björkfjärden och Prästfjärden i Mälaren. Länsstyrelsen i Stockholms län.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25.16).

Mäläröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

SLL Naturresursinventering 1974-75 (objekt 10759:3 /Midsommar/)

ADE: 22. **Prästfjärden och Södra Björkfjärden**

Klass: II
Motiv: F, H
Naturtyp: vatten

Areal: -
Skydd enl. MB: -
Status: RFr; N.kat.

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Fjärdarna med sin övärld är av stor betydelse för den limnologiska forskningen.

Beskrivning

Södra Björkfjärden utgör vattenområdet mellan fastlandet vid Bockholmssättra (Salem), Kiholm och Underås (Södertälje) i söder och i norr och öster av öarna Helgö, Ekerö, Munsö, Adelsö, Kurön och Ridön. Större delen av fjärden har ett vattendjup på mellan 20 och 35 meter. Även nära stränderna är vattnet ofta djupare än 10 meter. Flertalet öar inom området har ett intressant växt- och djurliv och intressanta geologiska bildningar (främst förekomster av sandsten) och är dessutom av intresse från friluftssynpunkt. Fjärdområdet har tidigare i sin helhet upptagits som riksobjekt för det rörliga friluftslivet. Det är också referensområde för den limnologiska forskningen.

Bedömning av värden

Södra Björkfjärden utgör ett av de mest opåverkade vattenområdena i Mälaren och har stort värde som vetenskapligt referensområde för sötvattensbiologiska undersökningar. Det är också av riksintresse för friluftsliv.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

För att naturvärdet skall bibehållas är det viktigt att så lite föroreningar som möjligt tillförs fjärden från kringliggande bebyggelse samt från båtar.

Litteratur

Käärik, A. & Dövlén-Thessén, S. 1987. Naturinventering av Södra Björkfjärden och Prästfjärden i Mälaren. Länsstyrelsen i Stockholms län.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983* (oklassat objekt upptaget under Södertälje kommun).

Mäläröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

MUNSÖ

Munsö omfattar norra delen av ”ökedjan” Ekerön - Kårsön - Munsön. Kännetecknande för denna kommunal del är dels Uppsalaåsen som utgör begränsning i öster mot Långtarmen, dels ett ibland småbrutet odlingslandskap med frisk, stundom lundartad vegetation, igenväxande hagmarker och strandängar, men även förhållandevis stora områden med hällmarksskogar.

Foto: Kenneth Bengtsson

Väsby hage.

MUN: 23.

Flisorna

Klass: III
Motiv: Z
Naturtyp: öppet, skär, häll

Areal: 4 ha
Skydd enl. MB: -
Status: N.kat.

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

En grupp skär i Norra Björkfjärden norr om Munsö med bra förutsättningar för häckning av t.ex. gråtrut och andfåglar.

Beskrivning

Ögruppen Flisorna ligger i södra delen av Norra Björkfjärden, strax norr om Munsö. På skären har kolonier av gråtrut häckat liksom andfåglar som vigg och snatterand. Området är inte besökt 2001-2002.

Bedömning av värden

Naturvärde för fågel.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Landstigning under vår och försommar bör undvikas, eftersom det försämrar häckningsresultatet för fåglarna.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25.02).

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Mälardöarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Klass: III
Motiv: B, L, Z
Naturtyp: strandäng

Areal: 16 ha
Skydd enl. MB: -
Status: VMI (klass III); N.kat.;
ÄoH (klass III)

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Delvis betad, näringsrik strandäng med ett flertal ovanliga växtarter.

Beskrivning

Stranden vid Sandviken utgörs av delvis betad strandäng, i vissa delar med förekomst av ett flertal sällsynta växter. Östra delen av stranden, närmast Sandvik, är jämn och fast och relativt torr. Västerut finns områden som är fuktigare och mycket tuviga. Den västligaste delen är obetad och nu främst bevuxen med grenrör eller strandalskog.

I den hästbetade delen av strandängen återfinns flertalet av de intressanta arterna. Här växer arter som havssälting, ängsnycklar (rikligt), nattviol, plattsäv, blåsklöver, sjöranunkel, kärrvial, strandviol (*Viola persicifolia*), kärrspira och tidigare även sumpgentiana (*Gentianella uliginosa*).

Betet i den kobetade fållan går ned i vassen, men är inte så intensivt. Inom denna fålla är florin mindre intressant och arter som smörblomma, vass-starr, bunkestarr och hundstarr är de som märks mest.

Inne på den obetade delen av strandängen, där vass och al inte växer, dominerar grenrör. Övriga arter är ängsruta, kärrvial, videört, gåsört, kärr-stjärnblomma, gul svärdsilja, plattstarr, bunkestarr och blåsstarr.

I den breda vassbården växer kärrvial i mängder. Vidare förekommer gul svärdsilja, videört, häst- och vattenskräppa, kärrstjärnblomma, kråklöver, ängsruta, strandklo, bredkaveldun, vass-starr, kärrgröe och grenrör. I ett dike växer dyblad, stor igelknopp och korsandmat. Albuskar håller på att komma upp här och var och närmast Präst-Utholmen finns en mindre aldunge. Där växer bl.a. gul svärdsilja, besksöta, vattenmärke, vattenmåra, nässla, kabbeleka, ängsruta och vass-starr.

Brun kärrhök, trastsångare, tofsvipa och beckasin häckar och fiskgjuse fiskar i viken.

Bedömning av värden

Strandängen har delvis ett högt floravärde. Den höga vegetationen i den obetade delen av strandängen är ett gott skydd för viltet, t.ex. rådjur, men även fågel. Grön kil.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om naturvärdena skall bibehållas måste betet fortsätta och helst öka i intensitet och omfattning. Även den västra delen av strandängen bör kunna betas.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1997. Våtmarksinventering i Stockholms län. 1997:01. Miljövårdsenheten.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1993. Ängar- och hagar klass 1-3. Kommunsammanställning Ekerö. *Rapport 1993:18*. Miljövårdsenheten.

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm

MUN: 25.

Lindevik

Klass: III
Motiv: G, B, F
Naturtyp: barrskog

Areal: 5 ha
Skydd enl. MB: -
Status: -

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Vacker, säreget terrasserad granskog.

Beskrivning

Objektet utgörs av en mycket gammal, vacker, säreget terrasserad granskog i nordostsluttning mot Mälaren nära Lindevik.

Omgivande marker är till stor del avverkade, vilket gör detta ännu välbevarade gammelskogsparti särskilt värdefullt.

Bedömning av värden

Höga naturvärden i gammelskog.
Grön kil

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Trots svårigheterna att bevara gammal granskog, bör detta bestånd överhållas och få kvarstå.

Litteratur

Mäläläörarnas naturskyddsfrörening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm

MUN: 26.

Klippan-Lindevik

Klass: ?

Areal: 18 ha

Upprättat:

Motiv: ?

Skydd enl. MB: -

jun 2002

Naturtyp: våtmark

Status: VMI (klass III)

Utredningsområde

Karakteristik

Våtmark vid utloppet av det dike som rinner från Snorran.

Beskrivning

Bedömning av värden

Grön kil

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Litteratur

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1997. Våtmarksinventering i Stockholms län. 1997:01. Miljövårdsenheten.

MUN: 27. **Betade hagar mellan Lugnet och Nybygget**

Klass: III
Motiv: L, B, K
Naturtyp: hagmark, ädellövlund

Areal: 16 ha
Skydd enl. MB: -
Status: Nb.

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Får- och nötbetade hagar längs vägen Nybygget - Utholmen.

Beskrivning

Ca 200 m väster om Nybygget finns såväl söder som norr om vägen betade hagar, samt en tidigare betad, lundbeväxt kulle. Vid Lugnet finns delvis fårbetade hagar intill bebyggelsen. Här finns inslag även av tätare skog och en del stora ängsgranar. Hävdade björkhagar är numera sällsynta i kommunen, varför detta objekt är intressant trots att delar av betesmarken är kraftigt kvävepåverkade.

De östra hagarna uppvisar en varierad landskapsbild. Här finns fuktiga partier be vuxna med höga gräs som hundäxing, tuvtåtel och ängsgröe. Vidare växer rikligt med nässlor m.fl. ogräs. Dessutom finns ett torrare parti på en kulle med ek, björk, nypon, en, örnbräken, vårbrodd, jungfrulin, kattfot, brudbröd, prästkrage, maskros, revfibbla, grässtjärnblomma, brudbröd, hundtunga, vitklöver, kummin, brunört, rölleka, käringtand och lungrot. I denna hage finns ett stort flyttblock. Delar av hagen konstgödslas. Söder om vägen har hagen delvis granplanterats.

Den något västligare belägna lunden uppvisar träslag som ek, björk, lönn, rönn, enstaka tall och gran samt hagtorn, hassel och måbär. Bland örter och gräs märks stinksyska, blodnäva, blåsippa, vitsippa, stenbär, skogsviol, ängskovall, brudbröd, johannesört, gullviva, getrams, lundtrav, hultbräken, lundgröe och vårbrodd. Dessutom finns flera röksvamparter.

Det västligaste delområdet, vid Lugnet, uppvisar inga anmärkningsvärda växtarter förutom hundtunga, men är ändå intressant som en gammal kulturmiljö som delvis bevaras genom bete.

Bedömning av värden

Framst landskapsbildsvärden. På vissa ställen högre floravärden. Grön kil.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

För att naturvärdena skall bestå måste hagarna betas kontinuerligt. Konstgödslingen har redan medfört att många känsliga arter försvunnit och hagarna har därför främst värde som element i en varierad landskapsbild.

Litteratur

Mäläröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

MUN: 28. Väsby Hage med omgivande marker

Klass: II, I

Motiv: B, F, Z, L

Naturtyp: ädellövlund, ängs- hagmark, alsumpskog, barrskog

Areal: 172 ha

Skydd enl. MB: NR; N2000

Status: ÄoH (klass I); Nb.; Sumpskog.; RFr; RNv; N.kat.

Upprättat:

jun 2002

Karakteristik

Attraktivt område med varierande natur som lundar, barrskog, alkärr och öppna ängar. Förekomst av ett flertal ovanliga växt- och insektsarter.

Beskrivning

Det område som avgränsats i denna naturinventering omfattar en större del än naturreservatet Väsby Hage. Det gäller den halvö som innefattar Landholmen och Pimpeludd nordnordväst om reservatet, strandzonen vid Killingholmen norr om reservatet, samt en större åkerholme mellan Norrby och Utholmen nordost om reservatet.

Naturreservatet Väsby Hage

Väsby Hage på den nordvästra delen av Munsö uppvisar ett representativt stycke mälardalens landskap med lång tradition och kontinuitet i markutnyttjandet, vilket har givit området dess speciella naturvärden. Naturen är varierande med omväxlande ädellövskog, hassellundar, urskogsartad barrskog, alkärr och öppna ängar. De centralt belägna örtrika ängsmarkerna med gamla, solitära ekar samt en-, slån- och rosbuskar ger området dess karaktär. I området finns också igenväxande gamla hagmarker med stort inslag av vildapel, hagtorn och hassel. Betydande röjningar de senaste decennierna har dock åter öppnat större andel mark för betning.

De centrala, öppna markerna är av frisk ängstyp med arter som ormtunga, rosettjungfrulin, toppjungfrulin, stallört, krissla och älvväxing i fältskiktet. Bete av ängarna har återupptagits och en del av ängen har avsatts som slåtteräng med stor artrikedom. Ädellövskogen består främst av ek och med en tät buskvegetation där det, förutom hassel, förekommer skogstry, olvon, druvfläder, brakved och olika hagtornsarter. I fältskiktet märks lundkovall, trolldruva, skogsvicker och lundgröe. Hela området hyser dessutom en särpräglad svampflora med bl.a. ovanliga murklor, tryfflar, musseroner och spindelskivlingar.

Djurlivet är rikt och varierande både när det gäller den högre och den lägre faunan. Den lägre faunan väcker speciell uppmärksamhet genom förekomsten av mycket sällsynta fjärilar, t.ex. gullvivefjäril (*Hemeris lucina*), och vedlevande insekter, en del klassificerade som urskogsrelikter och unika för denna del av landet.

Anmärkningsvärda fågelarter som häckar är stenknäck, grönsångare, göktyta, rödvingetrast, mindre hackspett, nötkråka, morkulla, bivråk, brun kärrhök, duvhök och fiskgjuse. Vidare har arter som rosenfink, gräshoppsångare, varfågel och ett fåtal gånger även sommargylling observerats i området.

Väsby Hage med omgivningar är även ett attraktivt strövområde. Området har avsatts som naturreservat. Ändamålet med reservatet är att bevara områdets öppna karaktär och att bevara förutsättningarna för växter och djur samt att underlätta allmänhetens tillträde till området.

Landholmen - Pimpeludd

Pimpeluddshalvön, som är ett större näs, slutar i en vacker klippformation ut i Norra Björkfjärden, den s.k. Pimpeludd. Halvön är obebyggd sånär som på torpet Landholmen. Området utgör en naturlig förlängning av naturreservatet Väsby Hage. Området ligger ca 1 km från närmsta ”parkeringsmöjlighet”, men en lättgången större stig leder in i området.

Halvön består till övervägande delen av blockrik barrskog av blåbärstyp med insprängda lövpartier samt torrbackar. En del av skogen är mycket gammal och vacker, inte minst där lövinslaget blir mer vanligt förekommande. Avverkning har skett nära Pimpeludd.

Delar av området är kalkrika med synnerligen rik svampflora, bl.a. kan nämnas att delområdet är en av de få svenska växtplatserna för pärlhönschampinjon (*Agaricus meleagris*). Dessutom förekommer flera arter av jordtunga inom torrbacksområdet, samt flera sällsynta jordstjärnor, bl.a. ”Bryantis” jordstjärna (*Geastrum bryantii*). Vid Landholmen finns mycket fågelbär, vilket medför att stenknäck observeras då och då.

Killingholmen samt åsliknande parti vid vägen mellan Norrby och Utholmen

Längs sjön växer en örtrik lövskog. Vid viken väster om Utholmen finns i slutet av april en överväldigande grodlek. Det finns också rikligt med snok i området. Vid Killingholmen finns gammal, igenväxande betesmark, där det bl.a. växer stallört (*Ononis arvensis*).

Området vid vägen mellan Norrby och Utholmen utgörs av flera delar, en torrbacke närmast vägen, täta snår av slån, öppen lövskog (igenväxande hagmark) och mörk granskog. I lövskogen växer bl.a. ek, lönn, rönn, björk, hagtorn, hassel och måbär, samt i fältskiktet nässelklocka, hässleklocka, getrams, trolldruva och lundgröe. Vid vägen till Präst-Utholmen växer åkersyska (*Stachys arvensis*).

Bedömning av värden

Hela området har ett mycket högt naturvärde både för flora och fauna. Det har dessutom ett stort rekreativvärde och en vacker landskapsbild. Skogen på Landholmen-Pimpeludd är en förutsättning för den mångfald av sällsynta svamparter som växer på halvön. Grön kil.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Reservatet skall skötas så att områdets öppna karaktär bevaras. De igenväxande hagmarkerna skall om möjligt hållas öppna genom betesdrift. Löv- och hasselområdena skall skötas så att ädellövträd och hassel gynnas. Vissa barrskogspartier skall lämnas till fri vegetationsutveckling. Anläggningar för friluftslivet skall inte iordningställas utöver enklare stättor och övergångar över stängsel samt en mindre parkeringsplats.

Naturvärdena på Landholmen-Pimpeludd är starkt beroende av den gamla skogen, vilken bör undantas från vidare skogsbruk. Detta kräver dock sannolikt att halvön inkluderas i

naturreservatet. För att gynna stenknäck m.fl. arter bör bärande träd och buskar som fågelbär lämnas kvar i stor utsträckning.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1993. Ängar- och hagar klass 1-3. Kommunsammanställning Ekerö. *Rapport 1993:18*. Miljövårdsenheten.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1984. Naturreservatet Väsby Hage. 1984: 4

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1981. Bildande av naturreservatet Väsby Hage i Ekerö kommun. Länsstyrelsen i Stockholms län dnr 11.1211-30-77.

Länsstyrelsen i Stockholms län. Ändring av begränsningslinje för naturreservatet Väsby Hage i Ekerö kommun. 1983. dnr 11.1211-964-82.

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25.05).

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1986. *Skyddad natur i Stockholms län*. (objekt B319)

Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

MUN: 29. *Strandalskog vid Sandhammar*

Klass: III?

Motiv: Z, B

Naturtyp: Alsumpskog, lövskog

Areal: 7 ha

Skydd enl. MB: -

Status: Sumpsk.; N.värd.obj.

Upprättat:

jun 2002

Utredningsområde

Karakteristik

Välsluten flerskiktad strandalskog med visst inslag av ask.

Beskrivning

Detta område utgörs främst av en välsluten, flerskiktad strandalskog söder om färjeläget till Adelsöfärjan. Längre inåt land fortsätter lövskogen och där har t.ex. gulpudrad spiklav (*Calicium adpersum*) hittats. Gulpudrad spiklav är indikatorart för gamla lövträd, främst gamla jätteekar men även t.ex. lind, alm och klibbal och visar på skyddsvärda trädbestånd. Blåsippa (*Hepatica nobilis*) förekommer också.

Bedömning av värden

Visst naturvärde.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Litteratur

Nitare, J. (red.) 2000. *Signalarter -indikatorer på skyddsvärd skog*. Skogsstyrelsens förlag. Jönköping.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III
Motiv: B, K
Naturtyp: torrbackar

Areal: 3 ha
Skydd enl. MB: -
Status: -

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Torrare bergshöjder i åkerlandskap.

Beskrivning

Vegetationen är typisk för torrbackar, med bl.a. gulmåra, brudbröd, rockentrav och jungfrulin. Iögonfallande är ett kraftigt mistelbestånd.

I den södra delen, som vetter mot åkersidan växer ett vackert bestånd av backsippa, liksom backklöver, trift, färgkulla, backnejlika, backglim, bockrot, samt ludd- och ängshavre. I ett mindre lövskogsparti återfinns bl.a. try, oxel, berberis, vildapel och trolldruva.

Några vackra, greniga, tallar pryder slutligen området, som är särskilt värdefullt som studieområde för skolan på andra sidan vägen. Närmast landsvägen finns ett fornminne.

Bedömning av värden

Höga floravärden om området hävdas. Fornminnet gör det kulturhistoriskt intressant.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

För att naturvärdet skall bevaras bör inte området tillåtas växa igen. Höjderna bör betas eller slås med lie.

Litteratur

Mälardöarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Klass: III
Motiv: B, Z, L (delobjekt)
Naturtyp: våtmark, alsumpskog

Areal: 30 ha
Skydd enl. MB: -
Status: Nb.; Sumpsk.; N.värd.obj.

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

En f.d. sjö, numera ett alkärr med en vassbevuxen våtmark i centrum samt en intilliggande kulle beväxt med ädellöv.

Beskrivning

I lövkärret dominerar al i trädsiktet. Alarna har antydningar till socklar, vilket visar att de är gamla. Dessutom förekommer hägg och björk. I träden och på marken växer mycket stora bestånd av humle vilket är anmärkningsvärt. Den sällsynta svampen alsopp (*Gyrodon lividus*) växer också i alkogen. I övrigt finns en fuktängs- och lundartad flora med arter som oxtunga, stinknäva, stinksyska, kärrsilja, älggräs, kärrstjärnblomma, dvärgmåra, pors, harsyra, ormbär, strandklo, kärrtistel, vänderot, hästhov, videört, kabbeleka, strandklo, liten kardborre, gul svärdsilja, röda vinbär, besksöta, kärrviol, gullviva, bunkestarr, grenrör, kärrbräken, majbräken, hultbräken och ängsfräken. I våta partier växer vattenbläddra. Humle, kärrbräken och violer sätter sin prägel på vegetationen i kärret. Den lilla klarvattenytan omges av ett tätt vassbälte.

På en anslutande kulle med ädellöv växer några grova ekar. Fältskiket är dock tämligen artfattigt. Här finns t.ex. nässlor i mängd, liljekonvalj, stinknäva, nejlikrot, oxtunga, flenört, hallon, hägg och rönn. Beståndet har dock stor betydelse för landskapsbilden och ekarna är värdräd för en mängd andra arter, speciellt om de får stå öppet.

Bedömning av värden

Kärrområdet är viktigt för viltet, som skydd och vattenhål. Här uppehåller sig t.ex. älg och rådjur. Kärret är dessutom örtrikt och utgör en av kommunens få lokaler för pors. Våtmarken är viktig även för grodorna och de snokar som finns i området. De grova ekarna har också ett högt naturvärde.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Naturvärdena hotas knappast av pågående markanvändning. Skall naturvärdena bestå i våtmarken, får ingen ytterligare dikning företas. Ekarna bör stå öppet och ingen igenväxande vegetation tillåtas komma upp i deras grenverk eller i dess närhet.

Litteratur

Mälardöarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III
Motiv: B
Naturtyp: torrbackar, barrskog

Areal: 59 ha
Skydd enl. MB: -
Status: -

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Varierat område norr om gården Östansund, med delvis betade torrbackar och tallskog.

Beskrivning

I anslutning till ekonomibyggnaderna vid Östansunds gård finns några betade torrbackar som ingår i de rasthagar som används till gårdens ridhästar. Betesbackarna är i huvudsak mycket "feta" och domineras av gräs, huvudsakligen ängskavle. Där hällen kommer upp i dagen växer dock luddhavre, gul fetknopp, vit fetknopp, vitblära, hundtunga, stormåra, kråkvicker, gulvial, riddarsporre och rölleka.

På ett litet, mer kortvuxet område längs vägen 150-200 meter norr om gården, finns en något mer intressant torrbacksflora med flentimotej, ängshavre, brudbröd, nattglim, vitmåra, gulvial, skogsklöver, ängshaverrot, fyrkantig johannesört, stormåra, prästkrage och blodnäva. Vid torrbacken växer också pestskräp. I backen mellan tallskogen i öster och våtmarken i väster växer trift, backnejlika och harmynta.

Backarna övergår i omgivande skog via bryn av nypon och slån. Norr om gårdens finns tidigare betade eller slåtråde marker som nu växer igen med tall och slån eller med ek, fågelbär, rönn och en. Även rena hållmarker med tall ingår. Växtligheten på öppna ytor är starkt gräsdominerad.

Vid det södra boningshuset på Östansund finns en ca 5 x 10 m² stor, mycket vacker, hävdad torrbacke med prästkrage, stor blåklocka, brudbröd, tjärblomster, rödklint, äkta johannesört, brunört, rödklöver, gulmåra, käringtand, femfingerört, klasefibbla, vitmåra, vitklöver, småborre, backnejlika, svartkämpar, ängssvingel, hundäxing, vårbrodd och rödven.

Från Östansund anges i underlagsmaterialet till landstingets naturresursinventering förekomst av källgräs (*Catabrosa aquatica*).

Bedömning av värden

Höga floravärden på torrbackarna

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Markerna runt gården bör hållas öppna. Torrbackarna måste hävdas genom bete eller slåtter varje år för att naturvärdena skall bestå.

Litteratur

Mäläröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Klass: III
Motiv: Z, (B)

Areal: 115 ha
Skydd enl. MB: -

Upprättat:
jun 2002

Naturtyp: våtmark, sumpskog, lövskog,
ängsmark

Status: Sumpsk.; VMI (klass III)

Karakteristik

Näringsrik insjö omgiven av vassar, starrängar och lövskogsdungar med ett rikt vilt- och fågelliv.

Beskrivning

Snorran är Munsös enda ”naturliga” insjö. Sjön dikades dock på 1930-talet vilket stört de naturliga förhållandena. Sjön är grund och gyttjig och vattnet har en låg syrehalt, speciellt under vintern. Den fria vattenytan är liten och omges av stora vassområden och starrängar som sen omgärdas av en träd- och buskridå där björk och vide dominerar. Efter sjösänkningen har vassbältet expanderat ut i sjön och sumpskog av glasbjörk har kunnat få fäste.

Området är tämligen svårtillgängligt, vilket bidrar till att göra det rikt på fågel och vilt. Smådopping kan t.ex. ses i Snorran och den har häckat vissa år. Vidare observeras ofta brun kärrhök, rördrom, fiskgjuse, rörhöna, åtskilliga sångare, bl.a. gräshoppsångare, samt näktergal. Tidigare har t.o.m. smålom häckat! Gott om bl.a. älg och rådjur finns.

I området innefattas även ett mindre höjdparti sydväst om Snorran. Höjden är gräsklädd och sluttar ned mot Snorran. Här växer bl.a. hassel, hundtunga, riddarsporre, spenört och kungsljus.

Bedömning av värden

Området har högt naturvärde speciellt för fågel och vilt. Den täta strandvegetationen samt att området är avsides beläget och därmed ostört från människor gör att det sannolikt är ett av de viltrikaste på Mälaren. En kraftledning går genom södra delen av området vilket där försämrar landskapsbilden. Området är också en del av en grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Ytterligare dikningar är inte förenliga med naturvärdet. Restaurering av sjön skulle kunna ske så att en större vattenspegel fås och för att öka syresättningen. Ett återupptaget bete på strandängarna är positivt.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1997. Våtmarksinventering i Stockholms län. 1997:01. Miljövårdsenheten.

Mälarenas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Wallentinus, H-G. & Eriksson, S. 1990. *Restaurering av sjön Snorran, Ekerö kommun*. Conec. Täby.

Klass: III?**Areal:** 23 ha**Upprättat:****Motiv:** Z, B, L**Skydd enl. MB:**

jun 2002

Naturtyp: barrskog, blandskog, våtmark**Status:** Nb.; Sumpsk.; RFr

Utredningsområde**Karakteristik**

Strandnära barrnatturskog.

Beskrivning

Området utgörs av Holmen vid Smistaviken samt våtmarksområdet inne i Smistaviken. Holmen är en höjd, storblockig moränmark vilken på tre sidor sluttar ner mot vattnet. Slutningen i söder är svallad och har en riklig förekomst av mossor och ormbunkar. En stor del är nyckelbiotop vilken främst utgörs av gammal tallskog. I norra delen finns visst inslag av gran och björk. Det finns också lövinslag av björk, ask, klibbal, alm och rönn finns liksom buskar av en, berberis, måbär, ros, druvfläder och hägg. Lövinslaget är stort främst i strandlinjen där det också finns knotiga gamla tallar vilka kan lämpa sig som boträd åt rovfåglar, t.ex. fiskgjuse. Tecken på äldre avverkning finns men området har lång träd- och lågakontinuitet och det finns många både nya och gamla lågor och rikligt med död ved. I söder finns ett hygge upptaget nyligen men många frötallar och höga stubbar är lämnade.

Inne i Smistaviken finns ett ca 50 meter brett vassområde med al inblandat. Innanför en vall finns uppgrävda dammar avsedda för sjöfågeljakt(?). I det fuktiga området finns bl.a. sprängört, videört, svärdslija, fackelblomster och brunskära samt kommunens kanske största förekomst av bredkaveldun. Gråhäger har observerats vid en mindre vattenspegel men även intressanta nattsångare och pungmes skulle kunna förekomma, speciellt med tanke på den rika förekomsten av bredkaveldun. Denna del bör inventeras under vår och försommar.

Bedömning av värden

Högt naturvärde i och med den gamla skogen som hyser en värdefull kryptogamflora, lämpliga boträd, liksom död ved vilket är viktigt för insekter. Våtmarken är viktig både för fågel och vilt.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Holmen bör undantas från skogsbruk för att naturvärdena skall bestå. En ev. försiktig plockhuggning skulle dock kunna tillåtas. Det breda vassområdet med rik förekomst av bredkaveldun bör få vara som det är.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15.*

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

MUN: 35.

Hovgårdsfjärdens mindre öar (Munsö och Adelsö)

Klass: III

Areal: 10 ha

Upprättat:

Motiv: Z

Skydd enl. MB: -

jun 2002

Naturtyp: övrig öppenmark/ kalskär

Status: RFr; N.kat.

Karakteristik

Kalskär i Hovgårdsfjärden med kolonier av häckande måsfåglar, m.m.

Beskrivning

I Hovgårdsfjärden mellan Munsö, Adelsö och Björkö finns ett antal små trädlösa öar och skär (Måsskallarna, Kråkskär, Gäddan, Stånggrundet, Norra och Södra Ekebyskäret) som alla har stor betydelse för fågellivet. Kolonier av skrattmå och gråtrut brukar dominera men dessa kan också vara en positiv faktor för andra fågelarter som kan häcka ”i skydd” av dem.

Bedömning av värden

Naturvärde främst för fågel. Även värde för det rörliga friluftslivet. Området är inte besökt 2001-2002.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Landstigning under vår och försommar bör undvikas, eftersom det försämrar häckningsresultatet för fåglarna.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25-08).

Mälarearnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

MUN: 36.

Hagalund

Klass: ?

Areal: 12 ha

Upprättat:

Motiv:

Skydd enl. MB: -

jun 2002

Naturtyp: sumpskog, våtmark, bäck

Status: Sumpsk.

Utredningsområde

Karakteristik

Beskrivning

Bedömning av värden

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Litteratur

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Klass: III?**Areal:** 10 ha**Upprättat:****Motiv:** B**Skydd enl. MB:** -

jun 2002

Naturtyp: barrskog, våtmark**Status:** Sumpsk.

Utredningsområde**Karakteristik**

Barrskogsområde med den ovanliga orkidén rödsyssla. Detta är den enda, nu kända, växtlokalen inom kommunen. Sumpskog med stor förekomst av orkidéer.

Beskrivning

Området ligger nordöst om Ekeby tomtområde och består av barrskog med inslag av löv. Även ett mindre parti med sumpskog/kalkkärr förekommer vilket har en stor förekomst av orkidéer.

Inom barrskogsområdet växer den rödlistade orkidén rödsyssla (*Cephalanthera rubra*) vilken är en missgynnad (NT) art. Den trivs på torr, halvskuggig vanligen kalkrik mark. Glesa barrskogar, lövskogar och hyggen. I detta område växer den relativt skuggigt i en örtrik tallskog med undervegetation av gran. Avverkningar har skett i området men inte på växtplatsen för dessa exemplar. Sommaren 2001 hittades 7 exemplar. Den är tidigare observerad på ytterligare en plats inom området men har inte återfunnits där på några år.

Bedömning av värden

Området har ett högt botaniskt värde i och med förekomst av den rödlistade orkidén rödsyssla och även andra orkidéer i sumpskogsområdet. Detta är den hittills enda växtlokalen för rödsyssla inom kommunen och det är allmänt en sällsynt art.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Avverkning i området måste ske med stor försiktighet och helst undvikas helt på den befintliga växtplatsen så att den inte blir för solexponerad. Platsen får dock inte växa igen.

Litteratur

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

MUN: 38. **Uppsalaåsens sträckning längs
Långtarmen**
(Munsö och Ekerö)

Klass: II, III

Motiv: G, F, Z, B, (H)

Naturtyp: ås, barrskog, blandskog

Areal: 870 ha

Skydd enl. MB: NR, NM

Status: Nb.; N.värd.obj.; RNv;
VMI (klass II och III); N.kat.

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

En cirka två mil lång sträcka av Uppsalaåsen över Munsö och Ekerö, med områden av mycket högt geologiskt och biologiskt värde samt rekreations- och landskapsbildsvärden.

Beskrivning

Uppsalaåsen är det mest dominerande landskapselementet i Munsös och Ekerös natur och ger därför öarna deras karaktär. Inom området finns många geologiskt intressanta och väl utbildade strandvallar, strandterrasser, åsgropar, etc. Med sitt läge nära Stockholm är det naturligt att det ligger ett mycket stort exploateringstryck över de delar av åsen som ännu ej utnyttjats för grustäkt. Ett större parti utgör område av riksintresse för naturvård. Detta är området Husby-Österås-Kärsö-Menhammarsviken-Gropen. Motiven för detta är: "område med framstående exempel på landskapstyp som visar landskapets utveckling, område med hotade arter, område med mycket rikt fågelliv samt område av mycket säregen beskaffenhet (Huvududden)". Längs åsens sträckning finns också två naturreservat, ett naturminne och ett planerat naturreservat vid Bonavik, liksom fler ännu inte lagskyddade, högst intressanta åspartier. I det avgränsade objektet, som med vissa avbrott sträcker sig från Malmhuvud, Munsös nordligaste udde, ned till Sandudden på södra Ekerö, innefattas ett flertal grustäkter. Vissa av dem är zoologiskt intressanta genom förekomst av sällsynta insekter och/eller förutsättningar för backsvala.

Vegetationen på åsarna är präglad av den torra miljön. Dominerande trädslag är tall, men på sluttningarna kan ibland tämligen välväxande bestånd av gran ha etablerat sig. I fältskiktet förekommer främst fårsvingel, kruståtel, lingon, ljung, m.fl. uttorkningståliga arter, medan blåbär växer främst i de något friskare sluttningarna med gran. Örtfloran är sparsam, medan svampfloran ställvis kan vara rik.

Bedömning av värden

Åssträckningen är den mest betydelsefulla landformen inom Munsö-Ekerö området och som sådan ovärderlig för landskapsbilden. Vissa delar av åsen har höga till mycket höga naturvärden. Området som helhet har också en viktig funktion som grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Skogsavverkningar måste ske på sådant sätt att en tät skärmställning lämnas, vilken får växa in i det uppväxande beståndet. Ytterligare täktillstånd bör inte ges. Grustäcker med förekomst av sällsynta sandlevande insekter bör inte ”återställas”. Även lokaler för backsvala, en art som idag blivit allt mer sällsynt på grund av att grustäckerna nu återställs, bör sparas.

Litteratur

Elfström, E., 1976 (objekt 36, 37, 184) Förslag till område av riksintresse för naturvård i Stockholms län. NR AB 23 Husby

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1997. Våtmarksinventering i Stockholms län. 1997:01. Miljövårdsenheten.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län/Eva Hedberg. 1987. Österås-Kärsö-Gropen-Menhammarsviken Ekerö k:n. Förslag till registerblad 1987-02-06

Mäläröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III, II**Motiv:** G, F, B, Z**Naturtyp:** ås, barrskog, blandskog**Areal:** 273 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** Nb.; Nat.värd.obj.; RFr;
N.kat.**Upprättat:**jun 2002

Karakteristik

Den mest täktpåverkade delen av Uppsalaåsen, inom kommunen. Vissa orörda delar finns kvar.

Beskrivning

Malmhuvud, den nordligaste delen på Munsö, är obruten och ger en uppfattning om hur mäktig åsen kan vara. Söderut är det sen stora grustag och Malmskog är ett 3,5 km långt parti av Uppsalaåsen med aktiv grustäkt och många läkta ”sår” efter gamla täkter. Korta bitar av orörd ås växlar med djupa, trädbevuxna gropar ned till Mälarens nivå, en nivåskillnad på upp till 35 meter. I ostslutningen ned mot Långtarmen finns ställvis 7-8 väl utbildade strandterrasser. Området avslutas sen i söder av en orörd del av åsen precis norr om Bonavik. Denna del planeras också att bli naturreservat.

Bedömning av värden

Eftersom detta är den del av Uppsalaåsen inom kommunen som är mest bruten och störd av täktverksamhet har mycket naturvärden förlorats. De delar som fortfarande har orörd natur kvar har dock höga naturvärden. Detta gäller främst Malmhuvud längs i norr och den södra delen av området, innan Bonavik. Den sistnämnda delen planeras t.o.m. att bli naturreservat. När täktverksamheten avslutas och områden återställs skapas t.ex. fina klara badsjöar som har ett högt värde för allmänhet.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

De orörda delarna av åsen bör få fortsätta att vara orörda. Återställande av täktområden bör ske på ett naturanpassat sätt.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Mäläröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

MUN: 38b.

Uppsalaåsen vid Asplund

Klass: II

Motiv: G, B, Z, F

Naturtyp: ås, barrskog

Areal: 35 ha

Skydd enl. MB: -

Status: N.värd.obj.

Upprättat:

jun 2002

Karakteristik

Åsparti med gammal barrskog samt rik och sällsynt svampflora och insektsfauna.

Beskrivning

Avgränsat, relativt markerat åsparti av Uppsalaåsen med tydliga strandvallar och strandterrasser vilka syns bäst från sjösidan. Området ansluter direkt till komplexet Björn Järnsidas hög och naturreservatet Husby. I området, som karakteriseras av gammal barrskog och gamla grustäkter, finns en mycket rik och sällsynt svampflora och insektsfauna. Bland svamparna kan nämnas två sällsynta jordstjärnor (*Geastrum quadrifidum* och *G. pectinatum*) och bland insekterna skalbaggen bibagge (*Apalus bimaculatus*) och rovpstekeln läppstekel (*Bembix rostrata*). Båda insekterna är sandlevande och hotade arter vilka står med på Artdatabankens rödlista. Läppstekel är klassad som starkt hotad (EN) medan bibaggen är klassad som sårbar (VU).

Bedömning av värden

Högt naturvärde för svampar och insekter. Det är också en viktig del i det som utgör en grön kil tillsammans med övriga delar av objekt 17.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Naturvärdena hotas av utökad grustäkt samt skogsavverkning.

Litteratur

Elfström, E., 1976 (objekt 37, Hyttan)

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: II**Motiv:** G, L, F, K**Naturtyp:** ås, barrskog, blandskog, lövlund**Areal:** 119 ha**Skydd enl. MB:** NR**Status:** RNv; N.värd.obj**Upprättat:**jun 2002

Karakteristik

Opåverkad del av Uppsalaåsen med osymmetrisk tvärprofil, strandvallar och strandterrasser.

Beskrivning

Uppsalaåsens sträckning längs den östra stranden av Munsö, Kärsö och Ekerö innehåller fortfarande värdefulla avsnitt som inte är påverkade av grusbrytning. Ett av dessa är partiet mellan Husby och Österås. Den mäktiga åsavlagringen har en osymmetrisk tvärprofil. Sluttningen mot Långtarmen är hög och brant medan västsluttningen är flackare men ändå markerad. I söder är krönet relativt smalt, men breddas mot norr samtidigt som avlagringen blir högre. Trädvegetationen är gles och består av blandskog. Östsluttningens nedre del är liksom den flackare västsidan bevuxen med tät granskog. Även en del med lövskogslund och f.d. hagmarksskog finns vid Björn Järnsidas hög.

Kännetecknande för området är de mycket tydliga strandvallarna och strandterrasserna som företrädesvis uppträder i sluttningen mot Långtarmen men som på vissa ställen också förekommer på den västra åssidan. Mindre klapperstensfält förekommer inom vissa delar. Åspartiet har stor betydelse för landskapsbilden.

Det område som avgränsats i naturinventeringen omfattar ett större område än vad som avsatts som naturreservat, eftersom naturvärdena inte är begränsade till det lagskyddade området.

En del av område är också av riksintresse för naturvård.

Bedömning av värden

Naturreservatet (naturreservatet Husby) är avsatt för att bevara ett geologiskt skyddsvärt och kulturhistoriskt intressant avsnitt av Uppsalaåsen samt för att bevara ett för friluftslivet värdefullt strövområde. Denna värdering överensstämmer med övrig del av området också och är det är betydande för landskapsbilden.

Området är också en viktig del i det som utgör en grön kil in mot Stockholm, längs Långtarmen.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Täktverksamhet är inte förenlig med naturvärdet. Reservatet skall vårdas så att åsen och dess formationer bevaras. En stor del av skogen skall enligt reservatsföreskrifter få utvecklas fritt, medan övriga skogsmarker skall skötas så att de blir attraktiva för det rörliga friluftslivet.

Litteratur

Elfström, E. 1976. *Geologiskt intressanta objekt i Stockholms län*. (objekt 36). Rapport 1976:12. Länsstyrelsen i Stockholms län.

Inrättande av naturreservatet Husby i Ekerö kommun (Länsstyrelsen i Stockholms län, dnr 11.121-699-72)

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25,09).

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1986. *Skyddad natur i Stockholms län*. (objekt B330)

Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

Statens naturvårdsverk/Eva Hedberg. Område av riksintresse för naturvård i Stockholms län. NR AB 23 Husby-Österås-Kärsö-Gropen-Menhammarsviken Ekerö k:n. Förslag till registerblad 1987-02-06

EKERÖ

Ekerö kommun del omfattar den egentliga Ekerön, som numera är sammanvuxen med Kårsön. Kårsön är i sin tur sammanvuxen med Munsö och gränsen för denna kommun del går ungefär i gränsen mellan Kårsön och Munsön. Till Ekerö kommun del hör också Helgö, som var en viktig ort redan före Birka. Naturen i Ekerö kommun del präglas av Uppsalaåsen, som genomkorsar landskapet från nordnordväst till sydost. På åsen är den dominerande naturtypen torr tallskog med undervegetation av kruståtel och bärris. Det finns också stor del åkermark samt mer normal morän- eller hållmark.

Foto: Nanna Malmros

En av Sveriges få lokaler för den endemiska undervattensväxten småsvalting (Alisima Walenbergi).

EKE: 38d. **Fladen med Kärsö gård och övriga omgivningar**

Klass: III

Motiv: Z, B, L, G

Naturtyp: våtmark, torrbacke, åsgrop

Areal: 64 ha

Skydd enl. MB: -

Status: VMI (klass III)

Upprättat:

jun 2002

Karakteristik

Skyddad, vassbevuxen vik med rikt fågelliv. Uppsalaåsens sträckning fortsätter söderut.

Beskrivning

Fladen är en skyddad vik med breda vassbälten. Fågellivet är rikt, bl.a. rördrom, brun kärrhök, gräshoppsångare och skedand. Fladen är också en viktig rastlokal för flyttfåglar.

En dikning har genomförts i inre kanten av den våtmark som avgränsar viken mot omgivande jordbruksmark. I denna smala zon, mellan åker och vassbälte, dominerar grenrör och jättegröe. Andra arter är kärtistel, gul svärdsilja och bredkaveldun. Ett uppslag av buskar och mindre träd, främst viden och al, finns också. Den höga gräsvegetationen gynnar allehanda smådäggdjur, som i sin tur utgör föda för t.ex. ormvråk, brun kärrhök och andra större rovfåglar. Vassarna är mycket kraftiga och omfattande.

Vid Kärsö gård finns mellan gården och ladugården en torrbacke med mycket rik örtflora. Här finns t.ex. en av kommunens största bestånd av backsippa. Dessutom växer trift, backsmultron, vitknavel, knytling, backglim, grusviva, flentimotej, m.fl. Troligen har floran lång kontinuitet på platsen. Vid gården finns också en vattenfylld åsgrop med en åsgren på vardera sidan. Från högsta åskanten ner till vattenytan är det ca 15 m. Sluttningarna är måttligt branta och bevuxna med gles lövskog, vilket ger området en parkliknande karaktär.

Bedömning av värden

Rik fågellokal där de snåriga och högvuxna delarna även är viktiga för småviltet. På torrbacken vid Kärsögård finns förutom backsippan flera ovanligare torrbacksarter. Området utgör också en del av Uppsalaåsens sträckning och är en del i en grön kil in mot Stockholm. Åsgropen är ett geologiskt intressant objekt.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om naturvärdet skall bestå är det gynnsamt om strandzonen betas och en del vass tas bort så att viken inte växer igen helt. Att ta bort vass i för stor skala minskar dock mängden vasshäckande fåglar. Båttrafik i viken under fåglarnas häckningstid eller under vår- och höstflyttningen bör undvikas. Torrbacken vid Kärsö gård måste slås eller betas för att inte växa igen. Åsgropen får inte fyllas igen.

Litteratur

Elfström, E., 1976 . *Geologiskt intressanta objekt i Stockholms län*. (objekt 98, Åsgrop Kårsö herrgård). Rapport 1976:12. Länsstyrelsen i Stockholms län.

Kers, L.E., 1977: *Botaniskt intressanta objekt i Stockholms län*. (objekt 12.1, Kårsö gård) Länsstyrelsen i Stockholms län.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1997. Våtmarksinventering i Stockholms län. 1997:01. Miljövårdsenheten.

Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm

EKE: 38e. Naturminnet ”Ekerö bivarglokal”, Kårsö grustag

Klass: II (III)

Motiv: Z, (B)

Naturtyp: grustag, sandslänt

Areal: -

Skydd enl. MB: NM

Status: -

Upprättat:

jun 2002

Kolla upp!

Karakteristik

Lokal för den sällsynta stekeln bivarg i kanten av Kårsö grustag.

Beskrivning

Naturminnet består av en del av Kårsö grustag. I grustagets västra del, där ett mindre parti har lämnats orört, har den i Stockholms län ovanliga bivargen (*Philanthus triangulum*) funnit boplats tillsammans med andra sandlevande steklar. Endast ett femtontal lokaler är kända i Stockholms län. Lokalen utgörs av en schaktad slänt vid infarten till grustaget. I slänten växer bl.a. hundtunga, ullört, harklöver, gråbo, backtimjan, fårsvingel, backanis, flockfibbla och morot. Asp, björk och rönn håller på att vandra in.

Bedömning av värden

Ändamålet med naturminnet är att bevara en viktig lokal för bivarg. Vissa intressanta torrbacksarter förekommer också. Området har inte besökts 2002. Om slyvegetation förekommer minskar områdets värde till klass III. Området ingår i en grön kil in mot Stocholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Genom skötselinsatser skall lokalen hållas intakt. Fria sandtytor måste förekomma och slänten hållas öppen och ren från sly.

Litteratur

Länsstyrelsen i AB-län. 1977-10-10. Bildandet av naturminnet Kårsö-Ekerö (B305), en stekellokal vid Kårsö grustag. Dnr 11.122-1306-76.

Mälardöarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm

Länsstyrelsen i AB-län. 1986-02-12. Ändring av begränsningslinje, namn och föreskrifter för Ekerö bivarglokal i Ekerö kommun. Dnr 11.122-763-85

EKE: 38f. Huvududden – Menhammarsviken

Klass: II

Motiv: F, G, Z

Naturtyp: ås, åsgrop, våtmark, insjöstrand

Areal: 196 ha

Skydd enl. MB: N2000; NR

Status: RNv; Sumpsk.; N.kat.;
VMI (klass II)

Upprättat:

jun 2002

Karakteristik

Markerad åsrygg och udde, samt värdefull fågelokal på Kärsö och Ekerö.

Beskrivning

Vid Kärsödraget bildar Uppsalaåsen en markerad udde, Huvududden, som sträcker sig ut i Långtarmen som en pir mot Menhammarsviken söder därom. Viken omges av ett stort sammanhängande, flackt åkerlandskap kring de gamla gårdarna Menhammar och Skytteholm. Huvududden är en hög smal åsrygg med mycket branta sluttningar. Krönet är anmärkningsvärt smalt och den relativt glesa trädvegetationen gör att åsens form framträder tydligt. På åskrönets västra sida finns en avlång, väl utbildad åsgrop som är cirka 5-6 m djup med ungefär lika höga sidor runt om. Åsryggen har ett för landskapsbilden känsligt läge. Den är ett attraktivt och välbesökt utflyktsmål. Strax norr om Huvududden finns den grusgrop med skärningar som är goda boplatser för steklar (se EKE:38e). Huvududden och området öster om Kärsödraget har avsatts som naturreservat under namnet Naturreservatet Kärsö (B245).

Menhammarsviken, som en urholkning i åsen, är ett av Mälarearnas förnämsta fågelområden och utgör område av riksintresse för naturvård. Viken har karaktär av slättsjö med stora vassområden. Bland de många fågelarterna kan nämnas rördrom, häger, grågås, enkelbeckasin, fiskgjuse, brun kärrhök, tornfalk, gräshoppsångare, steglits, skäggmes och näktergal. Under vårsträcket observeras regelbundet sångsvan, sädgås, trana, salskrake och blå kärrhök och under höststräcket även blåhake. Åtskilliga sällsynta arter har även gjort tillfälliga besök här. Stränderna betas delvis och blir därmed attraktiva för fågelarter som bl.a. gulärta och rastande vadare. Bland växtarterna på strandängen märks bl.a. strandviol (*Viola persicifolia*), kalmus (*Acorus calamus*), äkta förgätmigej, sumpförgätmigej, blåsklöver, kärrstjärnblomma, ängsruta, frossört, samt flera starr- och tågarter.

Området är lättillgängligt för allmänheten och ett fågeltorn finns i vikens sydöstra del vid Skytteholm.

Bedömning av värden

Ändamålet med naturreservatet Kärsö är att skydda ett åsparti av betydande naturskönhet och med ett för landskapsbilden mycket känsligt läge, samt att säkra ett för allmänheten värdefullt område för friluftsliv. Det är också ett objekt av betydande vetenskapligt och pedagogiskt intresse. Menhammarsviken har stor betydelse för fågellivet och utgör område av riksintresse för naturvård. Betade strandängar är också en allt ovanligare naturtyp vilken gynnar både fåglar och växter. Området utgör också länk i en grön kil i Stockholms läns grönstruktur.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Reservatet Kärsö skall vårdas så att nuvarande naturmiljö- och landskapsbild bibehålls. Avverkning bör därför inte ske annat än i naturvårdande syfte. Vid gallring och röjning skall för djurlivet värdefulla boträd och buskar sparas. För omfattande vass-slätter och invallningar kring Menhammarsviken kan försämra naturvärdena men vassen bör inte heller få ta över helt så att viken växer igen. Betesdriften bör till varje pris upprätthållas, eller helst utvidgas så att strandängarna hålls öppna.

Litteratur

Elfström, E., 1976. *Geologiskt intressanta objekt i Stockholms län*. Rapport 1976:12 (objekt 35, Huvududden, 99 och 253 åsgrop NV Huvududden). Länsstyrelsen i Stockholms län.

Kers, L.E., 1977. *Botaniskt intressanta objekt i Stockholms län*. (objekt 7.4, Ekeröåsens högsta del ca i km NO om Ekerö k:a). Länsstyrelsen i Stockholms län.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1997. Våtmarksinventering i Stockholms län. 1997:01. Miljövårdsenheten.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län/Eva Hedberg. Förslag till område av riksintresse för naturvård i Stockholms län. NR AB 23 Husby-Österås-Kärsö-Gropen-Menhammarsviken, Ekerö k:n. Förslag till registerblad 1987-02-06. Länsstyrelsen i Stockholms län.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1986. *Skyddad natur i Stockholms län*. (objekt B245)

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25.12).

Mälardöarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skötselplan för Kärsö naturreservat, Förslag 1984-02-01. Domänverket efter samråd med länsstyrelsen

Tydén, M., & Könnömäki, U., 1986. Smultronstället Menhammarsviken. - Fåglar i Stockholmstrakten 15:92-95.

Klass: II**Motiv:** G, Z, F**Naturtyp:** ås, åsgrop, blandskog**Areal:** 77 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** RNv; N.kat.**Upprättat:**jun 2002

Karakteristik

Parti av Uppsalaåsen med en stor åsgrop, strandvallar och strandterrasser, samt en lokal för sällsynta insekter.

Beskrivning

Området vid Gropen utgörs av en ovanligt väl utbildad åsgrop med en åsgren på vardera sidorna. Åsens fortsättning mot Annedal utgörs av en normalt mäktig avlagring med ett relativt markerat krön. Ryggarna är beväxna med en tät blandskog eller glest stående tallar och björkar. De framträder mycket tydligt mot det flacka jordbrukslandskapet i väster.

Åsgropen, i norra delen, är av ovanliga dimensioner. Den långa och höga sluttningen i öster är överst tämligen flack för att längre ned bli allt brantare och slutligen stupa mycket tvärt mot själva åsgropsbotten. Denna är väl markerad men tämligen liten i förhållande till åsgropens totala utbredning. Sydväst om den djupaste delen finns en mera avlång sänka på ett något högre plan. Ryggen norr om gropen har ett relativt markerat krön och är förhållandevis mäktig.

Sluttningen mot sjön är mycket brant och innehåller på sina ställen serier av tydliga strandvallar och strandterrasser. Stora bestånd av häggmispel bildar undervegetation i delar av sydvästsluttningen. Även åssidan mot åsgropen har en stark lutning. Den södra ryggen är tämligen låg och flack. Endast mot norr är sluttningen på sina ställen relativt brant. Steklarna bivarg (*Philanthus triangulum*) och läppstekel (*Bembix rostrata*) har observerats även inom detta område men det är osäkert om de finns kvar.

I åsens ostsluttning förekommer fem väl utbildade strandterrasser, av vilka de tre nedersta är särskilt framträdande med ett ovanligt brett terrassplan.

Vid Annedal stiger åsen till en betydande höjd samtidigt som krönet breddas. I den mycket branta sluttningen mot sjön förekommer tydliga strandvallar och strandterrasser. 500 m norr om Annedal finns nedanför åsens sydvästsluttning en avlång, vackert belägen åsgrav. I sydväst gränsar åsgravens till öppna fält från vilka den gör sig märkbar endast som en insvängning i åssidan. Nordostsluttningen är mycket brant och ca 10 meter hög, medan den sydvästra sidan, som är belägen ett stycke ut i åkern är 4-5 meter hög. Åsgropsbotten, som upptar den största delen av åsgravens totala utbredning, upptas av en sank torvmark med kärrvegetation, beväxna med en del björk, vide och starr. Sydvästsluttningen är beväxna med barrskog samt en del björkar.

Bedömning av värden

Området har höga geologiska värden med den stora åsgropen och markerade strandvallar och strandterrasser i åsslutningen. Sandväggar som hålls fria i grustäkter och åsgropar har också bra förutsättningar för att utgöra lokal för ovanliga steklar men även för backsvala.

Torvmarken i åsgropsbotten är av vetenskapligt intresse. Området har också ett friluftsvärde som strövområde och ridstigar förekommer. Det är av riksintresse för naturvård och utgör även en del av en grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Grustäkt alt. igenfyllning av åsgrop eller grav är inte förenligt med naturvärdet. Inom området finns dock gällande grustäktstillstånd. Vissa sydexponerade sluttningar bör hållas fria från inväxande vegetation för att behålla öppna sandytor viktiga för steklar och backsvala.

Litteratur

Elfström, E, 1976. *Geologiskt intressanta objekt i Stockholms län*. (objekt 91, Gropen; 34, Åsparti vid Gropen; 100, Annedal; 185, Område norr om Gropen; 253, Liten torvmark 500 m N Annedal). Länsstyrelsen i Stockholms län. Rapport 1976:12.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län/Eva Hedberg. Förslag till område av riksintresse för naturvård i Stockholms län. NR AB 23 Husby-Österås-Kärsö-Gropen-Menhammarsviken, Ekerö k:n. Förslag till registerblad 1987-02-06. Länsstyrelsen i Stockholms län.

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25.13).

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm

EKE: 38h. Liljedals tältområde - Kärsgatan

Klass: III, II (åsgrop)

Motiv: G, F, Z, B

Naturtyp: ås, barrskog, åsgrop

Areal: 106 ha

Skydd enl. MB: -

Status: Nb.; N.kat.

Upprättat:

jun 2002

Karakteristik

Parti av Uppsalaåsen med en mycket stor åsgrop, samt flyttblock och strandterrasser.

Beskrivning

Kring Liljedals tältområde nordväst om Busviken i Långtarmen uppträder Uppsalaåsen i form av två åsryggar som är bevuxna med glest stående tallar. Mellan de båda åsgrenarna ligger en djup åsgrop med kärrvegetation i botten. Framför allt den östra åsen är ganska mäktig och har en väl markerad ryggform. I söder förekommer en hel del frispolade block på åskrönet och slutningen ned mot sjön. Längre mot norr finns också flera flyttblock samt tydliga strandterrasser i den östra åssidan. Åsgropen torde vara en av Stockholmstraktens största och vackraste med ett djup av cirka 20 meter. Den är i det närmaste rund med mycket branta och jämna sluttningar.

I skogen norr om Kärsgatan växer knärot förhållandevis allmänt. Vidare finns här linnea, blåsippan, grönpyrola, ryl (*Pyrola umbellata*) och ädellövträd som ek, alm, lönn och fågelbär.

I anslutning till en grustäkt i nordvästsluttningen finns en del bebyggelse, liksom vid Liljedal. I söder gränsar området huvudsakligen till skogklädda marker. Från den lilla vägen mot Liljedal är dock sydsluttningen väl exponerad på grund av åsens glesa trädbestånd. Från Långtarmen och Färingsö ger åspartiet ett relativt mäktigt intryck.

Bedömning av värden

Naturvärdet i detta område är främst av geologiskt intresse med åsen, väl utvecklade strandterrasser och en fin åsgrop som dessutom är i klass 2. Arter som knärot och linnea visar på att skogen har lång kontinuitet och därmed även ett biologiskt värde. Det är ett välanvänt strövområde och det finns gott om ridstigar. Det är också en viktig del i den gröna kil som går in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Grustäkt, utfyllnad av åsgropen, utplaning av strandterrasser och dylikt är åtgärder som inte är förenliga med naturvärdet. Ett naturvårdsanpassat skogsbruk bör bedrivas som särskilt tar hänsyn till exempelvis de erosionskänsliga förhållandena på en ås. Gamla träd bör sparas som tänkbara boträd. De delar som utgörs av nyckelbiotop bör åsidosättas helt från skogsbruk.

Litteratur

Elfström, E., 1976. *Geologiskt intressanta objekt i Stockholms län*. (objekt 31, Åsparti vid Liljedals tältplats; 32, Åsparti NV Liljedals tältplats; 90 Åsgrop NV Liljedals tältplats; 30 Åsparti S om Liljedal; 33 Åspartiet mellan Rosenhill och Långtarmen). Länsstyrelsen i Stockholms län. Rapport 1976:12.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25.19).

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

EKE: 39. Ek vid Gräsbacka med anslutande lund

Klass: III
Motiv: B, Z
Naturtyp: ek, ädellövlund

Areal: 2 ha
Skydd enl. MB: NM
Status: Nb.

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Fridlyst ek vid Gräsbacka med anslutande artrikt lundfragment.

Beskrivning

Vid landsvägen, nära Gräsbacka, står en ek, vilken är fredad som naturminne.

I den anslutande lunden som omfattar ca 1/2 ha, växer hässleklocka, lundbräsma och gulsippa i stora bestånd, vilket gör objektet botaniskt mycket intressant. Förutom dessa arter finns ett flertal lund- och betesarter, t.ex. tre arter hagtorn, vildapel, underviol, svalört, vårlök, trolldruva och lundgröe. Bland fåglarna märks häckande kattuggla och skogsduva.

Bedömning av värden

Detta är ett botaniskt intressant och artrikt lundområde. Eken är viktig som värd för många arter av bl.a. lavar och insekter. Området ingår i den gröna kilen in mot Stocholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

I länsstyrelsens resolution står det: "Trädet får ej fällas eller utsättas för annan direkt skadegörelse. Ej heller får andra åtgärder vidtagas, som kunna menligt inverka på trädets trivsel. Affischering får ej äga rum på trädet. Ett område motsvarande trädets krona skall hållas fritt från störande föremål och konkurrerande vegetation."

Litteratur

Länsstyrelsens resolution III Ö-19:57. Länsstyrelsen i Stockholms län.

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III**Areal:** 48 ha**Upprättat:****Motiv:** Z**Skydd enl. MB:** -

jun 2002

Naturtyp: lövskog (ädellöv), barrskog**Status:** Nb.; N.värd.obj.

Karakteristik

Markerad höjdrygg med lövskog i norr och väster, barrskog och hyggen i söder.

Beskrivning

Sydväst om Kärsö gård finns mot Hovgårdsfjärden ett större, sammanhängande skogsområde. I nordöstra delen av detta finns ett lövskogsparti med lind, en del mycket stora askar och stora ekar. I fältskiktet märks trolldruva, blåsippa, lundgröe, träjon och liljekonvalj. Lövskogen utgör kanten av den höjd som skjuter ut norrut, väster om torpet Berlin. Höjden är bevuxen med granskog. Objektet i övrigt består mot nordsidan av hyggen eller granskog, mer centralt finns även tallskog. Innanför hyggena i norr återfinns en delvis öppen granskog med örtrikt fältskikt med arter som hundäxing, skogsfibbla, harsyra, fyrkantig johannesört, skogsviol, teveronika, örnbräken, majbräken, bergslok, tuvåtäl och vårbrodd. Krustätel bildar den dominerande hyggesvegetationen.

Området är viltrikt med bl.a. rådjur, älg och fälthare. Intressanta fågelarter är fiskgjuse, bivråk och mindre hackspett.

Bedömning av värden

Området med stort inslag av lövträd är kanske mest värdefullt för fågellivet men är viktigt även för viltet. Det utgör också en del i den gröna kil som går in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Det är inte förenligt med naturvärdet att bebygga området, eller att öka hyggesarealen ytterligare. Träd för rovfågelhäckningar måste lämnas och tillåtas växa in i det uppkommande beståndet. Ädellövinslaget bör bibehållas.

Litteratur

Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III?

Motiv: Z

Naturtyp: våtmark, sumpskog

Areal: 29 ha

Skydd enl. MB: -

Status: Sumpsk.; N.värd.obj.;
VMI (klass III); N.kat.

Upprättat:

jun 2002

Utredningsområde

Karakteristik

Olikåldrig och flerskiktad strandalskog med askinslag.

Beskrivning

Dikning har skett i anslutning till objektet men detta påverkar endast området svagt.

Bedömning av värden

Grön kil.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1997. Våtmarksinventering i Stockholms län. 1997:01. Miljövårdsenheten.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: II
Motiv: G
Naturtyp: hällar, (övrig öppenmark)

Areal: 29 ha
Skydd enl. MB: -
Status: N.kat.

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Område med jotnisk sandsten på Ekerös västsida.

Beskrivning

Strandavsnittet mot Södra Björkfjärden vid Rasta på nordvästra Ekerö är bebyggt med fritidshus. Området har trots bebyggelsen ett stort geologiskt värde. Här finns nämligen sällsynta sandstenshällar av jotnisk ålder. De är vanligen röda eller blekröda till färgen. Strömskiktning, som avspeglar sedimentationsförloppet under denna tidsålder, kan iakttas på flera ställen. I vissa lager har s.k. böljeslagsmärken samt torksprickor observerats.

Bedömning av värden

Geologiskt intressant objekt. Lokalen har också pedagogiska värden eftersom flera geologiska fenomen är lätta att se och området dessutom är lätt att nå landvägen. Det ingår i det gröna kilområdet in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Det är inte förenligt med naturvärdet att kvarvarande, synliga sandstenshällar förstörs eller bebyggs.

Litteratur

Elfström, E. 1976. *Geologiskt intressanta objekt i Stockholms län*. Länsstyrelsen i Stockholms län. Rapport 1976:12. (objekt 262. 700 m VNV Lönnviken).

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25.17).

Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm

EKE: 43. Rastaborg - Rasta - Lönnviken - Mariaudd

Klass: II

Motiv: B, F, Z

Naturtyp: barrskog, blandskog, ädellöv

Areal: 316 ha

Skydd enl. MB: -

Status: Nb.; Sumpsk.; N.värd.obj.

Upprättat:

jun 2002

Karakteristik

Öppen, vacker, strövvänlig skog på sluttningen mot Södra Björkfjärden. Betydande delar är artrik äldre skogsområden med inslag av kalkberggrund.

Beskrivning

Området utgörs av en öppen, vacker och delvis mycket gammal skog rik på bärris (både lingon och blåbär) och kalksvampflora. Området tål ett hårt besökstryck. På sluttningen mot Mälaren, där underlaget mestadels består av sandigt material, växer mest tallskog, på östra sidan där jordmånen är ”fetare” växer mer gran. Björk förekommer insprängt i övrig skog, men blir vanligare ned mot sjön. Skogsbruk förekommer i området och delar med hyggen och ungskog finns.

I området mellan Lönnviken och Mariaudd förekommer mer ädellövsartad vegetation med ek, hassel, lind, alm, ask, olvon, mattlumner, revlumner, ormbär, nattviol, ekbräken och skavfräken.

Skogen sträcker sig även till östra sidan av Ekerövägen och nordväst om Lillgård finns barrskogsområden där tall dominerar men gran, en, björk, rönn och hägg förekommer också. I fältskiktet växer träjon, blåsippa, stor och liten blåklocka, daggekåpa, jungfrulin och backtimjan. Området är lättillgängligt.

Floran är rikast längs bäckar och i källflöden, där det på flera ställen också är kalkpåverkat. Svampfloran är mycket speciell med många sällsynta arter, i synnerhet spindelskivlingar och taggsvampar. I bäckdrågen kan man hitta bl.a. brakved, tibast, stinksyska, skogsviol, kabbeleka, ryl, klotpyrola, Jungfru Marie nycklar, nattviol, tvåblad, knärot, nästrot, majbräken, hultbräken, ängsfräken, lopplumner och stjärnmossor. Inom området på västra sidan av Ekerövägen finns också en brunn med artesiskt vatten.

Norr om badplatsen, norr om Rasta, finns strax innanför strandzonen ett stort bestånd av sårläka.

Även faunan är relativt rik med arter som duvhök, sparvhök, bivråk och ormvråk förutom de vanliga, större däggdjuren.

Hela skogsområdet är ett uppskattat och välutnyttjat friluftsområde för bl.a. ridning, svamp- och bärplockning.

Bedömning av värden

Andelen gammelskog har minskat p.g.a. ett intensivt skogsbruk i randzonerna. Vissa kärnområden finns dock fortfarande kvar och eftersom områden med gammal barrskog inte är vanligt inom Ekerö kommun ökar naturvärdet av detta område ytterligare. De delar som fortfarande utgörs av ”gammelskog” har stort värde för bl.a. insekter och fåglar p.g.a. mängden död ved. Den långa kontinuiteten i skogen gör också att svampfloran är speciell och många ovanligare kryptogamer kan finnas, särskilt kring fuktdrag. Kring fuktdrag finns också många kalkgynnade arter som orkidéer. Området omfattar även ädellövskog vilket gör det variationsrikt och värdefullt ur mångfaldssynpunkt. Den gamla, vackra skogen, områdets lättillgänglighet samt rikedomerna på vilt, bär och svamp gör att det är ett bra friluftsområde och det är välbesökt. Området fungerar också som en spridningsväg och utgör en del av en grön kil in mot Stockholm men även som en länk mot Botkyrka.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om naturvärdet i detta viktiga rekreationsområde skall bevaras måste den gamla skogen med dess stora trädslagsblandning bibehållas och inte tillåtas att avverkas. För att ytterligare bevara gammelskogens höga biologiska värden och få nytta av att den kan fungera som en artbank till övrig skog, är det ett stort värde i att omgivande skogsområden får fortsätta att vara skogsmark. Den fungerar då också som en skyddszon. Ett naturvårdsanpassat skogsbruk kan tillåtas i omgivande skog så länge de värdefullaste gammelskogsdelarna undantas. Särskilt känsligt för avverkning är det kring källor och fuktstråk

Litteratur

Mäläröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III
Motiv: B, Z, F, H
Naturtyp: barrskog, våtmark, sumpskog

Areal: 67 ha
Skydd enl. MB: -
Status: Sumpsk.

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Stor, öppen myrmark mellan Rastaborg, Stavsund och Myran.

Beskrivning

I äldre hållmarksdominerad barrskog mellan Källstugan och Bergvik ligger kommunens största myrmark (a). Den ligger insprängd i en sänka mellan vackra moss- och lavklädda bergknallar och är sånär som på några mindre buskar helt öppen. Den omges också av sumpskog på flera sidor.

Vegetationen ute på myren domineras av vitmossor och i kantzonen växer klibbal, björk, gråvide, bindvide, brakved och odon. Av övriga växter bör nämnas gul svärdsilja, vattenklöver, kråklöver, nordnäckros, skvattram, kärrsilja, kärriol, bäcknate (*Potamogeton polygonifolius*), blåsstarr, flaskstarr, hirsstarr, ängsull och sjöfräken.

Skogsmarkerna är fågel- och viltrika med bl.a. järpe och morkulla samt en säker stam av älg. Från och med 1990 har tranor också årligen observerats i området. I ett torrare bergsparti nära myren växer bl.a. knägräs. På hållmarken finns stora gamla träd och gott om död ved. I sprickor och sänkor i berget finns inom området också några mindre våtmarker av mer kärrartad karaktär.

Efter besök 2001 noterades att avverkning nyligen har skett i anslutning till myren och att det inte sparats någon bred randzon. Detta kan komma att ändra de hydrologiska förhållandena på myren och göra att den blir blötare under några år men också att ett visst ökat näringsläckage hamnar ut i myren och därmed påskyndar igenväxningen.

Viss avverkning har skett även på hållmarken där produktionen är låg. Det innebär att det kommer att ta lång tid för träden att komma tillbaka och växa sig till stora där. Flera kraftledningarna går genom området också vilket minskar ner den faktiska ytan skogsareal.

Bedömning av värden

Områdets främsta naturvärden ligger i myren och den orörda hållmarken med gamla träd och död ved. Som barrskog kan den också utgöra en del av en spridningskorridor. Myren utgör kommunens största och enda medelfattiga myr. Biotoper av denna typ är sällsynta på Mälarsjöarna vilket höjer områdets status. Omgivande barrskog är rik på fågel och vilt. Störning i form av kraftledningar, avverkning och tidigare dikningsföretag gör dock att området som helhet nu endast är i klass III. Området ingår i en grön kilstruktur in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Hela myren inklusive omgivande skogsområden bör skyddas mot framför allt dikningsföretag och större avverkningar som kan ändra de hydrologiska förhållandena. Hällmarken bör undantas helt från skogsbruk och de mindre kärren tillåtas växa igen av sig själva.

Litteratur

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

EKE: 45. Skogen mellan Nyckelby, Ö. Grindstugan och Närsta

Klass: III, II (gravfält)

Areal: 68 ha

Upprättat:

Motiv: F, Z, B,

Skydd enl. MB: -

jun 2002

Naturtyp: barrskog, fuktskog, hällmark, ängsmark

Status: -

Karakteristik

Barr- och sumpskogsområde med förekomst av orkidéer och andra mindre vanliga växtarter.

Beskrivning

Norr om Munsövägen ligger ett större barr- och sumpskogsområde. Området används som närströvområde för Sundby och flera ridstigar går igenom det. Även partier som är botaniskt intressanta ingår. Skogsbruk förekommer inom området och en större kraftledningsgata avdelar området i NV-SO-riktning. En stor del är nertaget norr om denna kraftledningsgata.

I väster, anslutande till vägen mot Lillskog, återfinns ett fuktstråk, som övergår i granskog och slutar i en granplanterad äng. Detta var förut en stor lokal för en intressant och avvikande form av Jungfru Marie nycklar. Den f.d. ängen är nu väldigt igenväxt och 2001 hittades endast några få exemplar av Jungfru Marie nycklar i nordvästra delen, rel. nära vägen mot Lillskog. Vidare återfinns grönpyrola, vinbär, korallhagtorn och fågelbär. På ängen kan också enstaka exemplar av akleja, nattviol och stor blåklocka hittas. En bergsrygg med fina hällmarker och branta sluttningar mot Munsövägen ger på flera ställen öppna vyer över landskapet.

Inom området finns flera stora och gamla träd av främst tall men även björk, speciellt i västra delen, efter vägen mot Lillgård, där skogen förmodligen är före detta betesmark. Även förekomst av död ved finns.

Bl.a. spillkråka har observerats i området vilket är en indikator på att det är en skog med ett högt biologiskt värde som har bra förutsättningar för förekomst av många andra arter.

I den östra delen finns närmast Munsövägen ett skogsområde med tallskog med lövinslag. Bergimpediment och dikad sankmark förekommer också. I ett sankparti förekommer samma form av Jungfru Marie nycklar som i den västra delen och dessutom linnea, korallrot, mattlumner och majbräken. Utefter vägen, på båda sidor, finns ett vackert järnåldersgravfält som årligen slås.

Väggkanten efter järnåldersgravfältet är inventerad och med i Vägverkets projekt ”Artrika väggkanter” vilket följdes upp senast år 2000. Man har där funnit att denna del, som också slås för hand, har ett högt och stabilt artantal med en blandning av torrbacksväxter och mer ruderat- (ogräs) växter.

Bedömning av värden

Järnåldersgravfältet nära Munsövägen har ett högt kulturhistoriskt värde. Här finns även de högsta botaniska värdena och gravfältet hävdas genom slätter. Övriga naturvärden finns i de artrika fuktstråken, på hållmarken och i de delar med gamla träd och död ved vilket gör skogen olikåldrig och varierande. Det är även ett bra närströvområde och utgör en del av en grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Gravfältet måste fortsätta att hävdas för att floravärdena skall bestå. Det är inte förenligt med naturvärdet att ytterligare dika fuktstråken. Dessa är också känsliga för trampskador. Bergimpediment bör lämnas orörda från skogsbruk liksom en stor andel gamla träd och död ved.

Litteratur

Lucero, A. & Norman, Å. 2000. Artrika vägkanter, inventering växtsäsongen 2000. *Vägverkets rapport 2000:0440*. Stockholm.

Mälardöarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Klass: III?**Motiv:** Z, B, F**Naturtyp:** barrskog, hållmark**Areal:** 17 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** Nb.**Upprättat:**jun 2002

Utredningsområde**Karakteristik**

Flerskiktad olikåldrig barnaturskog med tall som dominerande trädslag. Lövinslag förekommer också. Hållmarker ger karaktär åt området.

Beskrivning

Området ligger sydost om Sundby och norr om Nibbla. Det är ett barrskogsområde med relativt opåverkad skog. Den är olikåldrig, flerskiktad och har ett stort inslag av senvuxna träd och rikligt med död ved. Det dominerande trädslaget är tall men även lövträd av olika ålder förekommer. Stora delar av området karaktäriseras av hållmarker.

Bedömning av värden

Som gammal skog har området ett högt biologiskt värde. Som närströvområde för intilliggande bostadsområden har det ett friluftsvärde. Det har också ett helhetsvärde tillsammans med område 44 och 45 och utgör en del av en grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Området måste undantas helt från skogsbruk och bebyggelse om naturvärdena skall bestå.

Litteratur

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

EKE: 47.

Kulturlandskap mellan Sjöängen, Kvarnberga och Stavsund

Klass: II (b), II-III på övriga delar

Motiv: B, Z, F, L, K

Naturtyp: ängs-hagmark, ädellöv, övrig
öppenmark, barrskog, lövskog våtmark,
strandäng

Areal: 228 ha

Skydd enl. MB: -

Status: N.kat.; Nb.; Sumpskog;
N.värd.obj.; ÄoH (klass III); VMI
(klass III)

Upprättat:

jun 2002

Karakteristik

Småbrutet landskap med stora betesmarksområden, åkrar och åkerholmar varav vissa är öppna betade torrbackar och andra beväxta med lövskog. Även delar med barrskog och sumpskog förekommer främst ner mot vattnet där en del även utgörs av betad strandäng.

Beskrivning

Området sträcker sig från Sjöängen via Kvarnberga och Stavsund till Älby. Närmast sjön på höjderna växer delvis skog av barr- eller löv. Delområde *a* t.ex., i sluttningen mot Mälaren och Rastaholm, är vildvuxet och omväxlande med en mängd lågor och torra träd.

Stora delar utgörs av betesmark varav vissa är mycket artrika naturbetesmarker. Dessa finns främst i delområde *b* och består av betade björk-/ekhagar mellan Älby gård och Stavsund, samt betad strandäng utmed Norrsundets nordsida. Rójningar har gjorts på vissa ställen och förut igenväxta partier är nu öppna och hävdgynnad flora kan återkomma och sprida sig till större delar.

Även brukad åkermark ingår inom området, främst mellan delområde *a* och *b*. Detta öppna parti är "brutet" av orörda åkerholmar med löv- och ädellövskog vilka nu har en värdefull lundflora.

Området är ett attraktivt och lättframkomligt vandrings- och exkursionsområde i kulturlandskapet. Det har en mycket vacker landskapsbild och är synligt från Munsövägen och delvis från vattnet vid Helgö kanal.

a) Skog vid Sjöängen

Partiet mellan båtvarvet vid Rastaholm och åkrarna i norr och nordost är omväxlande och innehåller ett flertal biotoper som blockrik barrskog, tidigare betad skogsmark och hage samt, mot vattnet, sly av asp samt askskog. Skogen är variationsrik, vildvuxen och har många lågor och torra träd. Delar av området har avverkats och av den skärmställning av tall som lämnats, har en del träd blåst ned. Kruståtel och örnbräken dominerar den torrpräglade växtligheten.

I den centrala delen av området är det betydligt lummigare. Här växer mycket parksmultron och tibast, samt hägg, ek, ask, fågelbär, rönn, lundgröe, häckvicker, nejlikrot och smultron. Närmare vattnet växer en askskog med inslag av al, hägg och trolldruva. Stjærtmes har observerats i området.

Ovanför Marietorp finns en igenväxande björkhage med kruståtel som dominerande gräs. Lundelm växer även i detta område.

I strandalskogen inom området men även på Rastaholm (utanför området) häckar mindre hackspett. (På Rastaholm finns dessutom ett centralt beläget, äldre almbestånd.)

Mellan Rastaholm och Marietorp går en gammal, vacker fägata ned mot betesängarna vid Norrsundet, vilket är kulturhistoriskt intressant. Fägatan är också rik på bl.a. gulsippa vilket är en art som inte förekommer på så många platser i kommunen.

b) Stavsund-Älby hage

De röjda betesmarkerna öster om Stavsunds gård har skapat ett öppet stort sammanhängande mulbetat område från Norrsundet vid Älby i sydost, till landsvägen vid Västra Grindstugan i nordväst. Nära stora landsvägen mot Munsö ligger några botaniskt intressanta torrbackar, i synnerhet invid ruinen av en nedbrunnen lada. Här har vårvicker (*Vicia lathyroides*) och grådådra (*Alyssum alyssoides*) sina enda kända växtplatser på Mäläröarna. Vidare finns bl.a. mandelblom, malört, knölsmörblomma, backsmultron, gulmåra, tjärblomster, gul och vit fetknopp, småfingerört, vårarv och backlök.

På höjden mellan Stavsund och Hammarsund har nya betesmarker tagits fram genom skonsam avverkning. Detta gäller främst sluttningen mot norr där numera 500-600 nattvioler årligen blommar. Sluttningen är även rik på ovanliga svampar, bl.a. vaxskivlingar.

Älby hage är en vacker blandlövhage i sluttningen med mot Norrsundet och Helgö kanal och slutar i en öppen strandäng vid Norrsundet. Hagen har lång kontinuitet som hävdad naturbetesmark och i anslutning till den ligger bebyggelsen vid Älby. De två huvudtyperna av vegetation är högstarräng på den betade strandängen och örttorräng i övrig del. Strandängen är öppen, delvis tuvig och stora delar av den är översvämmad på våren. Den är välhävdad och har tät grässvål, i alla fall i lite torrare partier, även om viss kvävepåverkan märks. Kvävepåverkan, som troligen är orsakad av läckage från ovanförliggande åker och översvämning av Mälärvatten, har utarmat floran en del. I den torrare delen av betesmarken, i sluttningen, finns främst ädellövträd varav vissa är gamla grova hagmarksträd. Höjdpartierna har delvis röjts och gallrats ur men förutom kvarstående ekar och tallar förekommer fortfarande mycket täta slånbuskage. Även andra stora delar av hagen innehåller slånbuskage och bärande träd och buskar som vildapel, hagtorn, måbär och nypon. I delar där trädskiktet är mer slutet är floran av mer lundartad karaktär. Över huvud taget är hagen mycket artrik och över 240 växtarter är antecknade från området.

Bland torrängsarterna kan nämnas en, slån, hagtorn, rikligt med fågelbär, nypon, femfingerört, spåtistel, backsmultron, brudbröd, knölsmörblomma, flentimotej, darrgräs och vårstarr. Inom lundartade delar av hagen växer bl.a. alm, lind, ek, ask, lönn, hägg, hassel, olvon, måbär och röda vinbär samt smånunneört, vårlök, nattviol, trolldruva, tibast, svalört och lundgröe.

Mot vattnet övergår hagen i en strandäng. Strandängen utgörs närmast kanalen av ett tuvigt strandbete. I fuktigare - blöta delar finns stor igelknopp, säv, vass, smalkaveldun, gul svärdsilja, blomvass, vattenskräppa, dyblad och sprängört. I övrigt finns en mängd starrarter, bl.a. vasstarr, flera tågarter, kärrspira, sumpförgätmigej, frossört, sjöranunkel, kärrvial,

kärrbräken, knippfryle samt smultronklöver (*Trifolium fragiferum*), även kallad blåsklöver, i riklig mängd

De täta buskagen gynnar fågellivet. Inom området häckar bl.a. den ganska ovanliga stenknecken, liksom även mindre hackspett, steglits, stjärtmes, ärtsångare, näktergal och morkulla. I den täta strandvegetationen nära Stavsunds slott dyker inte sällan ovanliga nattsångare upp, t.ex. kärr- och flodsångare.

Bedömning av värden

Området med sin variationsrikedom av biotoper och stora delar som fortfarande betas, dessutom av nötboskap, har ett högt naturvärde och ger förutsättningar för en hög mångfald av arter. Delar av betesmarkerna har lång kontinuitet som hävdad mark och det är ett representativt område för en förr vanlig natur- och landskapstyp inom kommunen som nu blir alltmer ovanlig i och med ändrade markanvändningsformer och upphörd hävd, särskilt betade strandängar har minskat. När betet upphör och många marker växer igen på flera ställen blir det viktigare att bevara de fåtal som finns kvar. Det är också viktigt att bevara det småbrutna landskapet som gör att arter kan sprida sig lättare och inte hindras av för stora öppna åkermarksytor. De röjningar som gjorts på höjderna är mycket positiva och har gjort att t.ex. nattviolerna nu blommar i väldigt stora bestånd.

De artrika betesmarkerna har ett högt botaniskt värde men ger även förutsättningar för en mångfald av insekter, fåglar och djur. Strandängen på norrsidan av Helgö kanal är upptaget i länsstyrelsens ängs- och hagmarksinventering och naturkatalog och området runt Helgö kanal, som en del av Norrsundet, är upptaget i länsstyrelsens våtmarksinventering. Variationsrikedomen med täta buskage och gamla hålträd gör att området även har ett högt zoologiskt värde för fågel och småvilt. Strandalskog är en omtyckt biotop för hackspettar.

Vasspartier kan utgöra viktiga häckningslokaler för t.ex. många sångare men den norra sidan av kanalen bör hållas öppen och betas ända ner till vattnet för att gynna flora, insekter och ”öppenmarksfåglar” i så stor utsträckning som möjligt. Den öppna välbetade strandängen har alltså ett högt naturvärde även om floran är delvis utarmad. Viss hävdgynnad flora, som knippfryle, finns dock på tuvorna vilket visar att de är magrare. I området förekommer dock mink vilket försämrar speciellt markhäckande fåglarnas möjligheter till föryngring.

Hela området är också ett viktigt vandrings- och exkursionsområde eftersom det är attraktivt och lättframkomligt med en vacker landskapsbild som är synlig både från Munsövägen och Helgö kanal. Det utgör också en del av en grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Ett fortsatt bete är nödvändigt om naturvärdena skall bibehållas. Nya röjningar i befintlig hagmark är positivt för den hävdgynnade floran men gamla träd och enstaka nya solitärträd bör sparas liksom en del buskage. En del sly och buskar inom hagmarken kan bli nödvändigt att ta bort manuellt och hålla efter kontinuerligt. Mark som tidigare har varit betad kan också med fördel röjas om bete återupptas. Ett högt botaniskt värde skulle då kunna återfås. Skadorna på trädens bark av hästnag får inte förvärras. Hönsnät bör sättas upp kring de mest värdefulla träden. Stora vidkroniga träd bör stå öppna och ljusa och inte skuggas av uppväxande buskar och sly. För att strandängen skall bibehålla sitt höga naturvärde måste

betet av den fortsätta, gärna med ett hårt betestryck och vass hållas efter så att den fortsätter att vara öppen ända ner till Helgö kanal. All minimering av kväveläckage som kan göras eller att gödselmedel undviks att spridas in i betesmarken från åkern är positivt för floran och gör att strandängen blir artrikare.

Vid skogsvårdsåtgärder inom bergspartiet bör områden lämnas orörda för fågellivet. Så mångformig trädslagsblandning och åldersfördelning som möjligt bör eftersträvas i hela området och bevarande av gamla träd och död ved. Strandalskogen i delområde *a* bör undantas helt från skogsbruk.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1997. Våtmarksinventering i Stockholms län. 1997:01. Miljövårdsenheten.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1993. Ängar- och hagar klass 1-3. Kommunsammanställning Ekerö. *Rapport 1993:18*. Miljövårdsenheten.

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25.18).

Mälardöarnas naturskyddsförening. 1987. Skyddsvärd natur i Ekerö kommun. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III**Motiv:** L, Z, B**Naturtyp:** hagmark, (betade åkerholmar)**Areal:** 4 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** ÄoH (klass III)**Upprättat:**jun 2002

Karakteristik

Betad åkerholme och gammal åkermark, väster om Nyckelby.

Beskrivning

Området ligger ca 400 m väster om gården Nyckelby och utgörs av hagmark av både naturbeteskaraktär och gammal åkermark som betas av hästar. Åkerholmen är trädbeväxt till stor del med björk, ek, vildapel, körsbär, rönn, ask, fågelbär och asp. Mycket buskar av främst slån och nypon har också brett ut sig.

På gammal åkermark är floran fortfarande kvävepåverkad och på naturbetesmarken har de delar med hävdgynnad flora minskat i omfattning när buskar har brett ut sig och trädskiktet slutit sig. Vissa öppna torrbackspartier med hävdgynnad flora finns fortfarande och där växer bl.a. örter som tjärblomster, brudbröd, liten fetknopp, jungfrulin, getväppling, rockentrav, flera arter förgätmigej och veronika, mandelblom, gullviva, äkta och fyrkantig johannesört. Även getrams och småborre kan hittas.

Bedömning av värden

Åkerholmarna är nu ganska igenväxta men flera grova och vidkroniga ekar och björkar finns vilka har ett högt naturvärde för insekter, mossor, lavar och fåglar. Området finns med som klass III-objekt i ängs- och hagmarksinventeringen. Det har också ett estetiskt värde med en tilltalande landskapsbild efter Ekerövägen och utgör en del i en grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Åkerholmarna skulle med fördel kunna röjas på en del buskar och yngre träd så att mer ljus kommer ner till marken och vidkroniga träd inte konkurreras ut. Betet bör fortsätta med ett hårt betestryck och ingen tillförsel av gödsel bör ske.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1993. Ängar- och hagar klass 1-3. Kommunsammanställning Ekerö. *Rapport 1993:18*. Miljövårdsenheten.

Mälardöarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm

Klass: III**Areal:** 44 ha**Upprättat:****Motiv:** Z, B, F**Skydd enl. MB:** -

jun 2002

Naturtyp: strandäng, barrskog, blandskog, sumpskog
Status: Sumpsk.

Karakteristik

Betad strandäng vid Helgö kanal samt blockig skog nordväst om Kaggeholm.

Beskrivning

Området ligger på Helgös nordvästra udde och består främst av en sluttande och blockig barrskog som domineras av tall. Utefter Helgö kanal finns också en betad strandäng. Skogen brukas och är ganska trivial. Nedre delen mot sjön är dock relativt orörd och har ett stort lövinslag och många grova gamla träd av blandade trädslag förekommer. Här finns t.ex. hägg, asp, rönn, björk, lönn, ask, al, sälg, knäckepil, några grova lärkträd, tall och gran. Norra sidan utgörs av sumpskog i strandzonen medan södra sidan har fast kant ända ut till vattnet och inbjuder till fina badmöjligheter. I östra kanten mot åkern står några grova ekar. Skogen i strandzonen är örtrik med bl.a. mycket skogsfibblor och i södra delen har även svinrot hittats. Detta tyder på att skogen varit öppnare och kanske till och med betats en gång i tiden. Bland fåglar som observerats i skogen kan nämnas större hackspett, rödhake, taltrast och kungsfågel.

Strandängen är näringsrik av typ lågstarräng - högstarräng. Mot kanalen är ett brett bälte av vass och innanför den en hel del jättegröe. Ganska mycket gul svärdsilja syns också. Högre upp kommer tuvtåteln men också en del hävdgynnad flora som prästkrage finns. I vassen häckar t.ex. brun kärrhök, sävsparv och rörsångare och enkelbeckasin har observerats spelflygande över ängen.

Bedömning av värden

Skogen i den centrala delen, på berget, brukas och är trivial. Den blockrika terrängen gör dock att området är värdefullt för småvilt som räva, grävling, mård, vessla m.fl. De högsta naturvärdena finns annars i strandzonen runt hela udden, t.ex. värdefull sumpskog på norra sidan, många gamla grova träd av exempelvis tall på södra sidan och de grova ekerna i skogskanten mot åkern. Detta ger bra förutsättningar för bl.a. fåglar, svamp och kryptogamflora. Området används för rekreation och runt hela udden går en väl upptrampad och utmarkerad stig. Främst södra delen har också fina badmöjligheter.

Eftersom det är få strandängar som betas i kommunen höjs statusen på denna trots att floran är ganska trivial och en hel del ohävdarter förekommer. Vassen utanför har ett högt naturvärde eftersom den är gammal och hyser många vasshäckande fåglar som t.ex. brun kärrhök.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Strandängen behöver betas med ett hårt betestryck för att inte jätTEGRÖE och tuvtåtel ska breda ut sig.

Litteratur

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

EKE: 50. Ädellövlund vid Kaggeholms brygga

Klass: III
Motiv: B, Z, F
Naturtyp: ädellövskog, lövskog

Areal: 3 ha
Skydd enl. MB: -
Status: Nb.

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Ädellövlund med stor förekomst av gamla grova träd varav många spärrgreniga.

Beskrivning

Detta område utgörs av en mindre ädellövlund som utgör nyckelbiotop och ligger på en udde väster om Helgöbol och Kaggeholms brygga. Skogen är ojämn och flerskiktad och går ner till vattnet vid Bockholmssundet. Bebyggelse förekommer i närheten av området och en väg går runt området. Träd av ek, lind, alm, lönn men även klibbal, asp och tall förekommer liksom buskar av hägg, krusbär, hassel, fläder, måbär och hagtorn. Lunden är örtrik och det finns många gamla grova träd av t.ex. ek, tall och gran varav flera är spärrgreniga/vidkroniga. Detta visar också att området historiskt har varit betydligt öppnare. En stengårdsgård finns vilket tyder på att marken kan ha hävdats genom bete. Det kan också ha fungerat som en parkområde och ett stort hus ligger idag ner mot Kaggeholms brygga. En staket omger området och en stor järngrind utgör port in och från den går en mindre grusväg längs vattnet och rundar området fram till det stora huset. Vissa delar är idag tätt slutna men mindre gläntor har röjts fram på några ställen. Bland växter som observerats kan nämnas träjon, liljekonvalj, lundgröe, trolldruva, häckvicker, blåsippa och smultron.

Bedömning av värden

Området har ett högt naturvärde, trots att det inte är så stort och utgör en bra lokal för värdefull kryptogamflora, kärlväxtflora och insekter. Mängden stora gamla träd med mycket håligheter är också bra boförsättningar för fåglar som hackspettar, duvor och ugglor. De röjningar som gjorts, främst kring grova vidkroniga ekar, är positivt för trädens livslängd och den lavflora och insektsfauna som är knutna till solbelysta stammar. Blockigheten ger bra möjligheter för gryt.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Lyckigheten kan ökas ytterligare genom att grova spärrgreniga träd friställas så att mer ljus når marken och få solbelysta stammar. Grova ekar hotas annars att dö i förtid om de skuggas ut. Inväxt av yngre barrträd bör tas bort helt ur området för att behålla det som en ädellövskog. Att vissa delar behålls slutna, vilket gör området varierat, har också ett högt värde. Högstubbar och omkullfallna träd bör lämnas orörda men ris efter träd och buskar som röjts bort för att skapa gläntor bör avlägsnas ur området för att inte få onödig röjgödslingseffekt. Om området inte sköts och hålls efter har det högst värde som en slutna ädellövlund som då får gallra ur och sköta sig själv.

Litteratur

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

EKE: 51.

Ekar vid Kageholm-Helgö bol

Klass: III
Motiv: B, Z
Naturtyp: ek

Areal: 2 ha
Skydd enl. MB: NM
Status: -

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Ekallé efter vägen till Kageholm varav den en utgör naturminne.

Beskrivning

Flera stora grova ekar står efter vägen till Kageholm med åker på andra sidan. Den ena skyddas också som naturminne.

Bedömning av värden

Ekarna är gamla och har ett högt naturvärde eftersom den kan utgöra värdträd till en avsevärd mängd andra arter av mossor, lavar, insekter m.fl. Vissa grenar mot vägen har tagits bort för att inte hindra trafiken.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Enligt fridlysningsresolutionen får det naturminnesmärkta trädet inte fällas eller utsättas för annan direkt skadegörelse. Andra åtgärder som menligt kan inverka på trädets trivsel får inte heller företas. Enligt miljöbalken får inte heller en allé avverkas.

Litteratur

Länsstyrelsens resolution III R-79:63

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Klass: III, II (N2000-omr.)**Areal:** 35 ha**Upprättat:****Motiv:** B, Z, L, (F)**Skydd enl. MB:** N2000

jun2002

Naturtyp: barrskog, blandskog, lövskog, ädellövskog, sumpskog, betesmark, övrig öppenmark**Status:** Nb.; Sumpsk.; N.värd.obj.; VMI (klass III);

Bör detaljstuderas vidare!**Karakteristik**

Vackert kulturlandskap med flera värdefulla, mindre skogsområden av allt från barrskog till ädellövlund, åkerholmar och däremellan öppet landskap. Några av skogsområdena betas.

Beskrivning

Området sträcker sig från udden vid vassviken i Norrsundet till Nytorp vid Bockholmssundet. Det är en vacker landskapsbild, småbrutet och varierande med mindre skogsområden, åkerholmar och öppna marker. Vissa delar betas vilket höjer naturvärdena men förhindrar delvis framkomligheten i området för allmänheten.

På udden i Norrsundet vid vassviken norr om Bona ligger en flerskiktad halvöppen lövlund med rikligt med grova ädellövträd av ek, ask, alm. Träd som apel, rönn, hägg och fågelbär finns också och buskar av slån, krusbär, hagtorn och hassel. Skogen betas och hyser bitvis gräsmarksväxter. Den sträcker sig ut till vattnet och även fuktigare partier med klibbal förekommer. Området utgör nu också Natura 2000-område.

I riktning mot bron över till Helgö från ädellövlunden ligger en äldre sluten sumpskog av främst klibbal men även med inslag av ask. Skogen är olikåldrig och flerskiktad. En kraftledning går genom objektet.

I branten norr om Bona ligger en lövskog med asp och björk som dominerande trädslag. Även rönn, ek, asp, ask apel och fågelbär förekommer samt buskar av hägg, hassel och måbär. Det är en gammal "bondeskog/blädningsskog" och inägomark och den är gles, olikåldrig och flerskiktad. Värdefull kryptogamflora finns.

I lövskogslunden öster om Bona, vilken är en av få lundar som dessutom betas, förekommer intressanta svampar som porellor (*Porella ssp.*), grovticka (*Phaeolus schweinitzii*) och tallticka (*Phellinus pini*) vilka visar att marken har ett högt naturvärde. Här finns också fornminnen.

Vid Nytorp ligger en barr- blandskog vilken utgörs som nyckelbiotop. Skogen ligger på ett berg i anslutning till bebyggelse och sluttar starkt ner mot vattnet vid Bockholmssundet. Den är flerskiktad, ringa påverkad och på sina ställen örtrik. Den har tidigare utgjort utmarksbete och har betats även senare år. Värdefull kryptogamflora finns även här.

Bedömning av värden

Området vilket är varierande med skogar och lundar som betas har ett högt naturvärde, speciellt de delar som är utpekade av Skogsvårdsstyrelsen som nyckelbiotoper, sumpskogar och naturvärdesområden. Udden vid Norrsundet är också Natura 2000-område och är i klass II. Hela området bör detaljstuderas vidare.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Bete bör fortgå och ett naturvårdsanpassat skogsbruk bedrivs. Nyckelbiotoper, naturvärdesområden och sumpskog bör undantas helt från skogsbruk.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1997. Våtmarksinventering i Stockholms län. 1997:01. Miljövårdsenheten.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

EKE: 53.

Malmen

Klass: III?

Areal: 38 ha

Upprättat:

Motiv: Z

Skydd enl. MB: -

jun 2002

Naturtyp: barrskog, ås

Status: -

Utredningsområde

Karakteristik

Grön kil. Uppsalaåsens vid Malmen mot Sandudden.

Beskrivning

Bedömning av värden

Grön kil.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Litteratur

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm

EKE: 54. Ängsvik - Sandudden - Asknäs

Klass: III, I (a)

Motiv: B, Z, F, G, K

Naturtyp: ås, lövskog, barrskog, ängsmark, våtmark, sumpskog

Areal: 74 ha

Skydd enl. MB: -

Status: -

Upprättat:

jun 2002

Karakteristik

Tallbevuxet parti av Uppsalaåsen samt strandäng med strandalskog och zon i vattnet med småsvalting.

Beskrivning

Området utgörs av ett gammalt, kuperat grustäktsovmråde som domineras av "medelålders" tallskog. Den centrala delen utgör en markerad del av Uppsalaåsen med tall av olika dimensioner. Området avgränsas norrut med det mycket stora Träkvista grustag som nu till stor del är bebyggt och kallas Sandudden. En stig går längs åschrönet från grustaget till det äldre grustaget i söder, vilket vetter mot Mälaren. Från åsens sydligaste del har man, åtminstone under den tid träden inte är lövade, en fin utsikt mot bl.a. norra delarna av Botkyrka kommun och inseglingsleden mot Stockholm. Området är mycket lättillgängligt och välbesökt.

Generellt i domineras fältskiktet i skogen, trots den torra marken, till stor del av blåbär utom på åsens krön där lingon, eller ställvis mjölon, dominerar. Gläntor med bättre ljusställgång koloniserar av kruståtel. Bland övriga växter märks tallört, ryl, skavfräken, trolldruva och ormbär.

Området hyser också en unik svampflora med riklig förekomst av många sällsynta taggsvampar och musseroner, vilka endast förekommer i sandig, kalkrik tallskogsmiljö. Kalkrikedomen härrör från kalkförande lager, som blottlagts genom tidigare grustäkter.

a) Vatten- och strandzonen

I vattnet längs med hela stranden mellan Asknäs och Sandudden och ut till den lilla ön Narven förekommer på 0,25- ca 3 m djup den för östersjöregionen endemiska arten småsvalting (*Alisima wahlenbergii*). Småsvalting står med på Artdatabankens rödlista och är nationellt klassad som starkt hotad (EN). Den är även en prioriterad art enligt EU:s habitatdirektiv och i Bernkonventionen upptagen bland speciellt skyddsvärda arter. Småsvaltingen är konkurrenssvag och är beroende av rena bottnar och klart vatten, vilket skapats i samband med rullstensåsen. Även den rödlistade arten bandnate (*Potamogeton compressus*), klassad som sårbar (VU), och de ovanliga och sällsynta vattenväxterna borstnate (sällsynt i sötvatten), höstlånke och slamkrypa finns inom denna zon.

Strandområdet karakteriseras av alskog och konstgjorda klapperstensfält, s.k. kattskallestenar vilka är rullstenar som blivit över från de gamla grustäkterna. I områdets södra del finns en välbesökt badstrand, Södran, samt en småbåtshamn. Vid kattskallefältet och nära Södrans badplats finns torra sandbackar som vetter mot söder. Där växer en rik torrbacksflora med

arter som bl.a. backglim, rockentrav (*Arabis glabra*), backtrav (*Arabidopsis thaliana*), ullört, backtimjan, sandviol, blåmunkar, blåhallon och tjärblomster. Mot Asknäs sträcker sig en strandäng med en gles alridå mot Kyrkfjärden. Ängen har inte hävdats på många år och i vattnet utanför breder vassen ut sig. I skogsbrynet nära bebyggelsen i nordväst finns en lokal med backsippa.

I skogsområdet och till stor del i strandskogen förekommer bl.a. mindre hackspett, grönsångare, grå flugsnappare, härmsångare, näktergal och morkulla, medan Asknäsviken hyser stora mängder sjöfågel, under våren särskilt änder. På den lilla holmen Narven häckar silltrut, fiskmås och gråtrut i en tät koloni. Häger finns också i området.

Bedömning av värden

Småsvalting är av högt internationellt bevarandevärde vilket gör detta området, speciellt strand- och vattenzonen, mycket skyddsvärt och området bör ges samma status som ett Natura 2000 område. Området har också hög ekologisk känslighet i vatten och strandzonen. Även förekomsten av andra ovanliga växter, svampar och djur förstärker ytterligare områdets mycket höga naturvärden. Strandskogen och det strandnära våtmarkspartiet är en viktig häckningsplats för t.ex. hackspettar och sångare och förekomsten av mindre hackspett och härmsångare är tecken på att området har hög kvalitet. Strandskogen kan också ha en viktig funktion för att fånga upp närsalter och partiklar vilket är en viktig förutsättning för småsvaltningens förekomst. Även tallskogen ovanför kan utgöra ett led i detta och utgör dessutom också en del i en spridningskorridor. Hela området ingår dessutom i en grön kil in mot Stockholm.

Genom området går även en mycket välanvänd promenadstig så det har ett högt värde även för rekreation.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Den strandnära sumpskogen får inte tas ner om naturvärdena skall bestå i strandzonen och strandsumpskogen har förmodligen också en avsevärd betydelse även för de höga naturvärdena i vattnet. Strandzonen måste därför hållas intakt så att vattenförhållandena inte förändras. Aktiviteter som grumlar vattnet bör undvikas eftersom det kan påverka småsvaltningen negativt. Viss slätter av vass skulle vara positivt för att den inte ska breda ut sig och därmed konkurrera ut småsvaltningen. Ett återupptagande av bete på strandängarna innanför Narven skulle höja floravärdena avsevärt på land men även göra området mer attraktivt för allmänheten. Området har redan idag ett högt friluftsvärde främst som närströvsområde och det är välutnyttjat. Den höga ekologiska känsligheten speciellt i strandområdet gör att försiktighetsprincipen bör tillämpas och inga exploateringsprojekt utföras. Inte heller åtgärder utanför området vilka kan ändra förhållandena inom området och påverka det negativt bör ske.

Ön Narven bör inte besökas under häckningstid för att inte störa fåglarna.

Litteratur

Dahlgren, S. & Jacobson, A. 2001. Småsvaltning i Mälaren. *Rapport 2001:07*. Miljö och planeringsavdelningen. Länsstyrelsen Stockholms län.

Malmros, N. 2001. Flora och vegetation i Västra Sandudden. *Examensarbete*. Naturgeografiska Inst. Stockholms universitet.

Mäläröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm

Klass: III
Motiv: Z, B

Areal: 8 ha
Skydd enl. MB: -
Status: -

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Obetad strandäng med breda vassar och jättegröe, till viss del omgiven med aldungar och viden, bebyggelse eller vägar.

Beskrivning

Området består fortfarande av en öppen, tuvig äng med enstaka buskage av sälg och viden samt enstaka träd av björk, sälg och al och verkar inte ha förändrat sig de senaste 15 åren. Hela ängen är näringsrik och ingen kontinuerlig hävd förekommer. Övre delen är torr, men närmare sjön är det blött mellan tuvorna och den delen översvämmas på våren vilket gör att ängen fortfarande hålls öppen. Utanför den gräsdominerade, ohävdade hårdvalls-zonen som innehåller knylhavre, ängskavle, hundäxing, m.m., växer ett mycket brett bälte av enbart jättegröe och utanför det bladvass. Bestånd av kaveldun förekommer också.

Vidare på ängen finns t.ex. älggräs, ängsruta, luddvicker, knölvial, kärrvial, vingvial, kabbleka, kärtistel, svärdsilja, sjöbräken, svarta vinbär, tuvstarr, bunkestarr, m.fl. starrarter, säfferot och strätta. I området har det också funnits ett stort bestånd med ängsnycklar men de finns inte kvar. Den mest intressanta floran, med bl.a. knölvial, säfferot och stora tuvor av tuvstarr och bunkestarr, finns på den del som översvämmas på våren och därför hålls fri från inväxt av buskar. Den del är främst i den mellersta till norra delen av området.

Området är omtyckt av vilt och t.ex. rådjur uppehåller sig gärna i den höga vegetationen som ger skydd. Fåglar som noterats är brun kärrhök, kattuggla, näktergal, rödvingetrast, nötskrika, sävsångare, större hackspett, enkelbeckasin, trädgårdssångare, gårdsmyg och fasan.

En liten del i kanten av området finns alskog där det växer bl.a. stinksyska, blekbalsamin, gulvial, tuvtåtel och plattstarr.

Bedömning av värden

Området har främst zoologiska värden för fågel och vilt. Vissa floravärden finns också genom förekomst av säfferot, knölvial och tuvstarr som är relativt sällsynta växter. Området är i en igenväxningsfas men takten är långsam vilket kan bero på att området översvämmas tidvis och därmed håller tillbaka viss vegetation som träd och buskar. Ängsnycklarna har försvunnit i och med igenväxningen. Området sköts nu naturligt som en näringsrik översvämmad strandäng. Genom att området länge sett ut som det gjort är vassarna utanför gamla och bra häckningsplatser för brun kärrhök.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om ängen skulle hävdas genom bete eller slåtter skulle naturvärdena kunna höjas. Om detta inte är möjligt är ett alternativ att vissa år bränna/svedja ängen på vårvintern, för att den inte ska växa igen. Den del av ängen som översvämmas verkar dock fortfarande hålla sig öppen naturligt.

Litteratur

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Klass: III (II)**Motiv:** F, K, Z, B**Naturtyp:** park, arboretum, ädellöv,
barrträd, blandskog**Areal:** 40 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** Sumpsk.; N.kat.**Upprättat:**jun 2002

Karakteristik

Delvis förvildad slottspark och arboretum nära kommunens centrum.

Beskrivning

Ekebyhovsparken är en delvis förvildad park och arboretum med rikt fågelliv. Där häckar bl.a. kattuggla, hornuggla, stenknäck, steglits och rikligt med grönsångare samt hackspettar. I parken finns många exklusiva träd som planterades under 1600-1800-talen och därför utgör ett unikt natur- och kulturminne. Bl.a. finns ett stort bokskogsparti, talrika ekar, askar samt hassel. Området är mykologiskt intressant då ett flertal sällsynta svampar påträffats. Parken fungerar också som rekreativsområde.

I trädgården växer bl.a. hästkastanjer som planterades på 1600-talet, vitblommig robinia, idegran, tuja, nutkacypress, blodbok, hängask, rosenhagtorn, gullregn och olika syréner. Bokarna i trädgårdens gräns mot öster är omkring 200 år gamla och här finns vackert blommande rhododendronbuskar. Här finns också några blågranar och robinior. Bakom detta område ligger den egentliga bokskogen.

På höjden ovanför bokskogen växer nordamerikansk blågran, svarttall, bergtall, douglasgran och weymouthtall. Norr om bokskogen finns en skyddande ridå av olika barrträd, bl.a. flera arter av ädelgran, men även svarttall, weymouthtall, österrikisk bergtall, douglasgran och coloradogran. Här finns också nordmannsgran och kustgranar från västra USA.

Närmast norr och väster om trädgården finns inslag av lärk, tuja och ädelcypress. I lövskogsområdet, nordost om trädgården, finns förutom bok, europeisk lärk, lind, avenbok, blodbok och grå valnöt. Mitt för östra grinden växer lawsoncypress, avenbok, äkta kastanj, tysk lönn, finnoxel och poppel. I området mot den västra grinden växer flera former av hästkastanj och en ensam ornäsbjörk. Norr om allén finns en grupp av orientalisk bok.

Västerskogen utgörs av naturlig barrskog runt ett dikat kärr. I området finns också stora bestånd av ädelgran, douglasgran, coloradogran och japansk lärk. Här finns också sibirisk ädelgran.

Bedömning av värden

Området har främst ett värde som strövområde för allmänhet men utgör också ett intressant arboretum med många olika trädslagsarter vilket har ett kulturhistoriskt värde. Området har också ett naturvärde som varierande skog och det häckar flera intressanta fågelarter. Det ingår som en del i en grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om området ska vara attraktivt som strövområde måste vägar och stigar vara framkomliga och området lättillgängligt. Om naturvärdet för fågel och vilt skall bestå bör området på många ställen tillåtas vara ”vildvuxet” och skyddas mot bebyggelse och vägdragning, m.m. Stora vidgreniga ekar skulle kunna friställas mer. Om ängen väster om Ekebyhovs slott slåttras eller betas kan hävdgynnad flora återfås.

Litteratur

Arbetsgruppen för Ekebyhovsparken 1987. Ekebyhovsparken, Ekerö (informationsfolder, från vilken merparten av texten ovan är hämtad)

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Mälardöarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Klass: III
Motiv: B, Z
Naturtyp: våtmark, alkärr

Areal: 6 ha
Skydd enl. MB: -
Status: N.kat.

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Äldre alkärr med tillflöde av källvatten och större bäck.

Beskrivning

Alkärren har utgjort del av tidigare betesmark och är mycket fuktigt. Här finns mäktiga bestånd av strutbräken (*Matteuccia struthiopteris*), liksom maj- och skogsbräken.

Betydande förekomst av gullpudra (*Chrysosplenium alternifolium*) finns och är nu den enda kända växtplatsen på Mälaröarna. Kärrer med omgivande lundstråk och bäckfåror hyser vidare bl.a. fågelbär, hägg, olvon, skogstry, måbär och getapel, samt gulsippa, trolldruva, desmeknopp, smånunneört, sprödarv, bäckveronika, strandgyllen, vattenfräne, vatten- och hästskräppa, kabbeleka, kärrviol, blekbalsamin, sprängört, samt skärmstarr (*Carex remota*) som är mycket ovanlig inom kommunen.

Bland häckande fågelarter märks näktergal, härmsångare, gärdsmyg, stenknäck, mindre hackspett, kattuggla, knipa (häckar i holk), samt en björktrastkoloni.

Trots sin närhet till tätortsbebyggelse är området mycket viltrikt med älg, rådjur, hare, grävling, räv m.fl. arter.

Omkringliggande bebyggelse har utökats och den västra delen av området har avverkats sedan förra inventeringen. Det trädbeväxta området har därmed minskat i omfattning.

Bedömning av värden

Alkärren är mycket artrikt på både växter, djur och fåglar och har fortfarande ett naturvärde trots minskad areal sedan förra inventeringen. En av två förekomster av skärmstarr finns t.ex. här och enda förekomsten av gullpudra i kommunen. Områdets status har dock minskat i och med avverkningen. Det ingår också som en del en grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

För att naturvärdena ska bestå får området inte avverkas och vattenflödena inte ändras. Stor hänsyn måste visas vid aktiviteter i området. Grävning för vatten och avloppsledning får inte innebära att källvattendrag och bäckfåror stängs av eller omleds. Detta gäller även de mot Roshagen löpande dikena.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm

Klass: II**Motiv:** G, F, B**Naturtyp:** ås, övrig öppenmark, barrskog, lövskog, blandskog, ängslövskog, ädellöv**Areal:** 245 ha**Skydd enl. MB:** NM**Status:** Nb.; Sumpsk.; N.kat.; N.värd.obj.**Upprättat:**

jun 2002

Karakteristik

Varierat och stort skogsområde, dominerat av barrskog, men med inslag av lövskog. Kommunens kanske viktigaste friluftsområde.

Beskrivning

Med Jungfrusundsåsen avses den omväxlande terrängen mellan Tråkvista och Jungfrusund, Knalleborg (Knalleberg) och Rödsten på östra Ekerö. Området omfattar ca 300 ha och är högst representativt för östra Svealands sprickdalslandskap. Nivåskillnaden uppgår som mest till ca 60 meter från Mälarens yta till högsta naturliga punkten vilket är en gnejsberghäll omkring 550 meter sydsydost om torpet Knalleborg (Knalleberg).

Jungfrusundsåsen uppvisar en ovanlig rikedom på välutvecklade ås- och strandformer och i övrigt en stor mångfald terrängformer. Vegetationen varierar alltifrån hällmarker och hedbarrskog till ängslövskog.

Bergen är genomdragna av spricksystem, som bildar sprickdalar av varierande riktning och storlek. Somliga avgränsas av mer eller mindre branta stup. I områdets västra del är moränen den dominerande jordarten. Den uppvisar här och var stor blockrikedom, t.ex. i nordslutningen av höjden sydväst om Knalleborgs daghem. Flyttblock är relativt vanliga.

Den mest framträdande terrängkaraktern är själva Jungfrusundsåsen i områdets östra del. Den är en av de mest imponerande grusåsarna i östra Svealand inte bara genom mäktigheten utan också genom den stora variationen av ås- och strandformer. Åsen ansluter till fast berg såväl norr som söder om Jungfrusundsvägen. Den stiger upp ur Mälaren vid Rödsten och reser sig med en block- och stenbemängd rygg upp mot de högsta bergspartierna söder om Jungfrusundsvägen. Högst upp på åsbacken ansluter en krönvall till en rundhäll.

Jungfrusundsvägen passerar en åssvank med anslutande åsgropar. Norr om vägen bildar åsen ett mäktigt komplex uppbyggt mot fast berg upp mot Sjötuna, där åsen avbryts av en hög brant som ursprungligen torde ha bildats i kontakt med inlandsisens rand. Även här är åsen kraftigt omformad av vågsvall, som bildat stentorg, strandhak, -vallar, -revlar och -barriärer i anslutning till kalspolade rundhällar.

Ett 50 meter långt och uppemot 20 meter brett stentorg (strandbildning av block och sten), ca 50 m ö.h., ligger i västslänten sydväst om skidbackens topp. Åsmassivets högsta parti reser sig i anslutning till rundhällar väster om Jungfrusund. Uppe på sydvästra sidan kröns det av en välutbildad, komplex, stenig strandrevel på ca 40 m nivå. Österut omkransas åsen av

strandvallar. Särskilt i nordostslutningen finns tydliga strandhak. Det mest markanta ligger ca 45 m.ö.h. ovanför det stora grustaget söder om Sjötuna.

De mångformiga strandbildningarna torde ha preparerats ut av Ancylussjöns och Litorinahavets vågsvall. Grus och sand avsattes i lugnare lägen som svallgrus och svallsand, och sänkorna fylldes av uppslammad lera, silt och sand. Stentorget intill skidbacken markerar Litorinahavets högsta nivå i regionen.

De kalspolade bergspartierna har en hällmarksflora av lavar och mossor. Skogen är en karakteristisk hällmarkstallskog. Den svallade åsen är bevuxen med ristallskog med bl.a. mjölon, lingon och blåbär i fältskiktet. På mer vattenhållande mark ökar inslaget av gran och blåbär. Längre ned i slutningarna tar blandskog och lövskog vid. Längst ned mot gårderna i lerdalarna växer ängslövskog med stora överståndare av ek, lönn, ask, asp och vackra bestånd av hassel samt ett variationsrikt fältskikt med kalk- och näringsgynnade örter. I spricksänkor mellan bergpartier ligger små starrkärr. Väster om Elmo hage växer sumpskog som får rik näringstillförsel av grundvattnet. Grundvattenflöden bryter också fram öster om Vikingaberget. Skogen i området har en stor åldersfördelning och många stora gamla träd förekommer liksom död ved.

Området är viltrikt och av fåglar häckar bl.a. ormvråk, bivråk, sparvhök, nötkråka, stenknäck, morkulla och skogsduva. I de äldre områdena blommar ryl och knärot samt Jungfru Marie nycklar. Den på Mälaröarna sällsynta missnen växer också här. Ett flertal partier med lärk ger intressanta tillskott i den mykologiska floran.

Av övriga växter kan följande nämnas: sälg, rönn, asp och björk, klockpyrola, ögonpyrola, klotpyrola, björkpyrola, tallört, linnea (allmän!), skogsstjärna, ekorrbar, ängskovall, kruståtel, örnbräken och kammossa.

I områdets sydvästra del vid vikingaberget finns ett fornminnesområde med fornborg och här står också en stor tall vilken utgör naturminne. En naturminnesmärkt jätteek finns också i åkerkanten i områdets norra del och syns över gårderna från Ekebyhov.

Bedömning av värden

Området har ett högt värde såväl naturvetenskapligt, med bl.a. många olika geologiska terrängformer, som rekreativt. Variationsrikedomen av terrängformer och vegetation tillsammans med den goda tillgängligheten och framkomligheten gör att Jungfrusundsåsen är ett uppskattat friluftsområde. Aktiviteter pågår året om som bl.a. skidåkning i längdskidspår och utförsåkning i den alpina skidbacken, motionspromenader och löpning, strövande, ridning, bär- och svampplockning. Efter Lovö och Kärsö är Jungfrusundsåsen förmodligen det mest besökta friluftsområdet i kommunen. Det stora antalet besökare i kombination med en rik och intressant flora och fauna samt geologiska kvaliteter med tydliga formationer gör området särskilt värdefullt. Hela området utgör också en del av en grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Sand- och lermarken är känslig för hästtramp. Erosionsskador har börjat utvecklas bl.a. i vägen uppför backen väster om skidbacken och i åsflankerna. Området hotas av skogsavverkning, överdimensionerade fritidsanläggningar och randbebyggelse. Ibland finns en

riklig granunderväxt i tallskogen. Det finns alltså risk att granskog kommer att ta över, vilket på sikt kommer att förändra landskapsbilden och (möjligen) floran.

Skogsbruket bör även i fortsättningen bedrivas med stora hänsyn till naturvården och friluftslivet, d.v.s. som ett naturvårdsinriktat skogsbruk, utan kalavverkning. Värdena kan skadas av exempelvis grustäkt, schaktning, vägbyggnad, okontrollerad masstippling, kalavverkning och hästtramp på erosionsbenägen mark.

Litteratur

Johansson, C-E., 1987. Beskrivning av Jungfrusundsåsen, Ekerö. Statens naturvårdsverk, dupl. (huvuddelen av texten ovan är hämtad från denna beskrivning)

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. Div. länsstyrelsehandlingar om fridlysta träd på Jungfrusundsåsen och Gällstaö; objekten B10 (resolution Nr 3048, 633/199 S.D. 1929 samt beslut om upphävande av fridlysning för nedblåsta träd i B10 och B173 1974-04-08, dnr 11.122-419-74), B11 (resolution Nr 3049, 633/200 S.D. 1929).

Mäläröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

Statens naturvårdsnämnd. Besiktningsprotokoll 1965-05-14, B102 (oklart objektsnummer)
Resolution III G-12:55 (även III beteckningen 0-12:55 förekommer) 1955, ang. en ek och en tall på Ekebyhov (Jungfrusundsåsen)

EKE: 59.

Våtmarksområde och jätteekar på Gällstaö

Klass: III
Motiv: B, Z
Naturtyp: ädellöv, ängsmark

Areal: 24 ha
Skydd enl. MB: NM
Status: VMI (klass III)

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Fridlysta ekar och andra träd på Gällstaö och östra Ekerö i anslutning till Jungfrusundsåsen.

Beskrivning

Strandängen vid Rörmaren mot Gällstaö domineras av ett stort, vackert porsbälte. Pors är annars ovanlig på Mälaröarna. Brun kärrhök häckar i vassen, liksom de vanligare sjöfåglarna.

I området finns också ett flertal jätteträd, de flesta ekar, på Gällstaö vilka skyddas som naturminnen. I fridlysningsresolutionen står att ”innefattande fridlysningsförbud för envar att fälla eller skada nämnda träd eller att plantera andra träd eller växter i trädens grannskap”. På fastigheten Ålen 3 ingår även en liten del ”typisk löväng” i naturminnet, förutom en mycket grov ek.

Bedömning av värden

Jätteträden har högt naturvärde eftersom de utgör värdräd till en avsevärd mängd andra arter av mossor, lavar, insekter m.fl. Våtmarksområdet och vassarna är bra häckningslokaler för fåglar och det är en av få lokaler för pors i kommunen.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Det är inte förenligt med naturvärdet att skada de fridlysta träden, att fylla upp eller schakta i trädens närhet, eller att låta träd växa igenom kronorna.

I de gamla fridlysningsresolutionen står det att inom naturminnet på fastigheten Ålen 3 ”är det förbud för envar att å tomten verkställa avverkning, grenbrytning, blomplockning, betning, jakt, grävning eller stensprängning”. Syftet med naturminnet är att det skall bibehållas som en relativt öppen hassellund. Avverkning av yngre ek och björk samt röjning av uppkommande sly och granbuskar mellan de större hasselbuketterna bör därför ske. Den blockrika slutningen bör däremot, enligt naturvårdsnämnden, få växa igen med lövträd och buskar av olika slag.

Litteratur

Besiktningsprotokoll 1965-05-14 av Statens naturvårdsnämnd, BI02 (oklart objektsnummer)
Resolution III G-12:55 (även III beteckningen 0-12:55 förekommer) 1955, ang. en ek och en tall på Ekebyhov (Jungfrusundsåsen)

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1997. Våtmarksinventering i Stockholms län. 1997:01. Miljövårdsenheten.

Länsstyrelsen i Stockholms län. Div. länsstyrelsehandlingar om fridlysta träd på Jungfrusundsåsen och Gällstaö; objekten B10 (resolution Nr 3048, 633/199 S.D. 1929 samt beslut om upphävande av fridlysning för nedblåsta träd i B10 och B173 1974-04-08, dnr 11.122-419-74), B11 (resolution Nr 3049, 633/200 S.D. 1929).

Klass: III
Motiv: B, L, K
Naturtyp: klippholme, ädellövträd

Areal: 7 ha
Skydd enl. MB: -
Status: N.kat.

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Hög och brant klippholme i Mälaren, som är ett viktigt blickfång i farleden in mot Stockholm.

Beskrivning

Estbröte är en hög och brant klippholme mellan Fiskarfjärden och Vårbyfjärden i höjd med Vårberg, vilken ofta felaktigt benämns Hästbröte. Ön är nästan kal utom i sydost där bl.a. lind växer. En rasbrant är ovanligt högt belägen. I öster finns en fyr. På ön finns också ett fornminne i form av en fornborg.

Floran är mycket rik, framför allt ovanför fyren. Bland växterna kan nämnas lunddraba, lundelm, lundskafting och axveronika. Adam och Eva (*Dactylorhiza sambucina*) har här en av sina sällsynta inlandsförekomster.

Bedömning av värden

Ön har ett högt floravärde och utgör en viktig del i landskapsbilden. Fornminne förstärker värdena ytterligare.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Naturvärdena har goda möjligheter att bevaras om ön inte exploateras eller träd avverkas.

Litteratur

Bratt, P. 1989. *Mäläröarna kulturhistoriska miljöer*. Ekerö kommun. Stiftelsen Stockholms läns museum. Malmfältens Grafiska AB. Gällivare.

Kers, L.E., 1977. *Botaniskt intressanta objekt i Stockholms län*. (objekt 7.5). Länsstyrelsen i Stockholms län.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25.23).

Mäläröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

FÄRINGSÖ

Färingsö är ”en typisk Mälärö” med ett småbrutet svagt kuperat jordbrukslandskap och omväxlande större eller mindre skogar eller dungar av mycket ädellövträd. På ön finns också många trädgårdsmästerier kvar, vilket speglar det gynnsamma klimatet på Mäläröarna som även ger bra förutsättningar för ädellövskog. Färingsö har tidigare varit uppdelad i fyra olika socknar med Färentuna i den nordligaste delen av ön och Skå i den sydligaste delen. Däremellan Hilleshög och Sånga. De gamla sockengränserna är knutna till vattenvägar och går i t.ex. gamla segelleder som visar att vattenvägarna tidigare var de naturliga kommunikationslederna. Vattensystemen har alltså haft ett tydligt samband och präglar fortfarande naturen på många ställen.

Foto: BN Reklam & Flygfoto

Svartsjöviken och Svartsjö slott.

Klass: I	Areal: 196 ha	Upprättat:
Motiv: B, Z, F, K	Skydd enl. MB: NR	jun 2002
Naturtyper: ädellövskog, torrbackar, strandäng, sumpskog, barrskog, åkermark	Status: RNv; RFr; Sumpsk.; N.kat.	

Karakteristik

Omväxlande natur med tät barrskog, ädellövskog, öppen lundvegetation, strandängar med breda vassar samt åkermark. Lundvegetationen är på flera ställen art- och individrik, speciellt iögonfallande är det stora mistelbeståndet. Områdets fauna är mycket rik med flera ovanliga fågelarter samt en internationellt intressant insektsfauna.

Beskrivning

Eldgarnsö är med ett smalt näs sammanvuxen med Färingsö och bildar kommunens nordligaste utpost. Geologin är den typiska för Stockholmstrakten; över en uppsprucken och blockförskjuten berggrund, ligger en tunn moränkappa som avsatts av landisen. Centralt längs ön sträcker sig en dalsänka utfylld med postglaciala leror. Ön präglas av ädellövskog och odlingslandskap, men förekomsten av andra naturtyper som barrskog, öppen lundvegetation och strandängar gör området omväxlande och skapar förutsättningar för ett varierat växt- och djurliv. Flera grova vidkroniga ekar förekommer också liksom en stor mängd död ved. Förutom ett gårdscentrum mitt på ön finns endast enstaka fritidshus

I ädellövskogen, som främst är koncentrerad till den östra delen av ön, finns en artrik lundflora med bl.a. gulsippa, underviol, blåsippa, lungört, vårlök, nunneört, trolldruva, nässelklocka, tandrot, hässlebrodd, lundbräsma, grönvit nattviol, nattviol, lundelm, lunddraba, nästrot, glansnäva och desmeknopp. Bland övriga för kommunen sällsynta arter kan nämnas luden johannesört (*Hypericum hirsutum*), snårstarr (*Carex muricata ssp. lamprocarpa*), stortimjan, axveronika, backvicker, sårläka och en stor förekomst av mistel (*Viscum album*). Mistel är en halvparasit som växer främst på lind, lönn och äppelträd och är beroende av Mälardalens gynnsamma klimat. Arten har på ön ett av sina starkaste fästen i landet. Lövskogen uppvisar även en mycket intressant svampflora med flera sällsynta arter. Bland svamparna märks ett flertal olika murklor och skålsvampar.

Ön har ett rikt fågelliv med flera häckande ovanliga arter. Till dessa hör bl.a. skogsduva, göktyta, mindre hackspett, stjärtmes, kattuggla, brun kärrhök, fiskgjuse och rördrom. Dessutom finns på den lilla ön Möskär en koloni med fiskmå. Eldgarnsö har även stora zoologiska värden beträffande det lägre djurlivet. Särskilt intressant är insektsfaunan. Flera s.k. reliktarter förekommer och många arter är direkt knutna till bestånden med ädellövskog. Eldgarnsö är den mest kända lokalen för ovanliga vedinsekter i östra Mälardalen. Däggdjursfaunan är den för området normala.

Eldgarnsö är även värdefull ur rekreationssynpunkt. En markerad led finns runt hela ön. Man kan utgå från den anlagda parkeringen i söder eller den stora skyddade hamnen på öns nordvästra del där man får anlägga med båt.

Bedömning av värden

Området har mycket höga naturvärden och har avsatts som naturreservat. Ändamålet med reservatet är att skydda och vårda områdets botaniska och zoologiska värden samt att bevara ett för allmänheten värdefullt friluftsområde. Ädellövs skogen inom området skall ges möjlighet att bestå och utvecklas. Skogs- och jordbruket skall bedrivas med stort hänsynstagande till områdets vetenskapliga kvaliteter och dess värde för friluftslivet.

Området är också utpekad som riksintresse för naturvård. Motiveringen är: ”område med hotad naturtyp och hotade växt- och djurarter, samt område med mycket rik lundflora liksom fågel- och insektsfauna.”

Ädellövs skogen som går som en bård längs vattnet i sydöstra delen är nu ganska tät på många ställen. I en del som nu utgör betesmark har dock fina restaurerings- och röjningsarbeten utförts så att skogen har glesats ur. Det gör att mer ljus kommer ner till marken och ger förutsättningar för en mer ljuskrävande, hävdgynnad flora att komma tillbaka. Lundarter som tandrot och lundbräsma som vill ha halvskuggiga-skuggiga miljöer kommer istället att minska i betesmarken men kommer finnas kvar i de delar som fortfarande utgörs av ädellövlund, vilket är ganska stora delar.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om objektets naturvärden skall bibehållas får inget ekonomiskt skogsbruk ske i ädellövbekant och ett mycket försiktigt skogsbruk bör bedrivas i barrskogarna. Både barr- och lövskogar bör behållas flerskiktade och med stor andel död ved. Ädellövlundarna kan tillåtas att utvecklas fritt på vissa ställen men om barrträd börjar komma in bör de avlägsnas. Stora delar av lundarna har nog historiskt varit mer öppna så om möjligheten finns att vissa delar fortfarande kan hållas glesa så blir området som helhet mer varierat, ger en rikare mångfald och förutsättningar för att ett större antal arter kan överleva. Strandängarna, som nu är under igenväxning, bör röjas och betas. Den röjning som har gjorts i betesmarken kan behöva underhållas och området röjas igen om det blir ett stort slyuppslag. Vidkroniga, grova ekar bör hållas fria från igenväxning.

Landstigning på Möskär under vår och försommar bör undvikas eftersom det försämrar häckningsresultatet.

Litteratur

Kers, L.E., 1977. Bildande av naturreservatet Eldgarnsö i Ekerö kommun. (objekt 12.8). Dnr 11.1211-1030-75. Länsstyrelsen i Stockholms län 1979.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län/Georgetta de Vries. 1987. Förslag till område av riksintresse för naturvård i Stockholms län, AB 22 Eldgarnsö. Förslag till registerblad 1987-02-06

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1986. *Skyddad natur i Stockholms län*. (NR B245)

Länsstyrelsen i Stockholms län 1986. Ändring av föreskrifter m.m. samt fastställelse av skötselplan för naturreservatet Eldgarnsö i Ekerö kommun. dnr 11.1211-199-80

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25.03)

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

FÄR: 62.

Skarnholmen

Klass: III?

Areal: 4 ha

Upprättat:

Motiv: Z, B

Skydd enl. MB: -

jun 2002

Naturtyp: Sumpskog, ädellövträd

Status: Sumpsk.

Utredningsområde

Karakteristik

Alsumpskog som ligger i södra kanten av Eldgarnssundet. Även grova ekar finns i kanten mot åkern.

Beskrivning

Bedömning av värden

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Litteratur

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Klass: III?**Motiv:** Z**Naturtyp:** Sumpskog, fuktäng, ädellöv, blandskog, hällmark**Areal:** 93 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** N.kat.; RFr; Sumpsk.; Nb.; Nat.värd.obj.; VMI (klass II)**Upprättat:**

jun 2002

Utredningsområde

Karakteristik

Områdets norra delar består mestadels av sumpskog (i huvudsak al) och före detta betade fuktängar. I söder, vid Eklunden, ligger en bergknalle beväxt med barrskog men omgärdad av löv, busk och ädellövlund på norrsidan.

Beskrivning

På berget, i SV delen av området, växer barrskog av tall och gran med inslag av löv. Den omges av en lövträds- och buskbård vilket utgör ett bra brynmiljö mot barrskogen. Stora grova aspar förekommer. På bergknallens NV del växer några stora ekar. Norra sidan sluttar brant och är säkert en bra miljö för bl.a. kryptogamer. Strax nedanför och en bit upp på sluttningen, på NO sidan av berget, finns en ädellövlund med bl.a. gamla hässlen och förekomst av exempelvis lundbräsma. Lunden övergår och gränsar till lundarna i område FÄR: 64 och utgör tillsammans en ädellövstruktur ner mot område FÄR: 67 och upp mot Eldgarnsö. Vid sommarstugeområdet vid Eklunden, i gränsen mot område 64, finns en av två förekomster av hässleklocka (*Campanula latifolia*) på Färingsö.

Norr om bergknallen är ett stort parti av igenväxt äng och före detta betesmark. I övergången mellan lund och ängsmark växer gamla fruktträd. Där finns också bergknallar med fragment av torrbacksflora. Det är gott om buskar av olika slag. En del av ängen är planterad med gran. Längre norrut blir marken fuktigare och övergår i fuktäng och sen sumpskog av mestadels al. Fuktängarna och skogen har också varit betade men är nu kraftigt igenväxta och ängen tuvig.

Den smala delen av området som sträcker sig åt öster utgörs av sumpskog. Norr om Iländavik, väster om vägen till Eldgarnsö ligger en ekbacke.

Bedömning av värden

Området har bra förutsättningar för ett rikt liv av insekter, groddjur, fågel och vilt. Lunden utgör en del i en ädellövstruktur/ korridor tillsammans med område FÄR: 61, 64 och 67. Bergssluttningen kan säkert hysa en värdefull kryptogamflora. Sumpskog och fuktängar är idag en brist i landskapet men de skulle få ett betydligt högre värde om de hävdades genom bete eller slåtter. Våtmarkerna är medtagna och utgör klass II i länsstyrelsens våtmarksinventering.

En noggrannare inventering av området bör ske, speciellt med inriktning mot kryptogamer.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

För att öka områdets biologiska värden borde fuktängarna röjas, slåss och betas, helst med nötboskap, tillsammans med sumpskogen. Torrbackarna kan hållas öppna mekaniskt genom att de slåss efter blomning och gräset förs bort. Lundarna kan med fördel hållas fria från inväxning av barrträd.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. *Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1997. Våtmarksinventering i Stockholms län. 1997:01. Miljövårdsenheten.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

FÄR: 64. **Lundområde vid Gråtuna-Ölstaholm – Parklund**

Klass: III
Motiv: B, L, Z
Naturtyp: ädellövskog

Areal: 11 ha
Skydd enl. MB: -
Status: -

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Området bildar ett ädellövkomplex med insprängd bebyggelse och trädgårdar.

Beskrivning

Ädellövsområdet mellan framför allt Eklunden och Parklund är starkt exploaterat av bebyggelse. Trots detta har det kvar karaktären av artrik lövlund. Träd- och buskskiktet består av bl.a. ek, ask, alm, lind, lönn, hassel, hagtorn, måbär och olvon. Längs Eldgarnsvägen följer en bergbrant vilken är växtplats för stora bestånd av lundbräsmå. Nedanför berget växer bl.a. trolldruva, underviol, vippärt, vårärt, hässlebrodd och lundelm. Lunden väster om bebyggelsen vid Eldgarnsvägen är tätare men innehåller samma träd- och buskskikt. På våren är färgprakten mäktig av blå- och vitsippa, samt svalört.

De två lundarna vid Gråtuna delas av ett trädgårdsmästeri. Området är mycket vackert och trots den ibland täta vegetationen, har lundarna karaktär av "gamla tiders änge" med hasselbuketter och öppna ytor. Lundarna är mycket artrika med bl.a. ek, ask, alm, lönn, lind, hassel, hagtorn, hägg, olvon, måbär, lundelm, lundgröe, lundkovall, nejlikrot, nässelklocka, smånunneört, trolldruva, underviol, vippärt, vårärt, midsommarblomster (skogsnäva), blodnäva, skogsvicker, blåsippa, vitsippa, vårlök och liljekonvalj. I gränsen till område FÄR: 63 och sommarstugeområdet vid Eklunden finns en av få förekomster i kommunen av hässleklocka (*Campanula latifolia*).

Lunden SO om Gråtuna är glesare, p.g.a. att bete pågått under längre tid, och ger känslan av en före detta ekbacke. I östra kanten har den sällsynta växten krissla förekommit men det är osäkert om den fortfarande finns kvar 2001. Lundområdet fortsätter österut mot Ölstaholm och Parklund. I kanten vid Ölstaholm är en av två platser i kommunen med förekomst av hässleklocka.

En ströv- och ridstig korsar lundarna och gör att man kan ta sig fram mellan Eklunden och Karlskär. Det ger en kulturhistorisk känsla av gamla tiders transportvägar utnyttjas fortfarande av befolkningen i området.

Bedömning av värden

Områdets värde ligger främst i artrikedomen, men utgör också en grön oas mellan bebyggelsen och är ett viktigt inslag i landskapsbilden. Det är också en del av en ädellövskogskorridor mellan Eldgarnsö, Illändavik och Ekbacken på Väntholmen. Fast att

ingen nämnvärd skötsel utförts i området har det hittills behållits som ädellövlund utan större inslag av barrträd.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om naturvärdet i lundarna ska bibehållas får de inte exploateras ytterligare. De får inte heller tillåtas växa igen för kraftigt, vilket skulle ändra såväl landskapsbilden som områdets flora och fauna. Lunden SO om Gråtuna kan med fördel hållas mer öppen med karaktären av en ekbacke. Det skulle bidra till att ytterligare öka hela områdets variation och mångfald.

Litteratur

Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Klass: III, II (*a*)**Motiv:** B, Z**Naturtyp:** hagmark, barr-blandskog**Areal:** 15 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** ÄoH (klass III); Nb.;
N.kat.**Upprättat:**jun 2002

Karakteristik

Artrika öppna betesmarker och betade skogspartier.

Beskrivning

Strax norr om Kungsberga by vidtar ett småbrutet landskap med hagmarker och små skogspartier. Gården Östertorp är numera stuteri, vilket innebär att en stor del även av skogsmarken i gårdens omgivning är betesmark. Hagmarken längs grusvägen (*a*) är utpekad i ängs- och hagmarksinventeringen och ger delvis intryck av den "genuina svenska björkhagen". Öppna delar av betesmarken är mycket artrika med bl.a. solvända, låsbräken, vårfingerört, rödkämpar, svartkämpar, backanis, ormrot, gullviva, gulmåra, jungfrulin, mandelblom, backsmultron, backklöver, ängsskallra och hirsstarr. Övrig betesmark utgörs av betad barrblandskog.

Bedömning av värden

Värdet ligger främst i det öppna och artrika betesmarkskomplexet. De artrika delarna i "björkhagen" efter vägen är i klass II. Mellersta delen av området utgör nyckelbiotop. Telemasten och den nya bebyggelsen i omgivningen har ändrat landskapsbilden, vilket medfört att området minskat i omfattning jämfört med förra inventeringen.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

För att bevara de nu höga naturvärdena måste marken fortsätta att hävdas i form av bete eller slåtter, viktigast i "björkhagen" (*a*) som är den artrikaste. Träden kryper ut mer och mer i den öppna marken och behöver röjas och hållas efter så att de öppna hagarna inte växer igen. Om större områden öppnas upp så att mer ljus kommer ner till marken har de hävdgynnade arterna bra förutsättningar att sprida sig till större delar.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1993. Ängar- och hagar klass 1-3. Kommunsammanställning Ekerö. *Rapport 1993:18*. Miljövårdsenheten.

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III?**Motiv:** Z, (B)**Naturtyp:** sumpskog, betesmark**Areal:** 20 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** Sumpsk.; VMI (klass III)**Upprättat:**

jun 2002

Utredningsområde**Karakteristik**

Sumpskog som delvis är utdikad och betad i främst de västliga delarna.

Beskrivning

Området sträcker sig på båda sidor om ett grävt dike, vilket leder ut dräneringsvatten från åkrarna till Karlskärsviken. Södra sidan utgörs av ett alkärr där träden hunnit utveckla socklar. Död ved förekommer och en hel del tickor noterades på träden. Nordöstra sidan om diket är buskigt med sälj och vide vilket sen, längre västerut, övergår i en mer blandlövskog. Västra delen av området är torrare och betas av hästar.

Bl.a. älg, rådjur och räv vistas i området liksom fåglar som grönsångare och lövsångare, vilka noterats 2002.

Bedömning av värden

Sumpskogsområden är en biotoper vilka ger förutsättningar för en hög biologisk mångfald och som idag är ovanliga eftersom många fuktiga marker har dikats ur. Det gör att statusen på detta område ökar. Sumpskogar är en lämplig och omtyckt biotop för såväl vilt som sångfåglar och hackspettar. Mängden död ved som förekommer utgör också bra förutsättningar för svamp och insekter.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Största hotet mot alsumpskogen skulle vara om den inte tilläts översvämmas och därmed torkar ut. Det dike som har grävts genom området verkar inte ha gjort att det torkat ut helt, även om det en gång kanske varit blötare.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1997. Våtmarksinventering i Stockholms län. 1997:01. Miljövårdsenheten.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

FÄR: 67. **Ekbacken vid Rånäs på Väntholmen**

Klass: III (II)

Areal: 7 ha

Upprättat:

Motiv: B, Z, L, F

Skydd enl. MB: N2000

jun 2002

Naturtyp: ädellövskog, ängs- och hagmark

Status: Nb.

Karakteristik

Stort och mycket artrikt lundområde, delvis ianspråktaget för fritidsbebyggelse.

Beskrivning

Ekbacken är ett relativt stort och mycket artrikt lundområde som genomkorsas av allmän väg och som i söder inramas av fritidsbebyggelse. En stor del av området har varit betesmark och hyser fortfarande intressanta hagmarksfragment. Inom området finns många gamla grova ekar varav flera spärrgreniga vilket visar att området varit betydligt öppnare. Död ved finns också. Nordöstra sidan av vägen har varit mer lundbetesdel medan det i sydvästra delen har varit mer öppen ängs- och hagmark. Mycket sly och buskar har kommit upp och breder ut sig men det finns fortfarande en öppen gräsmark i mitten av lunden på sydvästra sidan.

Vanligaste trädslag är ek och alm. Vidare finns fyra arter hagtorn, vildapel, slån, ask, asp, lönn, rönn, try, olvon, berberis och hallon.

Bland fåltskiktsarterna i lunden märks bl.a. tandrot, lungört, storrams, getrams, glansnäva, trolldruva, stinksyska, buskviol, blåsippa, vitsippa, liljekonvalj, häckvicker, midsommarblomster, lundkovall, vårärt, skogsviol, underviol, skogssallat, lundgröe och träjon.

Bedömning av värden

Lundarna är mycket artrika både botaniskt och zoologiskt, bra för både fågel och vilt. Hagmarksområdets botaniska värde har potential att bli högattraktivt igen om det röjdes och började betas. Det skulle också utgöra ett vackert rekreationsområde för allmänheten om det blir mer tillgängligt. Om området sköts enligt förslag är det motiverbart med en höjning av klassen.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Naturvärdena minskar om den starka igenväxningen i främst den västra delen inte hejdas snarast. För att bibehålla och återfå högre värde måste området röjas på busk och sly och sen fortsättningsvis betas. Även lunden på östra sidan av vägen skulle med fördel glesas ur. Barrträd och sly bör där tas bort och de grova vidgreniga ekarna bör friställas. Förslagsvis kan hela delen på västra sidan av vägen betas medan delen på den östra sidan av vägen utvecklas mot en ängskaraktär utan bete. Det skulle ytterligare öka områdets variationsrikedom och gynna mångfalden.

Tippning av kompostmaterial bör undvikas eftersom näring då tillförs marken, främmande arter kan lätt komma in liksom ogräsarter vilket gör att naturvärdena försämras snabbare. En utvidgning av fritidsbebyggelsen åt norr bör ej tillåtas. Om restaurering inte kommer till stånd snarast är en höjning av områdets klass inte motiverbart och en stor del av det botaniska värdet går förlorat. Det zoologiska värdet för vilt kommer dock att kvarstå.

Litteratur

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III?**Areal:** 12 ha**Upprättat:****Motiv:** Z, H, (B)**Skydd enl. MB:** -

jun 2002

Naturtyp: alsumpskog, våtmark, ädellöv**Status:** Nb.

Utredningsområde**Karakteristik**

Myrmark som förr har betats. Två fortfarande öppna vattenspeglar finns.

Beskrivning

Marken har förr utgjort utmarksbete och varit öppnare än vad den är i dagsläget. Ormtunga, vilket är en sällsynt art som trivs i relativt öppna miljöer, har t.ex. tidigare funnits.

En stor del av marken är fuktig och två mindre vattenspeglar finns fortfarande kvar i området. Det är en flerskiktad och välsluten översvämningsskog med hög och jämn fuktighet och utgör på så vis brandrefugium. Rikligt med död ved förekommer. Den utgör också nyckelbiotop som alsumpskog. Trädslag som klibbal och glasbjörk är vanliga liksom sälg, rönn, getapel och viden, men även ädellövträd som ek, ask, alm och buskar av brakved, hägg, måbär, skogstry och olvon förekommer. Området har hydrologiska värden och utgör en viktig reproduktionslokal för groddjur. Rikligt med ormbunkar finns också liksom starr- och fräkenväxter som trivs i den fuktiga miljön. Myrmarken vid Kronhagen är också en av få platser i kommunen där pors har hittats.

Bedömning av värden

Området har ett högt naturvärde som viktig reproduktionslokal för groddjur. Den fuktiga miljön gör lokalen intressant för kryptogamer och en särskild inventering av dess borde göras. Den rikliga mängden död ved gör att området är bra för insekter och fåglar som t.ex. hackspettar. Området har också höga värden för viltfaunan. Att det finns få myrmarker inom kommunen ökar ytterligare området status och här finns också en av kommunens få lokaler för pors. Marken håller dock sakta på att växa igen.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Dikning eller liknande åtgärder som ändrar områdets hydrologiska förhållanden är det största hotet mot områdets naturvärden och bör därför inte utföras. Dikning har gjorts utanför området men det anses endast ha haft en ringa påverkan. Området har haft en rik flora och skulle kunna återfå höga botaniska värden om det röjdes och öppnades upp mer och eventuellt återinförde bete för att underhålla skötseln.

Litteratur

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III?
Motiv: B, Z
Naturtyp: ädellöv, hagmark

Areal: 3 ha
Skydd enl. MB: -
Status: Nb.

Upprättat:
jun 2002

Utredningsområde

Karakteristik
Betad ädellövohage.

Beskrivning

Frisk ekdunge av högört-, lågört- och bredbladig grästyp som förr utgjort inägbetesmark. Ask och alm förekommer också liksom apel, oxel, hägg, getapel och buskar av skogstry, hagtorn, berberis, måbär, slån och ros. Träden är luckigt ställda vilket gör att mer ljus kan komma ner till marken på vissa ställen och därmed upprätthålla en gräs- och örtvegetation. Marken betas fortfarande och det finns grässvål fläckvis.

Bedömning av värden

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Litteratur

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III, II (a) ?**Areal:** 27 ha**Upprättat:****Motiv:** B, Z**Skydd enl. MB:** N2000

jun 2002

Naturtyp: ädellövlund, barrblandskog**Status:** Nb.; Sumpsk.; N.värd.obj.

Utredningsområde**Karakteristik****Beskrivning**a) *Älggården*

Vid Älggården finns en flerskiktad ädellövlund av ek, alm, ask och lönn med flera spärrgreniga grova träd. Inslag av gran, björk, apel, hägg, rönn, al och buskar som måbär, skogstry, olvon, hagtorn, hassel finns också. Lunden utgör Natura 2000 – område. Vid vattnet finns en välsluten, flerskiktad strandskog av främst klibbal.

Bedömning av värden**Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden**

De barrträd som håller på att växa in i ädellövlunden vid Älggården/Storhagsudd bör avverkas.

Litteratur

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III
Motiv: Z, B, G
Naturtyp: våtmark, lergrop, ädellöv, blandskog, berg

Areal: 28 ha
Skydd enl. MB: -
Status: Sumpsk.

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Ett flera hektar stort komplex av lergropar på kalkrika leror, vilket medför att floran blir intressant, bl.a. finns flera orkidéarter. Området omfattar även en hög bergknalle beväxt med ädellöv och blandskog

Beskrivning

Området utgörs av ett komplex av minst tre större lergropar, med sinsemellan olika vegetation och fuktighetsförhållanden samt en hög bergknalle beväxt med ädellöv och blandskog, vilken t.ex. kan utgöra viktiga häckningsplatser. Den norra gropan är kraftigt igenväxt med vass, björk och viden, samt något tall. Den sydöstra domineras av viden, medan den nordvästra domineras av vass.

De kalkrika, varviga leror som blottats genom lertäkten har givit möjligheter för flera kalkgynnade arter, vilka är ovanliga i länet, att växa här. Bland fältskiktets arter märks bl.a. orkidéerna ängsnycklar (*Dactylorhiza incarnata*), skogsknipprot (*Epipactis helleborine*), tvåblad och korallrot, samt de kalkgynnade arterna knagglestarr, spåtistel, rosettjungfrulin och slankstarr. Vidare förekommer gulvial, prästkrage, revfibbla, gråfibbla, kärrtistel, kärrspira, kärfräken, vänderot, häckvicker, morot, grenrör, åkermolke, plattstarr och bunkestarr.

I buskskiktet växer jolster, vide, vägtorn, svarta vinbär, slån och tibast och i bottenskiktet förekommer bl.a. palmmossa, kransmossa och skedbladsmossa.

I området har t.ex. flera sångare, lärkfalk och rörhöna (förmodligen häckande) noterats.

Bedömning av värden

Igenväxningen av groparna har fortgått sedan 1987 men de har ändå behållit sitt naturvärde i stora drag. Groparna är viktiga för viltet som skydd och vattenhål. Den buskrika sumpiga miljön med fortfarande öppna vattenspeglar är även viktig för fågel, groddjur och insekter och den kalkrika miljön ger förutsättningar för en mycket speciell och för länet ovanlig flora. Groparna tappar successivt sitt botaniska värde p.g.a. igenväxningen och vattenspeglarna krymper vilket är negativt för fågellivet. Värdet för viltet kan dock fortsätta att vara högt under en längre tid.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om objektets naturvärden skall bestå får groparna inte användas som tipp eller fyllas igen på annat sätt. Groparna kan tillåtas växa igen genom naturlig succession, men är utmärkta som naturliga viltvatten om en öppen vattenspegel får bibehållas. Då behövs dock viss kontinuerlig röjning. För att bibehålla ett högt botaniskt värde behövs också röjningsåtgärder utföras i de halvfuktiga och torrare delar som hyser en intressant flora.

Litteratur

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. *Sumpskogsinventeringen*.

Klass: II**Motiv:** B, Z, K, L, (G)**Naturtyp:** f.d. lergrop, hagmark, torrbackar, (f.d. kalkfuktäng)**Areal:** 7 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** ÄoH (klass III); N.kat.**Upprättat:**jun 2002

Karakteristik

Betad före detta lergrop med förekomst av såväl torrbacksflora som rester av en kalkfuktängsflora.

Beskrivning

Området utgörs av en kuperad lergrop som årligen betas av hästar och nötboskap och har en tät grässvål. Detta är den enda lergrop, av de i naturinventeringen medtagna, som betas och har därför till skillnad från de andra lergroparna en betesmarksflora. Eftersom det är kuperat är det torrare på höjder och fuktigare i sänkor. På höjddpartierna finns en fin torrbacksflora. På vår och försommar växer t.ex. vårskärvfrö ymnigt i vägslänten och betesmarken lyser blå av rosettjungfrulin. Marken är också kalkrik i nordöstra delen vilket medfört en speciellt intressant flora. Ett fuktstråk går också genom den kalkrika delen vilket gjort att det tidigare förekom ett tämligen stort område med karaktär av kalkfuktäng. Detta område dikades tyvärr ur 2000 och är nu därför ganska torrt.

I betes- och torrbacksfloran märks rödfibbla, morot, vägtistel, åkertistel, brunört, humlelucern, kummin, hirsstarr, grusstarr, gråfibbla, spåtistel, slankstarr, revsmörblomma, rödklöver, vildlin, pimpinell, gullviva, jungfrulin, rosettjungfrulin och darrgräs, d.v.s. en blandning av betesogräs, torrbacksarter och kalkgynnade arter. Några av arterna hör dock till de ovanligare och de flesta visar att marken är relativt näringsfattig och artrik.

I den f.d. kalkfuktmarken växer flera ovanliga arter, en del av dem kalkgynnade. Bl.a. förekommer knagglestarr (*Carex flava*), ärtstarr (*Carex viridula*), hirsstarr, slankstarr, ryltåg (*Juncus articulatus*) (åtm. delvis utgörs också förekomsten av havsstrandsvarianten *hylandri*) och agnsäv. Dessutom växer här stubbtåg, hundstarr, sumpförgätmigej, dyveronika och tuvtåtel, samt kalkgynnade mossor. Innan området dikades har det också funnits ängsnycklar i riklig mängd här men dessa verkar nu minskat kraftigt i omfattning. Detta gäller även knagglestarr och ärtstarr.

Inom objektet växer också skogsknipprot, främst i den del av betesmarken som gränsar mot skogen.

Törnskata och stare är två exempel på fågelarter som gynnas av det öppna landskapet, gärna betesmarker, och dessa arter observerades inom området sommaren 2001.

Bedömning av värden

Området är välbetat och har tät grässvål. Eftersom våtmarksstråket har dikats ur är det nu inte längre någon fuktäng i de kalkrika delarna längre. Buskagen har också röjts bort vilket gjort att marken torkat upp ytterligare. Det är för tidigt att säga om dikningen helt har skadat floravärdena i fuktmarken men det är troligt. Ängsnycklarna verkar ha drabbats hårt och även många av de andra kalkfuktängsarterna har minskat i omfattning och riskerar att försvinna helt. Betesmarken har fortfarande höga värden som en välhävdad betesmark och har en värdefull torrbacksflora. Statusen på området har minskat i och med dikningen men det platsar ändå fortfarande i klass II eftersom välhävdade betesmarker, dessutom med fin artrik flora, blir allt mer ovanliga. Törnskata som trivs och födosöker i denna typ av marker och som har gott om buskar att häcka i utanför området, är också en fågel som står med på artlistan i EU:s habitat- och fågeldirektiv.

[Då så gott som alla betade kalkfuktängar och kalkkärr försvunnit, var detta objekt tidigare ett av de få i länet, utanför Norrtälje kommun, som kunde uppvisa ett nämnvärt antal av de arter som hörde hemma i sådana marker. Med tanke på att lergroparna övergavs för mindre än 100 år sedan måste invandringen av den kalkgynnade floran betraktas som snabb och flera arter var därför att förvänta i framtiden, förutsatt att betet fortlöpte och att marken hade fått fortsätta att vara fuktig. Detta kan nu förmodligen bara återfås om diket läggs igen i den norra delen så att marken återigen blir fuktig.]

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om områdets höga naturvärden skall bibehållas måste betet fortsätta. Borttagandet av lövbuskagen i den centrala delen av betesmarken var en positiv åtgärd men spädde på uttorkningseffekten ytterligare. Betesmarken får inte gödslas eftersom det skulle utarma floran. Igenläggning av diket i de norra delarna kan göra att de fuktiga förhållandena i kalkstråket återfås.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1993. Ängar- och hagar klass 1-3. Kommunsammanställning Ekerö. *Rapport 1993:18*. Miljövårdsenheten.

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

FÄR: 73. *Betat gravfält, SV om Prästnibbla*

Klass: III?
Motiv: B, K, F
Naturtyp: hagmark

Areal: 5 ha
Skydd enl. MB: -
Status: -

Upprättat:
jun 2002

Utredningsområde

Karakteristik

Betat gravfält med många gravhögar och torrbacksarter. Tillgängligt för allmänheten.

Beskrivning

Gravfältet ligger väster om vägen mot Prästnibbla från Färentunavägen, där vägen gör en mycket skarp sväng. Där finns många gravhögar vilket gör det kulturhistoriskt intressant. Området betas och på kullarna finns en torrbacksflora med arter som t.ex. kattfot, skogsviol, backsmultron, backglim, tjärblomster, småfingerört, gullviva och liten blåklocka. I kanten mot vägen finns flera grova, vidkroniga träd. I mittenpartiet av hagen finns en träddunge av mestadels ung tall men även en del lövträd. Norr om gravfältet har förmodligen betydligt större område varit öppet och hävdats en gång i tiden. Nu växer här en relativt ung blandskog av mest tall och björk.

Bedömning av värden

En naturbetesmark som hävdas och fortfarande är relativt mager har ett högt naturvärde. Gravfältet med sina många gravhögar har ett högt kulturhistoriskt värde. Värdet ökas ytterligare av att det betas och därmed hålls synligt. Det är också tillgängligt för allmänheten genom en stätta över staketet.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om större del av hagen öppnas upp så att mer ljus kommer ner till marken och buskar hålls efter kan hävdgynnad flora återkomma och sprida sig till större delar. Hagen skulle också kunna utvidgas norrut.

Litteratur

Klass: II (III)**Motiv:** B, G, Z, K**Naturtyp:** lergropar, våt - torr,**Areal:** 8 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** N.kat.**Upprättat:**

jun 2002

Karakteristik

Två, flera hektar stora, lergropar med kalkgynnade växter samt ”parkliknande” mark i anslutning till nyuppförd bebyggelse.

Beskrivning

Liksom på flera andra platser på Färingsö finns här lergropar, vilka togs upp under tegelbruksepoken på 1800-talet och i början av 1900-talet. Lerorna i Mälardalen är på lite större djup mycket kalkrika och genom bortschaktandet av de övre lerlagren har den kalkrika leran blottats och givit en lämplig miljö för ett flertal kalkgynnade växtarter.

Området utgörs dels av två, flera hektar stora, lergropar och dels av ett ”parkliknande” område i anslutning till ett villaområde. Den kalkrika marken är en av förutsättningarna för den särpräglade floran.

”Parkområdet” i norr var i början av 80-talet en rik lokal för skogsknipprot (*Epipactis helleborine*). Den har aldrig visat sig i stor mängd sedan dess och 2001 hittades endast ett fåtal exemplar. Arten fluktuerar dock normalt så vad tillbakagången beror på är oklart. Sykomorlön, vilket är ett utländskt trädslag, har spridit sig till ”parkområdet” från Stavsborgs gård. Liksom tallen breder den långsamt ut sig i ”parkområdet” vilket gör att marken blir skuggigare. Att omgivningsförhållandena ändrats kan vara en anledning till att skogsknipprot minskat eftersom den gärna vill ha något öppnare halvskuggiga miljöer. Ett flertal exemplar av skogsknipprot fanns 2001 istället i norra delen av den västra gropan. Spåtistel har också påträffades i de torra delarna av groparna.

Trädskiktet i lergroparna, som ligger på ömse sidor om landsvägen, domineras av björk, al, sälg och tall. Dessutom finns alm. Vass dominerar i fältskiktet. Vassen står mycket tät på sina håll, medan endast ett fåtal björkar fått fäste. Groparna växer sakta igen, den västra gropan är i sin södra del svårframkomlig men en självvallring har börjat. Den norra delen av gropan på västra sidan av vägen är mycket torr och ger känslan av ett ökenlandskap med väldigt sparsam trädvegetation och nästan ingen undervegetation. Här planterades t.ex. björk på 50-talet och den är på 50 år inte högre än ca 5 meter på de flesta ställen. Den västra gropan är främst av intresse från botanisk synpunkt, den östra från zoologisk, som skydd och vattenhål för viltet.

De botaniskt mest intressanta arterna är ormtunga (*Ophioglossum vulgatum*), myrtåg och smalfräken (*Equisetum variegatum*). Smalfräken, som är kalkgynnad, har här sin enda kända växtplats i kommunen och det är samtidigt den enda i Upplandsdelen av Stockholms län (en lokal finns också på Mörkö i Södertälje kommun). Även ormtunga och myrtåg är mycket sällsynta i kommunen. Slätterblomma fanns här förut men är nu försvunnen p.g.a. den starka igenväxningen.

Bland övriga arter märks bl.a. ängsnycklar, korallrot, grönvit nattviol, svartvide, jolster, klasefibbla, hästhov, rölleka, gulvial, morot, färgkulla, mattfibbla, brunört, spåtistel, kärtistel, käringtand, humlelucern, kärrfräken, slankstarr, berggröe (mycket vanlig) samt i fuktiga delar grenrör. Den sällsynta svampen pokalmurkla (*Helvella acetabulum*) växer här under vår och försommar.

Groparna används tyvärr för att kasta allehanda skräp i och speciellt den östra gropen håller på att fyllas med schaktmassor!

Bedömning av värden

Området hyser en värdefull flora med många ovanliga och sällsynta arter. Förekomsten av skogsknipprot och smalfräken gör lokalen särskilt värdefull. Området är också en viktig tillgång som skydd och vattenhål för viltet samt de fuktiga delarna för groddjur och insekter.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om naturvärdena skall bibehållas måste användningen av groparna som soptipp upphöra. Den östra gropen minskar också vartefter då schaktmassor ibland tippas från öster och schaktas ut till en plan.

Igenväxningen i den västra gropen missgynnar den ljuskrävande floran och de södra delarna av den skulle kunna röjas till åtminstone tillståndet på 80-talet, d.v.s. ganska öppet. Slätterblomman hittades inte sommaren 2001 och nästan alla ängsnycklar är borta. Om den naturliga successionen tillåts och området tillåts utvecklas fritt kommer självgallringen att fortgå och ge en löv- barrskog. Tallen klarar sig mycket bättre än björken i de torra delarna.

Parkområdet med skogsknipprot är fortfarande intakt men slits av tramp. Marken i parken bör ej utnyttjas för t.ex. trädplantering. Mossa börjar täcka marken vilket tyder på att trädsiktet sluter sig och en försiktig gallring skulle kanske behövas. Sykomorlönnen som är ett främmande träslag bör avlägsnas.

Litteratur

Blom, Göran. Examensarbete. Finns hos Sture Nordmark, MNF.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Klass: II**Motiv:** B, F, G, K**Naturtyp:** blandskog, barrskog, hällmark, ängsgranskog**Areal:** 43 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** Nb.**Upprättat:**

jun 2002

Karakteristik

Närströvområde med höga naturkvaliteter mellan Sätuna och Långskär med blandskog, högstammig granskog, hällmarkstallskog, bergbranter samt en kalkkälla.

Beskrivning

Sätunaskogen domineras av blandskog, men rymmer också andra biotoper som högstammig granskog, ängsgranskog, hällmarkstallskog, bergbranter och kalkkällor. En stor del av skogen har varit betesmark, vilket bidrar till den artrika floran (ca 125 kärlväxter), som bl.a. innehåller fem orkidéarter. I trädsiktet finns, förutom tall och gran, även ek, rönn och asp, samt ett mindre björkkärr. Vissa träd är mycket stora, gamla och grova och död ved förekommer. Skogen är mycket strövvänlig och utgör ett omistligt närområde till byn. Ett försiktigt skogsbruk med blädning eller plockhuggning bedrivs eventuellt.

I torra till medelfuktiga marker växer blåbär, lingon, fårsvingel och kruståtel, och på hällmark tall, lingon, ljung och renlavor. Tallarna är ställvis grova. Örter saknas i stort i dessa naturtyper, dock finns harsyra, ekorrhör och skogsfibbla.

I luckor i skogen står låg lövvegetation med ek, asp och rönn. Därunder växer bl.a. örnbräken, majbräken, träjon, smultron, hästhov, teveronika, gullris, skavfräken, skogsstjärna och kransmossa.

Två lokaler med framsilande, kalkhaltigt vatten finns. Vid källorna har kalkbleke bildats. Detta är en av de få naturliga lokalerna i denna del av länet med så uppenbar kalkförekomst. Flera kalkgynnade och för denna del av länet mycket ovanliga arter växer här, t ex majviva, sumpgentiana, rosettjungfrulin, tätört, älväxing, slankstarr och ärtstarr (*Carex scandinavica*). Bland mossorna bör framhållas vanlig fickmossa, kalkkammossa och krusmossa. I skogens artrikare delar växer bl.a. skogsknipprot, nästrot, knärot, Jungfru Marie nycklar, nattviol, linnea, kärnsälting, vit-, klot-, klock-, grön- och björkpyrola (d.v.s. i nästan alla pyrola arter som kan förekomma här).

Vid Långskärsberget finns ett 300 m långt, brant bergsstup ner mot Långtarmen. Grönsten i berget påverkar floran och på avsatser i berget finns därför en artrik torrbacksflora. Bland arterna märks vårbrodd, brudbröd, gulmåra, fältmalört, mandelblom, tjärblomster, berggröe, baktimjan, vitmåra, gråfibbla, backanis, femfingerört, harmynta, johannesört, lundtrav, småfingerört och sandmaskros. Området är svårtillgängligt.

Bedömning av värden

Sätunaskogen har ett högt naturvärde och är idag ett intressant dokument över olika skogsbiotoper och en äldre typ av skogsbruk (blädning), vilket gör skogen olikåldrig, flerskiktad, omväxlande och artrik. Skogsmarken har lång kontinuitet även om den bitvis varit mer öppen, vilket också är en bidragande orsak till dess örtrikedom. Området är botaniskt intressant med t.ex. många orkidéer, kalkgynnade arter, mossor och lavar. Det är även viktigt för fågel och vilt, svamp och insekter och utgör ett viktigt strövområde för närbefolkningen. De två kalkkällor som mynnar fram och rinner ut över berget är en ovanlig företeelse.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Genom att även fortsättningsvis sköta skogen på ett mildt sätt, genom möjligtvis blädning eller plockhuggning som ger en luckigare, öppnare skog som blir örtrikare, så kommer de höga naturvärdena att bestå. Syftet bör vara att upprätthålla en olikåldrig, flerskiktad skog med stort inslag av gamla träd, död ved och lövträd. Inga hyggen får då tas upp. Skogen kan också tillåtas att utvecklas fritt och få mer naturskogskaraktär.

Litteratur

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

FÄR: 76.

Nora bruk

Klass: III?
Motiv:
Naturtyp: Sumpsk.

Areal: 9 ha
Skydd enl. MB: -
Status: Sumpsk.

Upprättat:
jun 2002

Utredningsområde

Karakteristik

Sumpskog efter diket från Nora träsk.

Beskrivning

Bedömning av värden

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Litteratur

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Klass: III?**Areal:** 39 ha**Upprättat:****Motiv:** F, B**Skydd enl. MB:** -

jun 2002

Naturtyp: barrskog, blandskog, hagmark,
torrbacke**Status:** -

Utredningsområde**Karakteristik**

Barrblandskog med högt friluftsvärde och en mindre betad torrbacke i SO-sluttning med högt floravärde.

Beskrivning

Skogen är en barrskog som ligger nära kursgården Sånga-Säby och utnyttjas mycket av dem för friluftaktiviteter. I skogen finns också ett elljusspår och informationsskyltar som bl.a. pekar på olika skogsbruksåtgärder vilket gör att skogsbruket får pedagogiska värden.

I skogen har orkidéer som nattviol och skogsknipprot hittats.

a) Betesmark

Hagen ligger efter vägen mellan Sånga-Säby och Säbyhill. Den är inte så stor men är en fin och artrik torrbacke i SO-sluttning där bl.a. arter som gul fetknopp, tjärblomster, småfingerört, mandelblom, backtrav, backanis och backglim växer.

Bedömning av värden

Skogen har ett högt friluftsvärde med olika stigslingor och elljusspår. Den har också ett pedagogiskt värde för skogsbruket genom informationsskyltar längs stigen. Genom skogen finns också en stigförbindelse till en vacker beteshage vid Kolltorp (område 78 e).

Eftersom hävdade torrbackar är inte är så vanligt idag är statusen ganska hög trots att hagmarken inte är så stor.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Torrbacken måste fortsätta att hävdas och hållas öppen för att värdena ska bestå.

Litteratur

FÄR: 78. **Landskapet mellan Färentuna kyrka och Igelviken**

Klass: III, II?

Areal: 493 ha

Upprättat:

Motiv: L, B, Z, K, F

Skydd enl. MB: -

jun 2002

Naturtyp: hagmark, åkermark, våtmark, sumpskog, ädellövskog, barrskog, hållmark

Status: Nb.; Sumpsk.; Nat.värd.obj; VMI (klass III)

Bör detaljstuderas och återinventeras!

Karakteristik

Ett öppet, genuint mälårolandskap mellan Färentuna kyrka i NV och Igelviken i SO över Nora, Lisselby och Degerby, med vacker landskapsbild, lundar, torrbackar, hagmarker, våtmarker och skogsmarker.

Beskrivning

Området sträcker sig från Färentuna kyrka i nordväst t.o.m. Igelviken i sydost. Det ligger väl skyddat av buffertzoner från tre håll. Området är ett mycket bra exempel på genuint mälårolandskap och ingår delvis i ett område som upptagits i kommunens kulturminnesvårdsprogram. Vid Lisselby finns ett kuperat kulturlandskap med två jordbruk. Ett av dem har ännu betesdjur av nöt vilket bidrar till en tilltalande landskapsbild.

Förutom de intressanta gårdsbildningarna, gravhögarna, m.m. har området stora naturvärden. I området finns flera ur växtsynpunkt mycket fina torrbackar (bl.a. orkidén Adam och Eva har funnits men är nu tyvärr försvunnen). Skogspartierna och de igenväxande hagmarkerna är viktiga fågel- och viltlokaler. Hela storvilts- och fältviltsfaunan finns representerad i området. Bland häckande rovfåglar kan ormråk, bivråk och brun kärnhök nämnas. I västra delen av Igelviken har den sällsynta växten vattenaloe setts 2002.

Inom området finns även en utdikad slättsjö, Nora träsk. Träsket som blev kvar med sina öppna vattenförande diken och täta vegetation fungerar i dag som vattenhål och skydd för storviltet. Nora träsk var en gång kommunens bästa kalkväxtlokal.

I detta intressanta område skall sex objekt speciellt beskrivas:

a) Tuna gård:

Betad tallskog på gammal inägomark. Skogen är frisk av lågört och smalbladig grästyp. Den är ojämn och flerskiktad och har inslag av ask, lönn, fågelbär, säl, oxel, apel, samt rikligt med bärande buskar av slån och rosor. Spärrgreniga grova träd förekommer men ett kontinuitetsbrott har skett och det finns spår av äldre avverkning.

b) Barrnurskog mellan Lisselby – Tillflykten

Skogen är en torr till frisk tallskog av lavtyp, blåbär- och lingontyp. Inslag av gran, björk, ek, rönn, asp och en förekommer. Det är en gammal bondeskog där endast visst blädningsskogsbruk har skett. Den har lång trädkontinuitet, stort inslag av senvuxna träd, är ojämn och flerskiktad och har därför karaktär av barrnurskog. Skogen ligger på ett berg och

håller karakteriserar också objektet. Södra delen har varit betad och utgjort en stor lokal för orkidén Adam och Eva. P.g.a. upphörd hävd har dock orkidén försvunnit.

c) Lövsumpskog vid Nora träsk:

Området har varit en relativt stor myrmark men är nu dikat. Öppen våtmark förekommer dock fortfarande till viss del men en stor del är luckig kärrlövskog av förstagenerationen med inslag av t.ex. viden (*Salix sp.*). Området utgör klass III i våtmarksinventeringen (VMI). Den del som utgör nyckelbiotop består av en fuktig till blöt gammal bondeskog av främst glasbjörk och klibbal. Den är välsluten och flerskiktad av lågört-, högört-, och blåbärstyp. Buskar av olvon, måbär, hägg, brakved finns också. Lövsumpskogen har en hög och jämn luftfuktigheten och utgör därmed brandrefugium.

d) Hagmark mellan Talltorp och Lisselby.

Fin hagmark som bör besökas och detaljinventeras.

e) Hagmarken söder om Lurudden är en gammal beteshage med en mosaik av friska, fuktiga och torra vegetationspartier. Floran är mycket artrik och artsammansättningen visar att det finns kalk i marken. Beteshävden i hagen har utsatts för kontinuitetsbrott. Visst slyuppslag har uppkommit men delvis röjts bort och marken betas nu igen. Hagmarken är fin och är tillgänglig för allmänheten både från skogen norr om Sänga-Säby (stig från elljusspåret) och från vägen vid Koltorp.

I fältskiktet växer bl.a. gulmåra, äkta johannesört, vitmåra, skogsklöver, tjärblomster, svinrot, backanis, backklöver, backnejlika, brudbröd, backsmultron, stor blåklocka, flentimotej, luddhavre, ängshavre, darrgräs, m.fl. torrbacksarter. På friskare mark finns krussilja och den sällsynta stallörten (*Ononis arvensis*). Ängsvädd, låsbräken och nattviol är arter som nu kommit tillbaka efter att hävden återupptagits.

f) Vid Ekbacken, mellan Tingsstaden och Degerby, finns en lund omgiven av jordbruksmark. Vegetationen är mosaikartad med ek och hassel i omväxlande torra och frodiga partier. Stort inslag av senvuxna och grova träd. Floran är mycket artrik och värdefull kryptogamflora finns. Lunden är under igenväxning och orkidén Adam och Eva har försvunnit.

Bedömning av värden

Vackert böljande landskap med höga natur- och kulturhistoriska värden. Stor variation av biotoper utgör en rik mångfald av arter. Skog som betas, speciellt om den har lång kontinuitet som sådan, utgör ett högt naturvärde liksom även öppna hagmarker. Ekbacken vid Degerby har tidigare hotats att växa igen helt, men området betades för några år sedan och skall (enligt markägaren) betas igen 2002 vilket är mycket positivt. Nora träsk med sin våtmark och sumpskog har ett högt naturvärde för särskilt insekter, svamp, fågel och vilt. Hela området bör återbesökas och flera delområden platsar säkert i klass II.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Skall naturvärdena inom hela området bestå, behöver de öppna ängs-, torrbacks- och hagmarkerna fortsätta att betas. Detta gäller även gammal betad skog vilken bör fortsätta att betas och hållas luckig - gles med stort inslag av gamla träd. Skogspartier av naturskogskaraktär bör få fortsätta att utvecklas fritt och så kan även äldre och yngre

sumpskog med fördel tillåtas att göra. Om landskapsbilden och kulturhistoriska värden skall bevaras får det inte tillkomma någon bebyggelse utanför befintliga husgrupper och brukandet av åkermark måste upprätthållas.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1997. Våtmarksinventering i Stockholms län. 1997:01. Miljövårdsenheten.

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III**Motiv:** F, B, Z, L**Naturtyp:** barrskog, hållmark, våtmark,
f.d. ängs-hagmark**Areal:** 109 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** Sumpsk.; Nat.värd.obj.**Upprättat:**jun 2002

Karakteristik

Omväxlande närströvsområde, huvudsakligen med hållmarkstallskog och mindre våtmarker samt ett större alkärr. I vissa delar finns högstammig granskog och partier med gammelskogs-karaktär. Mot Hilleshög by utbreder sig ett vackert, småbrutet odlingslandskap.

Beskrivning

Vifärnaskogen är ett omfattande skogsområde mellan Johannesberg/Höghammar och Viksund/Bredlöt. Området utgörs huvudsakligen av hållmarkstallskog och våtmarker som förekommer omväxlande. I vissa delar finns högstammig granskog, som här och var bildar partier med gammelskogs-karaktär. Området ligger nära bebyggelse och är svamprikt och strövvänligt. Skogsbruk förekommer i vissa delar av skogen.

På den torra tallmarken växer främst örnbräken, lingon, blåbär och liljekonvalj. I lite fuktigare och rikare grandälder växer blåbär, ek, rönn, örnbräken, kruståtel, fårsvingel och vårfryle.

I kärrdragen finns bl.a. vide, sälg, björk, ältranunkel, revsmörblomma, tuvtåtel, stjärnmossa, majbräken, kärrfräken och skogsfräken. I lite "rikare" kärr växer brakved, kärtistel, revsmörblomma, hästhov, humleblomster, tuvtåtel, slankstarr, åkerfräken, majbräken och skogsbräken.

I områdets södra del bakom bebyggelsen vid Stugvägen finns ett mosseliknande kärrkomplex av för regionen sällsynt slag. Här växer t.ex. bindvide, svartvide, skvattram, kråkris, tranbär, odon, sileshår, tuvull och sjöfräken.

a) Öppet landskap

Mellan skogsbrynet och vägen mot Hilleshög kyrka öppnar sig ett småbrutet, tilltalande oregelbundet odlingslandskap med öppna diken, smärre åkerholmar och igenväxande betesmarker. Områdets karaktär är gynnsam för fågel- och småviltfaunan.

Bedömning av värden

Ett stort värde för t.ex. fågel och vilt ligger i den stora arealen av sammanhängande barrskog. Variationsrikedomen i skogen med insprängda våtmarker, olikåldriga skogsbestånd och dessutom även med partier av gammelskog ger rika biotoper. Kärr- och mossmarker är ganska ovanligt inom kommunen vilket höjer statusen på området. Kärrkomplexet bakom bebyggelsen vid Stugvägen har dock kommit lite längre i successionen sen förra inventeringen gjordes och det botaniska värdet har minskat något. Hela området är mycket värdefullt som strövsområde för de omkringboende.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om naturvärdena skall bibehållas bör ett naturvårdsanpassat skogsbruk bedrivas och delarna med gammelskog lämnas orörda. Dikning av våtmarkerna bör inte tillåtas.

Litteratur

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: II
Motiv: B, L, Z
Naturtyp: ädellövskog, solitärekar

Areal: 17 ha
Skydd enl. MB: -
Status: Nb.; N.kat.

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Mycket artrik lund på en åkerholme, dominerad av lind och hassel, samt intilliggande åkerholmar och ekbevuxna bryn.

Beskrivning

Vid Skånäset finns flera åkerholmar och bryn med ädellövvegetation. Den största av åkerholmarna domineras av lind och hassel och har en mycket artrik örtvegetation. Lunden ligger ganska högt och utgör ett vackert inslag i landskapsbilden. Mindre hållpartier finns också vilket gör att mer ljus kommer in på vissa ställen. Åkerholmen är ej allemansrättsligt tillgänglig under brukningssäsongen. I skogsbrynen längs vägen mot Skånäset och delvis även i åkermarken står ett antal grova ekar. Det finns också en mindre lund som angränsar till vattnet.

På den största åkerholmen växer förutom lind och hassel även ek, ask, alm, rönn, hagtorn, hägg, fågelbär, olvon, try, vägtorn, måbär och döende slån. Lunden är ojämn och flerskiktad. Mot öster vidtar en hållmarkstallskog med kruståtel som dominant i fältskiktet.

I fältskiktet återfinns i övrigt lundbräsma, trolldruva, vårärt, blåsippa, vitsippa, desmeknopp, smånunneört, spenört, underviol, skogsviol, vippärt, gökärt, smultron, häckvicker, nejlikrot, lungört, småfingerört, brunört, gulvial, flenört, liljekonvalj, åkermynta, getrams, lundgröe, luddhavre, lundelm, hässlebrodd och gullviva.

I kanten mot söder finns en mindre torrbacke med stor blålocka, backnejlika och väddklint.

Den mindre lunden är glesare och domineras av ek och spärrgreniga grova träd finns vilket visar att den varit betydligt öppnare. Även ädellövträd av ask och lönn finns liksom träd av asp, rönn och hägg. Klibbal står ner mot vattnet. Även busk av hassel, slån och skogstry förekommer tämligen allmänt. I och med de fuktigare förhållandena vid vattnet utgör lunden bra förutsättningar för en värdefull kryptogamflora.

Bedömning av värden

Området är mycket artrikt med en värdefull kärlväxtflora och utgör ett bra exempel på lundvegetation. Det ger också ett bra skydd för djurlivet, eftersom inga människor direkt rör sig i området. Lundarna har en gång varit betydligt öppnare, slåttrade eller betade, men har nu växt igen och övergått i mer slutna lundar. Floran har ändrat sig därefter (mängden gullvivor har minskat t.ex. eftersom de gärna vill ha mer ljusöppna miljöer), men har inte förlorat värde. De stora fristående ekarna utgör en rik "artbank".

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om områdets nuvarande naturvärde skall bibehållas måste ädellövvegetationen gynnas på bekostnad av barrträd och trivialare lövträd som björk och asp vilka då bör tas ner. I övrigt behöver ingen avverkning ske, om inte lundarna sen vidare kommer att hävdas, utan de har då högre värde som slutna lundar.

Vidgreniga grova ekar har ett högre naturvärde om de får stå öppet och friställda med god marginal. Konkurrerande träd och buskar som håller på att växa upp nära stammar och kronor och därmed skuggar dem bör därför tas bort.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III
Motiv: F, Z, L
Naturtyp: hällmark, ädellöv

Areal: 3 ha
Skydd enl. MB: NR
Status: N.kat.

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Två öar som är värdefulla för fågellivet och friluftslivet.

Beskrivning

Skansholmen ligger i norra delen av Lövstafjärden och har avsatts som naturreservat. Ön har en ganska blockig terräng som i söder sluttar brant. Mitt på ön finns en platå. Växtligheten består i trädskiktet mest av lind, ek och hassel. Ett stort antal av de äldre träden är ihåliga och används som boträd av hålbyggande fåglar, bl.a. kattuggla, hackspettar och svartvit flugsnappare. Utmed stranden växer en ridå av al och sälg. I fältskiktet förekommer på de magraste delarna av ön styvmorsviol, kärleksört, fetknopp och bergssyra. I övrigt märks gulmåra, renfana, smultron, blåsippa, vitsippa, gullviva och några vickerarter. Här finns också en av få lokaler i kommunen för vätteros. Skansholmen används som klubbholme av Kristinebergs båtklubb som anlagt bryggor och uppfört vissa byggnader.

Bedömning av värden

Ön har ett stort värde för bl.a. fåglar, insekter och friluftsliv för båtturen allmänhet. De utgör också en viktig del i landskapsbilden. Mindre obebodda Mäläröar som denna, vilka ofta får sköta sig naturligt genom succession och är relativt ostörda för fågel och djurliv får ett högt biologiskt värde. På denna ö finns bryggor och vissa hus anlagda av båtklubben, vilket gör den attraktiv ur rekreationssynpunkt. Detta kräver dock ett extra naturvårdshänsynstagande. (Ön har inte inventerats under 2001-2002.)

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Reservatet skall vårdas så att nuvarande naturmiljö och landskapsbild i möjligaste mån bibehålls. Vid gallring och röjning bör för djurlivet värdefulla boträd och buskage sparas.

Landstigning under vår och försommar bör i möjligaste mån undvikas eftersom det kan försämra häckningsresultatet för fåglarna.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1986. *Skyddad natur i Stockholms län*. (objekt B14).

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25.06)

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1974. Föreskrifter rörande Skansholmens naturreservat i Hilleshögs socken, Ekerö kommun. dnr 11.121-50-71.

Mäläröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län efter samråd med Naturvårdsverket 1968. Landskapsvårdsplan över naturreservatet Skansholmen.

Statens naturvårdsnämnd/Carl Ekblad 1965-05-14. Besiktningssprotokoll för naturreservat: Ön Skansholmen.

Valentin, A. 1935. Skansholmen. Den senast fridlysta Mälärön. *Sveriges Natur* 1935, sid 39-47. Resolution nr: 2255 639/251 S.D. Länsstyrelsen i Stockholms län 1933-07-27.

FÄR: 82. **Högstammig barrskog vid Färjestaden**

Klass: II (III)
Motiv: B, Z, F, K
Naturtyp: barrskog

Areal: 25 ha
Skydd enl. MB: -
Status: Nb.; Nat.värd.obj.

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Gammal, högstammig, barrskog med mäktiga flyttblock, fin svampflora, samt förekomst av den sällsynta ögonpyrolan.

Beskrivning

Området är beväxt med en mycket vacker, gammal, örtrik, högstammig granskog, med mäktiga flyttblock och artrik svampflora. Den lilla ögonpyrolan har här en av sina fåtaliga lokaler på öarna.

I trädskiktet återfinns dessutom tall, ek, rönn och fågelbär. I det rika fältskiktet, som domineras av harsyra, växer hästhov, blåsippa, vitsippa, skogsviol, skogskovall, smultron, ekorrbär, hallon, blåbär, häckvicker, gullviva, vitmåra, skogsklöver, maskros, ögonpyrola, grönpörola, liten blåklocka, majbräken, ekbräken, träjon och örnbräken. Flera av arterna indikerar en tidigare mer öppen, betad skog. Dessutom finns kommunens enda kända lokal för brudborste och enda lokalen på Färingsö för strätta.

I bottenskiktet förekommer bl.a. kammossa. Dessutom förekommer ovanliga svampar, som flera jordstjärnearter, vårtrattsivling samt några champinjonarter. Detta vittnar om lång kontinuitet i markanvändningen.

Bedömning av värden

Skogen utgör ett exempel på en bläddad, tidigare betad, bondeskog som har ett stort värde i att den är så olikåldrig, i princip alla åldersklasser är representerade. Den innehåller flera betydelsefulla arter som vittnar om lång kontinuitet och delar av den ingår som nyckelbiotop och naturvärdesobjekt enligt SVO. Området har också stor betydelse som strövområde och är omtyckt eftersom den är högstammig och ger ett ljust intryck.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Skogen bör undantas från kalavverkning om natur- och friluftsvärden skall bestå. En försiktig blädning eller plockhuggning kan tillåtas där olikåldrigheten gynnas och de äldsta träden får kvarstå. Målsättningen kan vara att bevara en gles- och högstammig barrskog med rik markvegetation av örter, ris och svamp. För det krävs en fortsatt försiktig plockhuggning. De stora granarna är likåldriga och mer än avverkningsmogna men de verkar också rötskadade och har därmed förlorat ekonomiskt värde. Skogen kan därför också tillåtas att utvecklas fritt till en skog med mer naturskogskaraktär där träden får stå och självfalla. Bebyggelsen bör inte utvidgas. Hot mot området skulle vara att det totalavverkas.

Litteratur

Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III
Motiv: B, Z, L, K
Naturtyp: ädellöv, blandskog

Areal: 4 ha
Skydd enl. MB: -
Status: -

Upprättat:
jun 2002

Bör återinventeras

Karakteristik

Blandskog av barrträd och ädla lövträd med artrik flora, bl.a. stor förekomst av lundbräsma.

Beskrivning

Området ligger på en bergsrygg nordväst om Svartsjö Kungsgård, intill torpet Fiskarudden. Det omfattar främst lundvegetation med delvis stort inslag av barrträd på nordsidan av skogsområdet och bildar en vacker lövbård på den udde som skjuter ut i Hillehögsviken. I sjökanten samt längs vägen sydväst om husen växer stora alar. Närmast huset och stranden finns också stora gamla ekar i olika stadier från levande till halvdöda och döda träd.

Söder och öster om torpet ligger en örtrik bergsrygg med mycket grov ek, lönn, säl, gran, hägg, krusbär, idegran (några exemplar) samt överväxt hagtorn. Det intressanta området är koncentrerat till en smal bård. Förekomsten av idegran är anmärkningsvärd, men arten torde knappast vara naturlig, utan inplanterad. Hålträd förekommer också i området.

I fältskiktet återfinns bl.a. häckvicker, harsyra, nejlikrot, skogsviol, majsmörblomma, trolldruva, flenört, lundbräsma, skogssallat, midsommarblomster, stinksyska, akleja, lundgröe och majbräken. Förekomsten av lundbräsma är anmärkningsvärt rik.

Byggnaderna vid Fiskarudden, som namnet antyder tidigare fiskartorp, är mycket kulturhistoriskt intressanta. Både boningshus och ekonomibyggnader finns i behåll. Samtliga hus är knuttimrade, opanelade och täckta med vasstak. Det är förmodligen den mest genuint bevarade torpmiljön i Stockholms län.

Bedömning av värden

Områdets variationsrikedom är mycket värdefullt. De många stora ekarna i olika stadier från levande till döda har ett stort värde såväl botaniskt för mossor och lavar som för insekter, svamp och som boträd för fågel. Intressant lundflora förekommer, framför allt lundbräsma som är ganska sällsynt. Området har inte besökts 2001-2002 och floran bör därför återinventeras.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om lundvegetationen skall bibehållas bör ädellövbeståndet gynnas på bekostnad av barrträden men kalhygge får inte tas upp. Om eken friställs och den örtrika backen hålls öppen ökar det biologiska värdet ytterligare.

Litteratur

Bratt, P. 1989. *Mälaröarna kulturhistoriska miljöer*. Ekerö kommun. Stiftelsen Stockholms läns museum. Malmfältens Grafiska AB. Gällivare.

Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

FÄR: 84. Svartsjöviken med Svartsjö slottspark

Klass: II

Motiv: Z, B, F, K

Naturtyp: sjö, våtmark, strandäng, hagmark, ädellövskog, park, damm

Areal: 149 ha

Skydd enl. MB: N2000

Status: VMI (klass III); Nb.; N.kat.

Upprättat:

jun 2002

Karakteristik

Mycket näringsrik, igenväxande mälarvik med anslutande slottspark öster om viken och ädellövlund i söder.

Beskrivning

a) Svartsjöviken

Svartsjöviken är den innersta delen av ett långt viksystem som skär djupt in i den centrala jordbruksbygden på Färingsö. Utloppet mot Hilleshögviken är smalt och viken har karaktär av grund, näringsrik slättsjö. Kring viken finns stora vassbälten som på land övergår i våta, delvis igenväxande, strandängar. Vid östra stranden ligger det eleganta rokokoslottet Svartsjö med omgivande parkområde. I Svartsjövikens omgivning har en kulturpåverkad markflora utvecklats genom åren. P.g.a. förändringar i markanvändning och brukningsmetoder under de senaste decennierna har det landskap som skapats under århundranden snabbt förändrats. Stora delar har t.ex. växt igen både i och runt sjön.

Ett restaureringsprojekt av Svartsjöviken har påbörjats 2001. Under hösten frästes strandområdet på flera ställen runt sjön så att delar av vassbältena togs bort. Mycket buskar har också röjts bort under vintern 2002 och omkringliggande hagmark kommer att betas av nötkreatur i större omfattning ända ner till vattnet. Detta för att återfå öppna strandängar, minska predationstrycket från t.ex. kråkfågel (som annars får en bra utsiktsplats från buskarna) och därmed öka antalet lyckade häckningar för andra fåglar. Ett översvämning- och översilningsområde har också anlagts 2001-2002 vid utloppet av Sockarbydicket för att rena vattnet och minska närsaltsanrikningen i sjön. Detta ger också fuktiga ängar vilket gynnar t.ex. vadare. Området skall även göras mer tillgängligt för allmänheten med led runt sjön och uppförande av ett fågeltorn. Projektet beräknas vara färdigt 2003.

I samband med "Projekt Svartsjöviken" har både fågelfaunan och floran inventerats i området innan restaureringen startade. Inventeringarna kommer att fortgå och följas upp för att kunna se vilka förändringar som skett.

I Svartsjöviken och på omgivande marker finns ett rikt fågelliv med arter som rördrom, vattenrall, brun kärnhök, ormvråk, fiskgjuse, tornfalk, skäggdopping, storskrake, sothöna, knipa, vigg, gräsand, grågås, kanadagås, knölsvan, skäggmes, sävsångare, rörsångare, sävsparv, gulärta, buskskvätta, ängspioplärka, gräshoppssångare, tofsvipa, enkelbeckasin och rödbena. Årta häckar troligtvis i viken 2002, vilket i så fall är första gången. En trastsångare fanns på plats 2001 under så lång tid att den kunde räknas in som en revirhållande individ, dock utan häckning. Många arter har också uppehållit sig i viken och på intilliggande

jordbruksmark under flyttsäsong. Exempel på rastande fågelarter som observerats, förutom ovan nämnda, är brushane, ljungpipare, grönbena, brunand, bläsand, skedand, storspov, småsnäppa, svartsnäppa och smalnäbbad simsnäppa.

Flera sträckleder passerar östra Sverige och Svartsjöviken. Om bättre fågelbiotoper skapas genom restaureringen är förhoppningen att större mängder av rastande vadare och änder kommer att uppträda i området och även att fler arter kommer att häcka och lyckas med sina häckningar. Vikten av översvämmade strandängar har redan märkts på det stora antal fåglar, och då främst rastande vadare, som uppehöll sig på åkermarken på NV sidan av utloppet mot Hilleshögviken (utanför restaureringsområdet), när vatten blev ståendes där under en längre tid våren 2001 och 2002.

Florainventeringen som gjorts av strandängarna sträcker sig från södra delen av slottsparken, och söderut runt viken till Sockarbydikets utlopp. De nu artrikaste partierna (område 1, 3 och 4 i inventeringen) finns på vikens östra sida, från slottsparken och söderut längs den nuvarande öppna vattenspegeln till ungefär i höjd med Sockarbydikets utlopp. I torrmarkskanten mot slottsparken finns rikligt med fina tuvor av tuvstarr liksom vid berget i hagen längre söderut. Mer intressanta arter som kärrspira förekommer ymnigt liksom även kärrvial som växer på var och varannan tuva. På fuktigare delar växer också tiggarranunkel, sumpmåra, kärrstjärnblomma, kråklöver, kärtistel, fackelblomster, kärrbräken, kärrsälting, och som dominerande starrarter vasstarr, bunkestarr och trindstarr. Triviala arter som videört, strandklo, frossört och kabbleka finns också på många ställen längs viken. Stora igenväxta partier med jättegröe, grenrör och vass, som förekommit, har konkurrerat ut mycket av florán.

I den breda vassbården står här och där smalkaveldun, säv, gul svärdsilja, vattenskräppa, vanlig igelknopp, slokstarr, jättestarr, vattenmärke och sprängört. Ute i vasskanten vid slottsparken växer också hästsvans vilken är en ovanlig art på Mäläröarna. Mot slottsparken når knäckepil och jolster ned till vattnet. I vattnet växer bl.a. gul näckros och flera natearter (*Potamogeton sp.*).

b) Slottsparken

Av den gamla slottsmiljön återstår delar av barockparken från 1630-talet. Parkmiljön har delvis förändrats under århundradena och i slutet av 1700-talet tillfogades en engelsk park till den gamla barockträdgården. Innan dess har delar av parken troligen hållits mer öppna genom bete, eller som f.d. djurgård för ollonsvin. Kontinuiteten av ek är mycket lång, troligen över 500 år. Det är till eken och relativt ljusöppna partier som de mest skyddsvärda arterna är knutna. T.ex. rödlistade skalbaggar som skeppsvarvsfluga och brun guldbagge, listade som sårbara (VU), samt rödlistade lavar. Olika ädellövträd har planterats in eller vuxit upp spontant p.g.a. dålig skötsel. Dessa träd utgör nu ett heltäckande trädskikt vid sidan av de stora ekarna och missgynnar därmed ekarnas existens samt främst de lav- och insektsarter som är knutna till dem. Igenväxningen har dock sannolikt delvis gynnat vissa av de vårblommande örterna som är de mest karakteristiska för området. Under bl.a. flera av de stora trädens rötter finns grävlinggryt och slottsparken är en förnäm häckningsplats för skogsduva liksom för ugglor som kattuggla och hornuggla som noterats. I parken finns också en gammal s.k. ”ruddamm”. Dammen är stenlagd, vilket troligen är unikt i Sverige, och den förses med källvatten underifrån. Parken och slottet är för övrigt skyddat som byggnadsminnesmärke.

Även parken ingår delvis i restaureringsprojektet vilket gjort att gallringsarbeten har utförts i lundvegetationen och slottedammen har rensats till fördel för bl.a. större och mindre vattensalamander.

Slottsparkens trädskikt domineras av ek. Dessutom finns alm, hassel, lind, lönn och buskar av hassel, hägg, rund- och trubbhagtorn. I ”Engelska parken”, vilket är den mer förvildade delen av parken, växer bl.a. tibast och den ovanliga skogsstarren (*Carex sylvatica*). På sina ställen i den övriga slottsparken växer en rik lundflora med arter som underviol, lundelm, backskafting (*Brachypodium pinnatum*), strävlost (*Bromus benekenii*), foderlost, vitsippa, parksmultron, bergslok, lundgröe, stinksyska, stinknäva, nejlikrot, vårlök, svalört, skogslök, buskviol, ängskovall skogsnäva och en av två lokaler på Färingsö för hässleklocka. I öppnare delar finns de skyddsvärda vårblommande arterna hålnunneört (*Corydalis cava*), ”handnunneört” (*Corydalis solida ssp. solida*), stor nunneört (*Corydalis solida*), dvärgvårlök (*Gagea minima*), gulsippa, och blåsippa men även sloknunneört (*Corydalis pumila*), smånunneört (*Corydalis intermedia*) och ramslök, samt gott om förvildade växter som pärlhyacint, vildtulpan och kungsängslilja. I de öppnare delarna bildar också i början av juli akleja och lundkovall (även kallad ”Natt och dag”) (*Melampyrum nemorosum*) iögonfallande bestånd, senare med inslag av den höga krolliljan. Även hålnunneörten, den stora nunneörten och ramslök är införda till området och har sedan spritt sig och naturaliserats i lundmiljön. Arter som emellanåt betraktas som ogräs förekommer också naturaliserat, t.ex. storven, kirskål och ängshaverrot. Speciellt kirskål, vilken införts som en trädgårdsväxt, breder ut sig i parken och konkurrerar då ut många av de skyddsvärda vårblommorna.

”Handnunneörten” är en variant av stor nunneört och den som växer just på Färingsö har varit systematiskt outredd, men är enligt Flora Nordica 2001 numera inte är en egen art utan en Färingsövariant av stor nunneört. ”Handnunneörten” förekommer i Sverige bara på Gotland, i Sörmland och i Uppland och har där utbildat andra karaktärsdrag. Det bör noteras att det är ganska lätt att förväxla nunneörterna med varandra om man inte ser dem i blommande tillstånd, särskilt stor-, lok- och ”handnunneörten”.

I den lavinventering som gjorts fann man rödlistade arter på samtliga av de inventerade träden. Hjälmbrosklav är den mest skyddsvärda och har sin utbredningstyngdpunkt i östra Svealand, gul dropplav har fler fyndlokaler i landet men båda arterna är listade som missgynnade (NT). Även den tidigare rödlistade arten brun nållav har hittats vilken är en bra signalart för rik lavflora på ek. Hjälmbrosklaven vill ha mer halvöppna förhållanden och missgynnas av alltför stark solexponering. Gul dropplav är mer ljuskrävande och även den bruna nållaven förekommer rikligast under ljusa förhållanden. Samtliga arter borde gynnas av en gallring men hjälmbrosklaven kan missgynnas av en alltför hård gallring. Detta visar på vikten av att ha olika miljöer.

I parken finns också saffransticka (*Aurantioporus croceus*) på en gammal högstubbe av ek. Arten är sällsynt och fridlyst. De djurbetade lövskogspartierna hyser en synnerligen intressant svampflora med sällsynta kremlor, trädskivlingar, spindelskivlingar och vaxskivlingar.

Den gamla stenlagda slottedammen utgör en viktig lokal för den rödlistade större vattensalamandern (*Triturus cristatus*), men även för mindre vattensalamander (*Triturus vulgaris*). Dammen har varit väldigt igenväxt och nedbrytning av de organiska växtdelarna har lett till syrebrist vilket minskat livsutrymmet för salamandrarna betydligt. Under hösten 2000 rensades halva dammen på vegetation och bottensediment för att öka förutsättningarna för

vattensalamandrarna. En viss vegetation i vattnet behöver ändå vara kvar eftersom växterna ger ett skydd mot fiender och bladen kan användas av den större vattensalamandern att fästa rommen på. En inventering av beståndet av båda arterna har gjorts i samband med detta, både före och efter rensningen. Salamandrarna lever större delen av året på land och inte ens under sommaren lever de hela tiden i vattnet. De är dock beroende av vatten för sin reproduktion och i den fiskfria dammen i Svartsjö har de lyckats bra. Naturliga fiender för salamandrarna är grävling, snok, stor dykarskalbagge (både larver och vuxna individer) och trollsländelarver som det finns mycket gott om och som kan fånga små salamandrar.

c) Svartsjö djurgård

Vid vikens södra ände ligger en stor ekdominerad åkerholme vilken utgör nyckelbiotop och Natura 2000 område. Historiskt fanns här den ”Stora porten” till den djurgården och jaktpark som anlades omkring 1580 av Johan III och som fungerade som kunglig hjortpark fram till 1756. På denna holme hade djurvaktaren sin kohage och resterna av djurvaktardrängens stuga finns också kvar vid den sydöstra spetsen. Marken har en lång trädkontinuitet men när marken förr utgjorde utmarksbete och djurgård var området betydligt öppnare än i dagsläget. Det nu relativt slutna trädskiktet är ojämnt och flerskiktat och har ett stort inslag av gamla träd varav många är eller har varit vidkroniga. Förutom ek finns ädellövträd som fågelbär, lönn, alm, och ask liksom träd och buskar av hägg, apel, slån, hagtorn, skogstry, rosor, berberis och en. Lunden är av lågörttyp. Vissa partier med grässvål finns fortfarande kvar men mycket bredbladiga gräs har kommit in efter att betet upphört och trädskiktet slutit sig. Arter som blåsippa, vitsippa, häckvicker, smånunneört och desmeknopp växer här och värdefull kryptogamflora finns. Från ett markerat krön sluttar berget brant åt nordost och svagt mot sydväst. Den svaga sydvästslutningen domineras av ek och den fuktiga nordslutningen ger tydligt bra förutsättningar för kryptogamer.

Bedömning av värden

a) Svartsjöviken har ett mycket högt naturvärde och utgör en viktig lokal för många rastande och häckande fåglar. Den variation av biotoper som nu skapas runt viken gynnar den biologiska mångfalden. I och med restaureringen bör värdet för fåglarna öka, de öppna fuktiga strandängarna gynnar t.ex. särskilt vadare och gäss. Att årtan redan häckar i området är ett bra tecken på att Svartsjöviken som fågelsjö har höga naturvärden eftersom årtan är en relativt kräsen fågel. Eftersom strandängarna kommer att betas i större omfattning bör även florans värde öka liksom värdet för många insekter. Vålsvaddade strandängar vid Mälaren har minskat kraftigt sedan betesdriften minskat i omfattning och det är därför en biotop som det råder stor brist på, särskilt i Stockholmsregionen. Biotopen gynnar många växt- och djurarter som tidigare varit vanliga i odlingslandskapet men som nu är sällsynta, starkt hotade eller helt försvunna. Det ligger också ett stort värde i att intilliggande marker, angränsande till området, är öppna gräsmarker, åker och flygfält. Det ökar värdet på strandängarna ytterligare. Eftersom markerna är öppna runt omkring så kan de positiva värdena på hela strandängens yta utnyttjas. Många fågelarter behöver men vågar inte utnyttja öppna ytor om de inte är tillräckligt stora. De totalt sett stora öppna ytorna bidrar också, med all säkerhet, till att Svartsjöviken är en så bra flyttfågellokal eftersom fåglarna då upptäcker och vågar gå ner till området.

b) Slottsparken har höga botaniska och zoologiska värden och är en kulturhistoriskt intressant miljö. De viktigaste värdena knutna till markfloran utgörs av förekomsten av de i Svealand sällsynta eller sparsamt förekommande vårblomande arterna. De mest skyddsvärda är hålnunneört, ”handnunneört” och stor nunneört, men även smånunneört, dvärgvårlök och

ramslök är rara arter i Svealand och hyser därmed ett högt skyddsvärde. Den mest skyddsvärda arten av sommarfloran utgörs av gräset strävlost vilket är knutet till lundmiljöer och klassas som rar i Svealand. Även lundgräset lundelm samt parkrymlingarna pärlhyacint och krollilja har ett visst skyddsvärde. Strävlost, lundelm och blåsippan är mer skogliga signalarter som visar på artrika miljöer. De gamla träden, döda träd och hålstubbar i slottsparken har förutom ett högt värde för svampar, lavar och insekter en viktig funktion som botråd, även för sjöfåglar som t.ex. knipa och storskrake. Dammen har ett mycket högt värde för förekomsten av salamandrar.

c) *Svartsjö djurgård* utgör nyckelbiotop och Natura 2000-område. Området har ett botaniskt värde för främst kryptogamer samt zoologiskt värde för bl.a. insekter. Den stora förekomsten av gamla ädellövträd ger också bra förutsättningar för många hålhäckande fåglar, varav t.ex. sjöfåglar som knipa som är knutna till Svartsjövikens. Marken har övergått från att förr vara en öppen och betad ekbacke till att nu vara en halvsluten - slutna ädellövlund. På så vis förloras värdet i stora solbelysta ekar men mer lundvärden har tillkommit istället. Ekholmen är också en omistlig del i det öppna landskapet.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

a) I restaureringen av *Svartsjövikens* har partier med vass och buskar röjts och frästs för att återskapa öppna strandängar. Strandängarna måste sen fortsätta betas med ett högt betetryck för att naturvärdena skall bestå eller förbättras. Vass kan bli nödvändigt att hålla efter manuellt på de delar som skall vara öppna och där djuren inte kommer åt. Även buskar och strandvegetation kan behöva hållas efter manuellt om inte betetrycket är tillräckligt högt. För att få en varierad miljö bör en del vassruggar vara kvar, liksom det också är tänkt i restaureringsplanen. Tuvor av tuvstarr i området vid slottsparken t.ex. bör lämnas orörda vid restaurering. Ett översilningsområde har anlagts vid Sockarbydikets utlopp för att minska belastningen av främst kväve och fosfor i sjön. Dessa fuktiga strandängar skall också fortsätta att hävdas och hållas öppna vilket borde öka förutsättningarna för t.ex. många rastande vadare.

b) *Slottsparkens* skyddsvärda vårflora tycks vara som rikligast i halvskuggade miljöer där trädskiktet inte är helt slutet och buskskiktet är relativt glest. Det gäller därför att upprätthålla men även till viss del öka dessa tillstånd på platser där vårfloran är som rikligast. Røjningar har också gjorts i parken i samband med projekt Svartsjövikens. Lundartade miljöer med tätare träd och buskskikt hyser endast en sparsam förekomst av vårfloran men är värdefull för andra arter som lundelm, strävlost och hjälmbrösklav men även vissa fåglar och djur. Vikten av varierade miljöer är därför stor. Inom parkområdet bör vissa områden med värdefull växtlighet lämnas "ovårdade" och tillåtas få ett tätare träd och buskskikt. Hänsynsfull slyrøjning kan dock rekommenderas här och var under naturvårdskunnig ledning. Egentligt skogsbruk bör undvikas helt. Död ved av både högstubbar och liggande träd bör lämnas kvar.

Dammen bör inte skuggas för mycket av träd och buskar eftersom salamandrarna är växelvarma djur och gynnas av höga temperaturer utanför kroppen. Salamandrarna är aktiva på natten och gömmer sig där det finns död ved, löv och gräs på marken. Det är därför viktigt att inte "städa" för mycket runt dammen, d.v.s. inte klippa gräset för ambitiöst och att lämna kvar gammalt löv och nedfallna grenar. Det bör också finnas korridorer av orörd mark i olika riktningar och orörda "öar" i närheten med tätare buskage. Fisk får inte planteras in eftersom det skulle försämra föryngringsresultatet för salamandrarna kraftigt.

c) Svartsjö djurgård bör bibehållas som en varierande ädellövlund utan barrträdsinväxning och med en stor åldersfördelning. Stora gläntor bör tillåtas, särskilt på de ställen där grässvål fortfarande förekommer. Nya gläntor kan också skapas genom att t.ex. röja fram stora ekar. En hel del slån kan även med fördel röjas bort. De delar som har blivit mer slutna bör få fortsätta att vara det, speciellt kring bergväggar i norrläge vilket är gynnsamt för kryptogamer. Det vore dock intressant om bete, med t.ex. nöt eller får, av hela lunden kunde återinföras.

Litteratur

- Aronsson, A. 2000. Restaurering av våtmarksbete vid Svartsjöviken. *Fåglar på Mälaren 2000, 1:6-10*. Mälarenas ornitologiska förening. Ekerö kommun.
- Bergström, M. 2000. Inventering av Svartsjöviken 2000. *Fåglar på Mälaren 2000, 1:11-17*. Mälarenas ornitologiska förening. Ekerö kommun.
- Bratt, P. 1989. *Mälaren kulturhistoriska miljöer*. Ekerö kommun. Stiftelsen Stockholms läns museum. Malmfältens Grafiska AB. Gällivare.
- Ekerö kommun. 1999. Lokalt investeringsprogram 2000-2002. Ansökan från ekokommunen Ekerö.
- Fürst, M. & Börjesson, P. A. 2002. Vattensalamandrarna vid Svartsjö slott. Inventering 2001. Mälarenas naturskyddsförening. Ekerö.
- Fürst, M. & Börjesson, P. A. 2001. Vattensalamandrarna vid Svartsjö slott. Inventering 2000. Mälarenas naturskyddsförening. Ekerö.
- Haglund, A. 2000. Svartsjö slottspark. Vegetationsuppföljning kärlväxter och lavar, sammanfattning av resultat 2000. Ekologigruppen AB.
- Landell, N-E. 1995. *Svartsjö, sagoslottet som speglar Sverige*. Carlsson Bokförlag. Stockholm.
- Länsstyrelsen i Stockholms län. 1997. Våtmarksinventering i Stockholms län. 1997:01. Miljövårdsenheten.
- Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.
- Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25.10).
- Mälarenas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.
- Nordmark, S. 2001. Vegetationsinventering av strandområdet vid Svartsjöviken.
- Nordmark, S. 2001. Svartsjö slottspark. Vegetationsuppföljning 2001 – kärlväxter. Kommentarer till inventeringslistorna.
- Nordmark, S. 2000. Svartsjö slottspark. Vegetationsinventering i fasta provrutor.
- Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.
- Sondell, J. 2001. Häckfågelinventering i Svartsjöviken 2000.
- Sondell, J. 2000. Häckfågelinventering i Svartsjöviken 2000. *Fåglar på Mälaren 2000, 1:18-22*. Mälarenas ornitologiska förening. Ekerö kommun.

Klass: II?
Motiv: B, Z, L
Naturtyp: ädellövskog, hagmark,
blandskog, barrskog

Areal: 64 ha
Skydd enl. MB: -
Status: -

Upprättat:
jun 2002

Utredningsområde

Karakteristik

Ädellövskogsområde som delvis restaurerats och nu betas.

Beskrivning

Skogsområde öster om Svartsjö som innehåller mycket ädellövträd, bl.a. stora ekar. Vissa delar har restaurerats och öppnats upp och utgör nu hagmark.

Marken här har historiskt varit mer öppen, vilket t.ex. syns på stor förekomst av grova f.d. vidkroniga ekar men där många grenar nu har dött p.g.a. skuggning.

Tätare lundområden förekommer också vilket ökar områdets totala variationsrikedom.

Bedömning av värden

Området har ett högt naturvärde bl.a. i och med stor förekomst av ädellövträd, varav många är gamla och grova. Att marken dessutom har öppnats upp och nu betas i vissa delar ökar statusen ytterligare eftersom hävdade ädellövskogar blir mer och mer ovanliga. När hävden nu återupptagits har hävdgynnade arter, varav många är ljus- och värmeälskande, stor chans att komma tillbaka.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Vissa delar av hagmarken skulle med fördel, för både träd, insekter och flora, kunna öppnas upp ännu mer. Vidkroniga ekar bör friställas ordentligt så att mycket ljus når både mark och stammar.

Litteratur

Klass: III
Motiv: K, L, B, F
Naturtyp: barrskog, blandskog, hagmark, hällmark, ädellöv

Areal: 156 ha
Skydd enl. MB: -
Status: Nb.; Nat.värd.obj.

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Ett småbrutet kulturlandskap med flera olikstora skogsområden, kultur-, natur- och skogsbetesmarker.

Beskrivning

Kumla by ger ett ålderdomligt intryck. En av gårdarna har fortfarande mjölkkor, vilket gör att natur- och skogsbetesmarker finns kvar. Bakom gården vidtar det branta Kumlaberget med hällmarkstallskog längs hela krönet samt högstammig tall- och granskog på sluttningarna. Karakteristiskt för byn är också de stora, gamla fruktträdgårdarna.

Inom området, i anslutning till gårdsmiljö, finns sällsynta kultur-ogräsarter som lungrot (*Chenopodium bonus-henricus*), malört, blå- och röd målla (*Chenopodium glaucum* och *C. rubrum*), men även de nu ovanliga och rödlistade arterna paddfot (*Asperugo procumbens*) och hjärtstilla (*Leonurus cardiaca*) förekommer. Dessa arter är rödlistade som missgynnade (NT). Lungroten är intressant eftersom den fungerar som värdväxt åt lungrotsmal (*Helioidines roesella*) som är också rödlistad som missgynnad (NT). I några hagmarker inom området finns även stora bestånd av vit kattost (*Malva pusilla*), rödlistad som sårbar (VU).

I anslutning till ett stuteri finns ett stort kulturbeteskomplex. Betesmarken går delvis upp i den bakomvarande skogen som bildar områdets södra gräns. Skogen är en vacker, typisk, lite luckig "bondeskog" med hällmarkspartier och äldre högstammig barrskog. Av övriga trädslag märks bl.a. ek, björk, rönn och en, vilket visar att marken tidigare hållits öppen. Stora bestånd av tallört kan här och var studeras. Mot strandängen växer många, fina bestånd av strutbräken.

Ett tredje lite större område avviker något genom att det innefattar utbredda hällmarker med vacker ung tallskog.

Längs hela gränsen mot flygfältet finns en lövträdsbård med mycket ek, björk, asp, sälg och hägg. Vårfloran domineras av blå- och vitsippa samt nunneört.

De stora åkerholmarna mot norr har med säkerhet varit betesmark. Tall, gran, ek och björk dominerar nu. Hägg och täta slånbuskage inramar backarna.

Bedömning av värden

Delar av området är mycket botaniskt intressanta och innefattar flera rödlistade arter. Området har också en estetiskt tilltalande landskapsbild. Även om vissa nybyggnationer har tillkommit

inom området och därför något sänkt dess status, så har byn i stort behållit sin karaktär till utseendet och har fortfarande även ett kulturhistoriskt värde.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Bästa garantin för att bibehålla områdets karaktär av gammal kulturbygd är ett upprätthållande av pågående markanvändning, d.v.s. fortsatt bete och brukande av jordbruksmark i ett småbrutet landskap, samt stor begränsning av ny bebyggelse. Om skogarnas värde som närströvsområde skall bestå, måste skogsbruket bedrivas med stor hänsyn.

Litteratur

Mäläröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

FÄR: 87. Bromma gård och lundområdet mot Alby

Klass: II

Motiv: B, F, Z, L

Naturtyp: ädellöv, torrbackar, löv- barr- och blandskog, hållmark

Areal: 78 ha

Skydd enl. MB: N2000

Status: Nb.; N.värd.obj.

Upprättat:

jun 2002

Karakteristik

Variert friluftsområde med badplats, samt lundområden, torrbackar, hållmarksområden, m.m., vid stranden av Långtarmen.

Beskrivning

Objektet omfattar lundartade områden från Alby i norr, via Ekdalen till Bromma gård, kulturmarker kring och söder om Bromma, samt ett större hållmarksområde öster om Bromma och ned till Valla och Stenhamra i söder. I området finns en moränbacke, ett lövskogskomplex, ett hållmarksområde samt torrängar och lövdungar. Förutom rekreativvärde har området också en artrik flora med den enda växtplatsen i kommunen för raklosta och en av få för pimpinell (*Sanguisorba minor*). Stora delar av området är kommunalt friluftsområde med badplats och området är tillgängligt med buss och bil och gång- och cykelväg från Stenhamra finns.

I ett delområde längst i söder har svampfloran varit mycket intressant. Bl.a. svampklubba, hjorttryffel, gul lilariska och kremlevaxskivling har förekommit. Avverkning har nu skett i de södra delarna och det är därför osäkert om dessa svampar finns kvar. Träd av al och ask finns fortfarande.

Mellan Alby och Ekdalen ligger ett lundområde med ek, hassel, ask, alm och lönn samt en artrik örtflora. Det vackra lundområdet når fram till området norr om Bromma gård. Arter som vildapel, slån, hagtorn och gullviva indikerar tidigare användning som betesmark. De numera inte så vanliga örterna spenört, vippärt och backsmörblomma, som är typiska för öppna, klimatiskt gynnade ekbackar, finns fortfarande kvar inne i lunden. I övrigt hittas här olvon, skogstry, nässelklocka, lungört, smånunneört, myskmadra, stinksyska, smultron, blåsippan, häckvicker, ormbär, vårärt, skogsvicker, trolldruva, lundgröe och backskafting. Vid stigen mot Bromma växer blåhallon. En stor mängd unga askskott finns, vilket är vanligt i fuktiga lundar, men det är ofta bara en bråkdelen som överlever och blir till större träd.

I den fuktiga lunden vid sjön norr om Bromma gård dominerar ask, både i träd-, busk- och fältskiktet. Här finns också ett stort bestånd av den ganska sällsynta arten luden johannesört (*Hypericum hirsutum*).

I de torraste partierna förekommer hållmarker med tall, rönn, nypon, ljung, kruståtel, vårbrodd och knägräs, samt lavar. På något mindre torra marker återfinns tallskog med buskar av rönn och ek samt som dominerar i fältskiktet blåbär, örnbräken, och kruståtel. Dessutom förekommer vitsippa, gökärt, skogsviol och liljekonvalj. Dessa områden har främst värde för det rörliga friluftslivet.

Närmast norr om gården finns en mycket vackert utbildad torrbacke, vilken dock är ganska igenvuxen med hög knylhavre. Floran är extremt artrik med arter som pimpinell, vildlin, backglim, backsmultron, femfingerört, revfingerört, vit och gul fetknopp, kärleksört, brudbröd, rölleka, smultron, äkta johannesört, gulmåra, revfibbla, ängshaverrot, backnejlika, prästkrage, gullklöver, harklöver, knölsmörlomma, rödklint, svartkämpar, vårarv, vårklynne, åkervädd, tjärblomster, solvända, backtimjan, jungfrulin, ärenpris, backanis, ängshavre, darrgräs, raklosta, vårbrodd och vårstarr.

Pimpinell växer rikligt även på parkeringsplatsen och i området runt den finns också vårskärvfrö, buskviol, kantig fetknopp, sandmaskros, sammetsdaggekåpa, kärrgröe, smalbladigt ängsgröe, vårklynne, lunddraba och duvnäva (*Geranium columbinum*).

Bedömning av värden

Området är varierande och artrikt och värdefulla växtlokaler med förekomst av flera ganska ovanliga arter finns fortfarande kvar trots att torrbackarna har blivit ganska igenväxta, lundarna har slutit sig och skog har avverkats söder om Bromma gård. De slutna lundarna har ett högt värde för många insekter och sångare. Hela området har också ett högt rekreativvärde som strövmark och fina badklippor finns. Svampfloran bör återinventeras i de södra delarna av området.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Med nuvarande utnyttjande av marken hotas inte naturvärdena nämnvärt i skogsområdena i området. Torrbacken precis norr om Bromma gård skulle dock med fördel kunna hävdas genom att slås med lie i augusti varje år. Viss röjning av träd och buskar så att mer ljus kommer ner till marken skulle också öka värdet ytterligare där eftersom ytorna med torrbacksflora nu annars krymper mer och mer. Lundområdena norr om gården kan fortsätta att vara relativt slutna lundar med fin lundflora.

Litteratur

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

*FÄR: 88. **Betade gravfält norr om Stenhamra***

Klass: III?

Motiv: B, Z, K

Naturtyp: ängs-hagmark

Areal: 7 ha

Skydd enl. MB: -

Status: -

Upprättat:

jun 2002

Utredningsområde

Karakteristik

Två gravfält norr om Stenhamra som hävdas.

Beskrivning

Den ena av gravfälten är Kung Haralds hög.

Bedömning av värden

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Litteratur

FÄR: 89. **Igenväxande hagmark mellan Sockarby och Lilla Stockby.**

Klass: III
Motiv: F, B, Z
Naturtyp: ängsmark, barrskog, hållmark, ädellöv

Areal: 15 ha
Skydd enl. MB: -
Status: -

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Igenväxande betesmarksområde, gräsmarker och ungskog. Hållmark och barrskog förekommer också.

Beskrivning

Objektet är ett komplex av barrskog och hållmark, torrängar och frodigare ängar som nu inte har betats på länge. Området är mycket artrikt och fortfarande förvånansvärt öppet. Det är ett lämpligt studieområde för den närbelägna skolan. En ridstig genomkorsar området, som är relativt lättillgängligt (400 m promenad från buss). Som närströvsområde är det mycket varierande och tilltalande.

Ungskogen består huvudsakligen av tall, gran och asp. I buskskiktet förekommer nypon, slån, rönn och hägg. På hållmarkspartierna växer huvudsakligen tall. Den övriga barrskogen utgörs mest av gran men även ek förekommer.

I öppnare partier är området dominerat av höga bredbladiga gräs som ängssvingel, hundäxing och timotej vilka tar över mer och mer. Hävdgynnade arter som brudbröd, rölleka, getväppling, gulmåra, äkta johannesört, backklöver och rödklöver förekommer, liksom på vissa ställen fortfarande solvända, backanis, backnejlika, backsmultron, backtimjan, stor blålocka, gullklöver, korskovall, knölsmörbomma, röd- och svartkämpar, småfingerört, vårfingerört, prästkrage, rödklint, tjärblomster, ängsskallra, ängshaverrot, vårbrodd, flentimotej och ängshavre.

Bedömning av värden

Området är ”slitstarkt” och väl lämpat som närströvsområde. Många arter har minskat i omfattning p.g.a. igenväxningen där de bredbladiga, kvävegynnade gräsen mer och mer tar överhand och slånet breder ut sig från kanterna vilket skuggar marken. Förvånansvärt många hävdgynnade arter finns ändå fortfarande kvar, om än på små fläckar. Det varierade området med gått om buskvegetation och närhet till öppna gräsmarker ger bra förutsättningar för många fåglar.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Området är fortfarande ganska öppet, men för att bibehålla och återuppta värdet bör torrängarna betas, alternativt slås med lie eller slätteraggreat i augusti varje år och därefter bör man föra bort det slagna gräset. Uppväxande buskar bör hållas efter. Gamla träd och död ved bör lämnas i stor grad. Hällmarkerna bör lämnas orörda. Området har innefattat det näst artrikaste och bästa torrängs/beteskomplexet på Färingsö där nästan alla värdefulla torrängsarter i kommunen återfanns. Detta talar för att det fortfarande finns en chans att återfå höga naturvärden om området skulle restaureras och hävden skulle återupptas.

Litteratur

Mälardöarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Klass: III (II)**Motiv:** Z, L**Naturtyp:** ädellöv, lövskog, åkerholme**Areal:** 11 ha**Skydd enl. MB:** NR**Status:** -**Upprättat:**

jun 2002

Karakteristik

Två starkt igenvuxna, ädellöv- och lövskogsbeklädda åkerholmar som utgör ett värdefullt skydd för fågelliv och småvilt.

Beskrivning

Området omfattar två skogsholmar i odlingsbygd, klädda av täta, nästan ogenomträngliga buskage. Området har utgjort södra delen av jaktparken "Svartsjö djurgård" vilken fungerade som kunglig hjortpark mellan 1580 och 1756. Under denna tid vara området sannolikt betydligt öppnare. De enbuskar som förekommer visar också att området fortsatts att hållits öppet även en tid efter det. De barrträd som nu finns visar dock att igenväxningen kommit ganska långt. Inom "Morsarvet" fanns också ett våtmarksområde vilket man kan se resterna av idag. Viltrikedomen inom området är stor och i synnerhet fågellivet är rikt. I nordligaste delen finns flera fornlämningar. Morsarvet har avsatts som naturreservat under namnet "Naturreservatet Djurgård".

Bedömning av värden

Området är naturreservat med ändamålet att skydda en miljö som är viktig för fågellivet och småviltet. Som åkerholme med blandskog och kraftig buskzon uppfyller det kraven på skydd men områdets värde som ädellövlund skulle öka om det gallrades ur delvis på busk och barrträd och därefter sköttes genom t.ex. bete. Får området sköta sig själv, vilket dock har ett värde i sig, kommer förmodligen barrträden ta över mer och mer.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Reservatet skall enligt bestämmelserna vårdas så att "nuvarande" naturmiljö och landskapsbild i möjligaste mån bibehålls. Vid gallring och röjning skall för djurlivet värdefulla boträd och buskar sparas. När denna resolution skrevs var tillståndet dock en betydligt öppnare lund. Området skulle därför med fördel kunna röjas på en stor del buskar och de barrträd som förekommer bör tas bort om området skall bestå som en lövlund. Ett återinsatt bete skulle vara positivt men det behöver föregås av ett manuellt röjningsarbete.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1986. *Skyddad natur i Stockholms län*. (objekt B214).

Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Resolution angående Djurgård naturreservat i Ekerö kommun. Länsstyrelsen i Stockholms län 1967-10-20 IIR61-63.

FÄR: 91. Inre delen av Törnbyviken med omgivning

Klass: III (II)

Motiv: B, L, K, (Z)

Naturtyp: åker, åkerholmar, torrbackar, våtmark, strandäng, ängs- hagmark

Areal: 56 ha

Skydd enl. MB: -

Status: -

Upprättat:

jun 2002

Karakteristik

Vackert jordbrukslandskap med tidigare betade åkerholmar och den smala, numera till stor del vassbevuxna Törnbyviken.

Beskrivning

Objektet utgörs av ett backberg och två åkerholmar med torrbackar och tidigare hagmark, mellanliggande åkermark, samt Törnbyviken med strandängar. Inom området finns också fornlämningar, bl.a. en runsten på den nordligaste åkerholmen. Området har en artrik flora och utgör en vacker del av landskapsbilden. Vid blomningstid är färgprakten inom vissa partier överdådlig.

Invid gården Törnby finns flera torrbackar av botaniskt intresse. Områdena är f.d. hagar, som nu är under igenväxning med slån. Floran är av samma typ som på åkerholmen norr om vägen (a), men är mindre artrik. Karaktärsarter är bl.a. flentimotej, femfingerört, fårsvingel, kruståtel, m.fl. arter. Området är det vackraste exemplet på backberg på Färingsö.

Törnbyviken liknar mer och mer en avsnörpt mälmarvik. Viken är starkt igenväxt vilket också påskyndas av att den får ta emot en mängd avlopp från den kringliggande bebyggelsen. Den allra innersta delen betas av hästar. Vasstarr och gul svärdsilja är dominerande inslag innanför den breda vasszonen. Viden och björk börjar breda ut sig långt ut på strandängen ända till vassbältet. Bland övriga arter på den igenvuxna strandängen märks kärstistel, plattstarr och bredkaveldun.

a) Åkerholme med runsten

På åkerholmen norr om landsvägen finns ett mycket artrikt hagmarksområde på delvis blockig morän. Frodigare, starkt igenvuxna, partier upptar en stor del av hagen, men det finns fortfarande delar kvar av öppen torräng med artrik flora. Karaktärsarter är här pimpinell, backskärvfrö, baktimjan, gulmåra, svartkämpar, tjärblomster, säfferot, ängshavre, darrgräs och flentimotej. I övrigt hittas backanis, backklöver, backlök, backnejlika, backsmultron, brudbröd, stor blåklocka, fältmalört, getväppling, gullklöver, harklöver, harmynta, äkta johannesört, korskovall, lundtrav, mandelblom, prästkrage, rödklint, småfingerört, fältkrassing och vårbrodd. Runstenen på denna åkerholme har en intressant historia. Den står förmodligen inte på sin ursprungliga plats utan har blivit hitflyttad från en sankmark längre norrut. Texten talar nämligen om ett brobygge och det har inte funnits något vadställe i närheten av denna holme som ligger ganska högt.

b) "Fårbacken"

I anslutning till Törnbyviken ligger den andra åkerholmen, "Fårbacken". Den utgörs av en vackert utbildad morän/lerbacke, med delvis mycket frodig gräsvegetation på nordsidan. På håll ger den intryck av "gamla tiders enbackar". Halva backen är mycket frodig och beväxt med högt gräs, medan den andra halvan är lite torrare men ändå ingen torräng. En gles tallbacke med enar vidtar ovanför. Mot söder går en brant sydsluttning med många små torrbacksrester ned mot viken. Karaktärsarter är backsmultron, backtimjan, brudbröd, gulmåra, småfingerört och pimpinell. Detta är den hittills enda säkra lokalen på ön för vildtimotej. I övrigt är floran likartad den på de övriga åkerholmarna.

Bedömning av värden

Området är varierande och artrikt. Våtmarken ger bra förutsättningar för bl.a. fåglar, insekter och groddjur. Åkerholmarna är en viktig del i det annars helt öppna odlingslandskapet. Hela området utgör en vacker landskapsbild. Torrängen på åkerholmen norr om vägen, har varit den artrikaste gräsmarken på Färingsö och troligen den artrikaste i kommunen. Den har nu minskat i värde p.g.a. igenväxning, men om den betas eller slås kan den säkert återfå värden så att den lätt är motiverad i klass II.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Naturvärdena hotas främst av den pågående igenväxningen. Den nordligaste åkerholmen, som har eller har haft de största botaniska värdena, bör röjas och på nytt börja betas, eller slås, för att inte växa igen och helt förlora de botaniska värdena. De torraste och artrikaste partierna är ännu fria från igenväxning, medan de lägre och frodigare snabbt växer igen med stora bestånd av slån. Med fördel skulle de viktigaste torrbackarna kunna slås med lie i augusti månad. Även de andra torrbackarna behöver betas/slås om de inte på sikt skall växa igen helt och därmed försämra landskapsbildvärdena och de botaniska kvaliteterna.

För att minska hastigheten på igenväxningen av Törnbyviken, måste avloppsfrågan för kringliggande bebyggelse lösas. Genom att muddra kanalen/förbindelsen med Långtarmen skulle vattenomsättningen förbättras.

Litteratur

Burell Sven. 2002. Uppgifterna om runstenen på åkerholmen (a). Färingsö hembygdsförening.

Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

FÄR: 92. Kärr och barrskog vid Söderberga

Klass: III (II)

Motiv: B, F, K, (Z), (H)

Naturtyp: våtmark (kärr), barrskog, hällmark

Areal: 23 ha

Skydd enl. MB: -

Status: Nb.

Upprättat:

jun 2002

Karakteristik

Två mindre våtmarker av fattigkärrs- eller övergångskärrstyp, biotoper som är sällsynta i kommunen, samt en barrskog av naturskogs-karaktär.

Beskrivning

Området består av en barr- blandskog nord-nordost om bebyggelsen vid Söderberga och avgränsas i norr av bilvägen. Östra delen av området utgörs av en flerskiktad barrskog med stor förekomst av gamla träd och död ved. Skogen har karaktär av naturskog och är en gammal bläddad bondeskog som en gång har varit betad. Inslag av lövträd och hällmarker förekommer vilket bidrar till skogens karaktär. Avverkning har skett i anslutning till området som också delvis utmärks som nyckelbiotop. Fornlämningar förekommer även i den östra delen av området.

I områdets västra del finns två mindre kärr. Det västra kärret är i stort sett helt täckt av vitmossan *Sphagnum squarrosum*. I denna vitmossmatta växer den lilla sällsynta orkidén myggblomster (*Hammarbya paludosa*). Rätt växtmiljön finns fortfarande även för spindelblomster (*Listera cordata*), vilken tidigare observerats, men denna svårupptäckta orkidé återfanns inte 2001 (det behöver dock inte betyda att den är borta). Vidare påträffas flera videarter, kråkris, tranbär, odon, sileshår, kråklöver, topplösa, kärrviol, kärtistel, kärrdunört, strandklo, vattenmåra, vattenklöver, ängsull, gråstarr, flaskstarr, sjöfräken, kärrbräken och Jungfru Marie nycklar. Bunkestarr förekommer rikligt. Delar av kärret har fårbetats under senare år.

Det östra kärret är mer tuvigt till karaktären med betydande inslag av bunkestarr och ängsull i tuvorna. Intill kärrets utlopp finns dvärgigelknopp (*Sparganium natans*) och korallrot (*Corallorhiza trifida*). Nattviol växer i anslutning till stigen mellan kärren.

Bedömning av värden

Kärren är atrika och särskilt värdefulla eftersom naturtypen är sällsynt i kommunen. De innehåller bl.a. många orkidéer men t.ex. antalet myggblomster har kraftigt minskat på senare år. Barrnaturskogen har stort inslag av gamla träd och död ved vilket ger bra förutsättningar för fåglar och insekter. Den innehåller även en värdefull kryptogamflora och utgör delvis nyckelbiotop. Eftersom skogen ligger nära bebyggelsen vid Söderberga utgör den också ett bra närströvsområde.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om områdets naturvärden skall bevaras får kärren inte dikas ut och avverkning bör inte heller ske i dess närhet för att inte ändra de hydrologiska förhållandena. Ingen avverkning bör heller ske i barrnatureskogen. En möjlig blädning eller plockhuggning kan eventuellt tillåtas om gamla träd och död ved sparas, samt inslag av löv. Kärren bör röjas för att hållas öppna och bevara de botaniska värdena. Det fårbete som förekommer på vissa delar har inte förbättrat området men hindrar igenväxningen en del. Den omgivande bebyggelsen bör inte utvidgas så att skogsområdet krymper.

Litteratur

Mäläröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

FÄR: 93. **Moränbacke och strandskog vid Mörby**

Klass: III (II)

Motiv: B, Z, F

Naturtyp: torrbacke, (alsumpskog),
blandskog

Areal: 3 ha

Skydd enl. MB: -

Status: -

Upprättat:

jun 2002

Karakteristik

Stor moränbacke med mycket sten och långsam igenväxning av tall. En av kommunens förnämsta backsipplokaler. Strandskog med ädellövinslag. Kommunal badplats.

Beskrivning

Objektet utgörs av en sydostexponerad moränbacke med mycket sten. Backen ligger ca 50 m från parkeringen vid den kommunala badplatsen. Objektet ligger nära bebyggelsen, men är ändå väl skyddat. Backen växer långsamt igen med tall men även slånbuskar är en hotfaktor.

Karaktärsarter är backsippa och ängshavre. Fältkrassing har även här en av sina få växtplatser i kommunen vilket även gäller backsippa. För övrigt finns den typiska torrbacksfloran med arter som backtimjan, backnejlika, brudbröd, gulmåra, äkta johannesört, svartkämpar, småfingerört, tjärblomster, vårbrodd och vårstarr. Gullviva finns också. Lokalen har sannolikt betats tidigare. Viss skötsel förekommer fortfarande och exempelvis slånbuskar har röjts bort senast 2001.

Längs stranden löper en smal albård som övergår i en dunge med bl.a. knäckepil, ask, asp, hägg och lönn. Av områdets rika lundflora kan nämnas vitsippa, nunneört och svalört.

Inom området ligger också en fin kommunal badplats med t.ex. ordningsställda omklädeshytter.

Bedömning av värden

Torrbacken har ett mycket högt botaniskt värde. Den fridlysta backsippan och fältkrassing har här en av få växtplatser i kommunen. Området är i dagsläget tillgängligt för allmänheten. Sumpskogen är värdefull för bl.a. insekter och fågel.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Skall områdets naturvärde bibehållas, får backen inte tillåtas växa igen. Helst bör träden i backen gallras ordentligt så att mer ljus kommer ner. Backsipporna liksom övrig torrbacksflora skulle då få möjlighet att sprida sig till ett större område. Backen bör också hävdas kontinuerligt, helst slås med lie i augusti varje år och det avslagna gräset sedan föras bort. Ett sent bete med t.ex. får är ett annat alternativ. Igenväxten av slånbuskar måste hållas efter så att de inte breder ut sig och därmed skuggar marken. Sumpskogen bör inte avverkas.

Litteratur

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

FÄR: 94.

Landholmen

Klass: ?

Motiv: B, Z, L

Naturtyp: betesmark, ädellöv

Areal: 15 ha

Skydd enl. MB: -

Status: Nb.

Upprättat:

jun 2002

Utredningsområde

Karakteristik

Beskrivning

Naturbetesmarker, ekhagar

Bedömning av värden

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Litteratur

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III
Motiv: F, B, Z
Naturtyp: barrskog, blandskog, hållmark

Areal: 12 ha
Skydd enl. MB: -
Status: -

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Högstammig barrblandskog med rik undervegetation, på höjderna tallskog.

Beskrivning

Gammalt, slutet och kuperat barrskogsområde på svallad, grovblockig morän, med vissa kalkpåverkade partier i anslutning till villabebyggelse. Skogen utgörs av en högstammig barrblandskog med rik undervegetation. Kruståtel dominerar i fältskiktet. På höjderna dominerar tall, i dällderna gran. I gläntorna har ek och rönn vuxit in. Stigar leder genom området, bl.a. längs höjdsträckningen.

I träd- och buskskiktet förekommer även ek, sälk och slån, samt i fältskiktet blåsippan, gullviva, häckvicker, smultron, harsyra, skogsviol, hästhov, skogsfibbla, vitmåra, revsmörblomma, teveronika, tuvtåtel, fårsvingel, träjon, skogsbräken och örnbräken.

I området finns även en mycket rik svampflora.

Bedömning av värden

Området har ett högt värde som örtrik barrskog och hyser en rik svampflora. Det är också en varierande skog som är mycket tilltalande och välanvänd som strövskog.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

För att områdets naturvärden skall bibehållas fordras att skogsbruket sker hänsynsfullt. Viss röjning av buskar samt plockhuggning i örtgranskogen är en positiv åtgärd för att det inte ska bli allt för tätt. En varierande åldersstruktur med stort inslag av gamla träd bör eftersträvas. På hållmarken kan skogen fortsätta att utvecklas fritt.

Litteratur

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Klass: III
Motiv: B
Naturtyp: barrskog

Areal: 2 ha
Skydd enl. MB: -
Status: -

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Förekomst av en mycket sällsynt variant av blåsippra (*Hepatica nobilis f. glabrata*) på ett hygge.

Beskrivning

Hepatica nobilis f. glabrata är en mycket ovanlig form av blåsippra, som förekommer endast på ett fåtal lokaler i Mälardalsregionen. Varianten har vita blommor och ljusgrön själk och blad som dessutom saknar hår. Växtlokalen ligger på ett hygge och arten har med nöd klarat av den miljöförändring som följt i och med att hygget togs upp. Skärmställning av tall och enstaka björk har lämnats, vilket i någon mån lindrar solexponeringen sommartid.

Bedömning av värden

Sällsynt variant av blåsippra vilken bidrar till en ökad mångfald.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

I framtiden är det mycket viktigt att växtplatsen inte skadas vid en ev. plantering eller gallring. Skogsbeståndet över blåsipplokalen får inte heller tillåtas bli alltför tätt. Före skogsvårdande åtgärder på hygget bör botanisk expertis i t.ex. Mälaröarnas Naturskyddsförening kontaktas. Växtlokalen bedöms vara under ett starkt hot för denna sällsynta variant av blåsippra.

Litteratur

Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

FÄR: 97.

Stjärtnäs

Klass: III?
Motiv: Z, B
Naturtyp: alsumpskog

Areal: 5 ha
Skydd enl. MB: -
Status: Sumpsk.

Upprättat:
jun 2002

Utredningsområde

Karakteristik

Beskrivning

Väsluten och flerskiktad äldre alsumpskog.

Bedömning av värden

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Litteratur

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

LOVÖ

Lövön uppvisar ett för kommunen ovanligt kuperat landskap, där lerdalar omväxlar med moränsluttningar och högre hållmarkspartier av sprickdalskaraktär. Mindre partier med grusås finns också på Malmvikshalvön. Skogarna är främst barrdominerade men kring äldre bebyggelse samt på Lovöns södra del, är ädellövskogen mer dominerande. Lovön utgör ett centralt rekreationsområde för västra och centrala Stockholm. Detta faktum i kombination med varierande natur- och kulturmiljö gör Lovön med omgivande mindre öar särskilt värdefull.

Foto: Kenneth Bengtsson

Småbrutet landskap.

Klass: II**Motiv:** F, Z, (G)**Naturtyp:** hällmark, barrskog, lövskog**Areal:** 189 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** Sumpsk.**Upprättat:**jun 2002

Karakteristik

Norrby skog är ett större skogsparti norr om Lovö vattenverk som speciellt anpassats till det rörliga friluftslivet. Området hyser en mångfald naturtyper, från rena hällmarker till fuktiga grandälder och lövskogsbestånd.

Beskrivning

Norrby skog utgörs av ett stort, sammanhängande, skogsområde och begränsas av en linje Dyviken - Norrby - Vattenverket. Det ingår i Lovö kronopark och sköts av Statens fastighetsverk. Det har iordningställts för friluftslivets behov och det finns två markerade strövslingor, ridstigar och fornminnesstigen går igenom. Inom området finns även flera scoutstugor.

Berggrunden består av såväl gnejs som granit. Längs västra stranden finns höga strandklippor och längre in gammal hällmarkstallskog med torrakor. Andra naturtyper som finns i området är lavbeväxta hällmarker, tallskog, blåbärsrika grandälder, lövskogspartier, alkärr och myrstråk. Den tallskog som växer på hällmark har oftast ett fältskikt med ljung, lingon och mjölon. På något mindre torr mark växer ibland ”pelarsalar” av delvis mycket grov tall med kruståtel och örnbräken i fältskiktet. Ett sådant större bestånd finns t.ex. norr om scoutstugorna i områdets nordvästra del.

Längs den norra vandrings slingan finns två stora spruckna flyttblock. Det största av dem är ”Rävstenen”. Formationen består nu av fyra större block och ett flertal mindre. Under stenarna finns ett gryt vilket använts omväxlande av räv och grävling och var aktivt även 2002. Längs ”Rävstensstigen” återfinns ett mindre myrstråk med skvattram, hjortron, tuvull och odon. På en häll i norr står den märkligt växta s.k. ”Konstnärstallen” vilken formats av väder och vind. Flera hällpartier finns som visar spår av inlandsisen.

Det finns mycket bär och svamp i området och det är viltrikt. Fåglar som observerats i området, under häcksäsong, är bl.a. större hackspett (bohål med ungar), taltrast, rödhake, trädkrypare, kungsfågel, grönsiska, grå flugsnappare och grönsångare vilket är ganska typiskt för barrskogsområden.

I området bedrivs ett naturvårdsinriktat skogsbruk vilket också tar hänsyn till friluftslivet. Detta innebär att skogen är varierad och omväxlande med stort lövinslag, död ved, olikåldriga skogsbestånd i relativt små enheter. Gammal skog är sparad främst på hällmarker och vid branter.

Bedömning av värden

Området är, liksom Jungfrusundsåsen, ett för friluftsliv och rekreation väl utnyttjat skogsområde i kommunen och det är relativt lättillgängligt. Skogen har biologiska värden eftersom den är mycket varierad med stor lövinblandning, även av ädellövträd, och partier med gammelskog. Den stora mängden död ved ger förutom god insektstillgång också bra förutsättningar för hålhäckande fåglar som hackspettar, ugglor och skogsduva. Blockigheten är bra för småvilt och den varierande skogen av stor sammanhängande yta är bra för älg och råddjur. Höllar finns som visar spår av inlandsisen. Området utgör också ett bra exempel på ett skogsbruk som väl anpassats till naturvård och friluftsliv. Området ingår i en grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

För att områdets natur- och friluftsvärden skall bestå, krävs att skogsbruket fortsätter att bedrivas hänsynsfullt och att den nu orörda gammelskogen, i synnerhet på hållmarkspartierna, fortsätter att lämnas orörd.

Litteratur

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Klass: III
Motiv: L, B, Z
Naturtyp: ängs- och hagmark,
ädellövskog, barrblandskog, åker

Areal: 56 ha
Skydd enl. MB: -
Status: ÄoH (klass III); N.kat.

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Kulturlandskap som omger Lovö kyrka med åkermark, betesmark och ädellövdungar.

Beskrivning

Inom detta landskapsrum finns flera betade områden och en centralt belägen fuktäng. I betesmarken ingår flera torrbackar. Området ligger på gångavstånd från Drottningholmsskolan.

Vid kyrkan finns en tät, kuperad ädellövskog där det växer parkstånds (*Senecio nemorensis*).

Ca 300 m nordväst om prästgården finns ett vackert skogsbryn med nypon och slån. Bakom brynet växer tallskog på en tidigare torrbacke och framför brynet finns betesmark. Detta skogsbryn ansluter till en större betesmark väster om prästgården. I betesmarken ingår nedlagd åker och naturbete. Kullarna innehåller fortfarande en del hävdgynnad flora medan åkern är fortfarande kvävepåverkad och domineras av tuvtåtel men magras ur mer och mer om inget gödsel tillförs. Mycket slån och nypon dominerar på torrbackspartier. Även ett gravfält döljs av buskar.

Nordöst om kyrkan finns torrbackar som också utgör viktiga landskapselement. Berg går i dagen på vissa ställen. Av backarna närmast kyrkan betas en av hästar medan den andra ingår i tomtmark. I områdets centrala del finns fuktig betesmark som förmodligen är gammal åkermark. De fuktiga delarna liksom torrbackarna upp mot Barkarby betas av kor. I hagarna upp mot Barkarby har en stor del av kullarna växt igen med buskar av slån och nypon vilket missgynnat den hävdgynnade floran. Detta kan ha orsakats av t.ex. en upphörd hävd under några år.

Bland de hävdgynnade arterna som kan hittas på torrbackarna märks vitklöver, gråfibbla, svartkämpar, mandelblom, gullviva, kattfot, jungfrulin (vitblommig form), backnejlika, tjärblomster, vit och gul fetknopp, femfingerört, revfingerört, brudbröd, teveronika, liten blåklocka, vårbrodd, rödsvingel och hundäxing.

Vid Barkarby finns ett gravfält i skogskanten där det växer tall- och ekskog. En större holme strax söder därom utgörs av ett högt skogbeväxt berg. På platån växer där mycket tall men i branter och runt om berget finns ett stort lövinslag av bl.a. asp, björk, hägg, rönn, al, ek och lönn. En del är alsumpskog. Äldre träd och död ved förekommer, i slänt mot hagmark några grova tallar. Området är viltrikt med arter som rådjur, räv och grävling.

En intressant notering är att spelande storspov har observerats i området 2001. Storspoven är en art som har drabbats hårt av moderniseringen i jordbruket. Den har varit starkt minskande och tidvis t.o.m. helt försvunnen från kommunen. Bland övriga fåglar kan nämnas trädpiplärka, spillkråka och brun kärrhök.

Bedömning av värden

Hela området har ett stort landskapsbildsvärde, inte minst med tanke på närheten till Lövö kyrka. Landskapsbildsvärdena höjs av att området betas till stor del, dessutom av både får, kor och hästar. Naturbetesmarkerna där hävdgynnad flora fortfarande finns kvar till stor del har ett högt naturvärde. Hagmarkerna upp mot Barkarby är utpekade i länsstyrelsens ängs- och hagmarksinventering. Att vissa delar av dessa är igenväxta och ganska stora delar är kvävepåverkade gör dock att området faller något i status. Buskrika skogsbryn liksom till viss del skötta buskrika hagmarker har annars ett högt värde för många fåglar. Det är mycket intressant att storspov observerats i området eftersom den dessutom tidvis varit helt försvunnen från kommunen. Hela området ingår också i en grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

För att områdets naturvärden skall bestå måste betet fortsätta och gärna med ett relativt hårt betetryck. Torrbackarna och naturbetesmarker får inte gödslas. Torrbackspartier som tidigare varit öppna men som nu är beväxta med träd och buskar kan med fördel röjas, liksom det buskbeväxta gravfältet i områdets västra del. Lundvegetationen bör inte avverkas liksom inte heller tallskogen på bergsplatån. Grova gamla träd bör också kvarstå.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1993. Ängar- och hagar klass 1-3. Kommunsammanställning Ekerö. *Rapport 1993:18*. Miljövårdsenheten.

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm

Klass: III
Motiv: Z
Naturtyp: ö, lövträd, barrträd

Areal: 3 ha
Skydd enl. MB: DVS
Status: -

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Trädbeväxt holme i sundet mellan Lovö och Blackeberg.

Beskrivning

Sotholmen ligger i sundet mellan Lovö och Brommalandet, strax norr om Drottningholmsmalmen i höjd med södra Ängby. Den är bevuxen med lövträd och tall och kantas i söder och väster av vass.

Trots sitt läge i den intensivt trafikerade båtleden har ön haft en viktig funktion för fågellivet genom att hysa en av Mälarens största skrattmåskolonier (ca 400 par). Några skrattmåsar häckar dock inte på Sotholmen längre. Detta har motiverat att områdets naturvärdesklass sänkts från klass II, som anges i naturvårdsprogrammet för Stockholms län, till klass III. Området utgör dock fortfarande fågelskyddsområde och skrattmåsar och tärnor kan ses fiska intill vassarna. Vassarna utgör även häckningsplats för t.ex. flera par skäggdopping och sothöna. Ön är också potentiell häckplats för häger som kan födosöka i vassen.

Bedömning av värden

Holmen utgör fågelskyddsområde och har ett värde som häckningsplats för t.ex. häger. Vassarna ger häckmöjligheter för fåglar som skäggdopping, sothöna och änder. Området ingår i en grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Landstigning på ön bör ej ske under häcksäsong.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25.14).

Mäläröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm

Klass: III
Motiv: B, (K)
Naturtyp: ädellövskog, hållmark

Areal: 5 ha
Skydd enl. MB: -
Status: -

Upprättat:
jun 2002

Karakteristik

Gammal ekskog med vackra bestånd av parkgröe och vitfryle.

Beskrivning

Området utgörs av mullrik, kulturpåverkad, gammal ekskog i kanten av en bergsrygg. Enstaka träd av rönn, lönn och oxel förekommer liksom tall varav några är gamla och grova. Stora delar av området är relativt fritt från undervegetation vilket gör det ljust och genomsiktligt, men mer igenväxta delar finns också. Döda högstubbar av riktigt grova ekar tyder på lång trädkontinuitet. I området finns stora vackra bestånd av parkgröe (*Poa chaixii*) och vitfryle (*Luzula luzuloides*). Dessa arter har ursprungligen sannolikt kommit in med utländskt gräsfrö till Drottningholms slottspark. Samma är förhållandet vid slottet Tullgarn, i Södermanland. (Arterna finns också vid Sånga-Säby och Österby på Färingsö, dit de kan ha spridit sig från Drottningholm.) Från berget har man fin utsikt mot Sotholmen och Blackeberg.

Bedömning av värden

Området har ett högt naturvärde som ädellövlund med gamla ekar viktiga för insekter, fåglar, lavar, mossor m.m. Parkgröe och vitfryle är relativt ovanliga kulturväxter som förvildats och finns endast på två andra ställen i kommunen. Området har även ett värde som närbeläget grönområde i det annars bebyggda området runt omkring. Det ingår också i en grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Undervegetation av buskar och sly kan med fördel hållas efter så att skogen hålls öppen och genomsiktig. Gamla träd måste stå kvar och död ved få finnas om naturvärdena skall bestå. Naturvärdena hotas om de ur tomtsynpunkt attraktiva partierna styckas av och bebyggs.

Litteratur

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm

Klass: II	Areal: 237 ha	Upprättat:
Motiv: F, B, L, Z	Skydd enl. MB: N2000	jun 2002
Naturtyp: barrskog, ädellövskog, hällar, strandäng	Status: N.kat; .Nb.; Sumpsk.; N.värd.obj.	

Karakteristik

Välkänt friluftsområde nära Västerort, dominerat av barrskog, men med inslag av ädellövlundar och gamla jätteekar.

Beskrivning

Kärsö mellan Nockeby och Drottningholm är ett välbekant och populärt strövområde för kommunens invånare liksom för invånare i Västerort och centrala Stockholm. Bortsett från bebyggelse i anslutning till Drottningholmsvägen, Brostugan och Kärsögården är området obebyggt och lättillgängligt både från sjö- och landsidan. Vid Brostugan har en större parkeringsplats iordningställts och ett flertal stigar och mindre vägar i området underhålls. Vid Brostugan finns uthyrning av kanoter och optimistjollar.

Området är i huvudsak bergigt och skogbevuxet med karaktärsarter av gran och tall men även större partier av ädellövskog finns. I detta större område, av primärt intresse för det rörliga friluftslivet, kan två objekt med naturvetenskapligt höga värden urskiljas: Ängsholmen samt Kärsö-Högholmen. På åkern vid brofästet av Nockebybron står också några gamla jätteekar varav några är döda. Dessa har ett mycket högt naturvärde.

a) Ängsholmen

Ängsholmen är ett markerat bergsparti, en urbergsknalle som reser sig tämligen brant på nordligaste delen av Kärsö. Uppe på berget växer gammal tallskog. Berget omges på ostsidan av en ädellövlund med delvis flerhundraåriga ekar. Av övriga trädslag märks sälg, al, fågelbär, hagtorn, vildapel, alm och lönn samt i buskskiktet kvarstående slån och krusbär. Ett flertal naturliga badplatser finns.

I den östra delen av lunden finns ett tämligen trivialt fältskikt, men några äkta lundarter förekommer också, t.ex. trolldruva, underviol, lundgröe och hässlebrodd. Bland andra arter märks löktrav, blekbalsamin, häckvicker och träjon. I sluttningen finns den ovanliga artkombinationen ek - blåbär.

På Ängsholmen finns också, väster om Nockebybrons fäste, ett stort bestånd av kungsängslilja.

b) Högholmen och västra delen av Kärsö, fram till Drottningholmsvägen.

Den sydvästligaste udden på Kärsön, som heter Högholmen, var tidigare en egen ö, men binds numera samman med Kärsön via en sank strandäng. Högholmen är, som namnet säger, hög och brant. Den är bevuxen med tall samt ädellövdungar med ek, alm och ask, samt i öster

även bok och lind. Strandängen, som tidigare betats, kantas av slån och ett större bestånd av sommarfläder (*Sambucus ebulus*). Utanför Högholmen ligger också den mindre Hundholmen.

Högholmen hyser en normal lundflora, vilken kompletterats med ett stort antal intressanta sydliga örter som under 1890-talet planterades in här, liksom även i Kärsösidans ädellövsluttning. Till övervägande del rör det sig om sydsvenska bokskogsväxter, som på grund av det gynnsamma lokalklimatet kunnat leva kvar. Av det 30-tal arter som ännu finns kvar kan nämnas stor ormröt, mästerrot, parksallat, mellanhäxört, myskmadra, hasselört och gulplister samt flera ovanliga lundgräs.

Västra delen av Kärsö från Högholmen fram till Drottningholmsvägen utgörs huvudsakligen av en flerskiktad ädellövskog av främst ek, ask, alm, lind och lönn. Även fågelbär, hägg, rönn m.fl. trädslag ingår. Det är gammal blädningsskog som förr utgjort utmarksbete och som varierar i slutenhet. Stor förekomst av gamla, vidkroniga (spärrgreniga) träd finns. Undervegetationen utgörs av t.ex. måbär, skogstry, druvfläder, slån och hagtorn. Skogen i anslutning till strandängen mot Högholmen är kalkrik och mycket blockig, bra för småvilt att gömma sig och bo under samt värdefull kärlväxtflora. Ett parti med tallskog där tallticka är funnen finns också insprängt strax norr om lunden närmast Högholmen. Viss inträngning av barrträd i ädellövskogen förekommer på flera ställen. Stora delar av delområdet *b* utgör nyckelbiotoper eller naturvärdesobjekt. En del på Högholmen samt en större del mot Drottningholmsvägen är också Natura 2000-område.

Även ett parti med äldre välsluten strandskog av lövträd och anslutande ädellövskog ingår i område *b*, öster om Högholmen.

Bedömning av värden

Hela Kärsö har ett högt friluftsvärde och är ett välanvänt strövområde. Höga naturvärden finns också speciellt i naturskogsartade delar med gamla träd och död ved, ädellövlundar och jätteeckor vilket kan hysa många intressanta insekter och lavar. Kalkrika lövskogar har också bra förutsättningar för en mycket artrik flora. Som stort sammanhängande skogsområde är området värdefullt även för vilt.

Ängsholmen är en viktig del av den lantliga landskapsbilden kring Drottningholms slott och är det första som möter resenären från Stockholm. För friluftslivet har området stort värde genom sin lättillgänglighet och de fina badklipporna. En väl upptrampad stig leder från Brostugan och man tar sig lätt ut i området via en gångväg under Nockebybron.

Högholmen har genom sitt relativt lättillgängliga läge stort värde som exkursionslokal och används ofta inom botanikundervisningen. Den har, liksom hela Kärsös västra strandsträcka också ett högt landskapsbildsvärde med närheten till Drottningholm. Området ingår också i en grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Det är inte förenligt med naturvärdet att bedriva ett starkt ekonomiskt inriktat skogsbruk. Ytterligare bebyggelse bör inte tillåtas. Området bör även i fortsättningen vara lätt tillgängligt för allmänheten.

Vissa försiktiga röjningar av t.ex. inträngande gran i ädellövlundar kan vara befogade inom främst delområde *b*. Egentligt skogsbruk är annars inte förenligt med naturvärdet inom delområdena. Landskapsbilden är också särskilt känslig på västra sidan av Kärsö, beroende på närheten till Drottningholms slott.

Litteratur

Holmberg, P. 1975. Kärsö - Högholmen. Botaniska Institutionen, Stockholms universitet.

Kers, L.E., 1977. *Botaniskt intressanta objekt i Stockholms län*. (objekt 12.10). Länsstyrelsen i Stockholms län.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. 1983 (objekt 25.22).

Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III**Motiv:** L, F, K, B**Naturtyp:** hällmark, blandskog, barrskog, lövskog, alsumpskog, torrbackar, ängs- och hagmark**Areal:** 256 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** Sumpsk.**Upprättat:**jun 2002

Karakteristik

Varierande naturtyper i ett småbrutet, fornlämningsrikt område.

Beskrivning

Kring Berga, Lunda och Tillflykten samt vid Malmvikssjöns norra strand finns många varierande naturtyper som är viktiga för landskapsbilden och friluftslivet. I området finns hällmarkstallskogar, blandskogar, gräsmarker, alskog, torrbackar, beteshagar, m.m. Vid Lunda finns ett friluftsbad. Området är mycket rikt på fornlämningar och "fornstigen" genomkorsar en stor del av området. Bl.a. finns en fornborg, gravfält och boplatser från stenålder och bronsålder.

Landskapet är småbrutet och omväxlande. Betade inägor och naturbetesmarker omväxlar med tallskog, triviallövskog, eller grandungar. I sydvända bryn växer mycket slån. Lunda gård omges av en ädellövpark av intresse för fågelliv och landskapsbild.

Höjden vid sidan av vägen mellan Berga och Lunda är en glest tallbeväxt morän- och hällmark med björk, ek, slån, nypon, m.m. i kanten, samt rik gräsväxt i fältskiktet.

På vägen mot fornborgen vid Kohagen finns ett attraktivt parti med gles granskog och undervegetation av kruståtel. Dessutom finns täta tallbestånd utan undervegetation. Berget stupar här brant mot sjön. Runt fornborgen växer bl.a. tulkört.

Bland växterna i naturbetesmarker, torrbackar och kanter märks, blåsuga, käringtand, jungfrulin, prästkrage, revfibbla, femfingerört, brunört, brudbröd, rölleka, kråkvicker och träjon. Buskar av olvon, slån och skogstry finns också. På många ställen har dock denna hävdgynnade flora minskat och marken domineras istället av olika gräsarter, främst ängskavle, hundäxing och ängssvingel. Detta visar på kvävepåverkan som t.ex. kan ha orsakats av upphörd hävd under ett antal år.

Längs stranden av Malmvikssjön växer en hög alridå och utanför den en vassbård. Längs stranden finns hagar som betas av häst. Delvis intressant flora som t.ex. brudbröd, jungfrulin, gråfibbla, flockfibbla, tjärblomster, buskmåra, stinksyska, småborre, träjon och fyrkantig johannesört har hittats där men hagarna är nu hårt betade och floran trycks mer och mer ut åt kanter. Träd och buskar som ek, lönn, hägg, vildapel, hagtorn, rönn, sälg, björk, slån och skogstry förekommer också efter kanten.

Närmare Ekerövägen finns ett område med al och björk samt pil. Här växer bl.a. strandklo, ängsruta, kabbeleka, blekbalsamin, lungrot, svärdsilja, fackelblomster, besksöta, vänderot, m.fl. lite mer krävande arter. På en mindre kulle växer ek, lönn, apel, nypon och slån. En äldre väg med milstolpe finns inom detta delområde.

På en bergknalle vid vattnet, söder om Tillflykten, växer en blandskog av främst tall, gran och ek men även inslag av andra trivialare lövträd förekommer. Berget sluttar brant mot sjön och på denna sida är skogen varierad med stor åldersfördelning. Både gamla och döda träd förekommer. Branten är blockrik och är också gynnsam för kryptogamer och småvilt. På bergskränet finns ett fornminne och vid de torra hållpartierna växer en fin flora med t.ex. jungfrulin, gråfibbla, tjärblomster och vårbrodd. Törnsångare har observerats. Det stora lövinslaget gör skogen ljus och den är artrik. Den sida av berget som vetter mot åkern brukas.

Skogen mellan Tillflykten och skjutbanan, som förut varit en fin, mossig, barrskog med rik svampflora (bl.a. är blomkålssvamp (*Sparassis crispa*)), är nu avverkad till stor del. Endast bergknallar har lämnats oavverkade. Öster om skjutbanan ut mot Ekerövägen finns ett gravfält som lätt nås från vägen. Gravfältet är beväxt med främst tall men även gran, björk och ek. På marken finns fortfarande en fin torrbacksflora fläckvis med tjärblomster, bockrot, jungfrulin, gråfibbla, fårsvingel, knippfryle, svartkämpar, vårbrodd, blåmunk (*Jasione montana*). Trädskiktet håller på och tätnar vilket missgynnar torrbacksfloran och gör att arter som knylhavre, vitgröe, lundgröe och örnbräken tar över mer och mer.

Vid Söderby finns slånbeväxta bryn och åkerholmar. Gården omges både i norr och i söder av hästbetade backar där ibland hällen går i dagen. I beteshagarna är floran trivial och enahanda medan den är mer varierad utanför stängslet. Där växer gul och vit fetknopp, blåeld, svartkämpar, backnejlika, bergsyra, vitblära, femfingerört, kummin, knylhavre, kruståtel och luddlost. Här har också fåglar som ärtsångare och trädgårdssångare observerats vilka trivs i det småbrutna landskapet med buskrika hagmarker. F.d. hävdade torrbackar finns också. Buskar av slån och rosor breder dock ut sig mer och mer och skuggar därmed ut floran.

a) Skärbladsbestånd

På en torrbacke ca 200 m väster om gården Tillflykten finns, fortfarande 2002, ett bestånd på ca 8 meter i diameter av den sällsynta och rödlistade växten skärblad (*Falcaria vulgaris*). Växten är klassad som sårbar (VU) och har varit den enda kända lokalen i Stockholmstrakten (det är dock osäkert om den har hittats på fler platser de senaste åren). Här finns också, mest i dikeskanten, jungfrulin, gulmåra, backklöver, brudbröd, femfingerört och svartkämpe. Området verkar inte hävdas och arter som knylhavre och slån breder ut sig. Träd av tall och apel förekommer också och skuggar marken mer och mer.

Bedömning av värden

Området är värdefullt som småbrutet landskap med varierande naturtyper vilket gör det attraktivt både för människor och djur. Mycket bryn- och kantzoner skapar artrika miljöer och är viktigt för den biologiska mångfalden. I området finns också höga kulturhistoriska värden. Landskapsbilden är mycket tilltalande och området utnyttjas för friluftsliv och rekreation. Bl.a. fornstigen går igenom området.

Skogarna brukas och är därmed ganska triviala. Inslag av lövträd och ädellövträd finns dock på vissa ställen samt en del gamla träd i anslutning till hållpartier vilket höjer värdena. Det

högsta floravärdet är den rödlistade växten skärblad. I övrigt är även floran trivial på många ställen. Små fragment av hävdgynnad flora finns kvar där markerna fortfarande hålls öppna och betestrycket inte är för hårt. Områdets högsta naturvärden som helhet är förmodligen för fågel, vilt, insekter och svamp samt att det kan hysa en intressant kryptogamflora i skuggiga bergbranter och intressant lavflora på speciellt grova solitärekar. Området ingår även i en grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Området bör fortsätta att vara ett småbrutet landskap där olika biotoper tillåts att ingå. Betesmarker bör därför fortsätta att hållas öppna. Tidigare betade marker kan med fördel öppnas upp igen om hävden återupptas. Skogspartier bör ha varierad åldersstruktur, stort inslag av lövträd och gott om död ved. Lundpartier med grova vidkroniga träd bör hållas glesa.

Beståndet med skärblad hotas av att arter som knylhavre och slån breder ut sig när marken inte hävdas, liksom att träden skuggar marken mer och mer. Kontinuerlig skötsel med åtminstone röjning av buskar bör därför ske.

Hävdgynnad flora, som förekommer i naturbetesmarker, är tålig för hårt betestryck men om trycket blir för hårt så att det blir stora slitageskador av tramp så försvinner floran. Speciellt i hästbetade marker bör man därför vara extra observant på detta så att man byter hagar i tid för att inte förstöra grässvålen och ge marken chans att återhämta sig.

På gravfältet nära Ekerövägen skulle med fördel en hel del yngre träd av tall och gran kunna tas bort för att gynna torrbacksfloran. Gravhögsformationerna skulle då också framstå tydligare. Gamla grova träd har dock ett stort naturvärde och bör därför kvarstå.

Litteratur

Kers, L. E- 1979. Floristiska notiser. Svensk Botanisk Tidskrift 73:87-88.

Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

LOV: 104. **Betade lundar och ängar nära Tillflykten**

Klass: II

Motiv: Z, B, L, F

Naturtyp: hagmark, strandäng,
ädellövskog

Areal: 15 ha

Skydd enl. MB: N2000

Status: Nb.; ÄoH (klass III);
N.kat.

Upprättat:

jun 2002

Karakteristik

Fina, betade hag-, lund- och strandängsmarker nordost om Lindötunneln.

Beskrivning

Området utgörs av hagmarksbackar som är be vuxna med ädellövskog, bl.a. ek och ask. Vissa ekar är mycket grova. Även öppna hagmarkspartier finns och ner mot vattnet en betad strandäng. Utanför det har vassen brett ut sig. Berg går i dagen på vissa ställen och både skuggiga och solbelysta hållar ger bra förutsättningar för en varierad kryptogamflora. Som karaktärsarter i lunden kan nämnas ek, lind, ask, hassel, björk, hagtorn, rönn, vildapel, berberis, slån, måbär och nypon. I fuktigare partier mer al. Några grova tallar och vidgreniga hagmarksgranar finns också och viss ung underväxt av gran börjar komma in i lunden. Bland örterna i lundartade delar märks trolldruva, liljekonvalj, gullviva, smånunneört (*Corydalis intermedia*) och lundbräsma. På mer torrbacksbetonade partier växer bl.a. tjärblomster, prästkrage, vårbrodd, backanis, svartkämpar, rödkämpar, hirsstarr, knippfryle, gökärt, mandelblom, darrgräs, gulmåra och backglim. I söder finns en brant sluttning med förekomst av monke (*Jasione montana*). Strandängen öster om kullen är relativt välbetad och därmed artrik. Där växer bl.a. kärrespira, kärresälting, ryltåg, stubbtåg, flera starrarter, mycket rikligt med darrgräs och längre ut i vassen sprängört. Viss del alsly håller dock på att breda ut sig på några ställen.

Fågellivet är rikt med ett 30-tal häckande arter, bl.a. svarthätta och stenknäck. Mycket starar utnyttjar också hålligheterna i de gamla träden som bohål. Fiskgjuse häckar i närheten av området. Genom närheten till busshållplats är området lättillgängligt och vissa möjligheter för bad finns.

Bedömning av värden

Området är varierande och har ett högt naturvärde. Betade strandängar vilka dessutom är artrika är nu en ovanlig förekomst runt Mälaren och särskilt i kommunen. Detta skapar värdefulla miljöer för både växter, insekter och fåglar. Lundar som fortfarande betas är inte heller vanligt inom kommunen. Lunden har dock sannolikt varit än mer öppen med tanke på de grova ekarna och stora vidkroniga granarna. Ekarna har också mest arter knutna till sig om de står öppet och solbelyst. Skogen har nu annars ett högt naturvärde som en sluten ädellövlund men det röjningsarbete som gjorts i den östra delen är positivt. Markerna betas nu av hästar men något negativt slitage verkar inte förekomma. Hela området är lättillgängligt för allmänhet med busshållplats nära och syns och är en kort avstickare från ”fornstigen”. Området ingår även i en grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om dagens naturvärden ska upprätthållas i de öppna delarna är det viktigt att markerna fortsätter att betas med ett hårt betestryck. Särskilt strandängarna kommer annars att växa igen och trivialiseras snabbt med tanke på den goda näringstillgången. Betestrycket skulle i dagsläget t.o.m. kunna ökas på strandängarna. Skogen bör fortsätta att vara ädellövlund och yngre barrträd som nu kommer in röjas bort. De grova vidkroniga ekarna kan med fördel friställas och viss positiv urglesning har också skett i den östra delen.

Litteratur

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1993. Ängar- och hagar klass 1-3. Kommunsammanställning Ekerö. *Rapport 1993:18*. Miljövårdsenheten.

Mälardöarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

LOV: 105. Edeby - Oskarsborg - Ekensdal – Bredablick

Klass: III
Motiv: F, B, K

Areal: 114 ha
Skydd enl. MB: -

Upprättat:
jun 2002

Naturtyp: barrskog, hållmark, blandskog, ädellövskog, strandäng
Status: -

Karakteristik

Område med talrika branta bergknallar dominerade av barrskog. Sydväst och sydost om Oskarsborg finns partier med ädellövskog och vid Ekensdal en strandäng.

Beskrivning

Sydväst om Oskarsborg växer en blandskog med tall högst upp, björk, ek och hassel längre ned. Växtligheten är frodig men inte så artrik. Kring gravfältet i väster är skogen mer öppen. Här finns bl.a. slån, hagtorn, häckvicker, gråfibbla, äkta johannesört, tjärblomster, stor blåklocka, blåsippa, lundgröe, ängshavre och vårbrodd. På den öppna delen i södra delen av gravfältet (på andra sidan grusvägen) kan man fortfarande också hitta tjärblomster, gulmåra, bockrot och gullviva men mer kvävegynnade arter som midsommarblomster, hundkåx, backvicker och ängshaverrot håller på att ta över eftersom det inte hävdas kontinuerligt.

Sydost om Oskarsborg växer ädellövskog med bl.a. ek och hassel. Här finns också try, trolldruva, ormbär och stor blåklocka. Norr om Sjöstugan står ett mycket stort och vackert flyttblock. Mellan Oskarsborg och Alviken löper dessutom en vacker, moss- och ormbunksrik sydbrant. Skogen ovanför är typisk hållmarksbarrskog och brukad skog omväxlar med mindre delar av grov orörd skog och död ved. På hållpartiet ovanför Edeby brygga finns ett mindre parti med bränd skog som ser ut att ha brunnit 2000-2001. Detta skapar intressanta miljöer och var förr en helt naturlig företeelse på denna typ av mark.

Vid Ekensdal ligger en strandäng som upphört att betas. Betet inskränker sig i dag till en angränsande hårdvall, vilken avskiljs från strandängen med ett staket. Hårdvallen domineras av tuvtåtel och ängskavle. Vid sjön växer förutom vass en del gul svärdsilja.

Nedanför Bredablick växer en frodig lövvegetation med hästkastanj, sälg, ek, lönn, ask, hassel, alm och hagtorn, samt planterade arter som syren och sykomorlönn. På marken kryper kaprifol och krolliljan är allmänt förekommande. Lundgröe dominerar starkt bland gräsen och bland örterna märks bl.a. buskviol, parksmultron, häckvicker, backsmultron, skogslök, blekbalsamin samt allehanda stenpartiväxter. Gran och tall kommer in högre upp. På sydsidan växer några anmärkningsvärt grova tallar.

Området är välbesökt, främst från Drottningholmssidan, där parkeringsmöjligheter finns vid Kina slott. ”Fornstigen” utgår härifrån och går sen runt stora delen av Lovö. Även ”Blindstigen” utgår från Kina slottsparkeringen och sen vidare mot Bredablick, längs åkern, upp i skogen och tillbaka mot Bredablick.

Intressanta fågelarter som setts i området är fiskgjuse, mindre hackspett, ormvråk, sparvhök, brun kärrhök, trädkrypare, näktergal samt arter som grönsångare, lövsångare, svarthätta, härmsångare trädgårdssångare, ärtsångare, törnsångare, grå flugsnappare, svartvit flugsnappare, större hackspett m.fl. vilka gynnas av lövinslaget i området.

a) Häggmispelbestånd

På åkerholmen SO Kanton finns ett mycket stort bestånd av häggmispel.

Bedömning av värden

Området främsta värde ligger i möjligheterna för friluftsliv. "Fornstigen" korsar området och en blindstig finns vid Bredablick. Höga kulturhistoriska värden finns i form av fornlämningar samt kanonfundament och skyddsvärn från 2:a världskriget. Intressanta naturvärden finns främst nedanför Bredablick, runt Oskarsborg och på åkerholmen SO om Kanton. Värden av det stora inslaget av ädellövträd och buskrika bryn i västra och södra delen av området återspeglas i en hög andel sångare och hålbbyggare. Ett mindre brandfält finns på hållpartierna ovanför Edeby brygga och små delar av äldre skog är lämnade på vissa ställen. Skogen är annars brukad och i övrigt ganska trivial. Området ingår i en grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Skogsområden bör fortsätta att vara varierande med stort inslag av olika trädslag och åldersstruktur. Buskrika skogsbryn bör gynnas. Hållmarker bör undantas helt från skogsbruk liksom brandfältet som bör få utvecklas fritt genom naturlig succession. På övriga ställen bör endast ett försiktigt skogsbruk utan kalavverkning ske. Inväxt av yngre barrträd i lundpartier kan med fördel tas bort. Ett återupptagande av bete på strandängen skulle gynna en stor mångfald av arter, såväl flora som insekter och fåglar. Naturvärden kan hotas om den planerade "Västerleden" runt Stockholm byggs genom området.

Litteratur

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Wallentinus, H-G. (Conec, Täby.) 1994. Ekologisk känslighet i anslutning till Västerledens brofästen. Sträckan Sättra-Kungshatt-Edeby-Ängsholmen. *Djur och Växtliv vid Västerleden*. Söderblom och Palm/Vägverket i Stockholms län.

Klass: III, II (a)**Motiv:** G, F, B, Z**Naturtyp:** ås, klapperstensfält, barrskog**Areal:** 71 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** N.kat.; Nb.; Sumpsk.;

N.värd.obj.

Upprättat:jun 2002

Karakteristik

Vackert ås- och sandfältsparti med lättgångna strövmarker samt en större, geologiskt mycket intressant åskulle i öster med klapperstensfält på toppen.

Beskrivning

Kavleberg och Betlehem kallas detta område som är ett åsparti. I Ekerö kommun uppträder denna ås liksom Jungfrusundsåsen, till skillnad från Uppsalaåsen, hela tiden i anslutning till bergsryggar och förkastningsbranter. Detta har medfört att den bitvis har en mer öst-västlig sträckning än vad som är regel i Östra Svealand. Ca en kilometer norr om Tappström bryter vägen mot Färingsö genom. Åsavsnittet är delvis bevuxet med tall och gran samt har inslag av lövträd. I brynet mot till Västeräng växer grova ädellövträd.

Åskrönet är smalast och mest markant i öster, men breddas samtidigt som avlagringen stiger mot väster. Även inom dessa delar är krönet väl markerat på grund av de branta sidorna. Åspartiet avslutas med en sluttning mot en mindre, uppstickande håll. Tydliga strandvallar och strandterrasser förekommer framför allt i sydslutningen, men finns även här och var på krönet och på åsens nordsida. Mindre klapperstensfält kan iakttas inom vissa delar. Flera grova träd vilka lämpar sig som boträd för t.ex. fiskgjuse finns i strandkanten.

Väst-sydväst om Färingsövägen finns fortfarande delar med äldre skog kvar men även här har stora delar avverkats. Vegetationen har flera inslag av närings- och/eller fuktighetskrävande arter. Blockigheten är också mer påtaglig. Skogsvicker och skogskovall förekommer allmänt. I en fuktsvacka mellan gamla och nya vägen växer rikligt med skogsfräken, maj-, ek- och hultbräken, samt ek och hassel. Ställvis finns även ren hållmark. Denna del av området korsas av en större stig.

a) Betlehem

Den östligaste och värdefullaste delen, Betlehem, bildar en markant udde i Malmvikssjön. Skogen som varit en hög- och glesstammig, gammal, mossrik barrskog har avverkats till stora delar. Många döda träd och torrakor har dock lämnats liksom en del grova gamla tallar. Yngre planterad tall förekommer. Insprängt finns rikare partier med ek, rönn och björk eller grandungar. På krönet finns ett klapperstensfält vilket syns från Färingsövägen och på åskullen finns också en del bärande träd av hägg och körsbär. Fältskiktet domineras av blåbär och kruståtel. De vanligaste "hedarterna" ängskovall och ekorrhör förekommer. På klapperstensfältet är vegetationen sparsam, enstaka tallar förekommer. På norrsidan av åsen, mot Malmvikssjön finns flera utnyttjade, mindre badstränder.

Hela området är mycket rikt på blåbärsris och är en utmärkt svamplokal. Skogen ligger nära Tappströmsskolan samt flera dag- och fritidshem och har betydelse som närströvmark för dessa, liksom för andra människor från kommunen och regionen.

Bedömning av värden

Åspartiet har främst ett högt geologiskt värde med strandvallar och strandterraser och särskilt åskullen med klapperstensfältet. Åsbarrskogen där gamla träd finns kvar och de delar som är nyckelbiotoper har också ett högt naturvärde. Potentiella boträd för fiskgjuse finns. Det är också ett utnyttjat område för bad och som strövskog. Eftersom stora delar har avverkats har områdets status minskat och det är än viktigare att de kvarstående delarna med gammal skog inte avverkas och får växa in i den nya skogen. Området ingår i en grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Grustäkt är inte förenligt med naturvärdesintresset. Med tanke på friluftslivet och naturvärden bör skogsbruket ske med största försiktighet och hänsyn. Stor del av gamla träd och död ved bör lämnas. Inom området finns flera delar som är utpekade som nyckelbiotoper, sumpskog och naturvärdesobjekt. Dessa utgör bra värdekärnor och artbanker och bör undantas helt från skogsbruk.

Litteratur

Elfström, E, 1975 (objekt 51 och 177)

Kers, L.E., 1977. *Botaniskt intressanta objekt i Stockholms län*. (objekt 12.7). Länsstyrelsen i Stockholms län.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25.20).

Mälardöarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

LOV: 107. *Sumpskog söder om Västeräng*

Klass: III?

Motiv: Z, B, L

Naturtyp: sumpskog, ädellövskog

Areal: 13 ha

Skydd enl. MB: -

Status: Sumpsk.

Upprättat:

jun 2002

Utredningsområde

Karakteristik

Sumpskog av främst al i strandzonen. Åkerholmar med ädellövträd.

Beskrivning

Olikåldrig och flerskiktad alsumpskog vid norra kanten om Tappströms kanal. Skogen är en naturligt uppkommen successionsskog som nu har blivit välsluten. Inslag av ask förekommer också.

Inom området finns också några åkerholmar som är beväxta med ädellövskog. Stora delar har en tät undervegetation av sly och buskar. Några grova ekar finns och området har säkert varit betydligt öppnare.

Bedömning av värden

Alsumpskog har ett högt värde för t.ex. hackspettar och då särskilt den mer ovanliga mindre hackspetten. Skogarna som tidvis kan stå under vatten brukar innehålla stor förekomst av död ved. Stor potential för en intressant moss- och lavflora finns.

Åkerholmarna är ett viktigt landskapselement och har ett högt värde för t.ex. fågel och insekter.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om naturvärdena ska utvecklas bör skogen få sköta sig själv. Grova ekar på åkerholmarna kan med fördel friställas och uppväxande sly röjas bort runt om dem.

Litteratur

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Klass: II**Motiv:** G, F, B, Z, L**Naturtyp:** ås, åsbarrskog, blandskog**Areal:** 71 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** N.kat.; Nb.; Sumpsk.;
N.värd.obj.**Upprättat:**

jun 2002

Karakteristik

Geologiskt intressant ås- och höjdparti på Malmvikshalvön beväxt med främst barrskog av tall och gran.

Beskrivning

Detta område ligger på Lovös sydvästra del, Malmvikshalvön och omfattar det skogklädda ås- och bergsavsnittet norr om vägen mot Drottningholm (från vägen mot Malmviks gård fram till den s.k. "Lindökurvan"). Åsavsnittet direkt öster om Malmvik är relativt plant. Ytformen torde vara bestämd av det underliggande bergets utformning och av vågsvall. Berggrunden går ställvis i dagen i höjdpartiets västra del. Den östra hälften består huvudsakligen av hållmark bevuxen med gles tall.

I nordvästslutningen märks ett 20-tal tydliga strandvallar och strandterrasser. På den branta nordostslutningen finns ett klapperstensfält. Stora delar av området är bevuxet med en gammal, vacker tallskog. Det är lättframkomligt och har en lång strand med många bra badplatser. I hållmarksdelen dominerar torr tallskog med kruståtel i fältskiktet. Dessutom finns gran, ek och björk. Här och var finns dock obevuxen hållmark. Granskog växer företrädesvis i nedre delen av norrslutningen som här är mycket brant. I norra delen av området, främst åsens norrslutning, finns flera utpekade nyckelbiotoper vilka utgörs av flerskiktad barrskog med lövinslag. Gott om gamla träd och död ved förekommer även utanför nyckelbiotoperna. I området centrala delar har avverkning skett de senaste åren.

Området är en utmärkt svamplokal. Här finns bl.a. olika champinjoner samt några sällsynta jordstjärnor och musseroner. Även den sällsynta bombmurklan (*Sarcosoma globosum*) är funnen här. Mot landsvägen finns en mycket vacker blåsippsbacke där också mer ädellövträd förekommer. Bland djur och fåglar märks bl.a. älg, rådjur, grävling, räv, hare, m.m. samt sparvhök, ormvråk och stenknäck.

Bedömning av värden

De geologiska formationerna med ås och klapperstensfält samt att området har lång kontinuitet av barrskog, stor del med gamla träd och död ved gör att området har ett högt naturvärde. På flera ställen finns också delar med naturtypen åsgransskog som i sig har ett mycket högt naturvärde. Området är rikt på svamp och hyser säkert en intressant kryptogam- och insektsflora. Gamla grova tallar i strandkanten ger bra häckningsmöjligheter för fiskgjuse som nationellt sett är en art som minskat. Den stora förekomsten av gamla grova träd är också en förutsättning för andra rovfåglar. Även den rikliga förekomsten av blåsippa på åsens sydslutning, mot vägen, är anmärkningsvärd och är en indikator på högre skogliga

naturvärden. Den avverkning som skett har dock minskat statusen på området något. Området ingår också i en grön kil in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Gamla träd och död ved måste få finnas kvar i stor utsträckning och grova fröträd lämnas som s.k. "evighetsträd". Helt orörda partier bör finnas om naturvärdena skall bestå och utvecklas. Speciellt de områden som är utpekade som nyckelbiotoper och naturvärdesobjekt skall undantas från skogsbruk. Avverkning har skett i området men bör inte förekomma i större grad.

Litteratur

Elfström, E. 1975 (objekt 49, 50 och 182)

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25.21).

Mälardalens naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III, II (a)**Motiv:** B, Z, G, L, K**Naturtyp:** ädellövskog, barrskog, hagmark, strandängar, torrbacke**Areal:** 62 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** Nb.; N.värd.obj.; N.kat. VMI (klass III)**Upprättat:**
jun 2002

Karakteristik

Ädellövdungar, hagmark och strandängar i Lindöområdet på sydöstra Malmvikshalvön. Inom området finns också en urbergsbrant med ”hammare”.

Beskrivning

Lindöområdet utgör främst sydöstra delen av Malmvikshalvön, samt strandängarna mellan Lindö och Tappström. I områdets mellersta del finns en hög markerad kullen vilket är den Wallenbergska gravkullen. Den är bevuxen med ädellövträd men speciellt södra delen är gles och hyser fin torrbacksflora. Markvegetationen hålls kort och t.ex. våren 2002 brändes den av. Strandängarna söder om kullen, längs med Tappströms kanal, har inte betats på många år men sly har fortfarande inte kommit in. Markvegetationen är förhållandevis kort men har inte inventerats 2002. Utanför hårdvallszonen växer mycket vass. Rovfåglar som ormvråk och brun kärrhök ses ofta jaga över gärdena och ängarna.

Torrbacksfloran i området innehåller arter som trift, backtimjan, tjärblomster och fårsvingel samt tre arter tillhörande ängsgröekomplexet (ängsgröe, smalbladigt ängsgröe och smågröe). Vidare är området rikt på champinjonarter, av vilka flera är sällsynta. Även den sällsynta kastanjesoppen (*Gyroporus castaneus*) har här en av sina växtplatser.

a) Området söder och sydost om ”Lindökurvan”

Här finns bl.a. hagmarksbackar som fortfarande betas. De är bevuxna med lövträd av bl.a. ek och ask och vissa ekar är hela fem meter i omkrets. Skogen är bergig och blockrik med stort inslag av ädellövträd men också barrskog och blandskog. Karaktärsarter på torrare delar är tall, gran och björk, samt i de rikare markerna nedanför den ”hammare” av urberg som finns i områdets södra del även ek, hassel och alm. Med ”hammare” avses här en bergbrant med nedrasade block och stenar samt finare material. Denna hammare torde vara den enda i kommunen som inte slutar direkt i Mälaren. Den fuktiga och näringsrika miljön nedanför hammaren har gett en rik lundflora med arter som trolldruva (*Actaea spicata*) och lundbräsma, den senare i ett anmärkningsvärt stort bestånd. Mot vattnet finns också grova träd som är lämpliga boträd för t.ex. fiskgjuse. Fågellivet är artrikt och även stjärtmes och stenknäck har observerats. I naturvärdesobjekten inom delområdet har guldlockmossa (*Homolothecium sericeum*) och fällmossa (*Antitrichia curtipendula*) hittats liksom tallticka (*Phellinus pini*).

Bedömning av värden

Hela området är mycket värdefullt ur landskapsestetisk synpunkt. Det ingår också i en grön kil in mot Stockholm. Förekomsten av grova ädellövträd, lundar, hållpartier med barrskog samt betade hagar och fortfarande öppna strandängar gör området varierat och artrikt och det har ett högt naturvärde. Vid hammaren är en särskilt gynnsam miljö och objektet är också värdefullt ut geologiska aspekter. Flera av de nämnda funna arterna indikerar artrika miljöer. Guldlöcksmossa är t.ex. en signalart som här vittnar om en artrik mossflora och fällmossa indikerar områden med höga naturvärden och lång kontinuitet. Talltickan, som växer på gamla levande tallar, signalerar om skyddsvärda tallbestånd med höga naturvärden.

Strandängarna efter Tappströmskanalen har förmodligen minskat i status eftersom de inte har betats på många år. Dessa har dock inte besökts under 2002. Att de varit mycket artrika gör dock att de har chans att kunna återfå höga värden. Betade strandängar av denna storleksordning är också viktiga som rast- och häckningsplats för ett flertal fågelarter, främst olika vadare. Brun kärnhök och ormråk ses ofta jaga över gårderna.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Om nuvarande naturvärdet skall bevaras måste hagmarkerna och strandängarna betas eller regelbundet vårdas manuellt. Vassen kan med fördel hållas efter så att den inte breder ut sig för mycket. Området vid bergbranten med "hammaren" bör lämnas helt orörd för att naturvärdena skall bestå. Detta bör även gälla för områden som särskilt pekats ut av skogsvårdsstyrelsen.

Litteratur

Bratt, P. 1989. *Mälaröarna kulturhistoriska miljöer*. Ekerö kommun. Stiftelsen Stockholms läns museum. Malmfältens Grafiska AB. Gällivare.

Elfström, E. 1975 (objekt 49, 50 och 182)

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1997. Våtmarksinventering i Stockholms län. 1997:01. Miljövårdsenheten.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. *Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983*. (objekt 25.21).

Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Nitare, J. (red.) 2000. *Signalarter -indikatorer på skyddsvärd skog*. Skogsstyrelsens förlag. Jönköping.

Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*. Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm.

Ridderstolpe, P. 1981. Hålhäckande fågel i mellansvensk hagmark. Länsstyrelsen i Stockholms län, Medd. 1981A.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

Klass: III**Motiv:** L, Z, B, K, F**Naturtyp:** hällmark, barrskog, blandskog, våtmark, torrbackar**Areal:** 157 ha**Skydd enl. MB:** -**Status:** Nb.; N.värd.obj.**Upprättat:**

jun 2002

Karakteristik

Hög ö i inloppet till Stockholm med en markerad bergsbrant mot söder och lummiga dalar mellan bergen.

Beskrivning

Kungshatt är en urbergsö med en omväxlande och starkt bruten topografi, sprickdalsterräg. Öns flora och fauna är mycket intressant. Bebyggelse av sommarstugor finns vid stränderna huvudsakligen i nordost och sydväst. Ön har ingen broförbindelse men angörs sommartid av båt från Stockholm. Ett tegelbruk har förekommit på ön och lades inte ner förrän 1947 då det brann. Ruinerna finns fortfarande kvar och några gamla bruksbyggnader är bebodda.

Till stor del består ön av hällmark med ett glest trädskikt av främst tall och en lavmatta av renlavar. Inslag av löv- och ädellövträd bestånd finns, t.ex. ett askbestånd med några mäktiga träd, nedanför branten vid Boviken. Ren granskog förekommer mycket sparsamt, endast som små arealer i fuktiga dalar. Sannolikt har särskilt granskogarna tidigare utnyttjas för vedtäkt eller dyl. eftersom de inte förefaller att vara så gamla. I sprickdalar med mäktigare jordlager, och säkert friska markförhållanden, kan man t.ex. hitta ganska stora förekomster av särläka liksom rik förekomst av ormbunsväxter. Blockiga och branta sluttningar i skuggiga lägen ger också goda förutsättningar för rik kryptogamflora. I en brant nära Brinken (Boviken?) växer t.ex. lundbräken (*Dryopteris dilatata coll.*) och norr om Kungsborg finns rika förekomster av vitpyrola. Vid "hatten" finns en brant åt söder vilken har ett speciellt gynnat (varmt) lokalklimat. Här finns i nedre delen en ädellövskog innehållande de flesta ädellövträden. En del ädellövskogar av lind och ask finns också i andra branter vid Kungshattan.

Historiskt har säkert ett blädningsskogsbruk förekommit på ön för användning till tegelbruket. Större avverkningar har sen skett senare, bl.a. i slutet av 70-talet och 1999. Stora delar med gammal skog finns därför inte på ön annat än i vissa hällmarkspartier. Skogsbruket är dock inte så intensivt och gamla grova träd finns här och där liksom torrakor och övrig död ved.

På ön finns flera lertag vilket är rester efter tidigare tegeltillverkning. Fyra av lertäktsgroparna är idag vattenfyllda och i dessa kan man hitta vit näckros, svalting, dvärgnate och i en grop den ganska sällsynta kransslingan. I kantzoner finns bl.a. topplösa, videört, strandklo, dvärgbläddra, paddtåg, knöltåg, vasstarr, flaskstarr och på ängspartier kring dammarna särläka, spåtistel, vildlin, hirsstarr och äkta johannesört. Dammarna är viktiga för groddjur, ruda lär finnas, häger kan ses födosöka liksom många andfåglar. En mycket intressant notis är att ett par mandarinänder observerades i lerdammarna, sommaren 2002. Dessa är förmodligen samma individer som tidigare år setts i dammarna vid Drottningholm.

Vidkroniga ekar finns, främst inom områdets mellersta delar, liksom delar med ett förhållandevis ungt trädskikt av asp. Detta tyder på marken tidigare hållit öppet och bete eller slåtter kan ha förekommit. På öns mellersta delar finns också torrbackar med jungfrulin, ängshavre, darrgräs, prästkrage, stjärnstarr, gråfibbla, käringtand, backsmörblomma, knölvia m.fl. Landskapet är kuperat/gropigt och det mesta är resterna av gamla lertakter som nu skapar torrbacksmiljöer. Buskar av slån och nypon breder ut sig och markerna riskerar att växa igen mer och mer eftersom de inte hävdas.

Det ovanliga gräset grusslok växer också inom området, i övre delen av sydbranten. Normalt hittas det endast på kalkberggrund i skärgården men här växer det på ett betydligt surare underlag vilket gör förekomsten extra intressant.

Inom området har mindre hackspett observerats. Mindre hackspett är en rödlistad art klassad som sårbar (VU) som håller till i alridåer längs stränderna men också i större områden av ädellövskog (dock ej ek i någon speciell omfattning). Den har dock inte konstaterats häcka på ön utan besöker den sannolikt för födosök. Andra intressanta observationer som gjorts är brun kärrhök, lärkfalk, korp, spillkråka, större hackspett, gröngöling, stenknäck, svarthätta, gransångare, grönsångare, härmsångare, törnsångare, ärtsångare, trädgårdssångare, buskskvätta, stjärtnes, grå flugsnappare, gärdsmyg, rödhake, nötskrika, morkulla, näktergal, skogsnäppa, drillsnäppa och häger. Flertalet av arterna gynnas av lövinslaget på ön samt vissa av de vattenfyllda lertagen. Berguv har tidigare häckat i sydbranten på ön men har under de senaste åren inte gjort det.

Den varierande miljön med stor del skog gör området viltrikt och arter som räva, grävling, mård och faktiskt t.o.m. älg finns på ön.

Bedömning av värden

Området har ett högt naturvärde med stor variation av olika biotoper, dessutom på en relativt liten och begränsad yta, och ger stora möjligheter för en rik mångfald av arter. Bl.a. många olika arter fåglar har också setts på ön antingen häckande eller födosökande. Den stora mängden sångare, med speciellt härmsångare som är särskilt krävande på miljön, är tecken på en rik miljö med stort busk- och lövinslag. Hackspettar och andra hålbyggare som gärdsmyg finns också vilka till stor del är beroende av gamla träd och död ved. Sydbergbranten vilken i sig är en speciell naturtyp, relativt ovanlig i regionen, ger upphov till en intressant ekologisk miljö, stor artrikedom med en värmeälskande flora och fauna. Den är också fortfarande en potentiell häckningsplats för berguv. I övre delen växer gräset grusslok vilket är ovanligt förekommande på surt underlag som här. Fuktlövskog, ädellövskog och fuktgranskog är andra värdefulla biotoper. Stora delar av skogsmarken på södra delen av ön utgör också nyckelbiotop och naturvärdesobjekt. Lertagen och närliggande område utgör naturvärdesobjekt och har ett högt naturvärde för både växter, groddjur och fågel (det är särskilt intressant att ett par av mandarinand har observerats där), men de har också ett stort kulturhistoriskt värde. Hela Kungshatt har också ett ur landskapsbildssynpunkt mycket dominerande läge i farleden in mot Stockholm.

Förutsättningar för bevarande och/eller utveckling av värden

Sydbranten har mycket stor känslighet och är en relativt ovanlig biotop inom regionen som därför bör lämnas helt orörd. Branterna måste också generellt skyddas mot alltför närgången

bebyggelse. Lerdammarnas stränder, speciellt där vegetationsskikt saknas är också mycket slitagekänsliga liksom hållpartier med renlavar. De delar av området som fortfarande är relativt orörda bör bibehållas så, speciellt fuktgranskogar, hållmarkstallskogar och de naturliga ädellövskogarna vid branterna. De delar som förr utgjort ängs- eller betesmark kan med stor fördel hållas öppna och glesa och hävden gärna återupptas. Detta gäller även de torrbackspartier som förekommer vilka håller på att växa igen eftersom ingen hävd förekommer. Eftersom marken dessutom är lerig så håller sig näring och fukt kvar ganska effektivt vilket påskyndar inväxt av ohävdarter. Vidkroniga ekar bör friställas så att de inte hotas att skuggas ut av inväxande träd i kronorna. Naturvärden och särskilt lerdammarna hotas om den planerade "Västerleden" runt Stockholm byggs över ön. Lerdammarna bör inte tillåtas att dräneras ur.

Litteratur

Bratt, P. 1989. *Mälaröarna kulturhistoriska miljöer*. Ekerö kommun. Stiftelsen Stockholms läns museum. Malmfältens Grafiska AB. Gällivare.

Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.

Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.

Svensk Botanisk Tidskrift 74 (1980).

Wallentinus, H-G. (Conec, Täby.) 1994. Ekologisk känslighet i anslutning till Västerledens brofästen. Sträckan Sättra-Kungshatt-Edeby-Ängsholmen. *Djur och Växtliv vid Västerleden*. Söderblom och Palm/Vägverket i Stockholms län.

LITTERATURFÖRTECKNING

Arbetsgruppen för Ekebyhovsparken 1987. Ekebyhovsparken, Ekerö

Aronsson, A. 2000. Restaurering av våtmarksbete vid Svartsjövikén. *Fåglar på Mäläröarna 2000, 1:6-10*. Mäläröarnas ornitologiska förening. Ekerö kommun.

Bergström, M. 2000. Inventering av Svartsjövikén 2000. *Fåglar på Mäläröarna 2000, 1:11-17*. Mäläröarnas ornitologiska förening. Ekerö kommun.

Blom, Göran. *Examensarbete*. Finns hos Sture Nordmark, Mäläröarnas Naturskyddsförening.

Bratt, P. 1989. *Mäläröarna kulturhistoriska miljöer*. Ekerö kommun. Stiftelsen Stockholms läns museum. Malmfältens Grafiska AB. Gällivare

Burell Sven. 2002. Uppgifterna om runstenen på åkerholmen, FÄR: 91a. Färingsö hembygdsförening.

Bratt, P. 1989. *Mäläröarna kulturhistoriska miljöer*. Ekerö kommun. Stiftelsen Stockholms läns museum. Malmfältens Grafiska AB. Gällivare.

Cederberg, B. 2001. Skogsbrukets effekter på rödlistade arter. *Artdatabanken Rapporterar 4*. Artdatabanken, SLU, Uppsala.

Cederberg, B. & Löfroth, M. (red.) 2000. *Svenska djur och växter i det europeiska nätverket Natura 2000*. Artdatabanken, SLU, Uppsala.

Dahlgren, S. & Jacobson, A. 2001. Småsväiting i Mälaren. *Rapport 2001:07*. Miljö och planeringsavd. Länsstyrelsen Stockholms län. Stockholm.

Domänverket. 1984. *Skötselplan för Kärsö naturreservat*, Förslag 1984-02-01. Domänverket efter samråd med länsstyrelsen.

Ekerö kommun. 1999. *Lokalt investeringsprogram 2000-2002. Ansökan från ekokommunen Ekerö*.

Elfström, E. 1976. *Geologiskt intressanta objekt i Stockholms län*. Länsstyrelsen i Stockholms län. Rapport 1976:12

Elfström, E. 1975 (objekt 49, 50 och 182), (objekt 51 och 177)

Fagergren, C. (red.) 1997. *Miljöövervakningen i Stockholms län 1995*. Länsstyrelsen i Stockholms län.

Fürst, M. & Börjesson, P. A. 2002. *Vattensalamandrarna vid Svartsjö slott*. Inventering 2001. Mäläröarnas naturskyddsförening. Ekerö.

Fürst, M. & Börjesson, P. A. 2001. *Vattensalamandrarna vid Svartsjö slott*. Inventering 2000. Mäläröarnas naturskyddsförening. Ekerö.

Gärdenfors, U. (red.) 2000. *Rödlistade arter i Sverige - The 2000 Red List of Swedish Species*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Haglund, A. 2000. *Svartsjö slottspark. Vegetationsuppföljning kärlväxter och lavar*, sammanfattning av resultat 2000. Ekologigruppen AB.

Johansson, C-E., 1987. *Beskrivning av Jungfrusundsåsen, Ekerö*. Statens naturvårdsverk.

Kers, L. E- 1979. Floristiska notiser. Svensk Botanisk Tidskrift 73:87-88.

Kers, L.E., 1977. *Botaniskt intressanta objekt i Stockholms län*. Länsstyrelsen i Stockholms län.

Käärik, A. & Dövlén-Thessén, S. 1987. *Naturinventering av Södra Björkfjärden och Prästfjärden i Mälaren*. - Länsstyrelsen i Stockholms län.

Landell, N-E. 1995. *Svartsjö, sagoslottet som speglar Sverige*. Carlsson Bokförlag. Stockholm.

Lucero, A. & Norman, Å. 2000. *Artrika vägkanter, inventering växtsäsongen 2000. Vägverkets rapport 2000:0440*. Stockholm.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. *Områden av riksintresse Naturvård Friluftsliv. Rapport 2001: 15*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1997. *Våtmarksinventering i Stockholms län. 1997:01*. Miljövårdsenheten.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. *Områdesbeskrivningar Ekerö kommun. Naturkatalog för Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1988. *Ängar- och hagar klass 1-3. Kommunsammanställning Ekerö. Rapport 1993:18*. Miljövårdsenheten.

Länsstyrelsen i Stockholms län/Georgetta de Vries. 1987. *Förslag till område av riksintresse för naturvård i Stockholms län, AB 22 Eldgarnsö. Förslag till registerblad 1987-02-06*

Länsstyrelsen i Stockholms län/Eva Hedberg. 1987. *Österås-Kärsö-Gropen-Menhammarsviken, Ekerö kommun. Förslag till registerblad 1987-02-06*

Länsstyrelsen i Stockholms län/Eva Hedberg. 1987. *Förslag till område av riksintresse för naturvård i Stockholms län. NR AB 23 Husby-Österås-Kärsö-Gropen-Menhammarsviken, Ekerö k:n. Förslag till registerblad 1987-02-06*. Länsstyrelsen i Stockholms län.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1986. *Skyddad natur i Stockholms län*.

Länsstyrelsen i Stockholms län 1986. Ändring av föreskrifter m.m. samt fastställelse av skötselplan för naturreservatet Eldgarnsö i Ekerö kommun. Länsstyrelsen i Stockholms län dnr 11.1211-199-80

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1986. Ändring av begränsningslinje, namn och föreskrifter för Ekerö bivarglokal i Ekerö kommun. Länsstyrelsen i AB-län 1986-02-12, Dnr 11.122-763-85

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1984. Naturreservatet Väsby Hage. Medd. länsstyrelsen i Stockholms län 1984 nr 4

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1983. Ändring av begränsningslinje för naturreservatet Väsby Hage i Ekerö kommun. Länsstyrelsen i Stockholms län dnr 11.1211-964-82.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1983. *Naturkatalog för Stockholms län.*

Länsstyrelsen i Stockholms län 1983. *Naturvårdsprogram för Stockholms län 1983.*

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1981. Bildande av naturreservatet Väsby Hage i Ekerö kommun. Länsstyrelsen i Stockholms län dnr 11.1211-30-77.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1977. Bildandet av naturminnet Kärsö-Ekerö (B305), en stekellokal vid Kärsö grustag. Länsstyrelsen i AB-län 1977-10-10, dnr 11.122-1306-76.

Länsstyrelsen i Stockholms län, Statens naturvårdsverk, etc. 1976. Stockholms läns landstings naturresursinventering 1974-76. samt resolutioner, skötselplaner, m.m.

Länsstyrelsen i Stockholms län 1974. dnr 11.121-50-71. Föreskrifter rörande Skansholmens naturreservat i Hilleshögs socken, Ekerö kommun.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1967. Resolution angående Djurgård naturreservat i Ekerö kommun. Länsstyrelsen i Stockholms län 1967-10-20 IIR61-63.

Länsstyrelsen i Stockholms län. Länsstyrelsens resolution III Ö-19:57.

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1957. Länsstyrelsens resolution 30 december 1957 (111 Ö-69:57, ang. fridlysning av ekar vid Kunsta).

Länsstyrelsen i Stockholms län. Inrättande av naturreservatet Husby i Ekerö kommun (Länsstyrelsen i Stockholms län, dnr 11.121-699-72)

Länsstyrelsen i Stockholms län. 1946. Länsstyrelsens resolution Nr 354, 12 juli 1946.

Länsstyrelsen i Stockholms län. Div. länsstyrelsehandlingar om fridlysta träd på Jungfrusundsåsen och Gällstaö; objekten B10 (resolution Nr 3048, 633/199 S.D. 1929 samt beslut om upphävande av fridlysning för nedblåsta träd i B10 och B173 1974-04-08, dnr 11.122-419-74), B11 (resolution Nr 3049, 633/200 S.D. 1929).

Löfroth, M. (red.) 1997. *Svenska naturtyper i det europeiska nätverket Natura 2000.* Naturvårdsverket förlag. Stockholm.

- Malmros, N. 2001. Flora och vegetation i Västra Sandudden. *Examensarbete*.
Naturgeografiska Inst. Stockholms universitet.
- Mälaröarnas naturskyddsförening. 1987. *Skyddsvärd natur i Ekerö kommun*. Ekerö kommun.
- Nitare, J. (red.) 2000. *Signalarter -indikatorer på skyddsvärd skog*. Skogsstyrelsens förlag.
Jönköping.
- Nordmark, S. 2001. *Vegetationsinventering av strandområdet vid Svartsjövik*.
- Nordmark, S. 2001. *Svartsjö slottspark. Vegetationsuppföljning 2001 – kärlväxter*.
Kommentarer till inventeringslistorna.
- Nordmark, S. 2000. *Svartsjö slottspark. Vegetationsinventering i fasta provrutor*.
- Holmberg, P. 1975. *Kärsö - Högholmen*. Botaniska Institutionen, Stockholms universitet.
- Olausson, Å & Andersson, P-O. September 1973 - juli 1974. *Artinventering av fåglar på Björkö i Mälaren*.
- Regionplane- och trafikkontoret. 1996. Grönstrukturen i Stockholmsregionen. *Rapport 2*.
Regionplane- och trafikkontoret i Stockholm
- Ridderstolpe, P. 1981. *Hålhäckande fågel i mellansvensk hagmark*. Länsstyrelsen i
Stockholms län, Medd. 1981A
- Skogsvårdsorganisationen. 1998. Nyckelbiotopsinventeringen.
- Skogsvårdsorganisationen. 1998. Sumpskogsinventeringen.
- Skogsvårdsorganisationen. 1998. Naturvärdesobjekt i nyckelbiotopsinventeringen.
- Skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län. Landskapsvårdsplan över naturreservatet
Skansholmen. Efter samråd med Naturvårdsverket 1968.
- SLL Naturresursinventering 1974-75 (objekt 1107591,2), (objekt 10759:3 /Midsommar/),
(objekt 10769:1 /Mälby/), (objekt 10788:1)
- Sondell, J. 2001. Häckfågelinventering i Svartsjövik 2000.
- Sondell, J. 2000. Häckfågelinventering i Svartsjövik 2000. *Fåglar på Mälaröarna 2000*,
1:18-22. Mälaröarnas ornitologiska förening. Ekerö kommun.
- Statens naturvårdsnämnd. Besiktningsprotokoll 1965-05-14, B102 (oklart objektsnummer)
Resolution III G-12:55 (även III beteckningen 0-12:55 förekommer) 1955, ang. en ek och en
tall på Ekebyhov (Jungfrusundsåsen)

Statens naturvårdsnämnd/Carl Ekblad 1965-05-14. Besiktningsprotokoll för naturreservat: Ön Skansholmen.

Statens naturvårdsverk/Eva Hedberg. Område av riksintresse för naturvård i Stockholms län. NR AB 23 Husby-Österås-Kärsö-Gropen-Menhammarsviken Ekerö k:n.. Förslag till registerblad 1987-02-06

Svensk Botanisk Tidskrift 74 (1980).

Terstad, J. (red.) 1998. Planera för natur, råd för naturvårdplanering och naturvårdsprogram. *Naturvårdverket, rapport 4991*. Naturvårdsverkets förlag. Stockholm.

Tydén, M., & Könnömäki, U., 1986. *Smultronstället Menhammarsviken*. - Fåglar i Stockholmstrakten 15:92-95.

Valentin, A. Skansholmen.1935. Den senast fridlysta Mälaren. *Sveriges Natur* 1935, sid 39-47. Resolution nr: 2255 639/251 S.D. Länsstyrelsen i Stockholms län 1933-07-27.

Wallentinus, H-G. (Conec, Täby.) 1994. Ekologisk känslighet i anslutning till Västerledens brofästen. Sträckan Sättra-Kungshatt-Edeby-Ängsholmen. *Djur och Växtliv vid Västerleden*. Söderblom och Palm/Vägverket i Stockholms län.

Wallentinus, H-G. & Eriksson, S. 1990. *Restaurering av sjön Snorran, Ekerö kommun*. Conec. Täby.

Websidor

Skogsvårdsorganisationens webbinformation om Nyckelbiotoper, Sumpskogar och naturvärdesobjekt, Skogens pärlor. (<http://karta.svo.se/>)

Skogsvårdsorganisationen: Inventering av nyckelbiotoper
<http://www.svo.se/fakta/invent/nyckel/nyckel.htm>

Riksantikvarieämbetet: Världsarv
<http://www.raa.se/varv/index.asp>

Bilaga 1. Utredningsområden

I kolumn 1 anges nytillkomna områden i naturinventeringen vilka ännu inte besökts och fått en fullständig beskrivning och värdering, men som misstänks ha ett högt naturvärde. I kolumn 2 anges områden som bör ges hög prioritet för återinventering snarast. De kan innehålla delar där informationen är osäker och som inte inventerats 2001-2002.

Adelsö

ADE: 4

ADE: 9

ADE: 10

ADE: 11

ADE: 17

Adelsö

ADE: 15

ADE: 16

Munsö

Munsö

MUN: 26

MUN: 29

MUN: 34

MUN: 36

MUN: 37

Ekerö

EKE: 38e

EKE: 52

Färingsö

FÄR: 78

FÄR: 83

Ekerö

EKE: 41

EKE: 46

EKE: 53

Lövö

Färingsö

FÄR: 62

FÄR: 63

FÄR: 66

FÄR: 68

FÄR: 69

FÄR: 70

FÄR: 73

FÄR: 76

FÄR: 77

FÄR: 85

FÄR: 88

FÄR: 94

FÄR: 97

Lövö

LOV: 107

Bilaga 2. MapInfo-filer

Fullständiga namn och förklaringar till namnförkortningar på de skikt (tabeller) som tillhör Naturinventering/Naturinv_2002 i MapInfo.

Filer från länsstyrelsen

N2000 = Natura 2000 områden i kommunen, vilka är godkända av Regeringen. Kan även ses uppdelade i:

Absci_00 = Natura 2000 områden föreslagna 2000

Absci_01 = Natura 2000 områden föreslagna 2001

Ängohage = ÄoH (=Angohage) = Ängs- och hagmarksinventeringen (områden i inventeringen klass 1-3)

Riksintr_fr = RFr (= froab) = områden av riksintresse för friluftsliv

Riksintr_nv = RNv (= nroab) = områden av riksintresse för naturvård

n_kat_ekero = N.kat. = områden som är med i naturkatalogen

Filer från Skogsvårdsstyrelsen

Ny_biotop (= Nb_karta) = nyckelbiotoper

Sumpsk. = sumpskogar upptagna i sumpskogsinventeringen

Nat_värd_obj (= Natur_karta) = naturvärdesobjekt

Övriga filer

Naturinv_2002 = det uppdaterade skiktet i kommunens naturinventering, 2001-2002. Kan även ses klassindelad i olika färger genom att lägga på skiktet:
klassindeln

VMI = översiktligt inritat skikt på länsstyrelsens våtmarksinventering.

Riksintrussen = ett översiktligt skikt över sammanslagna riksintresseområden för naturvård, friluftsliv och kulturvård.

